

ΔΕΛΤΑΓΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 524
Παρασκευή
25 Ιουνίου 1993
Δρχ. 300

Η ΑΝΟΙΧΤΗ
ΠΛΗΓΗ
ΤΗΣ
ΘΡΑΚΗΣ

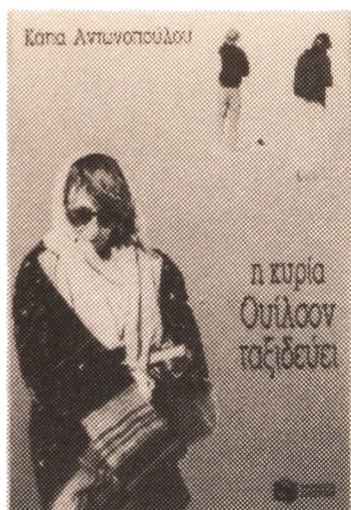

ΑΝΤΥ
ΓΟΥΩΡΧΟΛ
ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ
ΤΩΝ Μ.Μ.Ε.

Ο ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ ΧΟΡΙΣ ΣΑΕΟΦΩΝΟ

Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία από τις εκδόσεις Πατάκη

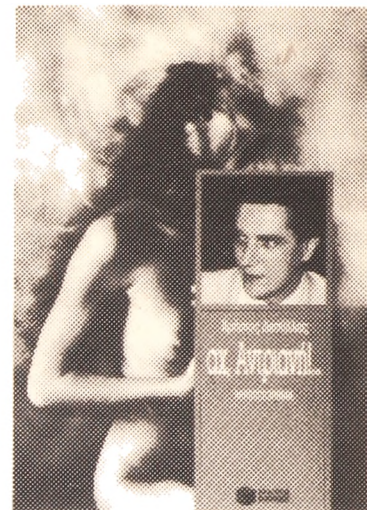
ΚΑΤΙΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ
Η ΚΥΡΙΑ ΟΥΙΛΣΟΝ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ
ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ

ΖΩΡΖ ΣΑΡΧΙ
Η ΑΝΤΙΠΑΡΟΧΗ
ΝΟΥΒΕΛΕΣ

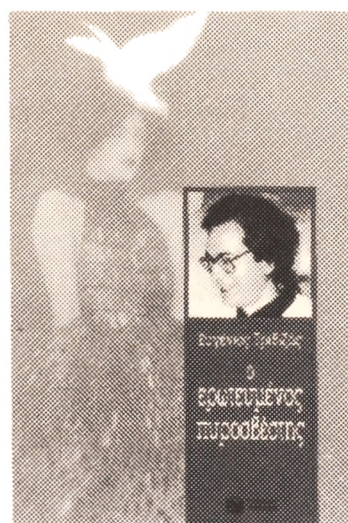
ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
ΟΙ ΑΣΚΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΟΥΣ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΕΣΥΛΛΑΣ
ΑΧ, ΑΝΤΡΙΑΝΗ!..
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

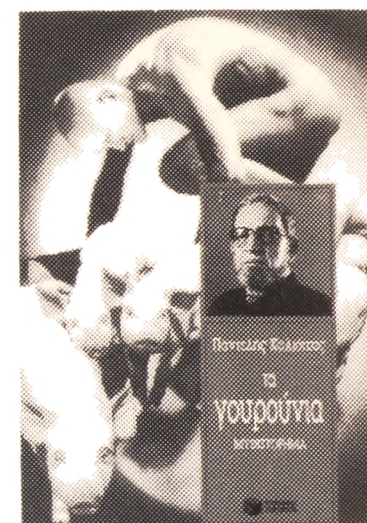
ΚΩΣΤΟΥΛΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΧΙΛΙΑ ΠΕΝΗΝΤΑ ΜΙΛΙΜΠΑΡΣ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

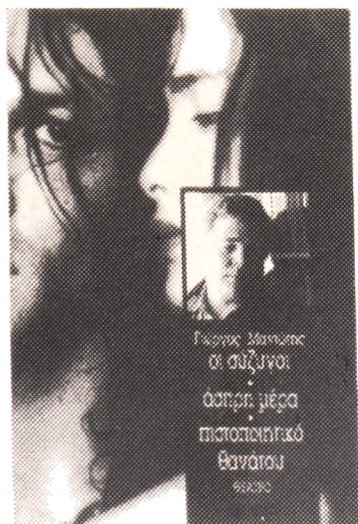
ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ
Ο ΕΡΩΤΕΥΜΕΝΟΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗΣ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

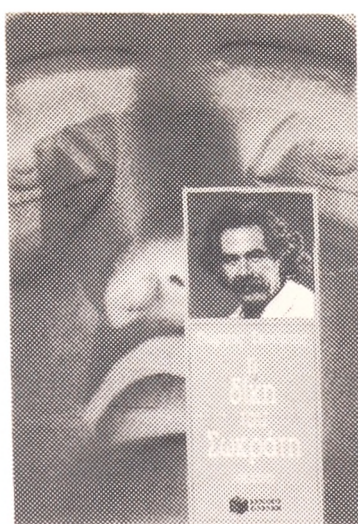
ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ
**ΕΡΩΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ
ΜΙΑΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ**
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

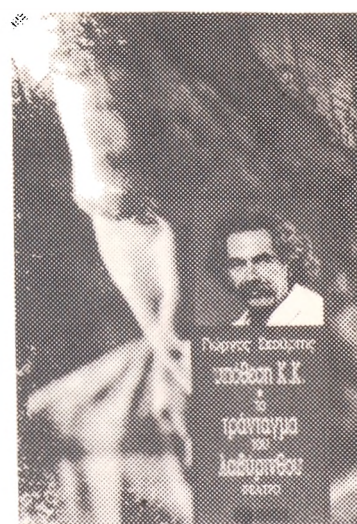
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΚΑΛΙΤΣΟΣ
ΤΑ ΓΟΥΡΟΥΝΙΑ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ
• ΟΙ ΣΥΖΥΓΟΙ • ΑΣΠΡΗ ΜΕΡΑ
• ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΘΑΝΑΤΟΥ
ΘΕΑΤΡΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ
Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ
ΘΕΑΤΡΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ
• ΥΠΟΘΕΣΗ Κ.Κ. • ΤΟ ΤΡΑΝΤΑ-
ΓΜΑ ΤΟΥ ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΥ
ΘΕΑΤΡΟ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Σ. ΠΑΤΑΚΗΣ Α.Ε., Ερμ. Μπενάκη 16, 106 78 Αθήνα Τηλ.: 36.38.362, Fax.: 36.28.950

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 20ός
• Τεύχος 524
Παρασκευή 25 Ιουνίου 1993,
Δρχ. 300

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 TELEX: 214179 ANTI

• Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

• Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ

• Γραμματεία - Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

• Σελδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ

• Φωτοστοιχειοθεσία - Φιλμς:
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Α.Ε.
Χρήστου Λαδά 1 - Αθήνα
Τηλ. 32.33.114 - 32.19.182
FAX: 32.33.114

• Εκτύπωση:
ΛΙΘΟΥΠ Α.Ε.
Ισίου 5 - Περιστέρι
121 31 Αθήνα
Τηλ. 57.22.201

• Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις
απόψεις του συγγραφέα του.

• Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400 δρχ.
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 25.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800 δρχ.

Εξωτερικού
Ευρώπη - μεσογ. χώρες:
εξ. 27 δολ.
ετήσια: 54 δολ.
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξ. 30 δολ.
ετήσια: 60 δολ.

Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ
ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 300
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 500

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
ΤΗΛ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

**ΘΡΑΚΗ: Η
ΑΝΟΙΧΤΗ ΠΛΗΓΗ
ΤΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ 21**

Το ελληνικό κράτος, όταν αναφέρεται στο θέμα της μειονότητας και στη Θράκη, μιλάει πάντα για την αρχή της αμοιβαιότητας. Εβδομήντα χρόνια μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης, αυτό είναι το σημείο αναφοράς του διαλόγου ανάμεσα στο χριστιανικό και το μειονοτικό στοιχείο. Ποιο είναι, όμως, το πραγματικό πρόβλημα των μειονοτήτων; Γιατί το 80% των παιδιών της μειονότητας δεν μπορεί να πάει στο Γυμνάσιο; Τι ρόλο παίζει το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο; Ένα ενδιαφέρον οδοιπορικό.

**Ο ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ
ΧΩΡΙΣ ΣΑΞΟΦΩΝΟ 12**

Το κόμμα ή η κίνηση Σαμαρά αναμένεται επισήμως στην ελληνική πολιτική σκηνή στις 30 Ιουνίου. Το ANTI προσπαθεί να προδιαγράψει την πολιτική γραμμή του νέου κόμματος, τις προθέσεις του αρχηγού του, καθώς και το αντίκτυπό του.

**Ο ΤΥΠΟΣ ΣΕ ΡΟΛΟ
ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗ 20**

Το σύνολο σχεδόν του Τύπου συνεχίζει να αποσιωπά το ζήτημα της τιμεντοποίησης του Πάρκου της Ελευθερίας, μόνο και μόνο επειδή η μεθόδευση ανήκει στον πρόεδρο του Μεγάρου Μουσικής. Πώς όχι, αφού από τον ίδιο άνθρωπο εξαρτάται το ίματζ των πολιτικών;

**ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 34**

Καταστολή και σκλήρυνση της νομοθεσίας περιμένει τους ξένους εργάτες, που υπό το βάρος ζωτικών προβλημάτων αναγκάζονται να μεταναστεύσουν. Ειδικός συνεργάτης του ANTI αναφέρεται στο ελληνικό και το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο.

**ANTY
ΓΟΥΩΡΧΟΛ
Ο ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ
ΤΩΝ ΜΜΕ**

Τον αγάπησαν πολύ τα ΜΜΕ. Κι εκείνος εμπνεύστηκε απ' αυτά τη μαζική διάσταση της τέχνης. Οι φιλότεχνοι τον λατρεύουν - ως πόσο, όμως, ακόμη; ΣΕΛ. 50

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ 5

Στάθης
**ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ..... 6**
Σενάρια με Σαμαρά
ΑΝΤΗΝΩΡ
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 8
**ΤΟ ΑΣΤΕΡΙ ΤΟΥ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ .. 19**

Γήσης
ΚΕΡΜΑΤΟΔΕΚΤΗΣ..... 32
**ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ 36**
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ 37

Η ιταλική εξωτερική πολιτική δεν είναι τίποτ' άλλο παρά κανόνια και μακαρόνια. Στην Τουρκία μια μητέρα - πατρίδα παίρνει τα ηνία. Στην Ιαπωνία, μετά τους αυτοκρατορικούς γάμους, τώρα τα κεφάλια μέσα.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ 46
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 49
Πίσω από μια καταρχήν επαινετική κριτική, πίσω από μια διακήρυξη για την ποίηση, πίσω απ' τη βιτρίνα ενός κινηματογραφικού φεστιβάλ...

Εξώφυλλο: Γήσης

ΝΕΟ ΣΧΗΜΑ: «ΥΠΕΡΒΑΣΗ»;

ΠΕΝΤΕ ημέρες μετά την κυκλοφορία του ανά χείρας τεύχους, το νέο σχήμα (κατ' άλλους κόμμα, κατ' άλλους «κίνηση») του τέως δελφίνου και υπ. Εξωτερικών, Αντ. Σαμαρά, θα έλθει να αυτοτοποθετηθεί επισήμως σε κάποια θέση της πολιτικής σκηνής. Αυτή η χειρονομία θα είναι και η τελευταία στη μακριά σειρά ημιδημόσιων και ημιπροσκηνιακών κινήσεων, που συνόδευσαν τη σχετικά αργόσυρτη ή... «τεθλασμένη» κυοφορία του νέου σχήματος. Με την αυτοτοποθέτησή του στην πολιτική σκηνή, θα τελειώσει και μια κατάσταση μονήρους και εν πολλοίς κατοπτρικού διαλόγου που επί σειρά μηνών ο νέος φορέας συντηρούσε με τον εαυτόν του. Στο εξής θα μιλάνε και οι άλλοι γι' αυτόν, θα συνάψει μαζί τους σχέσεις ανταγωνισμού και αμοιβαίας υποψίας — βασικά στοιχεία στις ποικίλες δουλειές ενός στοιχειώδους πολιτικού συμβολαίου, τα οποία προσγειώνουν και δοκιμάζουν προθέσεις, λόγους, λόγο και επαγγελίες...

ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ που γραφόταν τούτο το σημείωμα, το περισσότερο πρόσφατα γνωστό για τη νέα πολιτική κίνηση ήταν όσα κατέθεσε στή συνέντευξή του ο τέως ΥΠΕΞ στον ANTENNA. Ο κ. Σαμαράς, προοιωνιζόμενος την «κόκκινη κλωστή» που θα συνυφαίνει τη γενέθλια Διακήρυξη του νέου σχήματος, κατέδειξε με σαφήνεια την ανάγκη του να μην οριστεί με κριτήρια πολιτικού χώρου, αρνούμενος τις συστατικές κατηγορίες του τελευταίου (Αριστερά, Κέντρο, Δεξιά) και επαγγελλόμενος μια φυγή από τον δεδομένο χώρο υπό τη μορφή της «υπέρβασης» όλων των σχημάτων που αντιστοιχούν λίγο ως πολύ στις συντεταγμένες του.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ όμως, το νέο εγχείρημα επιζητεί την εκπροσώπηση της συνέπειας, και μάλιστα της προγραμματικής, που υποτίθεται ότι διέπει έναν «περήφανο» χώρο, αυτόν της Ν.Δ. και των προγόνων της. Ως προς αυτό η πρόθεση του κ. Σαμαρά είναι σαφής όσο και επιμεριστική για το διάδημά του. Ο «αμυντικός πατριωτισμός», το «φιλότιμο», η «οικογένεια», η «παλικάριά», η «προστασία των αδυνάτων», είναι πολιτικές ή κοινωνικο-ανθρωπολογικές κατηγορίες που έχουν ιδεολογικά προσδιορισμένες εγκλήσεις, κοινωνικό βέλτηνεκές οροθετημένο από τον ανταγωνισμό παράδοσης - εκσυγχρονισμού και τα μίγματα τους, και ιστορική καταβολή σε ρεύματα μακράς διάρκειας, τα οποία ενίοτε διαπερνούν εγκάρσια τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία.

Η «ΥΠΕΡΒΑΣΗ» ως προς το ήθος και το ύφος της ασκούμενης πολιτικής είναι ένας στόχος με σαφείς αιτίες ύπαρξης και απροσδιόριστο επί του παρόντος φάσμα προοπτικής. Και κατά τούτο μεν είναι νοητή και η «υπέρβαση» των δεδομένων πολιτικών σχημάτων. Κεντρική σημασία όμως έχει και η επιλογή των τρόπων που θα υιοθετηθούν για τη διάπραξη αυτής της υπέρβασης. Διότι, αν η υπέρβαση μετατραπεί σε μόνο ή κυρίαρχο μοτίβο του νέου σχήματος, τότε ο δρόμος να υποστασιωθεί σε φαντασιωτικό σχήμα και μεταφυσική παρηγορία ενός δυσφορούντος εκλογικού ακροατηρίου είναι και ανοικτός και επικίνδυνος. Διότι, τότε, οι τεχνικές δημοσιότητας που θα καταστήσουν λαϊκά εύπεπτη την «υπέρβαση» αυτή θα μετέλθουν όλες τις διαθέσιμες μεθόδους της αντι-πολιτικής — από τον ευτελισμό των αντιπάλων μέχρι τη συλλήβδην ενοχοποίηση των πάντων για τα πάντα και την «θολή» εξαγγελία μιας «νέας τάξης» στην πολιτική ή τον γυμνό και δημαγωγικό αντι-κομματισμό.

ΟΙ ΟΡΟΙ που εξαρτούν το βαθμό απήχησης του νέου σχήματος είναι ήδη πολλοί και θα γίνονται περισσότεροι όσο αυτό θα ενσωματώνεται στο παιχνίδι του πολιτικού ανταγωνισμού. Επιπρόσθετα, η ρευστότητα που υπάρχει σήμερα στο χώρο επέκεινα του «κέντρου» παράγει αντιφάσεις, πολλές των οποίων εγγράφονται ήδη στο νέο εγχείρημα, ως καταστατικές, σχεδόν, συνθήκες ανάδυσής του. Από τη δυναμική που θα αναπτύξει θα φανεί ο βαθμός αντοχής του και από αυτή τη δυναμική θα εξαρτηθεί εάν θα αποτελέσει κάτι «καλό» για τον χειμαζόμενο δικομματισμό: κανένα μέγεθος πολιτικό δεν είναι καθ' εαυτό καλό ή κακό.

ΛΥΠΑΜΑΙ, ΑΛΛΑ ΑΠ'
ΟΤΙ ΜΟΥ ΛΕΕΙ Ο Κ. ΝΤΕΛΟΡ,
ΕΝ ΤΕΛΕΙ ΔΕΝ ΘΑ ΜΠΟ-
ΡΕΣΕΙ ΝΑ ΜΑΣ
ΑΝΑΣΤΗΣΕΙ...

ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ
ΤΑΝΕ ΧΑΜΕΝΕΣ
ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ ΣΑΣ
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΤΕ
ΧΑΜΕΝΟΙ ΟΙ ΙΔΙΟΙ!

ΣΑΡΑΖΕ ΙΙ'93

Η Τετάρτη του Α. Σαμαρά

ΜΠΟΡΕΙ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ να επελαύνει κατά των δασών... Μπορεί η αναφορά του εισαγγελέα εφετών (στο θέμα των υποκλοπών) να καταγράφει «τουλάχιστον δύο κακουργήματα και οκτώ πλημμελήματα»... Μπορεί ο υπουργός Δημόσιας Τάξης να αθώνει εκ προοιμίου του «σκληρού» της Χελιδονούς (για ένα «γάντζο» θα συζητούμε τώρα;) και ο πρωθυπουργός της χώρας να δηλώνει ότι είναι οπαδός του «Θρύλου» – άρα (αφήνεται να νοηθεί...) επιτρέπονται, ίσως, κάποιες πράξεις χαριστικές κ.λπ.

ΤΙΠΟΤΕ ΑΠΟ όλα αυτά, όμως, δεν υπερκερνά, φαίνεται, το «θέμα Σαμαρά» το οποίο από την ερχόμενη Τετάρτη (30 Ιουνίου) θα αρχίσει να μας ταλαιπωρεί πάλι, ως «πρόβλημα των προβλημάτων» και πρώτη είδηση σε όλα τα δελτία ειδήσεων... Φυσικά, μέχρι τώρα, δεν μας έλειψαν ούτε οι τοποθετήσεις ούτε οι αναλύσεις, καθώς και άρθρα επί άρθρων, για το «υπό εκκώλαψη κόμμα Σαμαρά»... (Ακόμη και ο Ζαν Μαρί Λεπέν αισθάνθηκε την ανάγκη να «τοποθετηθεί»: «Ο Σαμαράς; Αυτός είναι κρυφοΠΑΣΟΚ»!). Οι αναλύσεις αυτές ήταν σύστοιχες, βέβαια, με την πολιτική ένταξη, την αντικειμενικότητα ή την υποκειμενικότητα (ανιδιοτελή ή μη...) του κάθε αναλυτή. Οι εκτιμήσεις, ωστόσο, είναι ευχερέστερες, όταν «αναλυτές» είναι τα ίδια τα κόμματα. Έτσι, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις βασικές εκδοχές, τρεις βασικές «ταξινομήσεις»:

ΕΚΔΟΧΗ ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ: Το κόμμα Σαμαρά – κατά την επίσημη εκδοχή – δεν είναι ικανό να μας στερήσει την αυτοδυναμία. («Η Νέα Δημοκρατία θα έλθει πρώτο κόμμα και χωρίς Σαμαρά»)... Αλλά και αν υποτεθεί ότι ένας αριθμός ψηφοφόρων της Ν.Δ. διαρρέει στο κόμμα Σαμαρά, το «κέρδος» έγκειται στο ότι οι ψήφοι αυτές δεν μετακινούνται στο ΠΑΣΟΚ. Άρα οι δυνατότητες αυτοδυναμίας του ΠΑΣΟΚ σμικρύνονται. Το κόμμα Σαμαρά –κατά την ανεπίσημη εκδοχή– μπορεί να αφαιρέσει από τη Ν.Δ. ένα μικρό ποσοστό και να θεμελιώσει την αυτοδυναμία του ΠΑΣΟΚ: «Εάν, για παράδειγμα, το ΠΑΣΟΚ πάρει 43% στις εκλογές, η Ν.Δ. 41% και το κόμμα Σαμαρά 4-5%, θα έχουμε κυβέρνηση Παπανδρέου με άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία» – υποστηρίζει ο Γ. Κύρτσος, στον «Τύπο της Κυριακής». Διά ταύτα... Στο «διά ταύτα», οι γνώμες των ηγετικών στελεχών της Ν.Δ. στασιάζονται. Ορισμένοι πιστεύουν ότι το «φαινόμενο Σαμαρά» πρέπει να αντιμετωπισθεί με ηρεμία, «χωρίς υπέρμετρες οξύνσεις». (Αυτό θα επιτρέψει, ίσως, «μια μετε-

κλογική συνεργασία Ν.Δ. - νέου κόμματος», αν παραστεί ανάγκη...). Άλλοι, αντιθέτως, υποστηρίζουν ότι η περίπτωση Σαμαρά θα πρέπει να αντιμετωπισθεί ως περίπτωση «ακατονόμαστου υπονομευτού της παράταξης», ο οποίος, «με μισές αλήθειες, λογικά άλματα και ασύστολα ψεύδη», εκθέτει την παράταξη σε «θανάσιμο εκλογικό και πολιτικό κίνδυνο». Ανάλογη, συνεπώς, πρέπει να είναι και η συμπεριφορά της ηγεσίας του κόμματος... Άλλοι, τέλος, επισημαίνουν, ως άμεση αναγκαιότητα, τη συγκρότηση «Πολιτικού Γραφείου» από το οποίο δεν θα λείπουν στελέχη, όπως ο πρόεδρος της Βουλής Αθ. Τσαλδάρης, ο Μ. Έδερτ, ο Στ. Δήμας, ο Α. Ανδριανόπουλος κ.ά. «Η ενότητα –δηλώνει, με την ευκαιρία αυτή, ο Μ. Έδερτ– απαιτεί συγκεκριμένη πολιτική πρακτική προκειμένου να κερδίσει η Ν.Δ. τις εκλογές».

ΕΚΔΟΧΗ ΠΑΣΟΚ: Η συγκρότηση κόμματος Σαμαρά, είναι ενδο - παραταξιακή, ενδο - οικογενειακή υπόθεση της Νέας Δημοκρατίας, η οποία ουδόλως ενδιαφέρει –και ουδόλως συγκινεί– τη «μεγάλη δημοκρατική, προοδευτική παράταξη», κ.λπ. Περίπτωση διαρροής ψήφων από το ΠΑΣΟΚ προς το κόμμα Σαμαρά αποκλείεται (εκδοχή Αρσένη). Περίπτωση μετεκλογικής συνεργασίας του ΠΑΣΟΚ με το κόμμα Σαμαρά επίσης αποκλείεται, διότι «το ΠΑΣΟΚ έχει εξασφαλισμένη την αυτοδυναμία» (εκδοχή Βάσως Παπανδρέου). Ωστόσο, για ορισμένα ηγετικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ, οι λογής εκτιμήσεις περί αυτοδυναμίας, κ.λπ., υπόκεινται, τώρα, σε αναθεώρηση, καθώς ευχερέστερα, τώρα, ο «δυσανεστημένος πρώην ψηφοφόρος της Ν.Δ.» θα ρίξει την ψήφο του στο κόμμα Σαμαρά, παρά στο ΠΑΣΟΚ. Άλλο τόσο ευχερέστερα ο «αποστασιοποιημένος ψηφοφόρος» (λόγω δικομματισμού, πελατειακών σχέσεων κ.λπ.) θα ρίξει την ψήφο του σε ένα «νέο» κόμμα (εφόσον δεν προκρίνει, τελικά, την Αριστερά), παρά στη «γερασμένη Ν.Δ.» ή στο «επίσης γερασμένο ΠΑΣΟΚ». Σε αντίθεση με την εκδοχή Αρσένη, ο Κώστας Σημίτης πιστεύει ότι το κόμμα Σαμαρά «θα βοηθήσει τη συντηρητική παράταξη να κρατήσει ένα τμήμα των ψηφοφόρων της», ιδιαίτερα εκείνων που ταλαντεύονταν μεταξύ Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ... Όσο για την προοπτική του κόμματος Σαμαρά, ο Κ. Σημίτης πιστεύει ότι δύο δρόμοι ανοίγονται για τον υπό εκκώλαψη αρχηγό: Είτε να προσφέρει –μετεκλογικά– στη Ν.Δ. «συμμαχία», είτε –υπό αισιόδοξους, απρόβλεπτους οριζώνους– «να ηγηθεί της δεξιάς»!

ΕΚΔΟΧΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ: Τόσο ο Συνασμός, όσο και το ΚΚΕ, δεν φαίνεται ανησυχούν από την εμφάνιση στο προσκήνιο του νέου κόμματος Σαμαρά, όπως δεν ανησύχησαν από την εμφάνιση ΔΗ.ΑΝΑ. του κ. Κωστή Στεφανόπουλου. Υπάρχει, βέβαια, το «προηγούμενο Α Παπανδρέου» (το ΠΑΣΟΚ ήταν «νέο» το 1974), αλλά δεν νοείται σύγκριση, μεταξύ 1974 και 1993 ή μετα Παπανδρέου και Α. Σαμαρά. Ο πρώτος έπαιξε «σοσιαλιστής», «αριστερός», λευόμενος όλους τους αγώνες και έδωσε σύμβολα μιας Αριστεράς που έδωσε βία, ποταμούς αίματος, αλλά στάθηκε να μιλήσει μια «νέα γλώσσα» – που ήθελε η μεταδικτατορική Ελλάδα των άλλων, η Αριστερά ήταν παραμένει – ξένη προς πρακτικές αιτιολογίες, χυδαίου λαϊκισμού κλπ.). Σε αυτή, ο αρχηγός του νέου κόμματος κινείται στο χώρο της δεξιάς (ή, στην καλύτερη περίπτωση, της κεντροδεξιάς – εξ ου και ο τίτλος του προς τον Ελευθέριο Βενιζέλο κ. Γεώργιο Παπανδρέου) και, φυσικά, πρόκειται να αποσπάσει ψήφους του Συνασμού ή του ΚΚΕ ευθυγραμμίζοντας τον στείρο εθνικισμό, τον σωδινιστικό

αλισμό, διεκδικώντας τον τίτλο του Μεσ-

140 δισ. «ζεστό χρήμα»

ΖΩΗ, ΟΜΩΣ, προχωρεί και... πέραν του ματος Σαμαρά! Και ασφαλώς, ανάμεσα στα γεγονότα του «Δεκαπενθημέρου» εξέ-υσα θέση κατέχουν η στροφή της Κοινότη-ς στο θέμα της Βοσνίας (η τριχοτόμησή της και δεδομένη...) και η ελλιπής -«ελλιπής» αποσπασματική», κατά τον χαρακτηρι-ό της «Αυγής»- αντιμετώπιση της ανερ-ας και της ύφεσης, στο χώρο των «δώδε-

ΑΤΑ ΤΙΣ εκτιμήσεις των περισσότερων αυτών, τα μέτρα που αποφασίστηκαν στην Κοπεγχάγη δεν αποκλείουν τη μείωση των κοινωνικών παροχών στους εργαζομέ-ους, προκειμένου να επιτευχθεί η ανταγω-τικότητα. Η «Καθημερινή», μάλιστα, με το «Πρόσθετη λιτότητα από... ΕΟΚ», μυσσε να προεξοφλήσει ότι η ύφεση στον ο της Κοινότητας θα έχει τον αντίκτυπό και στα «καθ' ημάς», με την έννοια ότι θα κείνει και τη δική μας (εσωτερική) οικο-μικο - κοινωνική κρίση. (Απόδειξη: Ο ουργός Εθνικής Οικονομίας να υποχρεω-να διαψεύσει ότι η κυβέρνηση προτίθεται καταργήσει το δώρο των Χριστουγέν-υ!).

ΤΑ ΤΑΥΤΑ, αξίζει να σημειωθεί ότι,

στο πακέτο των βραχυπρόθεσμων μέτρων (που αφορούν τα κράτη - μέλη), προβλέπε-ται η αύξηση των δημοσίων επενδύσεων και η ενθάρρυνση των ιδιωτικών, με ιδιαίτερη έμφαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και στην οικοδομή. Προβλέπεται, επίσης -σε κοινοτικό επίπεδο- η «βραχυπρόθεσμη διεν-κόλυνση», δηλαδή η προχρηματοδότηση επενδύσεων, στο πλαίσιο των διαρθρωτικών ταμείων.

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω αυτά σημαίνουν ότι όχι μόνο έγκριση, από 1ης Αυγούστου, των κα-νονισμών που οριστικοποιούν τα ποσά που θα διατεθούν από το Ταμείο Συνοχής, αλλά και αύξηση των κοινοτικών εισροών προς την Ελλάδα, από το φθινόπωρο. Ποιο είναι το ποσό αυτό -και πώς θα διατεθεί- κανείς, υποτίθεται, δεν ξέρει επακριβώς (τουλάχι-στον επισήμως). Όμως, από ορισμένες διαρροές, φαίνεται ότι «γυρίσαμε από την Κοπεγχάγη με 140 δισ. δραχμές, ζεστό χρή-μα, προκαταβολή από το δεύτερο πακέτο Ντελόρ». Και, βέβαια, δεν θα διατεθούν -υποτίθεται- για τις προεκλογικές δαπάνες των πολιτικών κομμάτων, αλλά για έργα!

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο «κύρωσε» τον εξοστρακισμό του αρχηγού των μουσουλμάνων της Βοσνίας, Αλία Ιζε-τμπέκοβιτς, αφού προηγουμένως απέρριψε το αίτημά του περί άρσεως του εμπάργκο όπλων στη Βοσνία. (Μόνος υποστηρικτής του ο καγκελάριος Κολ, σε μια προσπάθεια

να αμβλύνει εντυπώσεις από τα βίαια ρατσι-στικά έκτροπα εναντίον Τούρκων μετανα-στών, στη Γερμανία. Οι Τούρκοι συμβαίνει να είναι μουσουλμάνοι...).

Κύπρος και Ζακ Ντελόρ

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ συμβούλιο συμφώνησε να ενταχθούν στην Κοινότητα -ώς το τέλος του 1994- τέσσερις ακόμα χώρες: η Αυστρία, η Σουηδία, η Φινλανδία και η Νορβηγία... Αλλά δεν συμφώνησε ότι έπονται η Μάλτα και η Κύπρος. Η δήλωση, μάλιστα, του προέδρου της Κομισιόν, Ζακ Ντελόρ, ότι η Κύπρος δεν μπορεί να ενταχθεί για «πολιτι-κούς λόγους» (δεν μπορεί να ενταχθεί, γιατί παραμένει μια «μοιρασμένη νήσος» κ.λπ.), ήταν φυσικό να προκαλέσει όχι μόνο την παρέμβαση του πρωθυπουργού («δεν υπάρ-χει δόρειος και νότιος Κύπρος» κ.λπ.), αλλά και σειράς άλλων παραγόντων. «Το ότι η τουρκική αδιαλλαξία στέκεται εμπόδιο στη λύση του Κυπριακού -δήλωσε χαρακτηρι-στικά ο Κύπριος κυβερνητικός εκπρόσωπος Γ. Κασουλίδης- δεν είναι λόγος για να θυμα-τοποιηθεί η Κύπρος για δεύτερη φορά». Το μόνο ευχάριστο είναι ότι, τη φορά αυτή, δεν δγήκαν στο μείντάνι κάποιοι «υπερέλληνες» (Σαρτζετάκης, Παπαθεμελής, Σαμαράς), για να χαρακτηρίσουν τον πρόεδρο της ΕΟΚ, «ανθέλληνα», «φιλότουρκο» ή, έστω, «φιλοσκοπιανό»!

ANTHNSP

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ
ΕΡΤ2

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ: ΤΟ «ΠΡΟΤΥΠΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ» ΚΑΙ Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ

Όψεις του εθνικού προβλήματος
στην Ελλάδα (1830-1880)

Ποιες είναι οι αντιλήψεις για το ελληνικό έθνος και τον προορισμό του;

Αυτό είναι το καίριο ερώτημα που θέτει και ερευνά η ιστο-ρικός Έλλη Σκοπετέα. Βιβλίο ιστορικό όσο και ιδεολογι-κό, που είναι χρήσιμο για την κατανόηση του νεοελληνι-κού βίου, έως και της σημερινής συγκυρίας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ
ΕΡΤ2

Ο κόσμος του
κιτς, η κακογου-
στιά χωρίς μέ-
τρο, όπως εντοπί-
ζεται στο περι-
βάλλον μας, σή-
μερα. Αυτή είναι
η περιήγηση, που
πραγματοποιεί-
ται με αυτό το
βιβλίο· περιήγη-
ση στο νεοελληνι-
κό χώρο, τις διαν-
θρώπινες σχέ-
σεις, τις νοοτρο-
πίες, τη γλώσσα
και ουσιαστικά το
ύφος και το ήθος
της ζωής μας.

Μέσα από χίλια

και πλέον φωτογραφικά παραδείγματα, το κιτς καταγ-γέλλεται όσο και διακωμωδείται.

Με άρθρα, που καλύπτουν ένα μεγάλο αριθμό υποθεμά-των, με υλικό καταταγμένο σε ενότητες, έτσι που να συγ-κροτείται μια σφαιρική θεώρηση του φαινομένου.

«ΔΕΚΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ»...

12 κακουργήματα ή πλημμελήματα εντόπισε η προκαταρκτική εξέταση που έκανε ο εισαγγελέας κ. Ζορμπάς επί 52 ημέρες για την υπόθεση Μαυρίκη - Γρυλλάκη (ή άλλως «υποκλοπές»). Το πόρισμα διεβιδάσθη ήδη στον Προϊστάμενο τς Εισαγγελίας Εφετών ο οποίος και έκανε δεκτό το αίτημα του κ. Ζορμπά για *σύγκληση της Ολομέλειας των Εφετών*, λόγω «της σοβαρότητας της υπόθεσης».

Κατά τις διαβεβαιώσεις του προϊσταμένου της Εισαγγελίας Εφετών, επίσης, τα εμπλεκόμενα πρόσωπα είναι πολλά, μεταξύ των οποίων και κρατικοί λειτουργοί (μολονότι ο κ. Ζορμπάς στο πόρισμά του δεν μπορεί να αναφέρει ονόματα ως ενόχους)· οι πληροφορίες αναφέρουν ότι υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής για όλους σχεδόν τους ενεχόμενους.

Το πρώτο και πολλαπλώς δυσχερέστατο στάδιο στην υπόθεση έκλεισε, και το εξαγόμενό του είναι ένας ενδελεχέστατος φάκελλος που υπογράφεται από έναν «*ανάποδο άνθρωπο*» (όπως χαρακτήρισε ο κ. Κατσαντώνης τον Εισαγγελέα Ζορμπά). Τα επόμενα στάδια είναι εξίσου κρίσιμα, αφού η ολομέλεια των Εφετών μπορεί να ορίσει μέλος της ως ανακριτή της υπόθεσης· διαδικασία η οποία ακολουθήθηκε σε σημαντικότερες υποθέσεις, με πρώτη εκείνη του «σκανδάλου Κοσκωτά».

Και όπως είπε πάλι ο κ. Κατσαντώνης, ο διορισμός εφέτη ανακριτή είναι το πρώτο βήμα για τη συγκρότηση... Ειδικού Δικαστηρίου.

Πάντως οι ανησυχούντες στην κυβέρνηση ετοιμάζονται όπως μπορούν, *αφού* το πόρισμα Ζορμπά αποτελεί πραγματικό κόλαφο για τον κ. Μητσοτάκη που επανειλημμένως έσπευσε να χαρακτηρίσει την υπόθεση ως «υπόθεση ενός ατόμου»! (θέλοντας ίσως να καλύπτει τον φίλο του «στρατηγό» Γρυλλάκη). Ίσως ένδειξη προετοιμασιών στην κυβέρνηση «για τα χειρότερα» να είναι η διαδικασία που ακολουθήθηκε από την ηγεσία του υπουργείου Δικαιοσύνης στη συγκρότηση του Ποινικού Τμήματος της Ολομέλειας των Εφετών. Διαδικασία που δεν έχει σχεδόν καμία σχέση με εκείνη που ορίζεται στις σχετικές διατάξεις νόμου, όπου η ίδια η κυβέρνηση τον θέσπισε... Αναμένεται συνέχεια, με ορισμένους δικαστικούς λειτουργούς να το «παίζουν Ιταλοί».

Γ.Χ.

Υ.Γ. Και κάτι «άσχετο»: ο Μαυρίκης επιδεδαιώθηκε στο πόρισμα των εμπειρογνομόνων του ΟΤΕ – κάτι εκ των υστέρων ψελλίσματα του κ. αμβρεσέα είναι άνευ σημασίας· ο Μαυρίκης δεν κρίθηκε προφυλακιστέος με βάση τη μήνυση Γρυλλάκη για εκβιασμό· ο Μαυρίκης έκανε μήνυση στον Γρυλλάκη και ο Εισαγγελέας άσκησε δίωξη: Ο Μαυρίκης – αυτή η υπόθεση «ενός μόνον ανθρώπου»...

Χ. Κ.

Ο ΑΡΧΩΝ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

Ο κ. Κατσιγιάννης φιλοδοξεί να καταχωρισθεί στην ιστορία ως ένας αναγεννησιακός ζωγράφος· το σίγουρο είναι ότι ο μέτριος αυτός υπουργός μιας διαλυμένης κυβέρνησης θα μείνει στη μνήμη ως «παππούλης» της αυθαιρεσίας – μοιάζοντας έτσι πολύ με τα έργα και τις ημέρες της κυβέρνησής του σε πλείστους πλέον τομείς.

Ο, κατά τα άλλα, κ. ΥΠΕΧΩΔΕ παίζει πολύ καθαρά το παιχνίδι, δεν κρύβεται, δεν κοροϊδεύει, δεν εξαπατά κανέναν: νομιμοποιεί δεκάδες χιλιάδες αυθαίρετα σε όλη τη χώρα εξασφαλίζοντας τρία πράγματα: ψήφους για τον εαυτό του, λεφτά για τα ολόενα και πιο άδεια ταμεία του κ. Μάνου και υλικά για τα πρωτοσέλιδα ενός Τύπου που βρίσκεται στη δυστυχή θέση να ασκεί συμπολίτευση. Πρόσφατα, σκέφτηκε να βάλει και άλ-

λους στο παιχνίδι: τους οικοδομικούς συνεταιρισμούς που ορίζουν 120.000 στρ. δασικών εκτάσεων και των οποίων οι μεριδιούχοι χρόνια τώρα διαμαρτύρονται για την ανεκμετάλλευτη περιουσία τους...

Είναι πολύ σταθερά τα πράγματα: με τη λογική και το ήθος του «βλαχοδήμαρχου», ένας υπουργός επικυρώνει με αυθαίρετες μεθόδους τη διαπραχθείσα αυθαιρεσία των «λαϊκών» ή μικρομεσαίων συμπολιτών του και, διά της συναλλαγής, δίνει άψογα μαθήματα «άρχοντος» δασών και αετών. Το ωραίο σε όλο αυτό το σκεπτικό ήρθε από τον συμπολιτευόμενο Τύπο: κατηγόρησε για «υπονόμευση» του κυβερνητικού έργου την αντιπολίτευση, επειδή αυτή είχε εναντιωθεί στα σχέδια του εκ των Αζβανιτών εκλεγμένου υπουργού – σχέδια καθόλου διαφορετικά από αυτά των οικοπεδοφάγων και των καταπατητών...

Β.Μ.

ΠΑΣΟΚ:

Αφασία επί της οικονομίας

Το τελευταίο τρίμηνο στελέχη και βουλή της αξιωματικής αντιπολίτευσης πέμπο ανά την επικράτεια για να διαδώσουν τι αλήθεια του ΠΑΣΟΚ για μια «σωστή κυβέρνηση». Περιφερειακές συνδιασκέ εν είδει τοπικών σκιωδών κυβερνήσεων όπου συζητούνται «προγράμματα ανάπτυξης» της περιοχής, τομεακές συνεδριάσεις όπου ετοιμάζονται τα προκείμενα ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου, κλασικές ομιλίες ρητόρων «από πλατείας». Στο κεντρικό επιτελείο Ε.Γ. έχει ήδη οριστικοποιήσει τις προγραμματικές επιλογές του «Κινήματι σε όλους σχεδόν τους τομείς, δίνοντας πια έξω την εικόνα ενός «άλλου ΠΑΣΟΚ».

Όμως, στο μείζον θέμα της οικονομίας, πράγματα είναι ακόμα θολά. Κεντρικός ρόλος έχει ανατεθεί στον κ. Αρσένη, ο οποίος «συνεπικουρείται» από τον κ. Γεννηματά και τον κ. Σημίτη. Επί δυο μί τώρα κάθε φορά γίνεται συνεδρίαση για πρόγραμμα που θα παρουσιάσει το ΠΑ για την οικονομία και στο τέλος η ανακοίνωση γνωστοποιεί ότι η συζήτηση συνεχιστεί. Προ ολίγων ημερών, ο κ. Παπανδρέου είπε ότι βασικές επιλογές έχουν γίνει, αλλά αυτές δεν μπορούν να ανακοινωθούν.

Πέρα από κάποιες γνησίως πασοκογενείς ιδέες περί «ανάπτυξης και σταθεροποίησης», «κοινωνικά δίκαιης κατανομής των μέτρων αντιμετώπισης της κρίσης», «τόνωσης των περιφερειών» κι άλλα συναφή, ουδέν συγκεκριμένο έχει ανακοινωθεί — του είδους, π.χ., των επιλογών που υπάρχουν στο πόρισμα της «Επιτροπής Τζουμάκα», η οποία αποτέ βάση για την εκπόνηση του προνοιακού προγράμματος. Κάποιες συστηματικές σκέψεις του κ. Αρσένη για την οικονομία που δημοσιεύθηκαν προ μηνών στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο» έδειξαν, βέβαια, ότι ο τώως τσάρος της οικονομίας έχει εγκαταλείψει αντιλήψεις της δεκαετίας '60 και '70.

Αν αυτό είναι το στίγμα του νέου «βλέμματος» του ΠΑΣΟΚ για την οικονομία, τότε εύλογη είναι η δυστοκία καταλήξουν κάπου οι συζητήσεις και να ανακοινωθούν συγκεκριμένες επιλογές Μόνον που αυτή η «καθυστέρηση» κοστίζει εκλογικά...

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ «ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ»

• Ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στην ομιλία του, την προηγούμενη εβδομάδα, αναφερόμενος στη διεύρυνση της ΕΟΚ αναφέρθηκε στη Μάλτα και μόνο μετά την παρέμβαση της ελληνικής πλευράς συμπεριέλαβε και την Κύπρο.

• Ο πρόεδρος της Επιτροπής της ΕΟΚ, Ζακ Ντελόρ -ο και «Μάρσαλ εις την τριακοστήν» επονομαζόμενος από τους Έλληνες- στην ομιλία του στην Κοπεγχάγη είδε «πρόβλημα» στην ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ αφού υπάρχει «Βόρεια και Νότια Κύπρος».

• Ορισμένα μέλη της ΕΟΚ πιέζουν την Ελλάδα να «ξεμπλοκάρει» το 4ο Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο ΕΟΚ-Τουρκίας, με πολυτελή, την Τουρκία να «μπλοκάρει» τη λύση στο Κυπριακό.

• Στην Ελλάδα, τις ημέρες που δημιουργείται «κόμμα Σαμαρά», χιλιάδες λαού σε στάδια, αλλά και σε εκκλησίες τραγουδάν και τρώουν σε «δείπνα αγάπης» κάτω από το σύνθημα Ελλάς - Σερβία - Ορθοδοξία και με

ΕΧΕΙΣ ΔΙΚΙΟ
ΠΟΥ ΥΠΟΛΟΓΙΖΕΙΣ ΤΟ ΣΑΜΑΡΑ
ΜΟΝΟ ΕΤΣΙ ΘΑ ΤΟΝ ΞΕΦΟΡΤΩΘΕΙΣ!...

ΕΝΩ ΕΓΩ Ο ΚΟΠΑΝΟΣ
ΕΦΤΥΝΑ ΖΗΜΙΤΗ ΚΙΑΡΣΕΝΗ
ΚΑΙ ΜΟΥ ΞΑΝΑΡΘΑΝΕ!...

υψηλό «επιτηρητή» των τελετών το Ρήγα Φερραίο.

Δυστυχώς, τα πνεύματα εδώ είναι τέτοια σήμερα που πολλοί σκέφτονται να

διαολοστείνουν τους «Φράγκους» και το «ρεαλισμό» τους, «πειθόμενοι» για τα δικά τους «δίκαια».

Χ.Κ.

ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΜΠΙΕΣΤΗΡΙΟΥ

Σαραντάρηδων δείγμα πολιτικής πρώτο

Δύο ειρηνικοί πολιτικοί από διαφορετικούς χώρους, αλλά εκείνων που, καλώς ή κακώς, με σαξόφωνο ή χωρίς, έχουν καταγραφεί ως η γενιά των, πολλά υποσχόμενων, «σαραντάρηδων», μίλησαν, ειπτέλους δημόσια, κατά των κατεστημένων

ηγεσιών των κομμάτων στα οποία, ακόμη, ανήκουν. Πέρα από την -αξιοσημείωτη- ετερότητα των κινήσεών τους (ο ένας οδεύει προς τη μοναξιά του ηγέτη, ο δεύτερος προς το καθαρτήριο της βάσης), κοινή αφετηρία και των δύο η επανεισαγωγή της ηθικής στην πολιτική. Η δίκη αυτής της πρόθεσης αφορά τους πολιτικούς τους αντιπάλους: για μας, τους υιόλοιπους πολλούς, σημασία έχουν, κυρίως, τα επιχειρήματά τους, από τη λογική συνοχή και πειστικότητα των οποίων εξαρτάται η αναρρίμηση των ελαχίστων ελπίδων ανανέωσης της πολιτικής ζωής.

Ο κ. Σαμαράς, καθόλου περισσότερο «φασίζων», «εθνικιστής», «λαϊκιστής» ή «μελαταιακός» από τους προοδευτικούς του ειρκριτές, ελάχιστα έπεισε, στην περιβόητη συνέντευξη προς τον Παναγιωτόπουλο, σε τρία αλλά βασικά σημεία της πολιτικής επιχειρηματολογίας του. Γιατί, πρώτον, με δεδομένα, σύμφωνα με τις απόψεις του, την υψίστη εθνική σημασία του Μακεδονικού και την ανασταμένη αντίδραση των υιολοϊμων ένδεκα ει' αυτού, δεν έθεσε στις 16 Δεκεμβρίου βέτο, αποκαλύπτοντας εγκαίρως τα ράκη της, δήθεν, ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και εμποδίζοντας τις κυνικές σκοπιμότητες που διευκόλυναν τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Αυτός, ένας ασυμβίβαστος, προβλεπτικός και, κυρίως, «υπερβατικός» πολιτικός. Γιατί, δεύτερον, ενώ οι διαφωνίες του επικεντρώνονται στην πολιτική ηγεσία της παράταξής του, δεν συνεννοείται με τις υιόλοιπες αντιπολιτευόμενες τάσεις, εντός αυτής, αλλά συστηματικά τις αγνοεί, μη εξηγώντας ποτέ τι τον χωρίζει από αυτές. Τρίτον, γιατί ενώ διαπιστώνει την πλήρη παραχάραξη των προγραμματικών αρχών της παράταξης από την ηγεσία της, σε κρίσιμες, μάλιστα, εθνικές και κοινωνικές περιστάσεις, δεν προκαλεί, όπως μπορεί, την άμεση πτώση της κυβέρνησης.

Ο κ. Αλαβάνος διαπιστώνει ότι ο ΣΥΝ «έχει

δύο τάσεις σήμερα: τη βάση του, που είναι ομογενοποιημένη γενικά, ανεξάρτητα αν προέρχεται από ΚΚΕ, ΕΑΡ, ανένταχτους, και το ηγετικό στρώμα, όπου έχει προχωρήσει ειδικά η λογική των συντεχνιακών ομάδων». Αλλά ομολογεί στην ίδια συνέντευξη (εφ. Η Αυγή, 20.6.99) ότι γι' αυτόν: «Υπάρχει η κομματική νομιμότητα. Υπάρχει, όμως, και μια άλλη νομιμότητα: αυτή απέναντι στους συντρόφους που ξεκινήσαμε μαζί το πείραμα ανανέωσης του ΚΚΕ... Αυτή η νομιμότητα υπερίσχυσε πάνω μου». Η εκκλησιαστική αυτή δήλωση εντάσσεται, ίσως, στην ειπαθυμία του κ. Αλαβάνου «να κρατήσουμε κάτι από την παιδική μας αφέλεια». Ας επιτρέψει, όμως, ορισμένοι τουλάχιστον «αριστεροί που είναι έξω από τα τείχη» να φρικούν -ανεπαισθήτως- με ηθικολόγους της Αριστεράς που αναφέρονται σε «ομογενοποιημένη βάση» ή διυλή νομιμότητα.

Αναμφιβόλως οι πρωτοβουλίες των εγχωρίων «σαραντάρηδων» δεν αφήνουν κανέναν ασυγκίνητο. Όμως πριν αυτοπροσδιορισθούν ως «υπερβατικοί» ή νεο-ναρόνικοι, δεν θα ήταν άσκοπο να μελετήσουν προσεκτικότερα τον πρώτο διδάξαντα. Λίγο σαξόφωνο, όταν δεν έχεις να πεις και μεγάλες σοφίες, δεν βλάπτει.

Λεωνίδας Λουλούδης

ΓΙΟΡΤΗ «ΕΠΟΧΗΣ» - «ΠΟΛΙΤΗ»

(2, 3 και 4 ΙΟΥΛΙΟΥ, ΣΤΗΝ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ)

Η «Εποχή» και ο «Πολίτης» χωρίς να νοσταλγούν το κλίμα των παλιών θερινών φεστιβάλ των κομματικών νεολαιών, είπαν να οργανώσουν μια καινούργια γιορτή. Την Παρασκευή 2, το Σάββατο 3 και την Κυριακή 4 Ιουλίου, στο νεοδιαμορφωμένο χώρο, πίσω από το γήπεδο του Νήαρ Ηστ, στην Καισαριανή, ανοίγουν οι πύλες της πρώτης γιορτής «Εποχής» - «Πολίτη».

«Το ρατσιστικό φαινόμενο στην Ευρώπη και στην Ελλάδα» και «Η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και η άνοδος των εθνικισμών» θα είναι τα δύο βασικά πολιτικά θέματα της εκδήλωσης. Θα λειτουργήσει μεγάλη έκθεση φωτογραφίας, ενώ όλοι σχεδόν οι σκιτσογράφοι των αθηναϊκών εφημερίδων θα συμβάλουν στην κεντρική θεματολογία, προσφέροντας πρωτότυπα σκίτσα τους, ειδικά για την περίπτωση. Στο επίκεντρο θα βρίσκονται οι συζητήσεις στις οποίες θα ανακοινωθεί προσεχώς ποιοι θα συμμετέχουν. Στο χώρο της γιορτής θα υπάρχουν ενημερωμένα βιβλιοπωλεία και, βέβαια, πολλές γωνιές με φαγητό και ποτό. Θα υπάρχει ακόμη μπόλικη τσίγκνα και, οπωσδήποτε, εκπλήξεις.

Παίζουν και τραγουδούν. Παρασκευή 2 Ιουλίου: Ο Λουκιανός Κηλαηδόνης και ο Μουσικός θίασος με παραδοσιακά τραγούδια από την Ιταλία και την Ισπανία καθώς και παραδοσιακό τραγούδι από όλη την Ελλάδα. Σάββατο 3 Ιουλίου: Ο Ορφέας Περίδης με τραγούδια από το νέο του δίσκο «Αχ ψυχή μου φαντασμένη» και ο Ρος Ντέηλυ με τους μουσικούς του. Κυριακή 4 Ιουλίου: Η Νένα Βενετσάνου στο ρεσιτάλ «Du Contre Cou International» με το οποίο περιοδεύει σε Γαλλία, Ισπανία και Βέλγιο σε τραγούδια Χατζιδάκι, Μαμαγκάκη, Θεοδωράκη καθώς και της ίδιας της Νένας Βενετσάνου. Μαζί της, ο Γιώργος Μαυροειδής (κλασική κιθάρα), ο Παναγιώτης Στέφος (τρομπόνι) και ο Τάσος Καρακατσάνης (πιάνο).

Το όλο μουσικό πρόγραμμα συμπληρώνουν πολλά μικρά συγκροτήματα που θα συνοδεύουν με τα τραγούδια τους τους παρευρισκόμενους. «Επειδή πιστεύουμε ότι υπάρχουν ακόμη περιθώρια τέτοιες γιορτές να μην καταναλώνονται στα όρια της συμβατικότητας αλλά να δίνουν τη δυνατότητα στις πιο δημιουργικές πτυχές μας να εκφράζονται, επιμένουμε ακόμη σε τέτοιες συναντήσεις. Με αυτές τις προϋποθέσεις, θα χαρούμε να δούμε πολλούς παλιούς και καινούργιους μας φίλους εκεί, στη γιορτή» σημειώνουν οι διοργανωτές.

Εάν το παραδίπλα πρωτοσέλιδο δεν σημαίνει εξαχρείωση, τότε τι άλλο μπορεί να σημαίνει; Αλίμονο στον Τύπο, όταν στο όνομα της κυκλοφορίας εκχωρεί και την πιο στοιχειώδη δεοντολογία.

«ΠΑΚΕΤΟ ΝΤΕΛΟΡ»: ΜΑΣΑ ΚΑΙ ΡΟΥΣΦΕΤΙΑ

Όποιος παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τη διαδικασία και την ουσία θεσμοθέτησης της διαχείρισης των πόρων από το ΝΤΕΛΟΡ II μπορεί με λίγη υπομονή να συγγράψει πραγματεία «περί των μορφών και των κανόνων του ρουσφετιού στη σύγχρονη εποχή»! Δημιουργούνται 7 Α.Ε. «ανάπτυξης έργων υποδομής», οι οποίες θα εποπτεύονται από ένα αντίστοιχο Συμβούλιο που θα αποτελείται από τον Αντιπρόεδρο της κυβέρνησης, τους υπ. Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών και Δημοσίων Έργων και όλων αυτών θα προίσταται ο ... Πρωθυπουργός. Το Συμβούλιο αυτό θα έχει τον ύστατο λόγο στη διαχείριση των επιμέρους προγραμμάτων, ενώ οι «αναπτυξιακές Α.Ε.», κοινωνικο-εξελικτικοί οργανισμοί, στις οποίες θα μετέχουν και... ιδιώτες, θα έχουν ευθύνη για τη διαχείριση των πόρων που προορίζονται για τα «μεγάλα έργα» τα οποία θα αναλάβουν.

Το μυστικό είναι κοινό: το «εργοτάξιο η Ελλάς», που τόσο διαφημίζεται από τα σλόγκαν της Ν.Δ., είναι μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να ανασυγκροτηθούν οι πολύ διαλυμένες πλέον πελατείες που ανήκουν στον πρωθυπουργό και στον στενό του κύκλο. (Είναι πελατείες που έχουν μεν «μεγάλα συμφέροντα», όχι όμως σαν κι εκείνα που καταγγέλλει και «μάχεται» κ. Μητσοτάκης). Και όλη αυτή η επιχείρηση ελπίζεται να γίνει με «δανεικά» και «αγύριστα». Αρκεί βέβαια να πειστούν οι Κούβελας - Κεφαλογιάννης ότι δεν έχει τόση σημασία να τσακώνονται με τον Στ. Μάνο για το αν τα έργα θα είναι μεγάλης ή μικρής κλίμακας· αρκεί να βρουν κι έναν τρόπο οι εργολάβοι των έργων, οι «φίλοι», να παρουσιάσουν ως λογιστικά άψογη στην Κοινότητα τη «μεγάλη μάζα». Μπροστά σ' αυτήν, τι σημασία έχει αν οι «αναπτυξιακές εταιρείες» σβήσουν το Υπ. Δημοσίων Έργων;

X.

Στον Γιάννη Ιωάννου είν αφιερωμένη μεγάλη αναδρομική έκθεση που οργανώνεται από το σύλλογο της Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ και το Μύλο στη Θεσσαλονίκη. Μύλο εκτίθενται κόμικς τις 11.7, στον εκθεσιακό χώρο της Πολυτεχνικής Σχολής, γελοιογραφίες τις 27.6, ενώ τη Δευτέρα 28.6, στο αμφιθέατρο των τοπογράφων, οργανώνεται συζήτηση με τη συμμετοχή των Δ. Φατούρου, Χρ. Παπουτσάκη, Π. Μαρτινίδη, Ζ. Καραμάν. Θα συντονίσει ο Τάσος Αποστολίδης, ενώ θα παρευρεθεί και ο γελοιογράφος.

«Κόμμα Σαμαρά»: Ποιος, ποιον

Υποθέσεις επί δημοσκοπήσεων

Του Χρ. Κυριαζή

Η διαπίστωση είναι μάλλον κοινή: το «σχήμα Σαμαρά» («κίνηση», «κόμμα», ή ό,τι άλλο), που πρόκειται να αναγγελθεί επισήμως σε 5 ημέρες (Τετάρτη 30 / 6 / 93), αποτελεί ένα νέο δεδομένο για την πολιτική ζωή της χώρας και τις τάσεις εξέλιξής της· ένα δεδομένο που παρήχθη από την κρίση της κυβερνώσας παράταξης, και του οποίου η δοκιμασία και οι προοπτικές αποτελούν συνάρτηση του βαθμού κατά τον οποίο θα μπορέσει να υπερβεί τη γενικότερη κρίση δυσαρέσκειας έναντι των σημερινών πολιτικών σχημάτων, σε ευρύτερο, πέραν της Δεξιάς, φάσμα. Η υπέρβαση αυτή αποτελεί τον καταλυτικό όρο για μια κοινοβουλευτικά κρίσιμη παρουσία του σχήματος Σαμαρά, ως νέου σχήματος στο κομματικό σύστημα.

«Πιστεύω ότι η υπέρβαση είναι ο πιο κρίσιμος όρος», δεβαίωσε ο τέως ΥΠΕΞ στη συνέντευξή του στον ANTENNA. «Υπέρβαση» όλων, «φιλότιμο», «ψηλά το κεφάλι», «ανηφορίζοντα» δρόμο, είναι μερικές από τις κεντρικές έννοιες που αρχίζει να διοχετεύει στην κοινή γνώμη το επιτελείο του υπό εκκόλαψη σχήματος. Πεποίθηση των στελεχών του είναι ότι «υπάρχει χώρος», στο πολιτικό πεδίο για να ευδοκιμήσουν αυτές και άλλες «οραματικές» έννοιες που επιχειρείται να ορίσουν το νέο εγχείρημα. Μια εκτίμηση στην οποία θα πανέλθουμε αναλυτικά παραπάνω, αφού το πολιτικό πεδίο έχει ως καταστατική του λήσασα τη δυναμική και κανένα στοιχείο πός του δεν «κείται», δεν βρίσκεται «καθ' αυτό».

Οι πρώτες αντιδράσεις στην πορεία συγκεριμενοποίησης του εγχειρήματος Σαμαρά όχι μόνον προοιωνίζονται τη δημιουργία, αλλά και επιχειρούν να οροθετήσουν το χώρο του νέου ανταγωνιστή. Από το όρο προέλευσης του εγχειρήματος, τη Δ.Δ., υπάρχει επί του παρόντος μια προσθήκη «φιλότιμης ψυχραιμίας» διά της ποδαθμίσεως της σημασίας του. Όμως οι οματικές οργανώσεις άρχισαν, από την προηγούμενη Παρασκευή την «παραγωγή εν ειρή» καταδικαστικών ψηφισμάτων, στη γραμμή του Πρωθυπουργού περί «πισώπλατου χτυπήματος», «υπονόμευσης» και τα κατ' ούτω. Ο κ. Τζαννετάκης και ο κ. Κούδε-μπε-μπε μπορεί να εισηγούνται τη «σκληρή γραμμή» στον αρχηγό τους, όμως δημοσίως ατενίζουν «σίγουρα» το μέλλον της παράταξης:

Ο ανηφορίζοντας

«δικαίωμα» του κ. Σαμαρά να κάνει κόμμα (!) κατά τον κ. Τζαννετάκη, «στασιμότητα βλέπω, δεν υπάρχει θέμα», κατά τον κ. Κούδελα· ενώ η Γραμματεία της «Επιτροπής Πολιτικού Σχεδιασμού» της Ν.Δ. απαντά στον άλλοτε δελφίνο του κόμματος: «υπέρβαση ναι, αλλά πώς;», με την υπονόμευση της Ν.Δ., κ.λπ.

Ο κ. Παπανδρέου έκανε ήδη την πρώτη απόπειρα να «στριμώξει» το κυοφορούμενο σχήμα ως «οικογενειακή υπόθεση της Δεξιάς, και μάλιστα της ολίγων φασίζουσας Δεξιάς». Άλλα στελέχη του ΠΑΣΟΚ, κινούμενα στον πυρήνα της αντίληψης του αρχηγούς τους, θεωρούν ότι με ένα κόμμα Σαμαρά «θα μοιραστούν οι ψήφοι» που έχει σήμερα η Ν.Δ. (Τσοχατζόπουλος) και ότι,

στη χειρότερη περίπτωση, το νέο κόμμα «δεν θα κάνει ούτε καλό ούτε κακό στο ΠΑΣΟΚ» (Κακλαμάνης).

Στην Αριστερά, η μεν ηγέτις του ΣΥΝ κινήθηκε προς το παρόν κάπου ανάμεσα στην... ιστορία και στο... μάρκετινγκ-κάνοντας λόγο για «νέο Καίσαρα» και για «νέο προϊόν διαφημιστικής καμπάνιας»— ενώ το ΚΚΕ, διά του κ. Κωστόπουλου, έδειξε για άλλη μια φορά την «περηφάνια του επαναστάτη» χαρακτηρίζοντας περιφρονητικά (για ποιον άραγε;) το νέο σχήμα ως «ρεξέρδα του συστήματος».

Για τον κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο του ΚΚΕ εκείνο που έχει σημασία είναι αν το κόμμα του πάρει το μεγαλύτερο κομμάτι από

την ολοένα και μικρότερη «τούρτα» του άλλοτε ενιαίου ΣΥΝ...

Ένα ερώτημα που δεν απαντιέται εύκολα

Το ερώτημα είναι αν η εκ μέρους της ηγεσίας του νέου σχήματος διαχείριση κάποιων προϋποθέσεων οι οποίες σήμερα δεν εμφανίζονται αρνητικές γι' αυτό, θα είναι τέτοια που να του επιτρέψει να αποφύγει μια οριακή και εύθραυστη εκλογική επίδοση, όπως φαίνεται ήδη να επιδιώκουν όλοι οι δεδομένοι σήμερα παίχτες του πολιτικού σκηνικού. Το ερώτημα δεν είναι διόλου εύκολο να απαντηθεί. Και αυτό διότι:

- υπάρχει μεγάλη ασάφεια ως προς τον **χρόνο διενέργειας των επόμενων εκλογών**· ο χρόνος αυτός αποτελεί βασικό στρατηγικό μέγεθος το οποίο μεταχειρίζονται διαφορετικά οι επιμέρους πολιτικοί ανταγωνιστές και αποβλέπουν στην επίτευξη διαφορετικών θετικών συνεπειών γι' αυτούς και αρνητικών για τους αντιπάλους τους,

- στη **ρευστότητα** η οποία υπάρχει στο πολιτικό σκηνικό και εντοπίζεται, από κομματική άποψη, κυρίως στην εξαιρετικά χαμηλή συνοχή του εκλογικού σώματος της Ν.Δ. (του Απριλίου 1990) προστίθεται τώρα μια μεταβατική κατάσταση στο χώρο του πολιτικού ανταγωνισμού, με δεδομένο ότι το νέο σχήμα θα επιδιώξει την αλλαγή γενικότερα των συσχετισμών επιρροής αλλά και των όρων αυτού του ανταγωνισμού μέχρι τις επόμενες εκλογές.

Μετρήσεις της κοινής γνώμης κατέδειξαν, ήδη από τον χειμώνα 1989-1990, μια απόσταση μεταξύ κομμάτων και ψηφοφόρων, η οποία, της γενικότερης οικονομικής κρίσης και κοινωνικής δυσπραγίας βοηθούσης, μετατρέπεται σε πολιτική δυσaráσκεια και αίσθημα πολιτικής μη ικανοποίησης των πολιτών από τις υπάρχουσες αντιπροσωπευτικές σχέσεις.

Το τελευταίο αυτό σημείο είναι βασικής σημασίας για τη συγκρότηση της φυσιογνωμίας και των επιχειρημάτων του νέου κόμματος: στην τηλεοπτική του συνέντευξη ο κ. Σαμαράς είχε σαφώς το μέλημα –το οποίο θα διατυπωθεί και στη Διακήρυξή του– να εκφράσει αυτό το «*φτάνει πια*» που με διάφορους τρόπους εμφανίζεται να αποτελεί «κεντρική» τάση στη σχέση των εκλογέων και των δεδομένων πολιτικών κομμάτων. Είναι ένα φαινόμενο το οποίο έχει καταγραφεί, εξάλλου, σε πλείστες όσες δημοσκοπήσεις και με διάφορες μορφές, και με βάση αυτό είθισται να ερμηνεύονται τα ποσοστά εκείνα του εκλογικού σώματος που καταχωρίζονται στην «μη-απόφαση» ή στην «αρνητική ψήφο» (λευκό - άκυρο, αποχή).

Ωστόσο, θα πρέπει να γίνει μια απαραίτη-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ψηφοφόροι Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ Απριλίου 1990 που θα ξαναψήφισαν το κόμμα τους (%)

	ΜΑΡ. '90	ΙΟΥΝ. '90	ΝΟΕ. '90	ΜΑΙ. '91	ΝΟΕ. '91	ΙΟΥΝ. '92	ΝΟΕ. '92	ΙΑΝ.-ΦΕΒ. '93	ΜΑΡ.-ΑΠΡ.
Ν.Δ.	91,90	87,7	83,5	69,5	67,4	68,3	62,3	52,5	5
ΠΑΣΟΚ	82,7	82,9	83,3	84,3	85,8	90,8	89,3	82,8	8

Σημ. α) Το ποσοστό του Μαρτίου 1990 υπολογίζεται με βάση την ψήφο που δηλώθηκε για τις εκλογές της 5ης Νοεμβρίου 1989.

β) Τα στοιχεία προέρχονται από πανελλαδικές έρευνες («ΤΑΣΕΙΣ») της MRB, εκτός εκείνα το Φεβρουαρίου '93 (τα οποία καταγράφηκαν σε έρευνα της ΔΕΜΕΛ σε 7 μεγάλες πόλεις με δείγμα 4.700 ατόμων) και του Μαρτίου - Απριλίου '93 (ALCO, πανελλαδική, δείγμα 2.46 ατόμων).

τη διάκριση εδώ. Το φαινόμενο της μικρότερης ή μεγαλύτερης δυσaráσκειας έναντι των πολιτικών κομμάτων δεν επιδέχεται ενιαία, αδιάκριτα ομογενοποιημένη για όλους τους πολιτικούς χώρους ερμηνεία, ούτε κατά τις καταβολές ούτε κατά τις συνέπειές του. Δεύτερον, το φαινόμενο αυτό αφορά σε μια πολιτική στάση και δεν παράγει αυτομάτως μια **εκλογική συμπεριφορά**. Τα δύο αυτά μεγέθη περικλείουν διάφορες και διαφορετικές διαστάσεις χρόνου και διαφορίζονται ως προς τα αντικείμενα και τους χώρους αναφοράς τους. Περαιτέρω, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι στην κατηγορία των «αναποφάσιστων» περί την εκλογική επιλογή τους πολλές φορές περιέχεται ένα ποσοστό ατόμων που με την απάντησή τους αυτή συγκαλύπτουν μια ήδη ειλημμένη απόφαση ψήφου.

Με βάση αυτές τις διακρίσεις και επιφυλάξεις, που αποτελούν, άλλωστε, βασικούς κανόνες συμπεριφοράς στην εμπειρική πολιτική επιστήμη (ίσως όχι στην τρέχουσα δημοσιογραφία...), δεν είναι απορίας άξιον το γιατί, μεσοσύσης της δυσaráσκειας και της «απόρριψης» των κομμάτων, τον Νοέμβριο του 1992, ένα 77% του ελληνικού κοινού δήλωνε ότι θα ψηφίσει και πάλι το κόμμα που είχε ψηφίσει τον Απρίλιο του 1990, ενώ ένα 10% δεν έδινε σαφή απάντηση στο ερώτημα (έρευνα «ΤΑΣΕΙΣ» του ΝRB).

Και ο διπολισμός

Το εγχείρημα Σαμαρά έρχεται να ενταχθεί σε ένα ιστορικό δεδομένο και ένα θεσμικό «κεκτημένο» τα οποία οροθετούν σχετικά αυστηρά την αφετηρία του: το πρώτο είναι ένας «ιδεολογικός» διπολισμός και το δεύτερο είναι η δικομματική συγκρότηση του πολιτικού συστήματος: περισσότερο από το 80% και έως το 86% του εκλογικού σώματος εντάσσονται μέχρι τον Απρίλιο του 1990 σε δύο μεγάλες πολιτικές οικογένειες – δεδομένα που κληροδοτήθηκαν στη μεταπολίτευση από τη δεκαετία του '60. Από την άλλη, τα δεδομένα αυτά δεν είναι απαρασάλευτα.

Και η παρασάλευση του κομματικού συστήματος φέρεται να προέρχεται από τον δε του πόλο, δηλαδή την ολοένα και εντυσιακότερη μείωση της συνοχής του συντητικού εκλογικού σώματος (Πίνακας 1)

Τα δεδομένα του Πίνακα 1 δείχνουν σαφήνεια το διαφορικό υπέρ του ΠΑΣΟ συσχετισμό πολιτικής συνοχής μεταξύ 1 δύο μεγάλων κομμάτων – στοιχείο κρίσι για την κατάστροψη μιας στοιχειώδ εκλογικής στρατηγικής από έναν κομματικό φορέα. Δύο παρατηρήσεις θα πρέπει να νουν εδώ: η δυσμενής κατάσταση στις εκλογές της Ν.Δ. είναι, πρώτον, σταθε έχοντας τον χαρακτήρα μεσοπρόθεσμου τουλάχιστον τάσης, και η αφετηρία της έσκειται περίπου στην άνοιξη του 1991, δη δη προ διετίας. Αυτό το δεδομένο εντάσται σε μια διπλή δυσμενή τροπή των στάσεων του κοινού έναντι της κυβέρνησης και ιδίου του αρχηγού της Ν.Δ.: σύμφωνα πανελλαδικές έρευνες της MRB, οι αρνηκές εκτιμήσεις του κοινού για την «επι της κυβέρνησης» εκτινάχθηκαν από 47, τον Ιούνιο 1990 στο 68% τον Νοέμβριο. Ενώ την ίδια περίοδο, η δημοτικότητα Κ. Μητσοτάκη, μειώνεται από το ήδη χαλό ποσοστό του 39,8% (Ιούνιος '90) 28,4% (Νοέμβριος '92).

Ασφαλώς, ο κ. Σαμαράς θα έχει των τάσεων αυτών στο εσωτερικό του κωνώντος κόμματος. Μέχρι σήμερα το ξιμενο αυτών των τάσεων αποσταθεροποι της πολιτικής συνοχής της Ν.Δ. ήταν οσανατολισμός των ψηφοφόρων της προ«μη-απόφαση», το λευκό - άκυρο, ή την«χή». Όμως κρίσιμη σημασία για το εγχείΣαμαρά έχει και άλλο ένα δεδομένο προθέσεις των νεοδημοκρατών εκλογήδη από το τέλος του 1991, ένα εκλοκρίσιμο ποσοστό τους έχει αρχίσει να στρέφεται προς το ΠΑΣΟΚ (βλ. Πίνακ

Τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν ότι σχετική σταθερότητα, κατά το δεύτερο

την του 1991 οι εκλογείς Απριλίου 1990 της Ν.Δ. σε σημαντικό ποσοστό επιλέγουν συμπεριφορές που υποδηλώνουν μικρότερη ή μεγαλύτερη απόσταση (έως και ρήξη) από το κυβερνών κόμμα. Η τάση αυτή επιβεβαιώνεται και την περίοδο 1992-1993, με δείγματα επιδείνωσης: στην έρευνα της ΔΗΜΕΛ στις μεγάλες πόλεις κατά τις αρχές αυτού του χρόνου, από τους ψηφοφόρους '90 της Ν.Δ. το 6,5% μεταστρέφεται στο ΠΑΣΟΚ, το 20,5% δηλώνει «αναποφάσιστο» ενώ το 3,1% επιλέγει τη «λευκή» ψήφο. Στην πανελλαδική έρευνα της ALCO, (Μάρτιος - Απρίλιος '93) το 27,5% των ψηφοφόρων της Ν.Δ. είναι «αναποφάσιστοι», το 6,0% επιλέγουν το «λευκό» και το 5,0% μεταστρέφεται στο ΠΑΣΟΚ. Για την περιοχή της πρωτεύουσας τα σχετικά ποσοστά φέρονται να είναι ακόμα υψηλότερα: σύμφωνα με έρευνα της MRB, στα μέσα Φεβρουαρίου το 31,5% των εκλογέων της Ν.Δ. ήταν «αναποφάσιστοι», και το 14,3% επέλεξαν το «λευκό». Κατά την ALCO, στην περιοχή της πρωτεύουσας το ποσοστό των ψηφοφόρων Απριλίου '90 της Ν.Δ. στο σύνολο των «αναποφάσιστων» αυξήθηκε από 29% τον Νοέμβριο του '91 σε 47% τον Απρίλιο του 1993, την ίδια περίοδο όπου το αντίστοιχο ποσοστό για τους ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ κυμάνθηκε στο 15%. Στην τελευταία πανελλαδική δημοσκόπηση της παραπάνω εταιρείας (Απρίλιος '90) τα ποσοστά «αναποφάσιστων» και «λευκής» ψήφου για τους ψηφοφόρους της Ν.Δ. (33,5%) και του ΣΥΝ (36,8%) είναι περίπου τριπλάσια από τα αντίστοιχα των ψηφοφόρων του ΣΥΝ (13,9%). Ιδιαίτερο πρόβλημα αντιμετωπίζει η Ν.Δ. στους νεότερους ψηφοφόρους της: σύμφωνα με τη φετεινή έρευνα της ΔΗΜΕΛ στις 7 μεγάλες πόλεις, οι ηλικίας 18-30 ετών ψηφοφόροι της Ν.Δ. τον Απρίλιο του '90 εμφανίζονται σήμερα αναποφάσιστοι σε ποσοστά που κυμαίνονται μεταξύ 55% και 60%.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, που ορίζει και την «κατάσταση του ανταγωνισμού» σήμερα, αναδύεται το εγχείρημα Σαμαρά. Μια δημοσκόπηση της ICAP, η οποία γίνεται στις τέσσερις περιφέρειες του λεκανοπεδίου από λίγες ημέρες μετά την παραίτηση του τέως ΥΠΕΞ (τέλη Οκτωβρίου - αρχές Νοεμβρίου 1992), κατέγραψε τις παρακάτω τάσεις στο ερώτημα για μια πιθανή υποστήριξη κόμματος υπό τον Α. Σαμαρά (Πίνακας 3).

Με βάση τα δεδομένα, ο κ. Σαμαράς θα μπορούσε μάλλον βάσιμα να αρχίσει να προετοιμάζεται για το ρόλο του ηγέτη ενός σχήματος. Αυτό θα μπορούσε να αντλεί από όλο το φάσμα (στην έρευνα θα υποστήριζε οπωσδήποτε ένα κόμμα Σαμαρά ο 10,7% των ψηφοφόρων του ΚΚΕ και ένα 17% εκείνων του ΣΥΝ), πόσο μάλλον που τα ποσοστά τα οποία καταγράφονται δεν πολογίζονται με βάση τους ψηφοφόρους που είχαν τα κόμματα τον Απρίλιο του '90 αλλά με εκείνους που επέλεξαν τότε, το φθινόπωρο του '92, να τα ψηφίσουν. Στην ίδια

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Επιλογές ψηφοφόρων Ν.Δ. Απριλίου '90

	Απρ. '91 ¹	Αυγ. '91 ²	Σεπ. '91 ³	Σεπ. '91 ⁴	Οκτ. - Νοέ. '91 ⁵	Νοέ. '91 ⁶
ΠΑΣΟΚ	3,23	6,0	7,0	7,6	5,5	5,1
Λευκό - άκυρο	7,3	7,7	8,0	11,7	7,2	7,8
«αναποφάσιστοι»	16,5	18,8	25,0	21,6	11,1	16,8

(1) ΔΗΜΕΛ, Αθήνα - Πειραιάς. (2) ΔΗΜΕΛ, Αθήνα - Πειραιάς. (3) AMER, Λεκανοπέδιο Αττικής. (4) ΔΗΜΕΛ, Αθήνα - Πειραιάς. (5) OPINION, Πανελλαδικό. (6) MRB, Πανελλαδικό.

έρευνα, ένα 44% των κατοίκων του λεκανοπεδίου έδινε «πάρα πολλές» και, κυρίως, «πολλές» πιθανότητες στο νέο κόμμα να απαιτήσει κοινοβουλευτική εκπροσώπηση, ενώ το 51,4% (μεταξύ των οποίων και το 29% των ψηφοφόρων της Ν.Δ.) θεωρούσαν θετικά «για τις πολιτικές εξελίξεις και την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων» την ενέργεια της δημιουργίας ενός τέτοιου κόμματος.

Η συγκυρία της εποχής κατά την οποία ετίθετο αυτό το υποθετικό ερώτημα περί των προθέσεων εκλογικής υποστήριξης του κόμματος Σαμαρά έκανε το τελευταίο να μοιάζει

Εγκάρσια τομή στο εκλογικό σώμα

Η στόχευση των επιτελών του νέου κόμματος και του ίδιου του κ. Σαμαρά, να πραγματοποιηθεί μια «εγκάρσια τομή» στους ψηφοφόρους για να αντληθεί εκλογική δύναμη από το ευρύτερο δυνατό φάσμα εκλογικών ακροατηρίων, δεν μπορεί παρά να αποτελεί μια υπόθεση εργασίας πολλαπλώς εξαρτημένη από μια σειρά παράγοντες. Το νέο που κομίζει, πάντως, το εγχείρημα Σαμαρά έχει ως condition sine qua non τη μεσότητα στο φάσμα του πολιτικού ανταγωνισμού. Χρήσιμο, από αυτή την άποψη, είναι να αναφερθεί

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Εκλογική υποστήριξη κόμματος Σαμαρά (ΟΚΤ. - ΝΟΕ. '92, % αυτών που «σήμερα θα ψήφιζαν»)

	Ν.Δ.	ΠΑΣΟΚ	Λευκό	Σύνολο
Θα υποστήριζαν οπωσδήποτε	17,4	8,7	11,5	11,6
Μπορεί να υποστήριζαν	22,1	27,0	39,8	30,0
Δεν θα υποστήριζαν ποτέ	52,3	58,8	38,1	47,2

αρκετά απόμακρο. Σίγουρα, η συγκυρία του περσινού φθινοπώρου δεν είχε επ' ουδενί λόγω ως ζήτημα λίγο-πολύ κεντρικό την πιθανότητα δημιουργίας κόμματος Σαμαρά!

Και είναι χαρακτηριστικό, από αυτή την άποψη ακριδώς, ότι το «κόμμα Σαμαρά» δεν ετίθετο ως «μία μεταξύ άλλων» επιλογή στους ερωτώμενους (δηλαδή δεν λειτουργούσε ευθέως ως ανταγωνιστικό πολιτικό μέγεθος) αλλά ως θέμα ξεχωριστής ερώτησης: στον πίνακα με την πρόθεση ψήφου «κόμμα Σαμαρά» δεν υπάρχει, ενώ το 11,3% των κατοίκων των 4 εκλογικών περιφερειών της Αττικής δηλώνει «λευκό», το 9,6% «αποχή», το 18,9% αρνείται να απαντήσει, ενώ μόνο ένα 3,1% δηλώνει πρόθεση να ψηφίσει «άλλο κόμμα».

ότι, στην έρευνα Φεβρ. '93 της ΔΗΜΕΛ στις 7 μεγάλες πόλεις, ο κ. Σαμαράς φαίνεται να έχει μια αρκετά σημαντική εικόνα ως προσωπικότητα «μέσου χώρου» στο Continuum «Αριστερά - Δεξιά», σε αντίθεση με τον κ. Μητσοτάκη αλλά και τον κ. Έδερτ και σε ομότακτη κλίμακα προς την απόλυτη πλειοψηφία του συνολικού δείγματος των 4.700 ατόμων -που αποτέλεσαν τον πληθυσμό αυτής της έρευνας- αλλά και προς τη σχετική πλειοψηφία των εκλογέων της Ν.Δ. του Απριλίου '90.

Η «μεσότητα» του νέου σχήματος όμως δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη. Αντιθέτως, φαίνεται πως τα δύο μεγάλα κόμματα έχουν μια βασική εξ αντικειμένου σύμπτωση μέσα στην πόλωσή τους: τη σύμπτωση που υπαγο-

ρεύεται από την επιταγή της απορρόφησης τυχόν παρεμβαλλόμενων σχημάτων ή κινήσεων στο χώρο που μεσολαβεί μεταξύ τους, προκειμένου αυτός να ορίζεται και να διαχειρίζεται πολιτικά από τους δύο μεγάλους χώρους. Η όποια αμφισβήτηση, από τον τέως ΥΠΕΞ, του δεδομένου κομματικού συστήματος εκκινεί από τη δημοσιοποίηση, κατοχύρωση και, στη συνέχεια, αμφισβήτηση του ενός χώρου, της Ν.Δ., ως χώρου παραταξιακού, δηλαδή ανοιχτού για αποδιάρθρωση σε κομματικές συνιστώσες. Όλες οι κινήσεις μέχρι τώρα του κ. Σαμαρά ακολούθησαν αυτή τη διαδικασία, δηλαδή τη δημοσιοποίηση των αντιλήψεών του ως κεχωρισμένης τάσης, την κατοχύρωση διαδικασιών έκφρασής της και, στο τέλος, τη συγκρότησή της σε χωριστό σχήμα, με το σημαντικότερο μέρος των κεφαλαίων της (θεματική, στελέχη, πολιτική βιογραφία του ίδιου του μελλοντικού ηγέτη, ακροατήριο) να αντλείται από τη γενέθλια παραταξιακή οικογένεια. Και η σύμπτωση μεταξύ των δύο μεγάλων κομματικών οικογενειών, στην οποία αναφερθήκαμε παραπάνω, αφορά ακριβώς στην αντιμετώπιση του νέου σχήματος και έγκειται στην κοινή έγκλησή του ως σχήματος στα δεξιά του άξονα: ο κ. Μητσοτάκης και το περιβάλλον του εγκαλούν τον Α. Σαμαρά ως «προδότη», «άσωτο υιό», «αποστάτη» και ο κ. Παπανδρέου με την ακολουθία του ομιλούν για «ενδοδεξιά» υπόθεση.

Αν ο κ. Σαμαράς επιλέξει τη σύζευξη του «νέου» και του «υπερβατικού» με την τακτική του «προς κέντρα λακτίζει», έχει να αντιμετωπίσει, εκτός της στρατηγικής της «έκκεντρης ώθησης» που θα ακολουθηθεί έναντι του από τους αντιπάλους του, και μια σειρά δομικούς περιορισμούς. Οι τελευταίοι προέρχονται από τη δεξιά ιστορία και το παρόν του ίδιου και των στελεχών που θα τον ακολουθήσουν. Επί σειρά ετών βουλευτής της Ν.Δ. (μέλος έξι Βουλών), το «δυναμικό» στέλεχος της ΟΝΝΕΔ και μετέπειτα εκλεκτός του παραδοσιακού και «ακραιφνούς» κ. Αβέρωφ, είδε τη δημοτικότητά του να αυξάνεται τα τελευταία χρόνια αξιώνοντάς τον με την ιδιότητα του «δελφίνου» της Ν.Δ., σε ανταγωνιστική σχέση προς τον κ. Έδερτ: με στοιχεία από μετρήσεις της MRB («ΤΑΣΕΙΣ») επί δυόμισι χρόνια, ο τέως ΥΠΕΞ καταγράφει ένα ποσοστό προτίμησής του για ηγέτη της Ν.Δ. από ψηφοφόρους του κόμματος που κατά (ασφαλώς καταχρηστικό) μέσον όρο κυμαίνεται στο 30% (Ιούνιος 1990 - Νοέμβριος 1992). Ο ίδιος ο κ. Σαμαράς, εξάλλου, καθώς και επώνυμοι βουλευτές του «κλίματός» του εκμεταλλεύονται την ιστορία και το παρόν τους ως στελεχών του συντηρητικού χώρου διεκδικώντας για λογαριασμό τους τη συνέπεια στις ιδέες και στο πρόγραμμα της Ν.Δ. και εγκαλώντας τη σημερινή της ηγεσία ως ανακόλουθη και αναξιόπιστη – τακτική που είναι εξαιρετικά έντονη στη μερίδα της ΟΝΝΕΔ η οποία πρόσφατα ήρθε σε σύγκρουση με την ηγεσία

της οργάνωσης.

Τι βλέπει ο Σαμαράς;

Ταυτόχρονα όμως, ο κ. Σαμαράς βλέπει τη δημοσιότητά του να αυξάνεται στο γενικό κοινό, σε επίπεδα κατά πολύ ανώτερα των κ.κ. Μητσοτάκη και Παπανδρέου.

Τα δεδομένα αυτά αποτελούν σε έναν βαθμό αντικατόπτρισμα μιας διπλής ρευστότητας: αυτή προκύπτει από την οριακή δοκιμασία συνοχής στις αντιπροσωπεύσεις του δεξιού χώρου και από την πολιτικά μη-αποκρυσταλλωμένη έκφραση μιας διάχυτης προσδοκίας ενός ευρύτερου εκλογικού ακροατηρίου, η οποία αποτυπώνει ένα μείγμα δυσανεξίας και κριτικής προς τα υπάρχοντα σχήματα και πρακτικές. Το εγχείρημα του νέου κόμματος βρίσκεται έτσι προσδιορισμένο από μια αντιφατική κατάσταση: εκκινεί από έναν συγκεκριμένο χώρο ως παράγωγο κρίσης του την οποία εκμεταλλεύεται επαγγελλόμενο τη θεραπεία της και, ταυτόχρονα, προσδίδει στην «υπέρβαση» όλων διεκδικώντας την εγκάρσια τομή ως μέσον δημιουργίας ρωγμής στο δικομματισμό.

Σε ποιο βαθμό, σύμφωνα με τα δεδομένα δημοσιοποιήσεων που πραγματοποιήθηκαν την τελευταία περίοδο –μετά δηλαδή την περισσότερη συγκεκριμένη πιθανότητα δημιουργίας νέου κόμματος–, ένα «κόμμα Σαμαρά» μπορεί πράγματι να «σπάσει τον δικομματισμό» πραγματοποιώντας όμως, συγχρόνως, και μια «υπέρβαση» όλων, έτσι ώστε να αποτελέσει ένα νέο λίγο-πολύ «πολυσυλλεκτικό» σχήμα; Κάποια στοιχεία που πα-

ρουσιάζονται στον πίνακα 4 παρέχουν βάση για τη διατύπωση ορισμένων υποθέσεων σχετικών με τη διαγραφόμενη θέση του νέου αυτού σχήματος στο πεδίο ανταγωνισμού.

Οι συγκρίσεις των δεδομένων αυτών μετρήσεων είναι οπωσδήποτε υποκείμενες σε αιρέσεις που είναι εγγενείς (διαφορετικές περιόδους, διαφορετικά δείγματα, διαφορετική μέθοδος και τεχνική στη διερεύνηση πρόθεσης ψήφου). Όμως μπορούν να ετυπωθούν μια σειρά υποθέσεις, αρκεί ληφθεί υπόψη, βεβαίως, ότι το «κόμμα Σαμαρά» δεν είναι ακόμη υπαρκτό ως μέγεθος ανταγωνισμού και παρατίθεται μαζί με άλλες επιλογές που έχουν πραγματικό κομματικό αντίκρισμα:

- η δημιουργία «κόμματος Σαμαρά» φαίνεται να διαταράσσει τον εξαιρετικά δυσμενή για τη Ν.Δ. συσχετισμό ελπίδων μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων. Από αυτή τη άποψη, δεν προκύπτει τεκμηριωμένη η υπόθεση που υποστηρίζει ότι το «κόμμα Σαμαρά» λειτουργεί ανάχωμα για το ΠΑΣΟΚ

- παρά τη δυνατότητα επιλογής ενονόματος το οποίο υποτίθεται ότι μπορεί να απορροφήσει την «γκρίζα ψήφο» (απόφαση, λευκό - άκυρο κ.τ.λ.), βλέπουμε ότι το «κόμμα Σαμαρά» απέχει πολύ από το να μειώνει δραστικά την κατάρια που υποτίθεται ότι δείχνει τάνιστος αναχωρητισμού από την εκλογική παράθεση.

Αν συνδυάσουμε τις δύο αυτές επι-

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Πρόταση ψήφου με «κόμμα Σαμαρά» (%)

	Φεβ.-Μαρ. '93 ¹	Μάιος '93 ^{2α}	Μάιος '93 ^{2β}	Ιούνιος '93 ³
Ν.Δ.	22,8	27,3	24,2	22,8
ΠΑΣΟΚ	37,6	38,7	38,3	39,5
ΣΥΝ	6,5	4,0	3,4	3,4
ΚΚΕ	2,2	5,6	6,3	6,3
ΔΗΑΝΑ	0,3	—	—	—
Οικολόγοι	2,3	—	—	—
«Κόμμα Σαμαρά»	9,5	—	9,9	10,1
Άλλο κόμμα	2,5	3,3	2,0	2,0
Κανένα κόμμα	—	3,4	2,9	2,9
Λευκό-Άκυρο	10,3	4,7	1,8	1,8
Αποχή	5,1	—	—	—
«Αναποφάσιστοι»	—	12,2	7,9	7,9
Δ.Α.	1,0	0,7	3,2	1,0

(1) ICAP, 14 μεγάλες και μικρότερες πόλεις, και οι 6 εκλογικές περιφέρειες Αθηνών, Πειραιά, Θεσσαλονίκης.

(2α) - (2β) ΔΗΜΕΛ, ευρύτερη περιοχή Αθήνας - Πειραιά. Στο (2α) ρωτήθηκε η πρόθεση ψήφου χωρίς «κόμμα Σαμαρά», στο (2β) η ερώτηση για την πρόθεση ψήφου περιελάμβανε το «Κόμμα Σαμαρά».

(3) ICAP, Πανελλαδικό.

Το υπερδατικό φιλότιμο

μάνσεις, η προκύπτουσα υπόθεση είναι ότι ο τέως ΥΠΕΞ και τα στελέχη του έχουν μπροστά τους αρκετό δρόμο να διανύσουν, ή τουλάχιστον να πείσουν ότι η όποια εκλογική τους επιρροή την ημέρα της πραγματικής κάλπης δεν ισοδυναμεί πράγματι με πισώπλατο χτύπημα απλώς στη γενέθλια οικογένειά τους.

Πράγματι, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα 5, η στάθμιση στην πρόθεση ψήφου των παραπάνω δημοσιοποιήσεων δείχνει ότι όχι μόνο το νέο σχήμα δεν λειτουργεί ως ανάχωμα στη μεταστροφή του εκλογικού σώματος προς το ΠΑΣΟΚ αλλά συνεπάγεται και αύξηση της διαφοράς των δύο μεγάλων κομμάτων, εις βάρος φυσικά της Ν.Δ. και αυτό το «άνοιγμα» μάλιστα γίνεται σε βάρος και του στόχου των 120 εδρών που ένας νουνεχής ηγέτης της Ν.Δ. θα έθετε σήμερα ως αφετηριακό του στόχο για την επόμενη αναμέτρηση. (Τα δεδομένα του παρακάτω πίνακα θα πρέπει να συγκριθούν με εκείνα του προηγούμενου.)

Η αντίληψη ψήφων του νέου κόμματος από το χώρο καταγωγής του είναι παραπάνω από προφανής. Στην πανελλαδική δημοσκο-

πηση της ICAP, το 25,3% των ψηφοφόρων της Ν.Δ. του Απριλίου '90 φέρονται να έχουν μεταστραφεί προς την επιλογή του «κόμματος Σαμαρά», με βάση τα ποσοστά της Ν.Δ. τον Απρίλιο του '90, αυτό το ποσοστό ισοδυναμεί με μετακίνηση ενός εκλογικού σώματος που αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 11% του συνόλου των ελλήνων ψηφοφόρων από το ΠΑΣΟΚ, αντιθέτως, το ποσοστό μετακίνησης είναι προς το παρόν εξαιρετικά περιορισμένο (6,2% των ψηφοφόρων του Απριλίου '90 ή 2,3% του εκλογικού σώματος). Ίδιες τάσεις καταγράφονται και στην έρευνα της ΔΗΜΕΛ: από τους εκλογείς Απριλίου '90 της Ν.Δ. στο λεκανοπέδιο μόνον το 52,1% δηλώνει πρόθεση επαναψήφισής τους, ενώ το 18% περίπου δείχνει μεταστροφή υπέρ του κόμματος Σαμαρά (ποσοστό ανώτερο του 8% του εκλογικού σώματος του λεκανοπεδίου). Είναι χαρακτηριστικό της απόστασης που έχει να διανύσει το νέο σχήμα ότι, από τους συντηρητικούς εκλογείς του λεκανοπεδίου που επέλεγαν το «άλλο», το «λευκό», το «κανένα» ή την «μη-απόφαση» στην ερώτηση για την πρόθεση ψήφου χωρίς «κόμμα Σαμαρά», ένα σημαντικό ποσοστό επέμενε σε αυτές τις επι-

λογές και όταν στην ερώτηση περιλαμβανόταν το κόμμα αυτό (από 26,6%, η κατηγορία αυτή μειωνόταν στο 16%, ενώ οι μη-απαντήσεις αυξάνονταν από 1,21% «χωρίς κόμμα Σαμαρά» σε 3,64% «με κόμμα Σαμαρά»). Αντιθέτως, το «κόμμα Σαμαρά» εμφανίζεται προς το παρόν να μην μπορεί να σταματήσει ουσιαστικά τη μεταστροφή προς το ΠΑΣΟΚ στους ίδιους τους συντηρητικούς ψηφοφόρους: οι νεοδημοκράτες του Απριλίου '90 στο λεκανοπέδιο επιλέγουν κατά 10,9% το ΠΑΣΟΚ «χωρίς κόμμα Σαμαρά» (η μεταστροφή ισοδυναμεί με 5% του εκλογικού σώματος) και κατά 9,7% «με κόμμα Σαμαρά» (4,5% του εκλογικού σώματος). Αυτά τα δεδομένα, συνυπολογίζοντας και τη μικρή έλξη που φαίνεται να ασκεί το εγχείρημα Σαμαρά στα αριστερά του φάσματος, δείχνουν ότι σε πολύ μεγάλο ποσοστό (που φτάνει στα 4/5 της δύναμής του) το «κόμμα Σαμαρά» εμφανίζεται να αποτελέσει μια διέξοδο για τμήμα των νεοδημοκρατών ψηφοφόρων που είχαν ενδεχομένως ψηφίσει την κυβερνώσα σήμερα παράταξη τον Ιούνιο του '89, ενώ παράλληλα υπογραμμίζει με τον τρόπο του ότι το αποτέλεσμα στις επαναληπτικές εκλογές της Β' Αθηνών την 5η Απριλίου 1992, ως τάση, απέχει πολύ από την ερμηνεία περί «μηνύματος που ελήφθη» την οποία έδωσαν (εκ των υστέρων μάλιστα...) διάφοροι φωστήρες της Ν.Δ.

Βεβαίως, οι καταγεγραμμένες σήμερα τάσεις στα μαζικά στηρίγματα του κομματικού συστήματος και οι πιθανές ανακατατάξεις δεν μπορούν να θεωρηθούν παγιωμένες ή, αντιστοίχως, να προεξοφληθούν. Από την άλλη όμως, μόνον ως ευσεβής πόθος ή ως επιδερμική αντίληψη μπορεί να εκληφθεί μια εκτίμηση που θα ήθελε την πολιτική ζωή της Ελλάδας να ακολουθεί το δρόμο της Ιταλίας. Και το πρόβλημα στο εγχείρημα του κ. Σαμαρά έγκειται ακριβώς στο ότι κάθε άλλο παρά προφανείς λόγοι υπάρχουν που να πιστώνουν την άποψή του ότι έχουν καταρρεύσει οι διαιρετικές τομές στην Ελλάδα. Ίσως στις επόμενες εκλογές, μάλιστα, αυτές να επικυρωθούν στην από ακραία εκδοχή τους: σε ένα πολιτικό σκηνικό με συρρικνωμένη τη διασπασμένη Αριστερά και δύο «μονομάχους», εκ των οποίων ο σήμερα περισσότερο ανίσχυρος σύρει το κόμμα του σε αντιπαράθεση με τον αντίπαλο (το ΠΑΣΟΚ), έχοντας ίσως σαν κυρίαρχο διακύβευμά του τη νίκη σ' έναν εμφύλιο ενδοπαράταξιακό πόλεμο. Αυτή η τακτική είναι ίσως το μέσον για να τελεσφορήσει η απόπειρα αποκατάστασης ενός «αξιοπρεπούς δικομματισμού».

Ο χρόνος θα δείξει. Προς το παρόν, μεγάλα μαχαίρια δεν έχουν βγει: μόνον ο κ. Σαμαράς έχει εμφανίσει έναν, ακονισμένο έστω, σουγιά. □

* Τα δεδομένα των δημοσκοπήσεων αντλήσαμε από τις εφημερίδες ΝΕΑ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ, ΕΠΕΝΔΥΤΗ και τα περιοδικά ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ΕΝΑ, ΕΠΤΑΜΙΣΥ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Πρόταση ψήφου με «Κόμμα Σαμαρά» και στάθμιση (%)

	(1)*	(2α)*	(2β)*	(3)*
Ν.Δ.	27,3	34,9	29,5	27,5
ΠΑΣΟΚ	44,9	47,8	44,3	36,1
«Κόμμα Σαμαρά»	11,4	-	12,1	15,5
ΣΥΝ	7,8	5,4	4,2	5,2
ΚΚΕ	2,7	7,5	7,4	3,5

* Βλ. σημ. Πίνακα 4 για την ταυτότητα των δημοσκοπήσεων.

Ο ακήρυχτος εμφύλιος στην κυβερνητική παράταξη

Του Μ. Πατρινού

Κατά διάφορες και κυμαινόμενες φάσεις πρόκειται να εξελιχθούν οι σχέσεις αντιπαλότητας ανάμεσα στην ηγεσία της κυβέρνησης και της Νέας Δημοκρατίας και τη νέα πολιτική κίνηση του κ. Αντώνη Σαμαρά. Δεν πρόκειται στις 30 Ιουνίου να αποσαφηνίσει τις απόψεις του για το νέο κόμμα ο κ. Σαμαράς, δεν πρόκειται να αποκαλύψει τις μελλοντικές κινήσεις του σε επίπεδο βουλευτών και, πάντως, έχει αποφασίσει να μην δημιουργήσει ένα «παραδοσιακό» κομματικό μηχανισμό.

Ο κ. Σαμαράς έχει καταλήξει να αντιγράψει το οργανωτικό μοντέλο του ΠΑΣΟΚ του 1974 για την αυτοοργάνωση οπαδών και φίλων της νέας πολιτικής κίνησης και το διορισμό μιας Κεντρικής Επιτροπής, αποτελούμενης από υποψήφιους πολιτευτές και τεchnοκράτες. Από την άλλη πλευρά, η ηγεσία της κυβέρνησης και της Νέας Δημοκρατίας έχει αλλάξει τακτική επανειλημμένα απέναντι στον κ. Σαμαρά τις τελευταίες εβδομάδες, με πιο πρόσφατη την «επίκληση ενότητας από τη λαϊκή βάση» του κόμματος. Καμιά από τις δύο πλευρές δεν φαίνεται να έχει χαράξει ενιαία και σταθερή στρατηγική αντιπαράθεσης και κατά συνέπεια πορείας. Πρόκειται μάλλον για τακτικές κινήσεις ελιγμών και μικρής εμβέλειας εντυπώσεων.

Δεν έχουν υπερβεί τις πάγιες αδυναμίες τους, όπως θα δούμε.

Οι επιθυμίες της ηγεσίας

Από την πλευρά του, ο κ. Κ. Μητσοτάκης είναι περισσότερο από σίγουρο ότι επιθυμεί την αποχώρηση του κ. Α. Σαμαρά από το χώρο της Νέας Δημοκρατίας αλλά χωρίς να φορτωθεί ο ίδιος κανένα κόστος, προκαλώντας την εντύπωση της αποπομπής. Τηρεί

Το οργανωτικό μοντέλο του ΠΑΣΟΚ του 1974, αντιγράφο ο Αντ. Σαμαρά στο υπό ίδρυση κόμμα του

απλώς τα προσχήματα στις δημόσιες δηλώσεις του είτε λέγοντας πως η πόρτα του είναι ανοικτή για όσους επιθυμούν να τον επισκεφθούν (χωρίς δηλαδή να αναλαμβάνει ο ίδιος καμιά ενωτική και συσπειρωτική πρωτοβουλία) είτε αποφεύγοντας τις τελευταίες ημέρες να κάνει δηλώσεις για τις προθέσεις του κ. Σαμαρά.

Επιθυμεί να εμφανίζεται ο κ. Μητσοτάκης ότι δεν αντιδίδει με τον κ. Σαμαρά, ενώ εξαπολύονται επιθέσεις από ελεγχόμενους υπουργούς (Κούβελας, Κεφαλογιάννης, Μπρατάκος, Α. Κασσίμης, Καλαντζάκος) και μεθοδεύονται καταδικαστικά ψηφίσματα στο παρασκήνιο από τις κομματικές οργανώσεις. Τα ψηφίσματα αυτά είναι περισσότερο εύκολα στις ελεγχόμενες νομαρχιακές οργανώσεις, έχουν λιγότερα προβλήματα στο χώρο της ΟΝΝΕΔ και της ΔΑΠ και είναι εξαιρετικά προβληματικά στο χώρο των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Εκεί, ιδιαίτερα στους συνδικαλιστικούς φορείς του δημόσιου τομέα (τράπεζες, οργανισμοί και δημόσιες επιχειρήσεις) η εμφάνιση συγκροτημένων ομάδων «σαμαρικών» έχει αρ-

χίσει και θα συνεχισθεί. Παρασκηνιακά ο Μητσοτάκης έχει αρχίσει και ανακαλύπτει ακόμη και θετικά αποτελέσματα από τη κίνηση Σαμαρά. Πιστεύει ότι θα συσπειρωθεί και θα αφυπνίσει το αίσθημα αυτοσυντήρησης της λαϊκής βάσης και θα ενισχύσει δικό του αρχηγικό προφίλ.

Οι εκλογές Σαμαρά

Από τη δική του πλευρά ο κ. Α. Σαμαρά ενισχυμένος από τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων και την απήχηση της συντηρητικής του στον ΑΝΤΕΝΝΑ πιστεύει ότι έχει ξεπεράσει τα τρία έως τώρα σοβαρά προβλήματα, στα οποία έχει από παλαιστήριξη την προσωπική του ηγετική παρουσία. Το σχετικά μεγάλο αριθμό προσκεκλημένων βουλευτών (που δεν υπάρχουν πλέον πολλοί επώνυμοι της δημόσιας ζωής οι οποίοι θα συνυπέγραφαν την πολιτική διακήρυξη (από τους οποίους όσοι αναφέρονταν, όπως οι Ελύτης, Χατζιδάκις, Κούκουλος, Νταλάρας δεν είναι καθόλου πιθανοί) και το «Σκοπιανό», στο οποίο α-

κρούσε πρόμνα ο κ. Μητσοτάκης από τις αρχικές του θέσεις.

Ο κ. Σαμαράς έχει αποφασίσει να δημιουργήσει το νέο κόμμα «κατά στάδια», για να στηριχθεί σε πρώτη φάση σε μικρομεσαία στελέχη, με σημαίες την «υπέρβαση» των σημερινών πολιτικών σχημάτων και τις απαιτήσεις της νέας γενιάς. Προσανατολίζεται σε ένα πολιτικό σχήμα πολυσυλλεκτικό και φαίνεται να μην εκμεταλλεύεται ένα μαζικό δυναμικό, το οποίο από την αρχή είχε πλαισιώσει την κίνησή του. Τους κάθε είδους δυσारेστημένους, απαγορευμένους και αποστασιοποιημένους από τη σημερινή ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας. Εάν επιμείνει για πολύ καιρό στην τακτική του αυτή, ο κ. Σαμαράς κινδυνεύει να γίνει αιχμάλωτος το ίδιο αντιφατικών στόχων με την αντιφατική σύνθεση της αρχικής ομάδας των προσκείμενων βουλευτών. Να έχει το αίσθημα του αδικημένου και κυνηγημένου από την ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας και να επιθυμεί να αντλήσει ψήφους από παντού. Να προωθεί τα εθνικιστικά αιτήματα και παράλληλα εκείνα της νέας γενιάς και του εκσυγχρονισμού.

Να αντιπαραταχθεί στην αυτοδυναμία και τη νέα κυβερνητική θητεία της Ν.Δ. και παράλληλα να πείσει ότι δεν αποτελεί επανάληψη του κ. Κ. Στεφανόπουλου.

Σε αυτά και σε ανάλογα προβλήματα και διλήμματα, ο κ. Σαμαράς απαντά με την επιλογή του για την «κατά δόσεις» δημιουργία του κόμματος και κατά συνέπεια για την κλιμάκωση της επιρροής του έως τις εκλογές. Τόσο σε πρόσωπα όσο και σε μαζική απήχηση. Έτσι, στις 30 Ιουνίου, ο κ. Σαμαράς δεν πρόκειται να εμφανίσει όλα τα χαρτιά του για το νέο κόμμα αλλά θα δώσει το περίγραμμα της πολιτικής του κίνησης, η οποία θα αρχίσει να μορφοποιείται μέσα στο καλοκαίρι. Δεν πρόκειται να παραιτηθούν έως το Σεπτέμβριο περισσότεροι από τρεις βουλευτές και συγκεκριμένα οι κ. Δημ. Σταμάτης, Νικ. Κλείτος και Στ. Στεφανόπουλος.

Πάντως είναι αβέβαιο εάν την προσεχή Τετάρτη ο κ. Σαμαράς πείσει κάθε καλόπιεστο για την απόφασή του να δημιουργήσει νέο κόμμα ή για την πορεία του προς αυτή την κατεύθυνση. Να πείσει ότι εκφράζει έναν νέο ιδεολογικό και πολιτικό χώρο, ο οποίος είναι κενός στη σημερινή πολιτική πραγματικότητα.

Ίσως και εξαιτίας της «κλιμακωτής και θελημένης αοριστίας» ο κ. Σαμαράς να παύσει να βλέπει ότι θα δώσει την εντύπωση πως επιμένει -τουλάχιστον σε πρώτη φάση- στη δημιουργία ενός προσωποπαγούς κομματικού σχηματισμού.

Η τακτική Μητσοτάκη

Μπορεί να μεθοδευθεί τις τελευταίες ημέρες η «συμπεριφορά» της κομματικής βάσης κατά της νέας κίνησης του κ. Α. Σαμαρά (που θα συνορυφωθεί με ψηφίσματα αυτό το Σάββατο-κυριακό), η ηγεσία της κυβέρνησης και της

Νέας Δημοκρατίας αυτοσχεδίασε αρκετά.

Αυτοσχεδίασε πάντοτε στο πλαίσιο της επιθυμίας της να μην αναζητήσει μεθόδους συνδιαλλαγής (ούτε καν επαφής παρά τις συστάσεις του κ. Αθ. Τσαλδάρη) με τον κ. Α. Σαμαρά και εξωθήσει τον πρώην υπουργό Εξωτερικών εκτός των τειχών της παράταξης.

Είχαν προηγηθεί οι προσωπικές - καταφρονητικές επιθέσεις του κ. Μητσοτάκη κατά του κ. Σαμαρά («δεν σχολιάζω ό,τι λέει ο κ. Σαμαράς», «ας ρωτήσετε το Μαντείο των Δελφών»), οι υψηλοί επικριτικοί τόνοι από ελεγχόμενους υπουργούς, οι κατηγορίες για προσωπικές φιλοδοξίες και για «διασπαστικές κινήσεις». Τις τελευταίες ημέρες, ενώ μεθοδεύεται η αντίδραση της οργανωμένης «λαϊκής βάσης», υπάρχει ένα είδος στάσης αναμονής απέναντι στην κίνηση Σαμαρά. Μια δημόσια και επιφανειακή αταραξία η οποία συνοδεύεται από πολύ παρασηκιστικό πόλεμο και μεθοδεύσεις. Επαφές και προσπάθειες να ελαχιστοποιηθούν οι περιπτώσεις συνδικαλιστικών και κομματικών στελεχών καθώς και πρώην κρατικών λειτουργών, οι οποίοι θα μπορούσαν να προσχωρήσουν και να πλαισιώσουν τη νέα πολιτική κίνηση. Πρόκειται για τη νηνεμία, η οποία προηγείται από τις μεγάλες καταιγίδες και αναμετρήσεις. Γιατί είναι βέβαιο ότι από την ερχόμενη Τετάρτη πρόκειται να ξεσπάσει έντονος και οξύτατος εμφύλιος πόλεμος στους κόλπους του κυβερνητικού κόμματος. Ένας πόλεμος, ο οποίος δεν θα οδηγήσει την κυβέρνηση και τη «Νέα Δημοκρατία» σε μεγαλύτερη εσωστρέφεια και αναδίπλωση (με συνέπεια να κερδίζει συνεχώς σε, αρνητικές έστω, εντυπώσεις το ΠΑΣΟΚ) αλλά και σε εξαιρετικά διαιρετικά και εμφύλια φαινόμενα. Φαινόμενα, τα οποία θα εντείνονται κατά τις προσεχείς εβδομάδες, καθώς η νέα πολιτική κίνηση Σαμαρά συναρτάται ευθέως με τη δυνατότητα για νομή και διαχείριση της κυβερνητικής εξουσίας, τόσο ως τις νέες εκλογές όσο και ύστερα από αυτές.

Δεν πρόκειται τουλάχιστον στη φάση αυτή να έχει καινούργια στοιχεία η νέα πολιτική κίνηση Σαμαρά. Τούτο, όμως, δεν σημαίνει ότι δεν πρόκειται να προκαλέσει καινούργια δεδομένα και φαινόμενα στην πολιτική ζωή της χώρας. Το βέβαιο είναι ότι ως κύριο νέο δεδομένο θα είναι η «φάση εκκαθάρισης λογαριασμών» κατά βάση με την ηγεσία της κυβέρνησης και της Νέας Δημοκρατίας και ως ένα βαθμό με τα άλλα κόμματα. Αυτό είναι το νόημα της «υπέρβασης» του κ. Σαμαρά, όπως θα το αναλύσει τις επόμενες ημέρες, αποφεύγοντας πάντως να κάνει κριτική στους «δελφίνους» της Νέας Δημοκρατίας και στους παραμένοντες βουλευτές. Αυτή η «εκκαθάριση λογαριασμών» θα φανεί την ερχόμενη Τετάρτη, εάν θα οδηγήσει σε πολυσυλλεκτική συμπεριφορά ή θα καταλήξει σε πολυμέτρη σύγκρουση και αντιπαράθεση.

Π Ο Ι Η Σ Η

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

WALLACE STEVENS: *Γιά την ποιητική αλήθεια*
(Μετάφραση: Κατερίνα Σχινά)

ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ: *Παύματα*

PAUL CLAUDEL: *Τό πνεύμα και τό νερό*
(Μετάφραση: Θανάσης Χατζόπουλος)

DYLAN THOMAS: *Σημειώσεις για την τέχνη της ποίησης*
(Μετάφραση: Βαγγέλης Χατζηφραγκάκης)

ΔΗΜΗΤΡΑ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: *Παύματα*

TADEUSZ MICHNISKI:

Τέσσερα ποιήματα από τη «Σκοτεινή των άστρων»
(Μετάφραση: Δημήτρης Χουλιαράκης)

JOHN ASHBURY: *Αυτόπροσωπογραφία σε κυρτό κάτοπτρο*
(Μετάφραση: Χάρης Βλαβιανός)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΠΑΣΧΑΛΗΣ: *Παύματα*

ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ ΓΑΡΑΝΤΟΥΔΗΣ:
Γιά τον σύγχρονο ελληνικό έλευθερο στίχο

ΜΑΡΙΑ ΚΥΡΤΖΑΚΗ: *Παύματα*

NICOLAS BOILEAU: *Η ποιητική τέχνη*
(Μετάφραση: Στράτης Πασχάλης)

1

ΠΟΛΥΜΕΤΩΠΟ

Περιλαμβάνονται κείμενα των:
Άλκη Βατόπουλου, Γ. Γεννηματά,
Σπ. Δοξιάδη, Γ. Ευδοκίμηδη,
Γ. Κριμπά, Στ. Καφαντάρη, Γ.
Κυριόπουλου, Ηλ. Κούβελα, Ν.
Μακού, Μ. Μυλωνάκη, Γερ.
Πεντόγαλου, Φ. Σαλαμίνιου, Κ.
Στεφανή, Δ. Τριχόπουλου, Γ. Τούντα,
Αγγ. Χατζάκη, Θ. Χατζόπουλου.

KΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ

Επισήμως δεν μας απασχολεί, ανεπισήμως μας τρομάζει

Του Τάσου Παππά

Οι πρώτες αντιδράσεις των κομμάτων της αντιπολίτευσης για το κόμμα Σαμαρά ήταν προϊόν ανάμικτων συναισθημάτων. Από υψηλών τόνων λαιμοψωμία μέχρι δύσκολα αποκρουστικά πανικά. Παρά τα αντιθέτως διαδιδόμενα, τα ηγετικά επιτελεία των κομμάτων ασχολούνται με το νέο φαινόμενο και αναζητούν τελεσφόρους τρόπους για να αντιμετωπίσουν τον νεαρό και φιλόδοξο πολιτικό, ο οποίος δηλώνει πως στόχος του είναι να υπερβεί το υπάρχον πολιτικό σύστημα και να διασχίσει ο λόγος του οριζοντίως το εκλογικό σώμα. Ήχοι ηδύνθουσι σε περίοδο απαξίωσης παραδοσιακών ιδεολογιών και διαχειριστικών προτάσεων εξουσίας, γι' αυτό και επικίνδυνοι.

Πασιδής η πρόθεση να τοποθετηθεί το καινούργιο κόμμα στο δεξιό άκρο του πολιτικού τόξου. Στο χώρο «της φασίζουσας δεξιάς» το θέλει ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ: «κόμμα ρεζέρβα» κατά τον κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο του ΚΚΕ Μήτσο Κωστόπουλο, «προϊόν των μέσων ενημέρωσης» σύμφωνα με τη Μαρία Δαμανάκη. Κοινοτοπίες. Ίσως την πιο επιτυχή διάγνωση έκανε ο Μ. Ανδρουλάκης ο οποίος χαρακτήρισε το κόμμα Σαμαρά «ψευδεπίγραφη απάντηση στη ζήτηση που υπάρχει για μια ανατροπή του πολιτικού σκηνικού». Ζήτηση υπάρχει όντως. Αυτήν επιθυμεί να καλύψει ο Μεσσηνιος πολιτικός και δεν μπορούν να την ικανοποιήσουν, ούτε ο πρόχειρα φτιαγμένος, αν και με προοπτικές κατίσχυσης, λόγος του ΠΑΣΟΚ, ούτε ο σπαρασμένος από ατέρμονες ανακτορικές ίντριγκες χώρος του Συνασπισμού, ούτε πολύ περισσότερο η αγκριστωμένη στο «ένδοξο» παρελθόν τιμωμένα γλώσσα του ΚΚΕ.

**«Πατριώτες»
που «σφάζονται»**

Στο ΠΑΣΟΚ φοβούνται ότι το νέο κόμμα

μπορεί κάλλιστα να λειτουργήσει ως δεξαμενή υποδοχής των δυσανεσθημένων οπαδών της Νέας Δημοκρατίας, οι οποίοι δυσκολεύονται, για διάφορους λόγους, να μεταπηδήσουν στην κάλπη του ΠΑΣΟΚ και να του κόψει έτσι το δρόμο προς την πολυπόθητη αυτοδυναμία. Θεωρούν επίσης, όχι αβάσιμα, ότι είναι δυνατόν να δαμάσει αριθμό ψηφοφόρων που σήμερα καταγράφονται στις δημοσκοπήσεις στην ομάδα των αναποφασιστών, των «λευκών», των άκυρων και της συνειδητής αποχής. Η εξέλιξη αυτή, αν ευοδωθεί, θα είναι και η πιο επώδυνη για το ΠΑΣΟΚ, επειδή από την κατηγορία αυτή των ψηφοφόρων το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης προσδοκά να αποσπάσει το κρίσιμο εκείνο μέγεθος που θα του δώσει την άνετη νίκη. Έτσι η προσπάθεια υπονόμευσης άρχισε από πολύ νωρίς. Πρώτος στόχος η αφαίρεση του «πατριωτικού φωτισμένου» από τον Α. Σαμαρά.

Τόσο ο Α. Παπανδρέου, όσο και τα κορυφαία στελέχη του Κινήματος στην κριτική τους για το θέμα των Σκοπίων εντάσσουν τον Α. Σαμαρά στην ομάδα των ολετήρων. Στην αυτονόητη ερώτηση γιατί το ΠΑΣΟΚ δεν προέβλεψε εγκαίρως τις συνέπειες από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, η απάντηση, καίτοι περιέχει δόση αληθείας, είναι έτσι κι αλλιώς αφοπλιστική: «Εμείς τότε ήμασταν δεμένοι με χειροπέδες. Προτεραιότητα για το κόμμα μας ήταν η φυγή από την κατάσταση ποινικοποίησης που μας είχαν σύρει οι αντίπαλοί μας».

Η πολεμική του ΠΑΣΟΚ προς το κόμμα Σαμαρά θα αναπτυχθεί στους εξής άξονες:

- Πρόκειται για ενδοπαραταξιακή υπόθεση που δεν αποκλείεται να κουβαλά και την απόπειρα διάσωσης συνολικά της συντηρητικής παράταξης. Η πρώτη εκδοχή μπορεί να πείσει κάποια στρώματα του λαού. Η εγκυρότητά της όμως θα φανεί από την αποκωδικοποίηση των ιδεολογικών και πολιτικών σημάτων που θα εκπέμψει το νεοπαγές μόρφωμα. Όσον αφορά την περίπτωση της προκατασκευασμένης λύσης, δηλαδή του σικέ παιχνιδιού μεταξύ μερίδων της άρχουσας τάξης, προκειμένου να εμποδιστεί η απογείωση του ΠΑΣΟΚ, μένει να αποδειχθεί αν στηρίζεται σε πληροφορίες, σε αναλύσεις των δεδομένων ή απλώς είναι η καταφυγή στην προσφιλή συνωμοσιολογία και την πολιτική παραφιλολογία που στη χώρα αυτή έχουν πάντοτε αρκετούς οπαδούς.

- Πρόκειται για λαϊκιστικό και εθνικιστικό σχήμα. Οι κατηγορίες αυτές θα έπαιναν πο αν εκτοξεύονταν από ένα κόμμα που κλείσει τους λογαριασμούς του και με δημοσκοπία στα εθνικά θέματα και με υποσχυσίολογία και με το «κανάκεμα» κι συντεχνιακής διεκδίκησης και με το πεισματικό σύστημα. Το ΠΑΣΟΚ όμως, παρά γεγονός ότι έχει κάνει σημαντικά βήματα απομάκρυνσης από ορισμένα παθολογικά φαινόμενα της πολιτικής ζωής, δεν μπορεί προς το παρόν, να επαιρείται για την πλήρη απολάκτιση τέτοιων συμπτωμάτων από πολιτικό και ιδεολογικό του «φαινέσθαι».

Διαρροές απ' την Αριστερά

Η κοιματική Αριστερά έχει λόγους ν' ανησυχεί με το επιχείρημα Σαμαρά. Εκλογικά δυνατότητές της είναι μικρές. Το όριο κοινοβουλευτικής επιδίωξης φαντάζει «δυσβάτη» μέρος των δυνάμεών της προς «υποστήριξη» του στόχου της αυτοδυναμίας του ΠΑΣΟΚ. Αν το τελευταίο δεν καταφέρει κερδίσει από το συντηρητικό ακροατήριο ψηφους που χρειάζεται για να διαβεί κατώφλι της κυβερνητικής εξουσίας, αναμφεγκτα θα στραφεί στο χώρο της Αριστεράς. Έχει αποδειχθεί στο παρελθόν ότι ο Α. Παπανδρέου είναι σε θέση να εμβολίσει εκλογικό σώμα της Αριστεράς. Αν τότε διαρροές στοίχισαν λίγο, τώρα η ενδεχόμενη μετατόπιση, έστω και ευάριθμων δυνάμεων, θα σημαίνει την καταστροφή για την Αριστερά. Αυτό ακριβώς ψυχανεμίζονται οι ησίοες του ΣΥΝ και του ΚΚΕ και ετοιμάζονται να υψώσουν τους τόνους της πολεμικής τους προς το ΠΑΣΟΚ, για να «μπετονάρουν» τους οπαδούς τους.

Το κόμμα Σαμαρά κινητοποιεί λοιπόν αμυντικά ανακλαστικά όλης της αντιπολίτευσης, ενώ δεν αποκλείεται να προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις στο πολιτικό σκηνικό αν πάει καλά στις εκλογές... Ειδικότερα αν κατακτήσει την τρίτη θέση, που αυτοτελώς το αναγορεύει σε ρυθμιστή της πολιτικής ζωής, αφού δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι επόμενη εκλογική αναμέτρηση είναι η προέλευση σε μια σειρά συγκρούσεων από το αποτέλεσμα των οποίων πολλοί αναμένουν αναταξία του πολιτικού χάρτη.

ΤΟ ΑΣΤΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ο ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ...

«Υπέρβαση», «φιλότιμο», «ψηλά το κεφάλι»... Ο σαραντάρης με τις ηθικολογικές κορώνες, σωστός Αηγιώργης, που προσπαθεί να μπει ρυθμιστής στο πολιτικό παιχνίδι προτάσσοντας μια δυναμική ήδη πολυφορεμένη (πατρίς, θρησκεία, οικογένεια είναι τα μόνα, σίγουρα ως τα τώρα, στοιχεία ιδεολογίας που περιφέρει στα ΜΜΕ). Τέλεια εικόνα σαραντάρη που κάνει δύο ογδοντάρηδες...

Σιωπή για τις αποκαλύψεις του ANTI

του Ρεπόρτερ

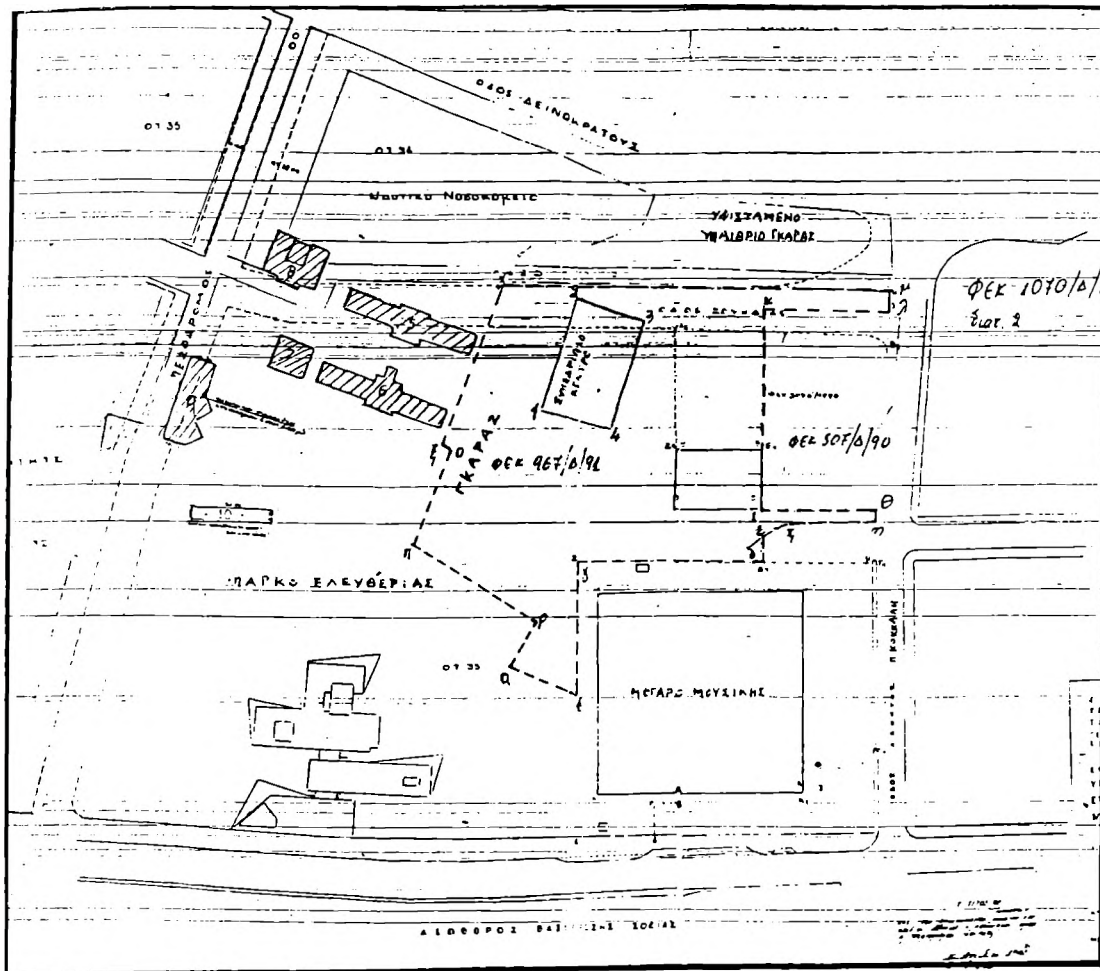
Με φόντο την επιχειρούμενη βάνανυση παρέμβαση στον περιβάλλοντα το Μέγαρο της Μουσικής χώρο για την κατασκευή υπόγειου γκαράζ, συνεδριακού κέντρου και κτιρίων καταστημάτων, το «Αντί» στο προηγούμενο τεύχος, αποκάλυψε μια επιστολή του Μιλτ. Έβερετ στον Χρ. Λαμπράκη (εκδότη και πρόεδρο του Οργανισμού Μεγάρου Μουσικής Αθηνών), στην οποία ο κ. Έβερετ προέτρεπε τον κ. Λαμπράκη να προχωρήσει το έργο, αγνοώντας τις αντιδράσεις του συλλόγου των περιοίκων – από τις ελάχιστες φωνές διαμαρτυρίας που ακούστηκαν. Επίσης, του έκανε γνωστό ότι θα τον στηρίξει ο κομματικός μηχανισμός του κυβερνώντος κόμματος (Ο Πυλαρινός να συνεννοηθεί με τον Σγαρδέλη, έγραφε χαρακτηριστικά).

Το δημοσίευμα ακολούθησε βαριά σιωπή. Όλος ο Τύπος εισώπησε – με μοναδική εξαίρεση το κυριακάτικο Παρόν, που αφιέρωσε μια σελίδα του στην υπόθεση. Το Παρόν, άλλωστε, ήταν η μοναδική εφημερίδα που από πολύ νωρίς, με αλληπάλληλα δημοσιεύματα, είχε επισημάνει τη σχεδιαζόμενη παρέμβαση στο περιβάλλον κυρίως με τη μαχητική αρθρογραφία της πρώην βουλευτίνας των Οικολόγων - Εναλλακτικών Αναστασίας Ανδρεαδάκη (τιμητική εξαίρεση) που δεν την ακολούθησε ουδείς παρά μόνον ο Γιώργος Βότσης (και, βέβαια, το ANTI).

Είναι μια σιωπή ευεξήγητη. Ο κ. Λαμπράκης, σήμερα, ως μεγαλοπαράγων του Τύπου, κινεί τα πραγματικά νήματα της εξουσίας. Με έντυπα και ηλεκτρονικά ΜΜΕ στην κατοχή του, προβάλλει ως αδιαφιλονίκητος πατρώνος του χώρου των πολιτικών μηχανισμών – κι οι πολιτικοί, που αφήνουν τις τύχες τους όλο και περισσότερο στους image-makers το γνωρίζουν πολύ καλά. Και βεβαίως, το γνωρίζει καλά και ο κ. Έβερετ.

Έτσι παρά τις συγκεκριμένες –και πολύ μικρής εμβέλειας– διαμαρτυρίες, απ' ό,τι φαίνεται το Πάρκο Ελευθερίας, ένας από τους τελευταίους πνεύμονες πρασίνου μάλλον θα εξαφανιστεί. Δυστυχώς στο όνομα του πολιτισμού – μια που όλη αυτή η μεθόδευση εκπορεύεται από το Μέγαρο Μουσικής.

Από το Μέγαρο Μουσικής, πάντως, συνεχίζουν να επιμένουν ότι το υπόγειο γκαράζ αναβαθμίζει παρά υποβαθμίζει το περιβάλλον. Σύμφωνα, ωστόσο, με τον εξωραϊστικό σύλλογο «Λυκαβηττός», είναι παρα-

Το διάγραμμα τις παρεμβάσεις στο χώρο του Πάρκου Ελευθερίας. Τα κόκκινα ράστε σημειώνονται χώροι όπου θα γίνουν παρεμβάσεις. Άντε μετά να μας πείσουν ότι συμβεί θα στοχεύει και στην οικολογική αναβάθμιση της περιοχής

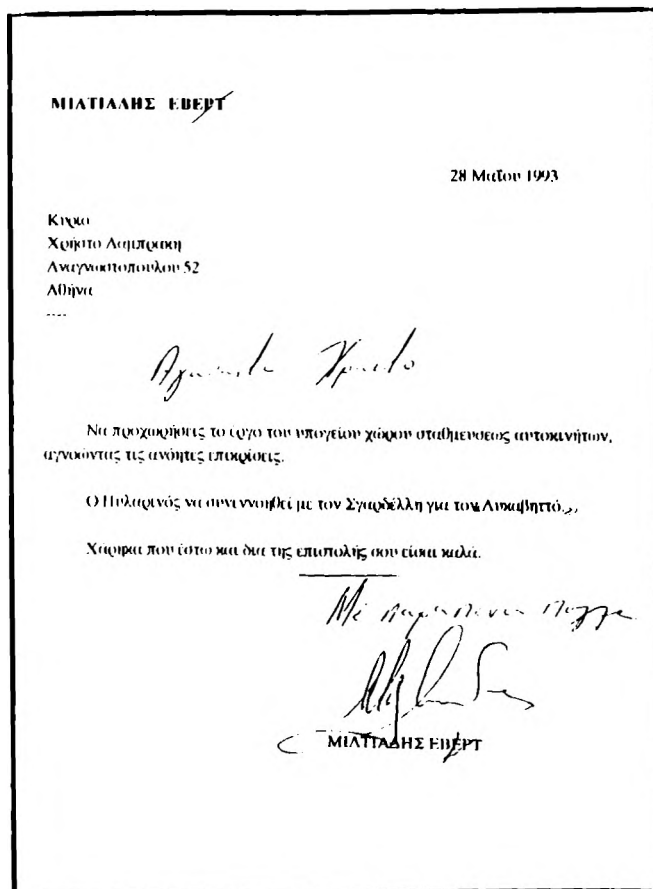
πλανητική αυτή η πληροφορία, αφού, σύμφωνα με την υπουργική απόφαση (Viva Κατσιγιάννη) που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ

1070 / Δ / 22.10.92, όχι μόνο για γκαράζ, αλλά και για συνεδριακό κέντρο, για καταστήματα, για άλλα κτίρια και για παρεμβάσεις γενικά στον περιβάλλοντα χώρο έχει δεσφύριση.

«Τονίζουμε ότι η περιοχή ήδη δέχεται ράστιο αριθμό οχημάτων καθημερινά, επιβεβαιωμένη από πλευράς ατμοσφαιρικής ρύπανσης, τα επίπεδα δε της ηχορρύπανσης είναι πολλά decibel πάνω από το επιτρεπόμενο και ότι βρίσκεται σε ζώνη όπου ιδιωτικά αυτοκίνητα κυκλοφορούν εκ πτροπής.

Χώρος στάθμευσης για το Μέγαρο Μουσικής ήδη υφίσταται, που εξυπηρετεί μάλιστα και τα γύρω νοσοκομεία. Συνεδριακές αίθουσες βρίσκονται σε απόσταση «ιπποπόδας» (όπως το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, το Πολεμικό Μουσείο, το Μέγαρο Μουσικής, επτά (7) μεγάλα νοσοκομεία και δύο μεγάλα ξενοδοχεία). Τέλος, η περιοχή δε καταστημάτων πάσης φύσεως, ώστε χρειάζονται άλλα» σημειώνει σε ανακοίνωσή του ο σύλλογος «Λυκαβηττός».

Όσο για τον κ. Έβερετ, που έχει «παρά πολλά» από τον κ. Λαμπράκη, ούτε κι αι βεβαίως, έκανε τον κόπο να μας δώσει ποιες εξηγήσεις για την επιστολή του. Ακό δεν είναι;

Η επιστολή Έβερετ προς Λαμπράκη: Με πολλά παράπονα

ΤΟ «ΑΝΤΙ» ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

Η ανοιχτή πληγή της μειονότητας

του Αλέξ. Θρακιώτη

Ε, λοιπόν!

Την ημέρα που θα δούμε στα κρατικά κανάλια ή θ' ακούσουμε από κάποιο έγκυρο FM ένα «φολκλορικό» συγκρότημα Μουσουλμάνων και Πομάκων της Θράκης, την ημέρα που Πομάκοι θα μπαίνουν στα Ελληνικά Πανεπιστήμια, την ημέρα που κάποιος Έλληνας Μουσουλμάνος θα γίνει ακαδημαϊκός ή διοικητής του δημοκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας Ξάνθης, την ημέρα που στον ελληνικό στρατό θα υπάρχουν μουσουλμάνοι συνταγματάρχες και σμηναγοί, την ημέρα που Ελληνίδες Χριστιανές θα παντρεύονται μουσουλμάνους Έλληνες και τούμπαλιν, την ημέρα που ο Δήμος Ξάνθης θα δώσει το όνομα κάποιου καλιού μουφτή σε ένα κεντρικό δρόμο της πόλης, την ημέρα που η ΕΤ-1 θα έχει ένα δελτίο ειδήσεων στα τουρκικά, τη νύχτα που σ' ένα

μπάρ ο Κώστας θα πει στην παρέα του «απ' εδώ η Φατμέ» κι εκείνη θα φορά φούστα κοντή πάνω απ' το γόνατο χωρίς ισλαμικό φουλάρι, τότε θα έχουμε κάνει την καλύτερη αγορά των αιώνων. Αλλά αυτή η πολιτική δεν βγαίνει απ' τον πολιτισμό του Παπανδρέου, του Φλωράκη, του Μητσοτάκη. Θέλει άλλες ιδέες, άλλους ανθρώπους, άλλα αισθήματα, άλλο πολιτισμό».

ΑΓΓΕΛΟΣ ΕΛΕΦΑΝΤΗΣ

Το παραπάνω κείμενο, δημοσιευμένο στο τεύχος 102/89 του ΠΟΛΙΤΗ, διευκόλυνε αφάνταστα στο να ξεκινήσει να ρέει ένα γραπτό για τη Θράκη. Ίσως, γιατί ποτέ ένα κείμενο, δημοσιογραφικό τουλάχιστον, δεν μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα, όταν αφορά στη

Θράκη, τη μουσουλμανική της μειονότητα ή τα προβλήματά της, από το διά ταύτα. Και στη συγκεκριμένη περίπτωση, «διά ταύτα» σημαίνει: Είστε υπέρ ή κατά; Λες και το ζύγι του πατριωτισμού ξαναγύρισε στην εποχή της... οκάς. Ακριδώς τότε, όπου το δράμι (dirhem, αραβικής προέλευσης λέξη) ή ακόμα και η οκά (οκκά, τουρκικής προέλευσης) αποτελούσαν σημεία ενός πατριωτισμού, που τουλάχιστον δεν είχε καν σχέση με τη γλώσσα.

ΘΕΛΟΝΤΑΣ λοιπόν να ξεμπερδεύουμε με τις προθέσεις ή την κατηγοριοποίηση προτάσσουμε την ευχή. Κι η ευχή που το επίσημο κράτος συνεχίζει να προτάσσει όταν αντιμετωπίζει το θέμα των μειονοτήτων της Θράκης ακούει στον όρο: «αρχή της αμοιβαιότητας». Είναι το μοναδικό περί-

• Το ότι ο Αντώνης Σαμαράς είναι διαπρύσιος κήρυκας των εθνικών μας δικαιών με κάθε μέσον είναι γνωστό. Γνωστό επίσης είναι ότι, πολύ πρόσφατα, βρέθηκε στη Θράκη, καλεσμένος του Δημοκριτίου Πανεπιστημίου, όπου, μιλώντας για τα τοπικά προβλήματα έκανε με τη σειρά του προτάσεις για την ανάπτυξη της Θράκης σε ένα γεμάτο αμφιθέατρο. Επίσης, μίλησε με το «λαό» και έκανε επαφές με ανθρώπους από τη μειονότητα, σύμφωνα με πληροφορίες, για να στελεχώσει τους συνδυασμούς του, ενόψει ίδρυσης κόμματος και εκλογών.

Εκείνο που δεν είναι γνωστό είναι το ότι, στο όνομα της φιλίας του με τον κ. Σαμαρά, κατατομήθηκε ο ως πριν από λίγο νομάρχης Ροδόπης, Διονύσιος Καραχάλιος – η πολιτεία του οποίου τον είχε φέρει στα πρόθυρα της ανάδειξής του σε ...«εθνικό ηγέτη» της περιοχής, κυρίως λόγω της ανοιχτής και διαρκούς κόντρας του με τον κ. Σαδίκ, ο οποίος είχε κατ' επανάληψη ζητήσει την ανάκλησή του. Η σχέση του πάντως με τον κ. Σαμαρά θεωρήθηκε πιο σημαντική από το ...εθνικό του έργο, με αποτέλεσμα η κυβέρνηση να τον εξαναγκάσει σε παραίτηση, αφού του κοινοποίησε μετάθεσή του στα Χανιά, μετάθεση που ο κ. Καραχάλιος ήταν αδύνατο να τη δεχτεί. Ας πρόσεχε τις παρέες του.

• Στη Θράκη, σ' ένα χώρο μεταξύ Αλεξανδρούπολης και Σαμοθράκης, έγινε στις 5, 6 και 7 Ιουνίου το Δημοσιογραφικό Συνέδριο, αφιερωμένο στο περιβάλλον. Στο συνέδριο αυτό, ο υπουργός Μακεδονίας - Θράκης, κ. Χατζηνικολάου, κατά το χαιρετισμό που απηύθυνε στην τελετή έναρξης, είπε στους συμμετέχοντες: «Σας καλώ να σκέπτεστε *δυνατά* για τα εθνικά θέματα». Ο υπουργός διαφοροποιήθηκε με σαφήνεια από τη θεματική του συνεδρίου, τονίζοντας ότι η Θράκη έχει άλλες ανάγκες από αυτές που αφορούν το περιβάλλον. Τα προβλήματά της είναι πρωτίστως τα εθνικά. Η σύνθεση του πληθυσμού της, άλλωστε, –πρόθεσε– συνιστά στοιχείο μοναδικότητας, με όλα τα μειονεκτήματα που αυτό συνεπάγεται για το χώρο. Στο ίδιο συνέδριο, ο νομάρχης Έβρου μίλησε με θέμα: «Η Θράκη και η μουσουλμανική μειονότητα». Κεντρικό μοτίβο της εισήγησης το τσιτάτο που όλοι μάθαμε από στήθους: «*Η εθνική θωράκιση της Θράκης είναι μονάχα η ανάπτυξή της*». Όλα λοιπόν εδώ γίνονται για ένα και μοναδικό λόγο. Με οπτικό πεδίο την πέραν του Έβρου όχθη ή τους μιναρέδες της Ροδόπης!

• Πρόσφατα έφτασε σε τοπικές εφημερίδες και ραδιόφωνα, με fax από το οποίο δεν προέκυπτε η ταυτότητα των αποστολών, κείμενο το οποίο αναφερόταν με βαρείς χαρακτηρισμούς στον Νίκο Δήμου, γνωστό εσχάτως και για τις αντιεθνικιστικές δημόσιες τοποθετήσεις του, με αφορμή διάφορα θέματα. Ο κ. Δήμου επρόκειτο να είναι από τους εισηγητές σε συνέδριο που οργάνωσε ο Δήμος Κομοτηνής για τον Γεώργιο Βιζυηνό. Δεν παρέστη τελικά και έγινε γνωστό πως οι λόγοι ήσαν... αντικειμενικοί!

• Ξέρε ότι στους πρώτους... θρακολόγους συγκαταλέγεται και ο **Δημήτρης Κολλάτος**. Ήταν λίγο μετά το «θρίαμβο» του «Αγίου Πρεβέζης» (που γύρισε ταινία και έκανε θεατρική παράσταση), όταν κατέβηκε διεκδικητικά στον πολιτικό στίβο.

• Τον «εσωτερικό κίνδυνο» στη μειονότητα βλέπει και ο Στέλιος Παπαθεμελής. Σε πρόσφατη συνέντευξή του δήλωσε διάφορα περί «προαιώνιου εχθρού» που είναι ορατός στον κάθε επισκέπτη της Θράκης... Μωραίνει Κύριος;...

γραμμα, εντός του οποίου παράγεται : ασκείται η εθνική πολιτική, η εθνική «σψη» εδώ στη Ροδόπη.

ΕΒΔΟΜΗΝΤΑ ολόκληρα χρόνια μ την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάν αυτό είναι το σημείο αναφοράς στον «διάγο» που γίνεται ανάμεσα στο ελληνικό και το μουσουλμανικό στοιχείο. Αυτή είναι κι η πτυχή του «πολιτισμένου» μέρους του διαλόγου. Γιατί υπάρχει κι άλλη όψη.

ΜΠΟΡΕΙ οι συμφωνίες να θέτουν πλαίσια εντός των οποίων συνυπάρχουν διάφορες ομάδες του πληθυσμού με διαφορετική εθνική συνείδηση, διαφορετική θρησκεία, διαφορετικό πολιτισμό, ωστόσο ζήτημα που υφίσταται βρίσκεται στη σκοτεινή πλευρά του σημείου όπου το οδηγεί «αρχή της αμοιβαιότητας».

Ποιος...δαγκώνει;

ΑΥΤΕΣ τις συνθήκες, τις «έξω από την ημεμερινότητα», εκμεταλλεύτηκαν, άλλωστε οι παράγοντες αυτοί για να πυροδοτήσουν τα γνωστά γεγονότα του '89 – που ακολούθησαν την εμφάνιση των ανεξάρτητων Σαί και **Φαίκογλου** στο προεκλογικό σκηνικό. Γεγονότα που οδήγησαν στην όξυνση, ο παγανδιστικός χαρακτήρας των κινήσεων των μετέπειτα βουλευτών αλλά και «ακραιφνώς εθνική ελληνική απάντηση». Άλλωστε, στη Θράκη, η μειονότητα ή γκετοποιημένη, με τη διαρκή αίσθηση ότι μουσουλμάνοι δεν έχουν ίσα δικαιώματα τους χριστιανούς ενώ βρίσκονταν διαρκώς υπό την (καθόλου διακριτική πολλές φορές) επιτήρηση της αστυνομίας. Και η πολιτική εκπροσώπηση του μουσουλμανικού στοιχείου από πολιτικούς που τους μιλούν στο όνομα της Τουρκίας ήταν φυσικό επακόλουθο σε τέτοιες συνθήκες. Επεισόδια σε μεγάλη έκταση επαναλήφθηκαν άλλωστε και τον Ιανουάριο του '90, μετά την καταδίκη του Σαδίκ και του μουσουλμάνου θεολόγου Ιμπραήμ Σερίφ, επειδή την προεκλογική περίοδο του '89 είχαν διατυμπανίσει τον τοκισμό τους – την τουρκική εθνική τους συνείδηση. Και έκτοτε, επαναλαμβάνονται σε κρότερη κλίμακα, με παρόμοιους λόγους ενώ πάντα υποφώσκει η απειλή να πυροτηθεί η θρυαλλίδα της έντασης που συνεχίζεται.

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ χρόνια, η ελληνική λιτεία φαίνεται να έχει διάθεση να αντιστοιχεί το κλίμα. Ωστόσο, ακόμη, η κυβέρνηση δεν έχει μπει στον κόπο να δώσει κάποιες απαντήσεις που να πιστοποιούν ότι υπάρχει πρόθεση κατ' αρχήν να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα.

Η κυρίαρχη τάση που ορίζει την πολιτική του ελληνικού κράτους είναι να κουκουλωθεί, αντί να επιχειρούμε την άμβλυνση των διαφορών. Κι όσο αυτό συμβαίνει είναι αναπόφευκτη η διαιώνιση της καταστάσεως που, από την πλευρά του ελληνικού εξτρεμιστικού στοιχείου, εκφράζεται

συνθήματα του τύπου: «Δεν ξεχνώ, 1955», ή ακόμη και το ακραίο «Προσοχή ο Τούρκος δαγκώνει», στους τοίχους της Κομοτηνής. «Η πέτρα έχει βάρος στον τόπο της», λέει μια παλιά τουρκική παροιμία. Η ερμηνεία της είναι ανάλογη του αποδέκτη αυτής της φράσης. Για τον Μεμέτ, που την ψιθύριζε κάποιιο βράδυ, σήμαινε απερίφραστα την αγάπη για τον τόπο που γεννήθηκε και ζει.

Για τον συμπολίτη του όμως, που είναι ποτισμένος από νοοτροπία χρόνων στην κατεύθυνση της επιβολής επί του μειονοτικού στοιχείου, σημαίνει ακριδώς εκείνο που πρέπει να τον χωρίζει από τον μουσουλμάνο της περιοχής. «Ο τόπος εδώ ποτέ δεν θα γίνει δικός του...».

Η «εθνική» εθνολογία

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ της Θράκης λοιπόν καταρχήν εκκινεί από την ύπαρξη της –κατά την επίσημη ελληνική έκφραση– «μουσουλμανικής μειονότητας». Και αξιοποιείται

δεόντως και από το τουρκικό προξενείο και από την Άγκυρα και από παράγοντες της μειονότητας που δρουν για λογαριασμό της Άγκυρας. Αυτά είναι γνωστά σε όλους. Κι έχουν αποτέλεσμα, η μουσουλμανική μειονότητα να αποτελεί τον καταλύτη και τον κυματοθραύστη ταυτόχρονα των όποιων εξελίξεων στο πακέτο των ελληνοτουρκικών. Αποτελεί ένα συμπαγές και ανεξερεύνητο σώμα, του οποίου τα αντανάκλαστα διαμορφώνονται με βάση το πλέγμα του φόβου και της ανασφάλειας που κρύβεται κάτω από τις χαμηλές καμινάδες των σπιτιών (στην πλειοψηφία τους). Είναι όμως κάτι συμπαγές αυτή η μειονότητα;

ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΑ τουλάχιστον, αυτό δεν ισχύει. Πρόκειται για Πομάκους, Αθιγγάνους και Τουρκογενείς (δεν γνωρίζουμε αν υπάρχει τέτοιος όρος στην επιστήμη της εθνολογίας), που ιστορικά τουλάχιστον δεν τους συνδέει παρά το ότι βρέθηκαν κάποτε να συγκατοικούν στην ίδια περιοχή. Το κοι-

νό θρήσκευμα, δέβαια, είναι και το στοιχείο συνοχής, το οποίο σήμερα θριαμβεύει, εν ονόματι εκείνης της λογικής που χρόνια τώρα επιδιώκει να μεταβάλλει το εθνολογικό τοπίο της Θράκης σε θρησκευτικό. Μας πνίγουν λοιπόν τα στερεότυπα: Χριστιανοί - Μουσουλμάνοι. Όταν γράφουμε, η σκληρή λογική των εθνικών σκοπιμοτήτων υπαγορεύει την οροθέτηση. Κατά τα άλλα, η απλούστευση του «όλοι Έλληνες πολίτες είμαστε» σκοντάφτει στην ονοματοδοσία των παλινოსτούντων ομογενών από την πρώτην Σοβιετική Ένωση, οι οποίοι είναι μόνον... «Ρωσάκια». Η ακόμη, όταν θέλουμε να συμμετάσχουμε στο παιχνίδι νομής των «εθνικοτήτων», δεν έχουμε κανένα πρόβλημα να βροντοφωνάζουμε για τους Πομάκους - Ροδοπαίους ή Έλληνες μουσουλμάνους της Θράκης. (Οι άλλοι μουσουλμάνοι δηλαδή δεν είναι Έλληνες; Τότε προς τι οι δικαστικές αποφάσεις, η καθαίρεση πινακίδων και οι ψίθυροι όταν πρόκειται να αναφερθούμε στους... Τούρκους;)

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ, ΑΙΤΙΑ ΓΙΑ ΟΞΥΝΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

«Ως γνωστόν, τα βιβλία των μαθημάτων που διδάσκονται στην τουρκική γλώσσα στα μειονοτικά σχολεία πρέπει να γράφονται, να εγκρίνονται και να διανέμονται στους μαθητές αυτών των σχολείων σύμφωνα με τη Μορφωτική Συμφωνία και το Μορφωτικό Πρωτόκολλο που υπογράφηκαν μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας το 1951 και το 1968 αντίστοιχα.

Η ρύθμιση αυτή είναι εναρμονισμένη και με το καθεστώς των σχολείων ως ιδιωτικών, πράγμα το οποίο έχει καθιερωθεί και κατακυρωθεί με τη Συνθήκη της Λωζάννης», έγραφε σε ανοιχτή του επιστολή προς τον πρωθυπουργό, τον υπουργό Παιδείας, τον υφυπουργό Εξωτερικών, τα κόμματα και τον Τύπο ο Σύλλογος Επισημώνων της μειονότητας τον Δεκέμβριο του 1992.

Είχε προηγηθεί η επίσκεψη του Μητσοτάκη στην Κομοτηνή τον Μάιο του 1991 και η υπόσχεσή του: «Δεν θα αφήσω άλλο τα παιδιά χωρίς βιβλία» – εκτός των άλλων και έμμεσος σχολιασμός της κωλυσιεργίας της Τουρκίας, η οποία, μη τηρώντας τις υποχρεώσεις της που απέρρεαν από τη συνυπογραφή του σχετικού πρωτοκόλλου, ανάγκαζε τους μαθητές των μουσουλμανικών βιβλίων να χρησιμοποιούν ως εποπτικό υλικό φωτοτυπίες. Τον Φεβρουάριο του 1992, το ελληνικό κράτος, υλοποιώντας τη διακήρυξη του πρωθυπουργού, με φροντίδα ομάδας παιδαγωγών υπό την αιγίδα του υπουργείου Παιδείας, τύπωσε στην Ελλάδα και διένειμε στα σχολεία της μειονότητας Αναγνωστικό της Α' Δημοτικού στα τουρκικά. Με το που διανεμήθη το ως άνω βιβλίο άναψαν τα αίματα στην περιοχή. Τα σχολεία της μειονότητας, στην πλειοψηφία τους, αρνήθηκαν να παραλάβουν το βιβλίο, ενώ σε συγκέντρωση που είχε προγραμματισθεί στη Νομαρχία Ροδόπης με σκοπό την παρουσίαση του βιβλίου στους δασκάλους των μειονοτικών σχολείων σημειώθηκαν επεισόδια. Ο Σαδίκ και το επιτελείο του

Το αναγνωστικό για τους τουρκόφωνους της Θράκης, για το οποίο σηκώθηκαν πολλές φωνές διαμαρτυρίας

εμπόδισαν την είσοδο των δασκάλων στο κτίριο της Νομαρχίας, με αποτέλεσμα τη ματαίωση της συνάντησης.

Την ίδια αυτή μέρα ακολούθησε ανοικτός «καθγός» του τέως Νομάρχη Ροδόπης με τον Σαδίκ. Ο τελευταίος, μάλιστα, «κατέβασε» αφίσα της Μητροπόλεως Μαρωνείας, σχετικής με εκστρατεία στήριξης των «αδελφών Σέρβων», με αποτέλεσμα μια παρ' ολίγον γενίκευση της σύρραξης. Ακολούθησαν δηλώσεις, ανταλλαγή βολών και ανακοινώσεις εκατέρωθεν.

Στην Ξάνθη, εξάλλου, έχουμε τα παράλληλα γεγονότα στην περιοχή της ΜΥΚΗΣ, όπου σημειώθηκαν κινητοποιήσεις μουσουλμάνων που έσκισαν και πέταξαν τα βιβλία έξω από το σχολείο.

Στις 6 Ιουνίου δικάζονταν στο Τριμελές Πλημμελειοδικείο Ξάνθης δύο μουσουλμάνοι, που κατηγορούνταν για υποκίνηση των επεισοδίων στη Μύκη. Μάρτυρες υπεράσπισής τους οι Σαδίκ και Φαϊκογλου. Το υπουργείο Παιδείας, εξάλλου, απέλυσε τους ιμαμηδες-δασκάλους που έσχισαν τα βιβλία τους και αρνήθηκαν να

τα διδάξουν. Στη θέση τους θα διοριστούν δάσκαλοι της Ειδικής Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης. Στο μεταξύ, όλα τα παιδιά (145) του δημοτικού σχολείου Μύκης κρίθηκαν στάσιμα, αφού δεν πήγαν στο σχολείο όλη τη χρονιά, ακολουθώντας τις οδηγίες των δύο εκλεγμένων μειονοτικών βουλευτών!

Αξιοσημείωτο, πάντως, στην όλη υπόθεση είναι ότι από την πλευρά της μειονότητας δεν υπήρξε κανένα σχόλιο σχετικά με την ποιότητα ή τα προβλήματα που παρουσίαζαν τα βιβλία σε σχέση με το περιεχόμενό τους...

Σίγουρο είναι πάντως πως από την πλευρά τους, οι επικεφαλής αυτής της «αντί» εκστρατείας διαισθάνονται ίσως μέσα από τις κινήσεις αυτές του υπουργείου Παιδείας τα πρώτα βήματα για την αλλαγή πολιτικής στο χώρο της εκπαίδευσης της μειονότητας.

Όσον αφορά την αντίδραση της Τουρκίας; Εν μέσω αυτής της βαθούρας, κάποια πρακτορεία ειδήσεων από την Κωνσταντινούπολη μετέδωσαν ότι τα τουρκικά βιβλία έφθασαν στο προξενείο της Κομοτηνής. Αnéφεραν, μάλιστα, και αριθμούς...

Το θέμα παρουσίασε σχετική ύφεση από τον Μάρτιο του 1993, οπότε και η επίσκεψη Σουφλιά στην Κομοτηνή. Ο υπουργός έφυγε, η κατάσταση παραμένει (;).

Θα υπάρξει, άραγε, νέος γύρος με την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς;

★ Επισκευές στα κτίρια των μειονοτικών σχολείων, απαραίτητες και επιβεβλημένες, δρομολογήθηκαν με πρωτοβουλία του ελληνικού κράτους, σκόνταψαν όμως στις έντονες αντιδράσεις της μειονότητας, αφού θεωρήθηκαν παρεμβάσεις στο δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού της!

Υπερβολικό, αλλά δείχνει ανάγλυφα το κλίμα που επικρατεί. Σε ποιούς, άραγε, συμφέρει να συντηρείται αυτή η αδιαλλαξία;

Η πολυπολιτισμική συνύπαρξη και οι κραυγές

ΠΩΣ λοιπόν και τι η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης;

Μοιάζει να ξέρουμε τα πάντα για τα «θέλω», τις προθέσεις, το ρόλο, την ψυχή της... Άγνοια για την οντότητά της όμως, αφού όλη η προσπάθεια γίνεται για την εξαφάνισή της.

ΜΗΝ ΨΑΧΝΕΤΕ για την κοινωνική - οικονομική - πολιτιστική υπόσταση της μειονότητας. Η εικόνα της αναλογεί με το μοντέλο των προθέσεων. Κραυγάζουν τα καφτάνι και ο φερετζές. Είναι οι σκεπασμένες γυναίκες και το μοναδικό απόκρυφο, η περιτομή των αρσενικών.

ΚΙ ΟΜΩΣ. Ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται η ζωή, τουλάχιστον στα μεγάλα αστικά κέντρα της Θράκης, αποδεικνύει πώς θα μπορούσαν όλοι να χωρέσουν στον τόπο, καθένας με την ταυτότητά του και τις πολιτισμικές του αποσκευές. Για παράδειγμα, στην Κομοτηνή, μια πόλη 40.000 περίπου κατοίκων, ακούς ελληνικά, τουρκικά, πομάκια, ρωσικά, αρμένικα, ποντιακά καθώς και το γλωσσικό ιδίωμα των αθιγγάνων (κοινώς Τουρκόγυφτοι). Αυτή η «τύχη» είναι δυνατόν να μην οδηγεί σε συνύπαρξη;

ΚΙ ΟΜΩΣ. Αυτό γίνεται δυνατόν χάρη στους όρους ενός καλοστημένου «εθνικού» παιχνιδιού, κινδυνολογικού. Στόχος της κινδυνολογίας αυτής, η εθνολογική καθαρότητα της περιοχής που πολλοί, και στα υψηλά κλιμάκια της πολιτείας, θεωρούν ότι θα αποτελούσε τη μοναδική εγγύηση για τη θωράκιση έναντι του εξ Ανατολών κινδύνου.

Η ΘΕΣΗ περί της εθνολογικής καθαρότητας κυκλοφορεί και είναι ευρύτατα διαδεδομένη ανάμεσα στο ελληνικό στοιχείο της πόλης - άλλωστε εδώ στηρίζεται και κάθε κυβερνητική εξαγγελία, που, όταν αναφέρεται σε ισονομία και ισοπολιτεία, προβλέπει κυρίως ίσες υποχρεώσεις των «άλλων» έναντι της πολιτείας. Το ιδεολογικό οπλοστάσιο τέτοιων απόψεων, μαζί με τη φυλετική καθαρότητα, συμπεριλαμβάνει και την υποκειμενική ανάγνωση της ιστορίας, αφού προτάσσει τις «χαμένες ευκαιρίες» του ελληνικού κράτους, όταν δεν επέβαλε αντίποινα το 1955 ή το 1960-61, οπότε έγιναν τα μαζικά πογκρόμ κατά του ελληνισμού των Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου από την Τουρκία. Πρόκειται για απόψεις που πηγαίνουν ακόμη πιο βαθιά, στην καταπάτηση συνθηκών και υποχρεώσεων έναντι της διεθνούς Κοινότητας και του διεθνούς Δικαίου. Για απόψεις που μέμφονται, π.χ., τα ελληνοτουρκικά μορφωτικά πρωτόκολλα, χάρη στα οποία επιβλήθηκε η υποχρεωτική διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας στη μειονότητα, είτε για απόψεις που υποστηρίζουν την «ανάγκη να παραμείνει η μειονότητα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά θυσιαστική ώστε να μην μπορεί να σηκώσει κεφάλι». Τέλος, από «προοδευτικές» τις τώρα, προβάλλει η ανάγκη «ενσωμάτωσης» της μειονότητας, ώστε να πάψει το

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

- Οι πίνακες που ακολουθούν είναι κατά προσέγγιση. Άλλοι απ' αυτούς έρχονται για πρώτη φορά στη δημοσιότητα (όπως ο πίνακας 1 με τα στοιχεία της απογραφής 1991), ενώ οι αποκλίσεις που εμφανίζουν κάποιοι άλλοι, από έγκυρη ή επίσημη πηγή, μας δίνουν τη δυνατότητα να βγάλουμε χρήσιμα συμπεράσματα. Οι (μικρές, έστω) αποκλίσεις, ωστόσο, επιβεβαιώνουν ότι σε πολλές περιπτώσεις η αληθοφάνεια, που είναι το ζητούμενο, οφείλει να προσεγγίζει τις επιλογές του ΥΠΕΞ. Χωρίς άλλο σχόλιο

Απογραφή 1991

Προσωρινά στοιχεία ΕΣΥΕ (επίσημα)

Νομός Ροδόπης.....	103.391
Επαρχία Κομοτηνής.....	81.448
ΔΗΜΟΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	40.141

Σύνθεση της Μουσουλμανικής Μειονότητας της Δ. Θράκης 1923 (Λίγο πριν τη σύναψη της συνθήκης της Λωζάνης)

	Ροδόπη	Ξάνθη	Έθρος	ΣΥΝΟΛΟ	%
Τούρκοι	50.000	30.328	10.571	90.899	45%
Πομάκοι	8.000	14.824	675	23.499	36%
Τσιγγάνοι.....	1.500	500	505	2.505	18%
Κιρκάσιοι	2.000	-	-	2.000	

*[1920 - 1924 ενίσχυση της Δ. Θράκης με πρόσφυγες Α. Θράκης - Μ. Ασίας (116.000 άτομα) Βουλγαρίας - Καυκάσου (25.000) και Αρμενίας (4.000)]

1925: Έλληνες 70%, Μουσουλμάνοι 27%, Αρμένιοι - Εβραίοι 3%.

1951 (απογραφή)

	Ροδόπη	Ξάνθη	Έθρος	ΣΥΝΟΛΟ
Τούρκοι	40.567	23.086	3.446	67.099
Πομάκοι.....	7.213	18.722	657	26.592
Τσιγγάνοι	1.860	425	2.831	5.116
Κιρκάσιοι.....	20	12	-	32

Πηγή: Κων/νου Α. Βακαλόπουλου
Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού
ΘΡΑΚΗ

Θεσ/νίκη 1991

Σημείωση: Ο Κ. Βακαλόπουλος χρησιμοποιεί τον όρο Τούρκοι στο συγκεκριμένο σημείο του βιβλίου του - Βλέπε Τουρκογενείς.

1991* Η σύνθεση του πληθυσμού της ΘΡΑΚΗΣ

	ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ	ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΙ	ΣΥΝΟΛΑ
ΞΑΝΘΗ.....	47.000	42.000	89.000
ΡΟΔΟΠΗ.....	42.000	62.000	104.000
ΕΒΡΟΣ.....	142.000	10.000	152.000
Σύνολα:.....	231.000	114.000	345.000

Η ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ

	ΠΟΜΑΚΟΙ	ΤΟΥΡΚΟΓΕΝΕΙΣ	ΑΘΙΓΓΑΝΟΙ
ΞΑΝΘΗ.....	23.000	10.000	9.000
ΡΟΔΟΠΗ.....	11.000	42.000	9.000
ΕΒΡΟΣ.....	2.000	2.000	6.000
Σύνολα:.....	36.000	54.000	24.000

*Πηγή: Στοιχεία που δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα «Καθημερινή» στο ειδικό αφιέρωμα για τη ΘΡΑΚΗ, φύλλο 14/3/93.

Επιμέλεια αφιερώματος από τη δημοσιογράφο ΘΑΛΕΙΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ.

Όμως

Τα παρακάτω στοιχεία έδωσε σε πρόσφατη εισήγησή του στο Β' δημοσιογραφικό συνέδριο, που έγινε από 4-7 Ιουνίου 1993 στην Αλεξανδρούπολη, ο Νομάρχης Έβρου Αθηναίος Φλωρίνης.

	Μουσουλμάνοι	Χριστιανοί	Σύνολο	Ποσοστά
Ροδόπη.....	57.000	51.000	108.000	52,5%-47,5%
Ξάνθη.....	37.500	51.000	88.500	42,5%-57,5%
Έβρος.....	9.000	139.000	148.000	6%-94%

Οι «αποκλίσεις» είναι σαφείς

Αν δούμε συγκριτικά τα στοιχεία Βακαλόπουλου σε σχέση με αυτά του Νομάρχη Έβρου, τότε θγαίνουν τα εξής συμπεράσματα:

1923	1951	1991
Τούρκοι - Τουρκογενείς	Τούρκοι	Μουσουλμάνοι
Πομάκοι	Πομάκοι	
Τσιγγάνοι	Τσιγγάνοι	
και Κιρκάσιοι	Κιρκάσιοι	
118.902	98.839	103.500

Αύξηση μέσα σε 40 χρόνια κατά 4.661 άτομα.

• EXPRESS ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ. Μ' αυτό τον τίτλο θα κυκλοφορεί νέα, γραμμένη στα τουρκικά, καθημερινή εφημερίδα, που το πρώτο της δοκιμαστικό φύλλο, 16 σελίδων, κυκλοφόρησε στις 16 Ιουνίου 1993. Η φήμη για την κυκλοφορία αυτής της καθημερινής εφημερίδας είχε διαδοθεί από τον περασμένο χειμώνα. Στόχος του επιτελείου της είναι να πιάσει μια κυκλοφορία 7.000 φύλλων, που θα διανέμονται αυθημερόν σε Κομοτηνή, Δυτ. Γερμανία και Κωνσταντινούπολη. Εκδότης είναι ο Ερχάν Ιμάμογλου, που κατάγεται από την περιοχή, με σπουδές στην Άγκυρα και στο Λονδίνο. Το δοκιμαστικό της φύλλο διανεμήθηκε δωρεάν στην Κομοτηνή. Ο λογότυπος του τίτλου της παισιώνεται αριστερά από το γνωστό σήμα της ΕΟΚ και δεξιά με επιγράμματα του Βενιζέλου και του Κεμάλ.

Πρώτο θέμα στο πρώτο αυτό φύλλο, με τίτλο «Που πηγαίνει η παιδεία μας;», είναι οι δηλώσεις Φαίκογλου και Ροδοπλού για το θέμα της κλήρωσης, με την οποία θα επιλέγονται οι μαθητές των γυμνασίων (βλ. διπλανές στήλες). Ανάμεσα στα θέματα της εφημερίδας και σχετικό με τον έρωτα μιας νεαρής μουσουλμάνας με χριστιανό που «κλέφτηκαν» για να ζήσουν μαζί.

Στο ρεπορτάζ, ο πατέρας της μικρής μιλά για το περιστατικό τονίζοντας ότι το μόνο του πρόβλημα είναι να μην αλλάξει θρήσκευμα η κόρη του. Αναφέρεται ότι είναι το τέταρτο σχετικό περιστατικό μέσα στον τελευταίο μήνα.

μουσουλμανικό στοιχείο να είναι συμπαγές και όργανο «δόλιων συμφερόντων που προσβλέπουν στην αποσταθεροποίηση της περιοχής». Είναι όμως έτσι;

Οι Πομάκοι της Κομοτηνής

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ είναι σαφώς πιο πολύπλοκα. Και δεν έχουν μόνο να κάνουν με τη χαμηλή πραγματικότητα, που είναι σαφώς ίδια, χοντρικά, για όλους: δεν έχουν σχέση, για παράδειγμα, με την μουσουλμάνα νοικοκυρά που μαγειρεύει τα γιαλατζή της, όπως η Λωξάνδρα, που φτιάχνει καφέ, όπως και η ιδιωτική υπάλληλος και που τον λέει απλώς καφέ - όχι ελληνικό ή τουρκικό. Όμως, παρ' όλα αυτά, μειονότητα στη Θράκη σαφώς δεν σημαίνει ισοπολιτεία. Όπου εισέρχεται η πολιτική, η καθημερινότητα υποφέρει.

Η ΤΑΚΤΙΚΗ της ελληνικής κυβέρνησης, τα τελευταία χρόνια, οδήγησε σε πληθυσμιακή ανακατανομή την πόλη της Κομοτηνής.

ΑΔΕΙΑΣΑΝ τα πομακοχώρια αφού στα

χωράφια που καλλιεργούσαν τον καπνό τους, η πολιτεία φύτεψε δένδρα! Τα κτήματα αυτά καλλιεργούσαν επί αιώνες οι Πομάκοι της Ροδόπης, δεν είχαν όμως τίτλους ιδιοκτησίας. Και σαν δεν έμεινε πια γη για καλλιέργεια, άφησαν 10 χωριά και κατέβηκαν στην πόλη. Πολλοί έφυγαν και από τη Θράκη. Οι περισσότεροι όμως σήμερα είναι κάτοχοι ενός αυθαίρετου στις παρυφές της πόλης. Αγρότες και εργάτες μαζί. Νοικιάζουν χωράφια και καλλιεργούν στον κάμπο της Ροδόπης τον καπνό. Ζουν στην πόλη, άμεσα ελεγχόμενοι από τις αρχές ή το προξενείο, υπόλογοι στην κριτική που τους ασκείται από τους τουρκικής καταγωγής ομόθρησκούς τους. (Διότι ο «πομάκος» για τους τουρκογενείς θεωρείται κατώτερη ράτσα. Κάτι σαν «ακάθαρτος».) Αποτέλεσμα: οι Πομάκοι της Κομοτηνής αναζητούν κάθε τόσο κάποιον ισχυρό εγγυητή για να τους προστατεύει.

ΙΣΧΥΡΟΙ αναδεικνύονται πολλοί στην περιοχή. Από τον γιατρό ως τον δικηγόρο, από τα πολιτικά κόμματα ως τους συλλόγους. Ανάμεσά τους και ο σύλλογος επιστημόνων της μειονότητας που αριθμεί κάπου 200 μέλη. Ωστόσο, οι κάθε φορά προστάτες των Πομάκων της Κομοτηνής δεν κάνουν τίποτε παραπάνω από το να διαιωνίζουν τη συνθήκη γκετοποίησης των «προστατευόμενων» τους. Αποτέλεσμα: το περιθώριο. Καμιά σχέση με τον κοινωνικό ιστό της πόλης, αυτό που καταγράφεται ως «ζωή» της μειονότητας δεν είναι παρά μια αχνή βιτρίνα: κάποια καφενεία, παιδιά που παίζουν στο δρόμο, η φωνή του ιμάμη στις τελετές, τα νεκροταφεία. Και οι εφημερίδες. Μονόφυλλα, στην πλειοψηφία τους εβδομαδιαία. Φαίνεται μάλιστα ότι, παρά τους φανφαρονισμούς περί ελληνικότητας, οι χριστιανοί της περιοχής προτιμούν η ιστορία αυτού του τμήματος διαφορετικών πολιτών της Θράκης να γράφεται στην τουρκική. Και δεν ξεδεύουν ένα δίστηλο, έστω, τα ελληνικά φύλλα της πόλης για να μιλήσουν σε αυτούς τους ανθρώπους. Όσο για την ΕΡΑ Κομοτηνής, αυτή επιφυλάσσει ένα 5λεπτο δελτίο ειδήσεων στις 6.00 μ.μ. «για τους “μουσουλμάνους” της Θράκης». Έτσι συνεχίζει να κατανοείται το πρόβλημα.

ΤΙ ΜΕΝΕΙ λοιπόν; Στην Κομοτηνή, τουλάχιστον, ο φόβος – μόνο ο φόβος. Στην Τουρκία, η επιχείρηση «εθνική εκκαθάριση» είχε απόλυτη επιτυχία – η ελληνική μειονότητα στην Κωνσταντινούπολη εξεδιώχθη σχεδόν εξ ολοκλήρου. Αλλά και στη Θράκη, κάποιοι θερμοκέφαλοι απεργάζονται σχέδια με την ίδια συνταγή.

Πώς αλήθεια γίνεται δεκτή αυτή η κατάσταση από το μειονοτικό στοιχείο της Θράκης; Ο Ισμέτ, ένα βράδυ στην Καλκάντζα (οικισμός έξω από την Κομοτηνή), λέει χαρακτηριστικά:

«Εγώ ένα έχω να πω. Το να είσαι αυτό που είμαι στη Δυτική Θράκη ή Έλληνας στην Κωνσταντινούπολη είναι τα ίδια σκατά...».

Μουσουλμάνος, τουρκογενής ή Τούρκος;

Είναι γνωστό ότι η συνθήκη της Λωζάνης, στο ζήτημα της πληθυσμιακής σύνθεσης της ελληνικής Θράκης, αναφέρεται σε μουσουλμανικές και μη μουσουλμανικές μειονότητες. Ωστόσο, στις 28.1.1954, ο γενικός διευθυντής Θράκης **Φεσσόπουλος**, με επείγουσα επιστολή του προς τους δημάρχους και προέδρους των Κοινοτήτων Ν. Ροδόπης, κατόπιν διαταγής του Προέδρου της Κυβερνήσεως, παρακαλεί «εφεξής εις πάσαν περίπτωση όπως γίνεται χρήσις του όρου “Τούρκος - Τουρκικός” αντί του όρου “Μουσουλμάνος - Μουσουλμανικός”». Και συνεχίζει: «Επί τούτοις δέον να μεριμνήσωμεν διά την αντικατάστασιν των εν τη περιφέρειά υμών υφισταμένων διαφόρων επιγραφών...».

Το 1971, πρώτη η κυβέρνηση της Χούντας εκδίδει ένα διάταγμα και λέει: Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν Τούρκοι. Αναπροσαρμόστε την επωνυμία των συλλόγων σας. (Σύλλογος Τούρκων Δασκάλων Δ. Θράκης, Τουρκική Νεολαία Κομοτηνής και Τουρκική Νεολαία Ξάνθης). Στο Πρωτοδικείο όμως, όπου καταφεύγουν οι μουσουλμάνοι για την επικύρωση του καταστατικού τους με την επωνυμία Τούρκοι, όπως παραδόξως εγκρίνεται το καταστατικό. Ο τότε Νομάρχης Ροδόπης (1973) προσφεύγει στο Εφετείο.

Το Εφετείο δικαιώνει τον Νομάρχη, οι μουσουλμάνοι προσφεύγουν στον Άρειο Πάγο, ο οποίος δεν ησυχάσθη... Με τη μεταπολίτευση ακυρώνεται το σχετικό διάταγμα της Χούντας, για αναπροσαρμογή των καταστατικών αυτών των συλλόγων.

Το 1983, ο Νομάρχης Ροδόπης προσφεύγει στη Δικαιοσύνη και ζητάει με προσωρινά μέτρα να κατέβουν οι πινακίδες των συλλόγων. Ο Νομάρχης δικαιώνεται...

Το 1984, στο Πολυμελές Πλημμελειοδικείο Ροδόπης, συζητείται η διάλυση των σωματείων αφού δεν συμμορφώνονται με την ελληνική νομοθεσία. Ο Νομάρχης κερδίζει πάλι. Τον Ιανουάριο του 1988, το φινάλε δίνει ο Άρειος Πάγος, δικαιώνοντας πάλι τον Νομάρχη. Ακολούθησαν τα γνωστά γεγονότα '88, '89...

«Ο,ΤΙ ΙΣΧΥΕΙ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΣΧΟΛΕΙΑ
ΙΣΧΥΕΙ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ!»

Οι 80 στους 100 μαθητές της μειονότητας δεν έχουν δικαίωμα να πάνε στο Γυμνάσιο!

Στην Ελλάδα, είναι γνωστό ότι η υποχρεωτική εκπαίδευση των μαθητών στο σχολείο είναι εννεαετούς διάρκειας. Φαίνεται ότι το καθεστώς αυτό δεν ισχύει για τους μαθητές και τις μαθήτριες των μειονοτικών σχολείων της Θράκης, αφού το καθεστώς που διέπει τη Μέση εκπαίδευση των τουρκόφωνων πληθυσμών της Θράκης είναι το αντίστοιχο που διέπει την εκπαίδευση σε πειραματικά, σε πρότυπα και στα σχολεία των παιδαγωγικών ακαδημιών. Πράγμα που σημαίνει ότι οι μαθητές που τελειώνουν τη βασική εκπαίδευση, για να εισαχθούν στο γυμνάσιο, πρέπει να δώσουν εξετάσεις! Και μπορούν να φοιτήσουν στη Μέση Εκπαίδευση οι 20 στους εκατό.

Το θέμα έγινε γνωστό από σπόντα. Ύστερα από τη δημοσίευση σε εφημερίδα της μειονότητας εγγράφου του υπουργείου Παιδείας που καταργεί τις εξετάσεις στα γυμνάσια και προβλέπει... κλήρωση ανάμεσα στους μέλλοντες υποψήφιους μαθητές της μέσης εκπαίδευσης! Ας δούμε τι λέει το σχετικό ρεπορτάζ:

Το έγγραφο του υπουργείου Παιδείας, όπως δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Gerçek της μειονότητας

εκδίδεται μέχρι τέλους Μαΐου κάθε χρόνου, θα καθορίζεται ο αριθμός των μαθητριών και μαθητών που θα εγγραφεί στην πρώτη τάξη των Μειονοτικών Γυμνασίων για το επόμενο διδακτικό έτος.

2) Δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία της κλήρωσης θα έχουν οι μαθήτριες και μαθητές, απόφοιτοι μουσουλμανικών σχολείων...».

Η κλήρωση διαδέχεται το καθεστώς των εξετάσεων που ίσχυε ως σήμερα. Τα γυμνάσια, στα οποία αναφέρεται η απόφαση, είναι το «Τζελάλ-Μπαγιάρ» Κομοτηνής και το αντίστοιχο Γυμνάσιο-Λύκειο Ξάνθης.

Όταν έγινε γνωστό το δημοσίευμα της Gerçek, ο αρμόδιος υπάλληλος της Νομαρχίας Ροδόπης το διέψευσε. Και το Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων έδωσε την είδηση, λακωνική και απροσδιόριστη:

Η εφημερίδα Gerçek της μειονότητας δημοσίευσε στην πρώτη της σελίδα έγγραφο του υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων - Συντονιστικό Γραφείο Μειονοτικών Σχολείων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που εδρεύει στην Καβάλα με αποδέκτες τα μειονοτικά γυμνάσια Κομοτηνής και Ξάνθης και με κοινοποίηση προς: 1) ΥΠΕΠΘ (Δ/ση Ξένων και Μειονοτικών Σχολείων) και 2) Δ/σεις Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Ροδόπης και Ξάνθης.

Θέμα του εγγράφου: Εγγραφή μαθητριών και μαθητών στην πρώτη τάξη των Μ/νων Γυμνασίων. (Σχετική απόφαση ΥΠΕΠΘ 22/205/20-5-93). Σύμφωνα με το έγγραφο «για την εγγραφή μαθητριών και μαθητών στην πρώτη τάξη των μειονοτικών γυμνασίων Κομοτηνής και Ξάνθης για το διδακτικό έτος 1993-1994 και στο εξής, θα ακολουθείται η εξής διαδικασία:

1) Με απόφαση του κ. Νομάρχη, που θα

«Το καθεστώς που ισχύει για τα ελληνικά πρότυπα σχολεία, όπως τα πειραματικά και τα σχολεία των παιδαγωγικών ακαδημιών, ισχύει και για τα μειονοτικά σχολεία της Θράκης.

Τη διευκρίνιση αυτή έκανε αρμόδιος υπάλληλος της νομαρχίας Ροδόπης με αφορμή δημοσιεύματα τουρκικών εφημερίδων, σχετικά με το θέμα εισαγωγής μαθητών στα μειονοτικά γυμνάσια της Θράκης. Όπως είναι γνωστό, με απόφασή του ο υπουργός Παιδείας κατήργησε τις εισαγωγικές εξετάσεις, στις οποίες υποβάλλονταν, ως τώρα, οι μαθητές και όρισε ότι θα γίνεται κλήρωση μεταξύ των υποψηφίων μαθητών, όπως ακριβώς γίνεται και στα πρότυπα ελληνικά σχολεία. Οι αντιδράσεις, λοιπόν, γίνονται ακριβώς για να δημιουργήσουν πρόβλημα στις σχέσεις του χριστιανικού και μουσουλμανικού πληθυσμού, που συνεχίζει να ζει αρμονικά».

Στα μειονοτικά δημοτικά σχολεία της Ροδόπης (135) αποφοιτούν γύρω στα 1.000 άτομα. Την πόρτα του Γυμνασίου κτυπούν γύρω στα 150-200 άτομα. Οι εξετάσεις ξεχωρίζουν γύρω στα 100-150. (Τα νούμερα είναι κατά ανεπίσημη προσέγγιση.) Αν υποθεθεί ότι ξαφνικά οι αιτήσεις από 200 γίνουν 1.000, τότε αντιλαμβάνεται το υπουργείο Παιδείας τι θέμα δημιουργείται με την κλήρωση; Αφού οι εξετάσεις αποτελούν έτσι κι αλλιώς ένα μέτρο αξιολόγησης και τα «γραπτά μένουν» σαν απάντηση κάθε δύσπιστου. Έτσι, αν δούμε ξαφνικά εκρηκτική αύξηση των αιτήσεων για την πρώτη Γυμνασίου, σαν αυτή που προαναφέρθηκε, τι θα πούμε στους μαθητές; Πηγαίνετε άνευ εξετάσεων στα ελληνικά σχολεία; Κάπως έτσι σκέφτηκαν οι επιτελείς του ΥΠΕΠΘ ή κάπως διαφορετικά;

Και εν πάση περιπτώσει, τι πολιτική είναι αυτή που αρνείται το δικαίωμα της εκπαίδευσης σε Έλληνες πολίτες; Διότι το ζήτημα είναι πολύ πιο σοβαρό απ' το αν θα εισάγεται μια ελάχιστη μειοψηφία αποφοίτων του δημοτικού στο γυμνάσιο με εξετάσεις ή με κλήρωση; πρόκειται για ένα συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα που ουδείς δικαιούται να το στερήσει από τα παιδιά της μειονότητας. Πουθενά το Σύνταγμά μας, και οι διεθνείς συνθήκες, δεν αναφέρουν ότι οι Έλληνες πολίτες είναι ίσοι απέναντι στο νόμο φτάνει να είναι χριστιανοί και να μιλούν ελληνικά.

Αν λοιπόν κάποια στιγμή έχουμε μια κρίση σχετική με τα εκπαιδευτικά της μειονότητας, τότε ποιος θα φταίει;

Μήπως θα πρέπει ο υπουργός Παιδείας κ. Γ. Σουφλιάς να κάμει μια σαφή διευκρίνιση-δήλωση;

«Με το σουραύλι των φιδιών στη χώρα των φαντασμάτων»

του Θρ. Πανεπιστημιακού

Δημοκρίτειο. Πανεπιστήμιο Θράκης
θα μπορούσε να σημαίνει τα εξής:
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής
Εκπαίδευσης στην Αλεξανδρούπολη,
Σχολή Νηπιαγωγών στην ίδια πόλη
και επίσης **Ιατρική Σχολή, Τμήμα**
Νομικής στην Κομοτηνή, ΤΕΦΑΑ
στην ίδια πόλη, Τμήμα Ιστορίας και
Εθνολογίας επίσης, όπως και
Πολυτεχνική Σχολή στην Ξάνθη.
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης,
λοιπόν, και ο κατακερματισμός του,
στις τρεις πρωτεύουσες των τριών
νομών της Θράκης, σαφώς
καταγγέλλει τόσο την πελατειακή στη
βάση της λογική, που επικρατεί, όταν
πρόκειται να ιδρυθεί ένα καινούργιο
πανεπιστημιακό τμήμα, όσο και την
έλλειψη εκπαιδευτικού οράματος για
ουσιαστική ανάπτυξη και
εκσυγχρονιστική λογική, που θα
διέπει την ανάπτυξή τους.

«Μόνο τα δόδια των Αχαιών μες στα παχιά λιβάδια της Θεσσαλίας
(να) δόσκουν ακμαία και δυνατά με τον αιώνιο ήλιο που τα κοιτάζει»¹.

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης σημαίνει σαφώς και έλλειψη υποδομής. Τα έργα της πανεπιστημιούπολης στη Δραγάνα, περιοχή της Αλεξανδρούπολης, έχουν παγίως καθλωθεί, αλλά και αγκυλωθεί στις, και από τις εκάστοτε ποικίλων χρωμάτων, εξαγγελίες. Τα παιδαγωγικά τμήματα στερούνται μελών ΔΕΠ και βέβαια οι ανάγκες τους σε διδακτικό προσωπικό δεν καλύπτονται ούτε και από επισκέπτες καθηγητές, γιατί κανείς σήμερα «επώνυμος επιστήμων», και καλά μάλλον πράττει, κοπιά με συγκεκριμένο τρόπο, αλλ' ούτε και διώνει την αίσθηση του ιεραποστόλου.

Η Νομική Σχολή της Κομοτηνής επί δεκαοκτώ συναπτά έτη εξακολουθεί να στεγάζεται σε κτίρια προβλεπόμενα για λειτουργία λυκείων, το Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας συνωστίζεται σε δύο αίθουσες πρώην βοηθητικούς χώρους της λέσχης σίτισης των φοιτητών και το ΤΕΦΑΑ αναμένει ακόμη την αποπεράτωση και τη λειτουργία του Πανθρακικού Σταδίου.

Παρ' όλα αυτά, και ενώ στην Πανεπιστημιούπολη της Κομοτηνής χειμώνα καιρό ουδείς δύναται να διαβαίνει, και ενώ το Τμήμα Ιστορίας - Εθνολογίας έχει πρόβλημα πού θα στεγάσει τους νέους φοιτητές του, στην Πανεπιστημιούπολη έχουν περατωθεί οι εργασίες του κεντρικού αμφιθεάτρου, που σαφώς λειτουργεί στις επετείους, επιτυγχάνοντας κατά τα λεγόμενα των εκπροσώπων της ορθολογικής ανάπτυξης να εντυπωσιάζει.

Ο εθνικός (!!!) ρόλος

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης θα μπορούσε να σημαίνει ακόμη πολλά. Κυρίως, ό,τι πολλοί εξακολουθούν να διεκδικούνται περί του εθνικού του ρόλου.

Βέβαια, το, πρόβλημα κυρίως εστιάζεται στο τι εννοεί κανείς ως εθνικό. Μήπως τους λόγους, τις κομπορημοσύνες και τις αυθαδέστατες προς την πραγματικότητα τοποθετήσεις ότι το Δημοκρίτειο αλματωδώς εξελίσσεται και προχωρεί κυρίως χάριν της δράσεως εντεταλμένων αυτοκλήτων Θρακαρχών;

Ή μήπως ο εθνικός ρόλος του πανεπιστημίου εστιάζεται στο διατεινόμενο από τους υψηλά ισταμένους «μη φωνασκείτε», γιατί η μόνη διέξοδος τάχα για την ανάπτυξη του πανεπιστημίου και του χώρου του είναι η θρακοσωτηριολογική του αποστολή;

Παρ' όλα αυτά, Δημοκρίτειο θα μπορούσε να σημαίνει ακόμη πολλά. Ιπταμένους καθηγητές, ελλείποντες κυρίως, αλλά και κατ' ουσίαν λείποντες -απουσιάζοντες-, Νομική Σχολή, όπως διατείνονται οι υπεύθυνοι για την πορεία της «εν διωγμώ», άνιση ανάπτυξη των σχολών και των τμημάτων -εδώ ισχύει ο όρος πολυτεχνοποίηση για να καταδείξει την υπέρμετρη σε σχέση με τα άλλα τμήματα και σχολές ανάπτυξη της Πολυτεχνειακής Σχολής-, ένα διάτρητο κοινωνικά

πρόσωπο των ηγετικών στελεχών του πανεπιστημίου -, καταγγελίες απείρου κάλλους έχουν διατυπωθεί περί καταχρήσεις ιδιοποιήσεως δημοσίου χρήματος-, έλλειψη καθολική ερευνών, που θα συντελούσαν στην κάθε είδους ανάπτυξη ή και αναβάθιση της ντόπιας κοινωνίας.

Εσχάτως κυρίως εθνολογικά

Κι ενώ όλα αυτά μάλλον είναι υπεραρκούν για να καταδείξουν τον εθνικό ρόλο του πανεπιστημίου και τη συνειδητότητα των ατόμων που τη διατείνονται, εσχάτως προσετέθησαν λίγα ακόμη, τινά, ίσως τα πλέον ενδιαφέροντα για την στην αξιολογική τάταξη των τεκταινομένων εν γένει στο Δ. Θράκης.

Τα πλέον ενδιαφέροντα, λοιπόν, εστιάζονται και έχουν σαφή σχέση με το Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας, όπου κάθε είδως εννοούμενη πανεπιστημιακή τάξη και ηθική διασπαθίζεται. Βέβαια, το γεγονός δεν είναι άμοιρο με το πορτρέτο του προέδρου Τμήματος Γ. Παπάζογλου, ανατέλλοντος αστέρος² στο Δ.Π. Θράκης και μάλιστα σπουδασίας σε ένταση ακτινοβολίας, για τον οποίο το επιστημονικό του παρελθόν γεωγραφικά 1991, τ. 9 Θεσ/νίκη σ.σ. 314 - 320 και στο οποίο εναργώς καταδειχνει ο συγγραφέας βιβλιοπαρουσίας του βιβλίου του Βασ. Ατσάλου, «Τα χειρόγραφα της Ιεράς Μεθόδης Κοσινίτσας (ή Εικοσιφοινίσσας) Παγγαίου», μέρος του οποίου είναι και η εξής³:

«Είχε δοθεί το κείμενό μου στο τυπογραφείο όταν κυκλοφόρησε (Καλοκαίρι 1991) βιβλίο του Γ. Κ. Παπάζογλου, «Τα χειρόγραφα της Εικοσιφοινίσσης». (Κατάλογος και καταγραφές, έκδοση του Συλλόγου Διάδοσις Ωφελίμων Βιβλίων, αριθμ. Αθήνα 1991). Στο δημοσίευμα αυτό, εστία συγκέντρωσης υλικού, βασισμένη ολοκλήρου στα δεδομένα των παλιότερων καταγραφών των χειρογράφων με τη μέθοδο της αντιβολής χωρίς αυτοψία του υλικού διαπιστώνεται ότι η απουσία έστω και ραμικής μνείας στα ευρύτερα ήδη γνωστά δεδομένα για τα χειρόγραφα του Κέντρου Dujcen, κατά τον χρόνο της εκτύπωσης βιβλίου, ήταν, όπως συνάγεται και από

Το κτίριο της Πανεπιστημιούπολης

λες διαπιστώσεις και δεδομένα, συνειδητή επιλογή του συγγραφέα, ο οποίος εκτός των άλλων, για να χρησιμοποιήσω τα λόγια του «κατά παράβαση της επιστημονικής πρακτικής», παραβλέπει και την έκδοση του διβλίου του Β. Ατσάλου, της υποδειγματικής και γι' αυτόν μελέτης περί το άνοιγμα της συλλογής, που παρουσιάσαμε παραπάνω και που κυκλοφόρησε τον προηγούμενο χρόνο. Η προσποίηση της άγνοιας και η σιγή του συγγραφέα, θα μπορούσε να παραμείνει στο πλαίσιο της ατομικής του επιλογής και ευθύνης και να μην μας απασχολήσει καθόλου, αν δεν υπήρχαν ορισμένα στοιχεία, που αφενός ξεκαθαρίζουν στην επιστημονική έρευνα τέτοιου ύφους φαινόμενα και αφετέρου τονίζουν και την ευθύνη των άλλων: Το γεγονός ότι έναν χρόνο πριν από τη δημοσίευσή της ανακοινώθηκε στην Επιστημονική Συνάντηση της Δράμας η εργασία του Ατσάλου και το όνομα του Γ. Κ. Παπάζογλου περιλαμβανόταν στο πρόγραμμα του συνεδρίου και β) το γεγονός ότι στο νέο διβλίο του Παπάζογλου συσσωματώνονται σποραδικά τα βασικά στοιχεία του αμέσως προηγούμενου και διορθώνονται σιωπηρά ορισμένα σφάλματα του συγγραφέα, που επαναλαμβάνονταν άθικτα σε παλιότερες εργασίες του ιδίου, επισημαίνονται ως γενικές διαπιστώσεις που εξηγούν και τις επιχειρούμενες αναδρομικές χρονολογήσεις των προλόγων του συγγραφέα και στα τελευταία δύο έργα. Μπροστά και στο γεγονός, και της αποκάλυψης των χειρογράφων τον Αύγουστο του 1990 στη Σόφια ο Παπάζογλου επισπεύδει την έκδοση των εργασιών του, επιλέγοντας τη σιωπή. Το αποτέλεσμα αυτής της αγωνιώδους προσπάθειας να υπόκειται στην επιστημονική κριτική... Στο περί ου ο λόγος τμήμα συμβαίνει και παρατηρείται λοιπόν οτιδήποτε. Επιστήμονες άνευ διδακτορικού διπλώματος κατά παράβαση να διδάσκουν,

σλαβολόγοι να διδάσκουν Νεώτερη Ιστορία, νεώτεροι ιστορικοί Βυζαντινοί μελετητές των Θεσμών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, Ιστορία των Θεσμών κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, καθηγητές της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, λατινικά και μελετητές της εκπαίδευσης κατά την Τουρκοκρατία, ισλαμικό κόσμο¹.

Το Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας διεξάγει όμως και έρευνες περί τον τόπον και για τον τόπον², όπως και εφαρμόζει συστήματα εθνικής - ηθικής διαπαιδαγώγησης στους φοιτητές της ΔΑΠ - ΝΔΦΚ, έχοντας γενικά την εξής άποψη: (επειδή) «ο Ν. 1268/82 (άρθρο 13, παρ. 6, 7) επιβάλλει... η ισχύς... των ως άνω διατάξεων ανατίθεται στους διευθυντές των Τομέων και στους προέδρους των Τμημάτων», οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να αναφέρουν αμελητέα κάθε παράβασή τους στον οικείο πρότανη. «Τα συγκαλύπτοντα την παράβαση αρμόδια όργανα, με βάση τον νόμο, διώκονται με το αδίκημα της παράβασης καθήκοντος κατά τους όρους του άρθρου του Ποινικού Κώδικα».

Επειδή θέλω να πιστεύω ότι όλοι θα πρέπει να συμβάλλουμε στην εύρυθμη λειτουργία του Τμήματος και του πανεπιστημίου μας, όντας κυρίως κοντά στους φοιτητές μας, τους οποίους πρέπει με την καθημερινή παρουσία μας να ποδηγετούμε και να εμπνέουμε, σημειώνω ότι με μεγάλη μου λύπη θα βρεθώ στην έσχατη, αλλά επιβαλλόμενη από τον νόμο υποχρέωση, να αναφέρω κάθε εβδομάδα στον κ. πρότανη τα μέλη (ΔΕΠ) του Τμήματος, τα οποία δεν τηρούν τις νόμιμες υποχρεώσεις τους³.

Εν κατακλείδι

Ποδηγετώντας λοιπόν και εμπνέοντας γενιά

ή γενιές φοιτητών ποδηγετούμενους, πώς η Θράκη δεν θα μπορέσει δυναμικά να αναπτυχθεί στηριζόμενη στον εθνικό του πανεπιστημίου ρόλο;

Ήδη οι Πομάκοι εχρίσθησαν λόγω των προαναφερομένων μελετών θρακικοί εξισλαμισθέντες πληθυσμοί. Ιδού, εν ολίγοις, το Δημοκρίτειο.

Πανεπιστημιακή κοινωνία εν προόδω και εν τάξει. Με ρόλο σίγουρα εθνικό. Περισπούδαστο:

Και εν κατακλείδι: «Με το σουραύλι των φιδιών στη χώρα των φαντασμάτων»⁸...

1. Νίκου Γκάτσου, Αμοργός, Ίκαρος 1990, σ. 15.
2. Βλ. σχετικές αναπάντητες από τον υπουργό της Παιδείας κ. Σουφλιά επερωτήσεις προς την Βουλή των Ελλήνων, των βουλευτών Ηλία Παπαδόπουλου και Νίκου Ζαμπουνίδη. Οι ερωτήσεις του βουλευτή Ηλία Παπαδόπουλου προς τον υπουργό της Παιδείας, που έχουν σχέση με τη διαχείριση χρήματος στο Δημοκρίτειο, έχουν ως εξής: «Κατόπιν όλων αυτών εξετάζεται ο υπουργός Παιδείας.

1. Πώς ανέχεται, εγκρίνει και εισηγείται τη χρηματοδότηση του προγράμματος «Δημόκριτος», ύψους 14 δισ. δρχ. με επιστημονικό υπεύθυνο τον πρότανη του Δημοκρίτειου;

2. Αν η έγκριση των ερευνητικών προγραμμάτων έγινε από συγκεκριμένο επιστήμονα, όχι ως πρότανη, με ποια κριτήρια επελέγη να διαχειριστεί ένα τεράστιο ποσό ύψους 21 δισ. δρχ., και μάλιστα εκτός δημοσίου λογιστικού.

3. Αν τα χρήματα του Β' Πακέτου Ντελέρ προγραμματίζεται να διατεθούν για παράνομες και αδιαφανείς διαδικασίες, προκειμένου να λύσουν οικονομικά προβλήματα ημετέρων;

4. Αν η σκανδαλώδης διαχείριση των χρημάτων του Ελληνικού Δημοσίου ή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από πανεπιστημιακούς δασκάλους με την ανοχή του ΥΠΕΠΘ λειτουργεί παιδευτικά στη σπουδάζουσα νεολαία.

3. Ανατέλλων αστήρ ο κ. Παπάζογλου, μια και ο καθηγητής Μ.Ε. εξελέγηκε σε καθηγητή πανεπιστημίου, και μάλιστα πρωτοβάθμιο, μέσα σε ενάμιση, μόλις χρόνο. Χρόνος ρεκόρ, σαφώς.

4. Παρατίθεται μέρος της υποσημείωσης 7 της προαναφερόμενης διβλιοκρισίας.

5. Το πρόγραμμα του δ' εαρινού εξαμήνου, γνωστόν τοις πάσι, αποτελεί, περί του προαναφερομένου, αδιάψευστον μαρτυρία. Γι' αυτό και δεν αξίζει να παρατεθεί. Είναι εξάλλου «δημόσιον».

6. Αφορά ανακοινωθείσα από το Δ.Π. Θράκης έρευνα σχετική με την καταγραφή της γλώσσας των Πομάκων, για την οποίαν και την αποτελεσματικότητά της ψιθυρίζονται πολλά. Το στοιχείωδες ερώτημα που τίθεται σαφώς είναι το εξής: Πώς ούτε ένας γλωσσολόγος δεν συμβαίνει να συμμετέχει σ' αυτή, στην οποίαν και ο τίτλος της ακόμη «στοιχειωδώς» το απαιτεί; Αντίθετα, συμμετέχουν πατυρολόγοι, κωδικολόγοι, της οποίας μάλιστα χωρίς να έχουν κανενός είδους σχέση με τον προαναφερόμενο πληθυσμό, επιπλέον, ηγούνται; Το σχόλιον αφορά με σαφήνεια τον γνωστόν πρόεδρο του Τμήματος.

7. Το κείμενο υπογράφει ο προαναφερόμενος πρόεδρος του Τμήματος Ιστορίας - Εθνολογίας.

8. Νίκου Γκάτσου, ο.π. σ. 16.

Η AT&T και το ελληνικό τραίνο της τεχνολογίας

του Άκη Μπογιατζή

Με τη δωρεά του υπερσύγχρονου εργαστηρίου φωτονικής της AT&T στο ΕΜΠ, η χώρα μας παίρνει μια σημαντική ώθηση στο μέτωπο της έρευνας των ψηφιακών συστημάτων. Η ενέργεια αυτή δεν κρίνεται απλώς σαν μια εισαγωγή τεχνογνωσίας αλλά, πολύ περισσότερο, σαν εισαγωγή υποδομής για την παραγωγή γνώσης στη χώρα μας, και μάλιστα την κατάλληλη στιγμή όπου έχει αποκτηθεί μια ορμή στην έρευνα αυτού του είδους, στο ΕΜΠ και σε άλλους φορείς.

Ο εξοπλισμός του εργαστηρίου που δωρίστηκε, αντικειμενικής αξίας ενός εκατομμυρίου δολλαρίων, έχει πολλαπλάσια πραγματική αξία. Με την υποδομή αυτή, η Ελλάδα θα μπορέσει να συμμετάσχει επί ίσοις όροις με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες σε προγράμματα της ΕΟΚ, όπως το RACE για τις τηλεπικοινωνίες και το ESPRIT για την πληροφορική. Αν μάλιστα κοιτάξει κανείς τον απολογισμό των ερευνητικών δραστηριοτήτων του ΕΜΠ, θα διαπιστώσει μια επιτυχημένη πορεία προσέλκυσης κεφαλαίων της Κοινότητας για ερευνητικά προγράμματα. Στο νεοαποκτηθέν εργαστήριο φωτονικής, υπεύθυνος θα είναι ο **Ηρακλής Αδραμόπουλος**, από τους βασικότερους συνεργάτες στα Bell Labs, ο οποίος θα συνεχίσει την εργασία που είχε αρχίσει στις Ηνωμένες Πολιτείες.

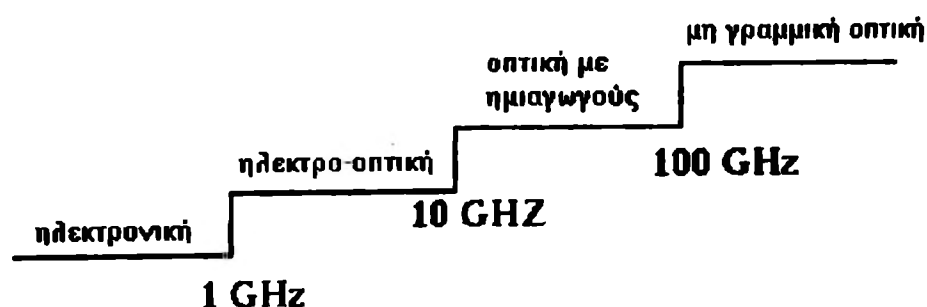
Η τελετή παράδοσης του εξοπλισμού του εργαστηρίου έγινε την 21η Ιουνίου στο Πολυτεχνείο, παρουσία του Πρύτανη του ιδρύματος, του Πρέσβη των ΗΠΑ καθώς και του Alan Huang, διευθυντή του τμήματος έρευνας στην Ψηφιακή Οπτική των Bell Labs της AT&T.

Η AT&T (American Telegraph and Telephone) είναι ένας αμερικανικός κολοσσός με ερευνητική ιστορία ενός αιώνα, στην οποία οφείλεται ολόκληρη σχεδόν η εξέλιξη του τηλεφώνου από την εποχή της ανακάλυψής του από τον **Alexander Graham Bell**. Στα φημισμένα Bell Labs του Νιού Τζέρσεϋ έχουν εργαστεί μερικοί από τους επιφανέστερους ερευνητές στον κόσμο, από τους οποίους επτά έχουν τιμηθεί με το βραβείο Νόμπελ. Στα Bell Labs αναπτύχθηκαν τα πρώτα τσιπ πυριτίου, σχεδιάστηκε το σύστημα UNIC, έγινε η πρώτη διαπίστωση των φουλλερενίων (της νέας μορφής του άνθρακα, βλ. και παλαιότερο άρθρο στο τεύχος 455 του **Αντί**), και σχεδιάζονται τα ταχύτερα (και με βραχύτερο παλμό) λέιζερ στον κόσμο. Το τηλεπικοινωνιακό δίκτυο των ΗΠΑ που ανήκει στην AT&T είναι το πληρέστερο και μεγαλύτερο στον κόσμο.

Υπάρχει όμως και μια ελληνική παράδοση που ίσως λίγοι γνωρίζουν: η πρώτη δημοσίευση στην επιστήμη της οπτικής έγινε από τον καθηγητή **Χόνδρο**, του πανεπιστημίου Αθηνών, στο Annalen der Physik το 1910. Η ερευνητική προσπάθεια, συνεπώς, που θα γίνει στο ΕΜΠ θα δώσει συνέχεια σε αυτή την παράδοση και θα ευθυγραμμίσει τη χώρα μας με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες.

Ποιά όμως ακριβώς θα είναι η δραστηριότητα του νεοαποκτηθέντος εργαστηρίου; Η **φωτονική** έχει στόχο της τη διάδοση και επεξεργασία πολλαπλάσιων ψηφιακών συστημάτων από αυτά που χρησιμοποιούνται σήμερα από τις συμβατικές τεχνολογίες, με τη βοήθεια των **οπτικών ινών** (που δεν είναι τίποτε άλλο από διαφανή

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΟΠΤΙΚΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ

Λογικά κυκλώματα υπάρχουν στο εσωτερικό κάθε υπολογιστή ή επεξεργαστή, και αποτελούνται από πλήθος μικροσκοπικών διακοπών που ο ρόλος τους είναι μια απλή κίνηση από μια θέση σε μια άλλη. Ο μεγάλος αριθμός τους και η τοποθέτησή τους επάνω σε ένα κομμάτι πυριτίου παράγει την ψηφιακή πληροφορία. Η ταχύτητα κάθε διακόπτη στην πρώτη (πλήρως ηλεκτρονική) φάση των υπολογιστών ήταν κάτω του 1 γιγαμπίτ/δευτερόλεπτο (1 GHz). Στην περίπτωση των τηλεπικοινωνιών όμως, που απαιτούνται πολύ υψηλές ταχύτητες, οι ερευνητές στράφηκαν στα οπτικά λογικά (φωτονικά) κυκλώματα. Το εργαστήριο της AT&T (Bell Labs) πέρασε από όλα τα στάδια ανάπτυξης των οπτικών λογικών κυκλωμάτων. Οι μεγάλες ταχύτητες επιτυγχάνονται με το πάντρεμα της ηλεκτρονικής με την οπτική, όπου επάνω στο πυρίτιο ενσωματώνεται και η πηγή φωτός (μικροσκοπικά λέιζερ). Όμως δεν είναι δυνατόν να σπρώξουμε τα φορτία να κινηθούν ταχύτερα από 100 GHz (το όριο της ηλεκτρονικής). Η υπέρβαση του ορίου αυτού είναι και η πρόκληση, που σήμερα αποτελεί το μέτωπο της έρευνας. Η έρευνα που θα γίνει στο ΕΜΠ θα αφορά στα **Πλήρως Οπτικά Δίκτυα Υπερ-Υψηλής Ταχύτητας** (Ultra-High Speed All Optical Networks) που θα έχουν ως σκοπό τους ταχύτητες άνω των 100 GHz.

μέσα διαμέτρου τρίχας μέσα στο οποίο «οδηγείται» το φως από μια περιοχή σε μια άλλη). Το πρόβλημα της φωτονικής είναι πώς να στοιβάξει μεγάλο αριθμό πληροφοριών μέσα στον περιορισμένο χώρο της οπτικής ίνας. Ο **Alan Huang** έχει κατορθώσει να δημιουργήσει ένα φωτονικό σύστημα πάνω σε ένα τραπέζι 30X30 cm, που μπορεί να φέρει όλον τον σημερινό όγκο των τηλεπικοινωνιών της γης!

Η πρόκληση δρίσκεται στην ταχύτητα, που επηρεάζει το (ακόμα υψηλό) κόστος των τηλεπικοινωνιών. Οι προοπτικές από μια τέτοια προσπάθεια σταματούν εκεί που σταματά και η φαντασία. Με άλλα λόγια, αν κοιτάξουμε μια μόλις δεκαετία πίσω, στην εξέλιξη της πληροφορικής, μπορούμε να πάρουμε μια ιδέα για τις τηλεπικοινωνίες, καθώς και για τη μείωση του κόστους των υπηρεσιών αυτών στο άμεσο μέλλον. Και, για να θυμηθούμε τα επίκαιρα προβλήματά μας, οι οπτικές ίνες, εκτός από τα άλλα πλεονεκτήματα που θα έχουν για το τηλεφωνικό δίκτυο, θα καταστήσουν τις υποκλοπές πρακτικά πιο δύσκολες.

Κανένας δεν μπορεί με σιγουριά να πει ποιο θα είναι ακριβώς το ψηφιακό μέλλον, όμως όλοι συμφωνούν ότι θα υπάρχει μια ενοποιημένη τεχνολογία που θα περιλαμβάνει τις τηλεπικοινωνίες, την τηλεόραση, και φυσικά τους ίδιους τους υπολογιστές, και όλα αυτά τα υποσύνολα της τεχνολογίας αυτής θα αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Κανένας δεν μπορεί να πει ποιές ακριβώς μεταβολές θα φέρει στη ζωή μας, ποιές από αυτές θα είναι καλές και ποιές ανεπιθύμητες, όμως το βέβαιο είναι ότι πρέπει να είμαστε προετοιμασμένοι για την υποδοχή.

Άκης Μπογιατζής

1993 ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ Α' ΕΞΑΜΗΝΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ / ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΕΝΗ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ

Οι πολίτες της σιωπής
(Μυθιστόρημα)

ΖΥΡΑΝΝΑ ΖΑΤΕΛΗ

Και με το φως του λύκου
επανέρχονται
(Μυθιστόρημα σε δέκα ιστορίες)

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΙΖΗΛΟΣ

Στα μάτια της τίγρης
(Μυθιστόρημα)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΡΑΜΟΣ

Βρεγμένο ρούχο
(Διηγήματα)

ΜΑΞΙΜΟΣ ΟΣΥΡΟΣ

Πολιτεία
(Ποιητικό αφήγημα)

ΤΑΣΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

Ο καιρός της Λίζε
(Νουβέλα)

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΣΦΥΡΙΔΗΣ

Τίμημα χωρίς αντίκρισμα
(Διηγήματα)

ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ

Το κάστρο της μνήμης
(Μυθιστόρημα)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ / ΠΟΙΗΣΗ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ

Παραλογή

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΟΥΝΤΕΣ

Τα αντίποινα

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

Αντί της σιωπής
(Ζωγραφική: Τάσος Μαντζαβίνος)

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΑΠΟΥΝΤΖΗ

Η κλινήρης Δευτέρα

ΑΛΕΞΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ

Αρχιτεκτονική εσωτερικών χώρων

ΒΙΒΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ / ΤΕΧΝΗΣ

ΡΟΥΛΑ ΠΑΛΑΝΤΑ

ΕΛΕΣΣΑ:

Η πόλη των νερών

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΣΩΤΗΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

2. Τα πρώτα βήματα

3. Παλαιολιθική εποχή

ΕΝΤΜΟΥΝΤ ΛΙΤΣ

Πολιτισμός και επικοινωνία
(Η λογική της διαπλοκής των συμβόλων)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ

Η ομηρική μάχη

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΑΝΟΙΓΟΥΝ ΤΟ ΜΥΑΛΟ

Επιμέλεια:
Τάσος
Μπάργλας

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗ ΚΟΝΙΣΤΡΑ

Έχοντας φτάσει ένα βήμα πριν από τις εκλογές, οι οποίες μπορεί να προκηρυχθούν ανά πάσα στιγμή, η κυβέρνηση προσπαθεί να ωραιοποιήσει την εικόνα της οικονομίας και να δώσει κάποιες παροχές στους ψηφοφόρους. Ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Στ. Μάνος ανατρέποντας τη δική του πολιτική, την οποία είχε υποστηρίξει φανατικά το προηγούμενο διάστημα, κατήργησε τους περιορισμούς στον αριθμό των δόσεων για την αγορά καταναλωτικών αγαθών καθώς και την υποχρέωση για προκαταβολή του 30% του συνολικού ποσού.

Το μέτρο αυτό, αν και χαιρετίσθηκε από τον κυβερνητικό Τύπο ως ένα ακόμα βήμα για την απελευθέρωση της αγοράς, κατακρίθηκε στην ουσία του από όλες σχεδόν τις πλευρές. Κυρίως επικρίθηκε από τους εκπροσώπους των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι δεν ωφελούνται καθώς δεν έχουν τη δυνατότητα να δώσουν πολλές δόσεις και τελικά οι μόνες που θα ωφεληθούν θα είναι οι μεγάλες επιχειρήσεις. Επίσης υποστηρίζουν ότι ουσιαστικά το μέτρο αυτό παραπλανά τον καταναλωτή, καθώς οι υψηλοί τόκοι των τελευταίων χρονικά δόσεων αυξάνουν κατά πολύ το τελικώς αποδιδόμενο ποσό.

Το μέτρο αυτό, σύμφωνα με τον κ. Μάνο, θα συνοδεύονταν και από αυτό της κατάργησης του ορίου των 300.000 δραχμών για αγορές με πιστωτικές κάρτες. Τελικά το θέμα αυτό, της κατάργησης του ορίου, εξελίχθηκε σε κόντρα μεταξύ του υπουργού Εθνικής Οικονομίας και του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Χριστοδούλου από την οποία τελικά κερδισμένος αναδείχθηκε ο δεύτερος.

Όλα αυτά, μαζί με το κύριο μέλημα του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη στη τελευταία Σύνοδο των ηγετών της Κοινότητας στις αρχές της εβδομάδας στην Κοπεγχάγη που ήταν η όσον το δυνατόν πιο μεγάλη εκταμίευση ποσών από το Πακέτο Ντελόρ II το γρηγορότερο δυνατόν, κάνουν φανερό ότι πλέον στην κυβέρνηση αδιαφορούν πλήρως για την εξέλιξη των μεγεθών της οικονομίας τους κρίσιμους μήνες του καλοκαιριού και ενδιαφέρονται μόνον για την πολιτική τους επιδίωξη.

Με τη λογική αυτή στρώνουν το δρόμο στο ΠΑΣΟΚ για να μιλήσει ακόμα μια φορά για καμμένη γη, ξεχνώντας την αποτυχία της δικής του οικονομικής πολιτικής το 1989, και εμφανιζόμενο πάλι ως σωτήρας της οικονομίας. Γιατί μέχρι σήμερα δεν έχει παρουσιαστεί από το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης κάποιο σοβαρό πρόγραμμα που να δίνει διεξόδους για ανάκαμψη στην ελληνική οικονομία, παρά μόνον ευχές και ελπίδες για το μέλλον.

Αυτό τελικά που μένει είναι ότι το τίμημα των πειραμάτων στην οικονομία θα το πληρώσουν οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι.

Με άλλα λόγια να αγαπιόμαστε δηλαδή.

Από αποτυχία σε αποτυχία

Τελικά όλες οι μεγαλόσχημες ρυθμίσεις για την πάταξη της φοροδιαφυγής έπεσαν στο κενό, με αποτέλεσμα η υστέρηση των φορο-

λογικών εσόδων να αποτελεί σήμερα το μεγάλο πρόβλημα της κυβέρνησης και ο καθημερινός πονοκέφαλος του υπουργού Εθνικής Οικονομίας Στ. Μάνου.

Τα «σοφά» κεφάλια λοιπόν του υπουργείου Οικο-

νομικών σκέπτονται τώρα την καθιέρωση σκληρών τεκμηρίων διωσιμότητας με τα οποία θα υπολογίζονται τα πραγματικά έσοδα των ελεύθερων επαγγελματιών και των εμπορικών επιχειρήσεων. Επίσης συ-

ζητούν την εφαρμογή των δύο φορολογικών κλιμάκων και διάφορες αλλαγές στον τρόπο παρακράτησης του φόρου μισθωτών υπηρεσιών.

Σενάρια επί σεναρίων λίγο πριν από τις εκλογές για τη χρονία πληγή της ελληνικής οικονομίας, η πάταξη της οποίας θα «λύσει» όλα τα προβλήματα που μαστίζουν τον τόπο.

Όμως είναι σίγουρο ότι τίποτα από αυτά δεν θα εφαρμοστούν προς δόξη για ακόμα μια φορά των οικονομικών προγραμμάτων.

Ο ΟΤΕ

στη δίνη των εκλογών

Πολύ αισιόδοξοι εμφανίζονται όλοι οι παράγοντες της κυβέρνησης οι έχοντες σχέση με την πώληση του ΟΤΕ. Όλοι θεωρούν ότι το σχέδιο προχωρά κανονικά και στο τέλος του Σεπτεμβρίου θα έχει βρεθεί ο στρατηγικός επενδυτής ενώ λίγο αργότερα θα αρχίσει η διάθεση του 10% του ΟΤΕ.

Οι αντιδράσεις όμως των πολιτικών κομμάτων και των εργαζομένων συνεχίζονται, και τώρα προστέθηκαν και οι κατηγορηματικές δηλώσεις των βουλευτών που πρόσκεινται στο κ. Σαμαρά ότι αντιτίθενται στην εκποίηση του ΟΤΕ. Δεν είναι καθόλου εύκολο στον κ. Μάνο να πραγματοποιήσει το όνειρό του να πουλήσει τον ΟΤΕ.

Οι εκλογές που έρχονται θα κρίνουν και την πολιτική της εκποίησης των κρατικών επιχειρήσεων από την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας. Και η μεγάλη αποτυχία της κυβέρνησης Μητσοτάκη είναι που στήριξε την επιτυχία της οικονομικής της πολιτικής στα έσοδα από την εκποίηση του ΟΤΕ.

Και τελικά ούτε έσοδο είχε από την πλευρά αυτή αλλά από ό,τι φαίνεται οίτε και από οποιαδήποτε άλλη πηγή.

Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας αποφάσισε να χορηγήσει άδειες σε όποιον ενδιαφέρεται για τη χρησιμοποίηση του δικτύου του ΟΣΕ και ειδικά τις γραμμές του Πηλίου και του Οδοντωτού. Η αμηχανία της κυβέρνησης για τη μείωση των εσόδων του προϋπολογισμού έχει φτάσει σε τέτοια επίπεδα που δεν διστάζει όποια ιδέα περάσει από τα «φωτεινά» μυαλά των συμβούλων του κ. Μάνου να προσπαθεί να την εφαρμόσει. Αντί να διαχειριστεί ο ίδιος ο ΟΤΕ δύο από τις πιο όμορφες διαδρομές της Ευρώπης και να μπορέσει να κερδίσει από τη διαχείρισή τους, τις παραχωρεί στους ιδιώτες, στα πλαίσια του ξεπουλήματος όλων των επιχειρήσεων που έφεραν κέρδη στο ελληνικό Δημόσιο. Και καλά, το υπουργείο Οικονομικών δεν βλέπει τις προοπτικές εκμετάλλευσης των δύο αυτών γραμμών, ο ΕΟΤ τι κάνει; Γιατί έτσι που σκέπτονται στη Ν.Δ., σε λίγο θα ξεπουλήσουν την Ακρόπολη, την Επίδαυρο, τους Δελφούς!!! Μήπως είναι καιρός να σοδαρευτούν και να σκεφτούν σοβαρά το μέλλον της ελληνικής οικονομίας;

Η ΑΓΕΤ - Ηρακλής σε περιπέτειες

Τελικά η μεγαλύτερη και κερδοφόρα ελληνική τσιμεντοβιομηχανία μπήκε σε περιπέτειες, καθώς η μητρική εταιρεία Φερνάντο οδεύει προς τη χρεοκοπία.

Ο κ. Μητσοτάκης με την επιμονή του να πουλήσει την ΑΓΕΤ στην Καλτσε-στρούτσι και στον Λ. Πα-ντσαδόλτα κατάφερε όχι μόνο να χαθεί ο έλεγχος της τσιμεντοβιομηχανίας από τα ελληνικά χέρια, αλλά και να τη ρίξει όπως δείχνουν τα φαινόμενα στην αγκαλιά του μεγαλύτερου καρτέλ τσιμέντου της Ευρώπης, κύριος εκπρόσωπος του οποίου είναι η Ιταλτσιμέντι.

Τρέχει τώρα η Εθνική Τράπεζα, για να προστατεύσει τα συμφέροντά της στην Καλ - Νατ, χωρίς να είναι σίγουρο ότι θα βρεθεί κερδοσμένη μπροστά στα τραπεζικά μεγαθήρια της Ευρώπης που είναι πιστωτές της Φερνάντο.

Όχι μόνον δηλαδή έχασε η ελληνική οικονομία τα κέρδη της ΑΓΕΤ, αλλά δεν μπορεί πλέον να ελέγξει και το μέλλον της στα πλαίσια του προγραμματισμού του καρτέλ τσιμέντου που ξεπερνά κατά πολύ τα ελληνικά πλαίσια.

Νέα δάρη για την οικονομία

Νέα δάρη προστίθενται

στη δοκιμαζόμενη ελληνική οικονομία με τη μεγάλη άνοδο του δολαρίου στις διεθνείς χρηματαγορές, καθώς και με την ανάγκη να ρυθμιστεί ο λογαριασμός συναλλαγματικών διαφορών στην Τράπεζα της Ελλάδας. Το βάρος αυτό θα είναι της τάξης του 1,8 τρισ. δραχμές και αναμένεται να αυξηθεί το χρέος κατά δέκα μονάδες του ΑΕΠ.

Η Τράπεζα της Ελλάδας προσπάθησε να βρει την καλύτερη λύση σε σχέση με τις σκέψεις των επιτελών του κ. Μάνου και απευθύνθηκε στο ΔΝΤ. Τελικά ο διεθνής οργανισμός συντάχθηκε με τις απόψεις της Τράπεζας και δροθέθηκε η λύση να καλυφθεί το χρέος με την έκδοση τίτλων του

δημοσίου με μικρή διάρκεια.

Δυστυχώς με τις ρυθμίσεις αυτές το δημόσιο χρέος θα ανέλθει στο 140% του ΑΕΠ και η μείωσή του θα είναι πολύ δυσχερής.

Η ανεργία ενεργοποιεί την πολιτεία;

Η μεγάλη αύξηση της ανεργίας και η πίεση της ΕΟΚ για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας κινητοποιεί τις υπηρεσίες του υπουργείου Οικονομικών σε μια προσπάθεια αύξησης της απασχόλησης.

Κύριος τομέας στον οποίο δραστηριοποιείται η κυβέρνηση είναι η επιχορήγηση των επιχειρήσεων που θα παρουσιάσουν αύξηση της απασχόλησης.

Δυστυχώς όμως η αύξη-

ση της ανεργίας δεν είναι ανεξάρτητη από τους άλλους τομείς της ελληνικής οικονομίας. Η κυβέρνηση δεν θα μπορέσει να παρουσιάσει κανένα θετικό αποτέλεσμα στην ανεργία, αν δεν δώσει έμφαση στην ανάπτυξη της οικονομίας, τομέας που έχει εγκαταλειφθεί πλήρως από τον κ. Μάνο. Το υπουργείο Οικονομικών σκέπτεται την ανάπτυξη μόνο ως αποτέλεσμα της πώλησης κρατικών επιχειρήσεων.

Αν περιμένουμε όμως να φανούν τα από σχεδόν όλους αμφισβητούμενα αποτελέσματα της πώλησης αυτής, και μετά να παρθούν μέτρα για την ανεργία και τον πληθωρισμό, οι δείκτες αυτοί θα έχουν ανέβει στα ύψη και η οικονομία θα βρίσκεται στα όρια της χρεοκοπίας.

Επίσης η γερμανική βιομηχανία στράφηκε προς την κατασκευή τσιπ, με στόχο να εισχωρήσουν για τα καλά στο τομέα της μικροηλε-

κτρονικής. Εκτός βέβαια από τους γίγαντες της ηλεκτρονικής και οι άλλες μεγάλες βιομηχανίες στρέφονται προς την υψηλή τεχνολογία σε μια προσπάθεια να επανακτήσει η γερμανική οικονομία τη χαμένη ευρωστία της και να αντιμετωπίσει την παρατεταμένη κρίση.

Εξέλιξη της ανεργίας στην ΕΟΚ

	Δεκέμβριος '91	Δεκέμβριος '92		
Λουξεμβούργο	1,7	2,1		
Γερμανία	4,2	4,9		
Πορτογαλία	4,3	4,9		
Κάτω Χώρες	7,0	—**	Συνολική απασχόληση στην ΕΟΚ	
Βέλγιο	7,8	8,6		
Ιταλία	9,9	9,8		
Δανία	9,2	10		
Γαλλία	9,9	10,3	(σε εκατ. κατοίκους)	
Βρετανία	10,1	11,6	1984	124,8
Ιρλανδία	16,9	18,3	1990	133,4
Ισπανία	16,7	19,4	1991	134,2
Ευρώπη των «12»	9,0	9,9	1992	134,6
**Στοιχεία: Eurostat / Ιονική Τράπεζα.			1993	135,3

Εντυπωσιακή είναι η αύξηση της ανεργίας στην Κοινότητα, σε τέτοιο βαθμό που ανάγεται πλέον σε νούμερο ένα πρόβλημα των «12». Ο πρόεδρος της Commission Ζακ Ντελόρ σε δηλώσεις του ανέπτυξε ένα σχέδιο 8 σημείων για τον περιορισμό της ανεργίας - οι άνεργοι θα φτάσουν τα 18 εκατ. - και την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας. Το σχέδιο αυτό θα το παρουσιάσει αναλυτικά στην επόμενη Σύνοδο Κορυφής της ΕΟΚ το Δεκέμβριο στις Βρυξέλλες.

Αναδιάρθρωση της παραγωγής στη Γερμανία

Ενώ τα αποτελέσματα από την ενοποίηση της Γερμανίας ήταν τελείως διαφορετικά από τις προβλέψεις του κ. Κολ. Η Γερμανία τα δύο τελευταία χρόνια έπαψε να θεωρείται η χώρα του οικονομικού θαύματος, αλλά παρ' όλα τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει παραμένει ο οικονομικός κολοσσός της Ευρώπης.

Με την ανεργία να φτάνει στο 9%, την δυσανεμία να αυξάνει και τα κρούσματα ρατσιστικής βίας να γίνονται όλο και περισσότερα η

κυβέρνηση αναθεώρησε τις κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής της. Τώρα πλέον οι Γερμανοί στρέφονται προς τις ανατολικές χώρες

με τη φθηνή εργατική δύναμη. Το κόστος βρίσκεται όμως στην υπονόμευση των γερμανικών προϊόντων ως προς την ποιότητά τους.

Αλλοδαποί στην Ελλάδα και... Ευρώπη φρούριο

Άρθρο Ειδικού Συνεργάτη

Το πρόβλημα της έλευσης ξένων από χώρες με τεράστια κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα στην Ευρώπη, τη «Γη της Επαγγελίας», γίνεται όλο και πιο έντονο. Και, συνήθως, αντιμετωπίζεται με την επιτεινόμενη καταστολή, τη σκληρότητα της σχετικής νομοθεσίας, την οργανωμένη προσπάθεια της Δύσης να κρατήσει μακριά τους... ανεπιθύμητους. Το άρθρο που ακολουθεί αναφέρεται στο ελληνικό και εν γένει το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο για τους μετανάστες.

Το 1922, λίγο πριν αρχίσουν να φθάνουν στην Ελλάδα οι πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, η τότε κυβέρνηση υιοθέτησε τον Νόμο 2870/1922 «περί της παρανόμου μεταφοράς προσώπων ομάδων εις ελληνικούς λιμένας εκ της αλλοδαπής». Ο νόμος όριζε: «Απαγορεύεται η εν Ελλάδι απόδοσις προσώπων ομάδων αφικνουμένων εξ αλλοδαπής εφ' όσον ούτοι δεν είναι εφοδιασμένοι διά τακτικών διαβατηρίων νομίμως θεωρημένων ή διά των εγγράφων των εκάστοτε οριζομένων Διαταγμάτων, εκδιδομένων προτάσει των επί των Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Περιθαλψής Υπουργών». Υπογράφηκε στην Αθήνα από τον Βασιλέα Κωνσταντίνο Β' και από τον επί της Εθνικής Οικονομίας Υπουργό (Α.Λ. Ρούφο) την 16.7.1922 και θεωρήθηκε στην Αθήνα την 18.7.1922, με υπογραφή του υπουργού Δικαιοσύνης, Δ. Γούναρη. Ο ίδιος νόμος προέβλεπε κυρώσεις και ποινές για πλοιοκτήτες και ναυτικούς πράκτορες και μέλη πληρωμάτων των σκαφών που τον παραβαίνουν. («ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ», Ελλήνων Άστεα 2, Δρώμενα, 1922, της Λίζας Μιχελή, σελ. 42, 43).

Η ύπαρξη αυτού του νόμου δεν εμπόδισε τους πρόσφυγες να φθάσουν τελικά λίγους μήνες μετά την έναρξη της ισχύος του, χωρίς να τηρηθούν οι προβλεπόμενες από αυτόν διατυπώσεις. Εξάλλου το Ελληνικό Κράτος υπό την πίεση των καταστάσεων απέστειλε πλοία για να παραλάβουν τους πρόσφυγες που έφευγαν από τη Σμύρνη για να σωθούν και φυσικά έμειναν ανεφάρμοστες οι διατάξεις που αφορούσαν τις ποινές σε βάρος των κυβερνητών των πλοίων.

Το άρθρο 19 παρ. 1 του Νόμου 4310/1929 περί «εγκατάστασης και κίνησης των αλλοδαπών» στην Ελλάδα προβλέπει παρόμοιες ποινές για τους πλοίαρχους, κυβερνήτες παντός πλοίου, πλωτού μέσου, αεροπλοίου και γενικώς για τους οδηγούς παντός είδους μεταφορικού μέσου. Ο νόμος 1975/1991, που από τον Ιούνιο 1992 εφαρμόζεται όσον αφορά το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών στην Ελλάδα, περιέχει παρόμοιες διατάξεις στο άρθρο 33. Το

κριτήριο για την επιβολή ποινών στα αναφερόμενα στις προαναφερθείσες διατάξεις άτομα παραμένει το ίδιο τόσο στο Νόμο το 1922 όσο και σε αυτούς του 1929 και 1991: μη ύπαρξη δικαιώματος εισόδου στην Ελλάδα των μεταφερομένων με οποιοδήποτε μέσο συγκοινωνίας ατόμων. Και από τα παραπάνω προκύπτει ότι κρατική εξουσία αντιδρά με ίδιους περίπου τρόπους όταν πρόκειται να αντιμετωπίσει εισόδο... «ορδών βαρβάρων»...

Η συνθήκη Σέγκεν

Ο Νόμος 1975/1991 υιοθετήθηκε σε εποχή που άρχισε πλέον να γίνεται ορατό ότι η βούληση των ηγετών της Ευρώπης είναι να κλείσουν τα σύνορά της σε σχέση με τους αλλοδαπούς: ήδη, συνθήκη Σέγκεν είχε αρχίσει να προετοιμάζεται από το 1985 (μεταξύ χωρών BENELUX, Γαλλίας και Γερμανίας) και αργότερα άρχισαν οι διαπραγματεύσεις για την υπογραφή συμφωνίας μεταξύ των 12 της ΕΟΚ για να ρυθμιστούν οι τρόποι εισόδου στην ευρωπαϊκή κοινοτική έδαφος. Σκληρές οι προϋποθέσεις για να φθάσει κάποιος αλλοδαπός και να αποκτήσει δικαίωμα παραμονής και εργασίας. Άδεια εισόδου απαιτείται ακόμα και αν προτίθεται να ζητήσει άσυλο... σαν να είναι σε θέση ο πρόσφυγας να ανακοινώσει στη χώρα του ότι προτίθεται να αναχωρήσει!!! Σκοπός όλων αυτών των συμφωνιών, διαφόρων ψηφισμάτων και αποφάσεων που ελήφθησαν σε επίπεδο υπουργών Δημόσιας Τάξης, Εσωτερικών των Δώδεκα είναι να περιορίσουν την μετανάστευση και κατά την άποψη επίσημων κρατικών οργάνων να... «μην δουν την παράνομη μετανάστευση» (συνέντευξη του Γάλλου Υπουργού Εσωτερικών, PASQUA στο κανάλι TV5 στην εκπομπή 7 sur 7 της 5.6.1993 επί τη ευκαιρία της συζήτησης στο Γαλλικό Κοινοβούλιο Σχεδίου-Νόμου για την καταπολέμηση της μετανάστευσης).

Περίπου πενήντα φορές αναφέρεται σε σύνολο τριάντα πέντε άρθρων του Νόμου 1975/1991 η αρμοδιότητα του υπουργείου Δημόσιας Τάξης να αποφασίζει για θέματα που αφορούν εισόδο, παραμονή και απέλαση αλλοδαπών από την Ελλάδα.

Αλλοδαποί στην Ελλάδα

Το άρθρο 15 του Νόμου ορίζει ότι για να ανανεώνεται η άδεια παραμονής σε αλλοδαπούς φοιτητές λόγω σπουδών λαμβάνονται υπόψη ιδιαίτερα η επιμέλεια και πρόοδος, ο χρόνος φοίτησης και κάθε έτος σπουδών κ.λπ. Και στην πράξη φάνηκε να έχουν λόγο αρμόδιες υπηρεσίες για τα πιστοποιητικά που εξέδωσαν Πανεπιστήμια και από τα οποία φαίνεται η πρόοδος και η επιμέλεια των φοιτητών. Μήπως το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης υποκαθιστά τους αρμόδιους να κρίνουν επί θεμάτων εκπαίδευσης; Υπάρχουν περιπτώσεις αλλοδαπών φοιτητών, που οι ιδιαίτερες γνώσεις τους σε μερικών θεμάτων φαίνεται να είναι σημαντικές για τα Ελληνικά Πανεπιστήμια... παρά το γεγονός ότι σε περίπτωση σύλληψής τους λόγω έλλειψης άδειας παραμονής οι σχετικοί Εκπαιδευτικοί φέρεις έχουν παρέμβει, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης εμφανίζεται για άλλη μια φορά παντοδύναμο... και αποφασίζει ότι οι αλλοδα

ποί αυτοί θα πρέπει να απελαθούν από τη χώρα μας... Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης αρνήθηκε άδεια παραμονής σε φοιτητές που ήλθαν να σπουδάσουν στην Ελλάδα με υποτροφία που χορηγήθηκε μέσω του Υπουργείου Εξωτερικών... Ασυνεννοησία των αρμόδιων φορέων επί θεμάτων αλλοδαπών... Μήπως η δημιουργία ενός κεντρικού οργάνου, αρμόδιου για το συντονισμό των υπηρεσιών που ασχολούνται με τους αλλοδαπούς, μπορεί να διευκολύνει τη συνεργασία των αρμόδιων φορέων; Και βέβαια ελάχιστα οι αρμόδιοι ενημέρωσαν τους αλλοδαπούς που βρίσκονται στη χώρα για την αλλαγή ορισμένων διαδικαστικών θεμάτων (όπως π.χ. ότι η αίτηση για την ανανέωση της άδειας παραμονής πρέπει να υποβάλλεται 15 ημέρες πριν από την λήξη της προηγούμενης), με αποτέλεσμα να υπάρχουν αλλοδαποί που παρانونούν εν αγνοία τους... και να συλλαμβάνονται όταν προσέρχονται να ανανεώσουν... εκπρόθεσμα σύμφωνα με το Νόμο τις άδειες παραμονής τους. Και έπειτα φαίνεται να υπάρχει σοβαρό πρόβλημα με τους φοιτητές που άρχισαν σπουδές στην Ελλάδα προ της εφαρμογής του νέου Νόμου... δεν ανανεώνονται άδειες παραμονής... Και βέβαια, όταν συλληφθούν, διατάσσεται η απέλασή τους από τη χώρα, σε περίπτωση δε που αυτή πραγματοποιηθεί θεωρούνται πλέον ανεπιθύμητοι, σφραγίζεται το διαβατήριό τους

κατά την έξοδό τους... Και το πλέον αξιοπερίεργο είναι ότι ο Νόμος, επιδιώκοντας να ρυθμίσει το καθεστώς των αλλοδαπών στην Ελλάδα, δεν προβλέπει καμιά μεταβατική διάταξη για τα επίμαχα θέματα,... πλην αυτής με την οποία καταργείται η ισχύς του προγενέστερου 4310/1929 (άρθρο 36 του Ν. 1975/1991). Ας αναφερθεί ότι για την πολιτική χορήγησης αμνηστίας στους ήδη ευρισκομένους παράνομα στη Ελλάδα αλλοδαπούς έγινε λόγος κατά τη συζήτηση του Νόμου στη Βουλή. Η χορήγηση αμνηστίας αποτέλεσε πολιτική όλων σχεδόν των Ευρωπαϊκών Χωρών, όταν τροποποίησαν το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών, που βρίσκονταν στο έδαφός τους (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Γαλλία). Και τελικά το μεγαλύτερο μειονέκτημα του Νόμου είναι ότι ουσιαστικά «καλλιεργεί» –εν γνώσει των αρχών, που αναφέρονται σε αριθμούς και στοιχεία υποθετικά πάντα– την παράνομη, «ανύπαρκτη νομικά» παρουσία στην Ελλάδα εκατοντάδων χιλιάδων αλλοδαπών.

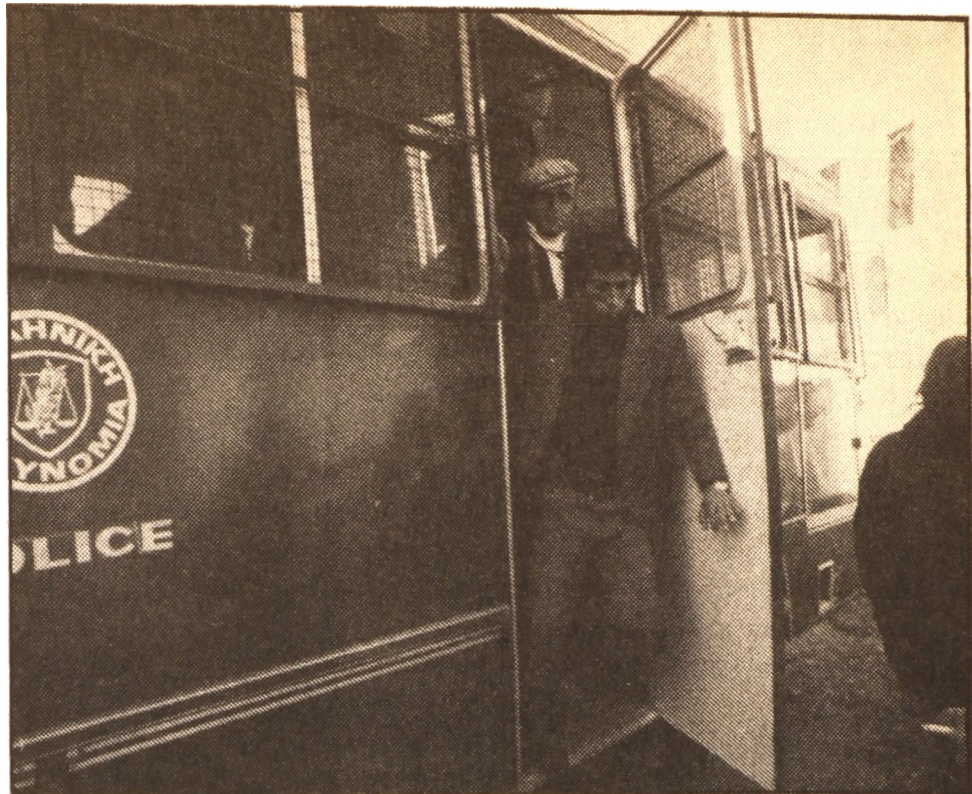
Η ώρα του χωροφύλακα

Ξαφνικά έπαψαν να ανανεώνονται άδειες παραμονής για λόγους εργασίας ακόμα και σε άτομα που είχαν έρθει στην Ελλάδα να εργαστούν με τη διαδικασία της μετάκλησης, γιατί άλλαξε το σχετικό νομικό πλαίσιο, χωρίς να προβλέπεται κάτι για τη μεταβατική περίοδο.

Αρχίζουν οι συλλήψεις και πολύμηνες κρατήσεις ατόμων –κυρίως προερχομένων από την Αφρική– που στερούνται παντός εγγράφου ταυτότητας. Και όταν διαπιστώνεται ότι τελικά η απέλασή τους είναι μη πραγματοποιήσιμη... (λόγω έλειψης στοιχείων ταυτότητας αναφορικά με τις χώρες καταγωγής τους είτε λόγω άρνησης των διπλωματικών αντιπροσωπιών στην Αθήνα να τους αναγνωρίσουν ως υπηκόους τους), τότε αφήνονται ελεύθεροι για να ξανασυλληφθούν και να κρατηθούν για τον ίδιο λόγο αργότερα και να συνεχίζει να υπάρχει ένας φαύλος κύκλος. Ανάλογα με την καταγωγή τους, μπορεί να γίνει απόπειρα απομάκρυνσής τους από τη χώρα χωρίς τυπικές διαδικασίες –«ο τύπος συχνά σώζει την ουσία»– στα σύνορα γειτονικών με την Ελλάδα κρατών, με τα οποία ουδεμία σχέση έχουν οι υπό απέλαση (ούτε την υπηκοότητα των κρατών αυτών έχουν ούτε είναι κάτοχοι εγγράφων από τα οποία να προκύπτει ότι διέμεναν για κάποιο χρονικό διάστημα στο έδαφος των κρατών αυτών).

Και αν υποχρέωση του υπουργείου Δημόσιας Τάξης είναι να εξασφαλίζει τη δημόσια ασφάλεια της χώρας, πώς ανταποκρίνεται σε αυτήν την υποχρέωση όταν κυκλοφορούν τόσες εκατοντάδες χιλιάδες παράνομοι αλλοδαποί, που τα ειδικότερα στοιχεία της ταυτότητάς τους είναι άγνωστα στις Ελληνικές Αρχές;

Η πολιτική «ηθελημένης παρανομίας», που ακολουθείται, διευ-

κολύνει τις Αρχές να αρνούνται την επανείσοδο στην Ελλάδα όσων με κάποιο τρόπο –συνήθως με πλαστά έγγραφα– κατάφεραν να αναχωρήσουν προς το Βορρά, αλλά στο σημείο εισόδου σε κάποια άλλη χώρα αποκαλύφθηκε η πλαστότητα του εγγράφου. Αφού ο Νότος αρνείται να μοιραστεί το βάρος έναντι του, επί χρόνια, για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας μερικές φορές, ανθρωπιστικού Βορρά, υπάρχουν «ταξιδιώτες» που κάθε άλλο παρά απολαμβάνουν το ταξίδι τους, γιατί... αναζητούν έδαφος... που θα δεχθεί την παρουσία τους. Ήδη στο Παρίσι δημιουργήθηκαν κοντά στα αεροπορικά κρατητήρια ξενοδοχεία, για όσους αποπειρώνται να εισέλθουν στο έδαφος της χώρας χωρίς να δικαιούνται, κατά το γαλλικό νόμο... Αναμφισβήτητα, το φαινόμενο αυτό θα γενικευθεί και σε άλλα πολυσύχναστα ευρωπαϊκά αεροδρόμια.

Η Γη της Επαγγελίας ανήκει σε όλους

Η καταστολή και η παντελής άρνηση εισόδου δεν λύνει το πρόβλημα. Δυστυχώς όμως, αυτή φαίνεται να είναι η ακολουθούμενη πολιτική σε όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο... Δεν έχουν λείψει οι προτάσεις για προσπάθεια μείωσης της έντασης του προβλήματος της μαζικής πλέον μετακίνησης των πληθυσμών (βοήθεια και συνεργασία για την ενημέρωση των μεταναστών για το τι συμβαίνει στον «δυτικό παράδεισο»), αλλά μάλλον η αποτελεσματική εφαρμογή τους προσκρούει σε συμφέροντα που δεν είναι δυνατόν να ελεγχθούν με διαφάνεια...

Παρά τα μελανά σημεία που παρουσιάζει η κρατική αντιμετώπιση του προβλήματος στην Ελλάδα, θα πρέπει να λεχθεί ότι υπάρχει ακόμα σεβασμός της ανθρωπιστικής παράδοσης: ποτέ δεν έχει απαγορευθεί στη χώρα μας η προσγείωση αεροσκάφους προερχόμενου από χώρα καταγωγής μεταναστών, γεγονός που έχει συμβεί στη Γαλλία, με αεροπλάνο που μετέφερε Κούρδους από την Τουρκία, ποτέ δεν έχει επαναπροωθηθεί στη χώρα καταγωγής του αιτών άσυλο και ίσως τελικά αυτή η παράνομη παραμονή μερικών μεταναστών να τους παρέχει την ευκαιρία να δοκιμάσουν την τύχη τους με τις μεταναστευτικές διαδικασίες.

Αλλά αναρωτιέται κανείς για όλους τους τεχνοκράτες, που υιοθετούν τις νέες πολιτικές, κατά πόσο μπορούν να διδαχθούν από την Ιστορία του Ανθρώπινου Γένους. Γιατί το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι πανάρχαιο και άπτεται άμεσα της ανθρωπίνης φύσης. Το αντίδοτο στη δυστυχία που δεν υποφέρεται και που ο άνθρωπος δεν μπορεί να καταπολεμήσει είναι η φαντασία του ανθρώπου να επινοήσει τρόπους για να υπερβεί τα τεχνητά εμπόδια, που κατά τη γνώμη του θα τον οδηγήσουν στη Γη της Επαγγελίας...

«Imagine» by J. Lennon

Κι αυτό το είδαμε: Τη μαζικότερη αποχώρηση μελών της διοίκησης και στελεχών της ΕΡΤ ΑΕ! Έντεκα

πρωτοκλασάτα στελέχη με επικεφαλής τον πρόεδρο κ.

Βεργίτη αποχώρησαν απ' το ευαγές ίδρυμα της Αγίας Παρασκευής, συγκουόμενοι με την παρεμβατική πολιτική της κυβέρνησης και συγκεκριμένα με τον υπουργό Προεδρίας κ. **Κούδελ**, που, κακά τα ψέματα, θέλει τα δελτία ειδήσεων να συντάσσονται απ' ευθείας στη Ζαλοκώστα!

● Βέβαια, σε πρώτο πλάνο η σύγκρουση του κ. **Βεργίτη** προέκυψε με τον γενικό γραμματέα Τύπου κ. **Βασίλη Μαγγίνα**, που παίζει και το ρόλο του αρμοδίου περί την ΕΡΤ Α.Ε. Ας μη γελιόμαστε, όμως! Πίσω απ' αυτόν κρύβεται ο υπουργός Προεδρίας κ. **Κούδελ**, που ερμηνεύοντας το γράμμα του νόμου μπορεί να παρεμβαίνει σ' όλες τις λειτουργίες των κρατικών ραδιοτηλεοπτικών μέσων. Γιατί είναι γνωστό πως, σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο, η εκάστοτε κυβέρνηση είναι το μεγάλο αφεντικό της ΕΡΤ, αυτή καθορίζει την πολιτική και το έργο της. Από τη στιγμή, λοιπόν, που κανένα κόμμα εξουσίας δεν αποφασίζει -γιατί, άλλωστε, αφού το συμφέρει;- ν' αλλάξει αυτό το νόμο, ο Εθνικός Ραδιοτηλεοπτικός φορέας θα είναι πάντοτε έρμαιο της εκάστοτε κυβέρνησης. Ας μην ξεγελιούνται λοιπόν οι διάφοροι -και δη του προοδευτικού λεγόμενου χώρου- που συχνά-πυκνά παλασιώνουν τις διευθυντικές θέσεις της ΕΡΤ, ότι μπορούν δήθεν ανενόχλητοι ή στο πλαίσιο κάποιων περιθωρίων να παράγουν έργο. Αργά ή γρήγορα θα συγκρουστούν με την εκάστοτε κυβέρνηση που θέλει την ΕΡΤ φέουδό της και αποκλειστικό μέσο προπαγάνδας της πολιτικής της.

● Θετικά μόνο λόγια θα μπορούσε να πει κανείς για το ελάχιστο διάστημα που ήταν στα πράγματα η απερχόμενη διοίκηση. Χρησιμοποίησε σωστά τις αναθέσεις της προηγούμενης διοίκησης, αναδόμησε το πρόγραμμα, συμπεριέλαβε σ' αυτό εκπομπές τέτοιες που μόνο μια κρατική ραδιοτηλεόραση θα

μπορούσε να κάνει, σε αντίθεση με τα ιδιωτικά κανάλια που το επίπεδό τους αξιολογείται κάτω του μετρίου. Τα οποία, ειρήσθω εν παρόδω, δεν θεώρησαν σκόπιμο να αναφέρουν κουδέντα στα δελτία τους για τη μεγάλη σφαγή στην ΕΡΤ.

● Από τούδε και στο εξής λοιπόν, την εποπτεία των ειδήσεων της ET-1 και ET-2 αναλαμβάνει ο γενικός διευθυντής της ET-1 κ. **Γιανναράκος**. Τα δελτία ειδήσεων θα φεύγουν κατευθείαν απ' τη Ζαλοκώστα και τη Ρηγίλλης και η θεαματικότητα και των δύο καναλιών θα πέσει στο ναδίρ. Ποιος νοιάζεται όμως, αφού έτσι θα ικανοποιηθούν οι κομματικοί εγκάθετοι, ο προεκλογικός χρόνος θα καλυφθεί κατά το δοκούν της Νέας Δημοκρατίας, άσχετα αν η περίοδος αυτή χαρακτηριστεί ως η πλέον παρεμβατική στην ιστορία των κρατικών μέσων ενημέρωσης...

● Και, βέβαια, σε όσα συμβαίνουν η ΕΣΗΕΑ ποιεί την νήσαν. Λες και δεν την αφορούν. Δεν είναι το αντικείμενό της. Τότε, αλήθεια, τι την αφορά;

● Τα συνέδρια για τα ΜΜΕ έγιναν πια μόδα. Μέσα στη μόδα λοιπόν ήρθε να ενταχθεί και το Β' Πανελλήνιο Συνέδριο για τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας που πραγματοποιήθηκε την προηγούμενη εβδομάδα στο Ζάππειο. Κι ανάμεσα σ' όλα όσα ακούστηκαν, ήταν κι αυτά που είπε ο δικηγόρος κ. **Βγόντζας**, μέλος του ΕΡΣ, αν αγαπάτε! Τόνισε, λοιπόν, πως για πρώτη φορά στα χρονικά θγαίνει στο φως της δημοσιότητας η «δυσλειτουργία» του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου! Κι αυτό είναι το μεγάλο λάθος του κ. **Βγόντζα**. Διότι η διαπίστωση αυτή γράφτηκε για πρώτη φορά στο *Αντί*, στις 11 Δεκεμβρίου του 1992, στο άρθρο της κ. **Φανής Πετραλιά**, μέλους του Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ, με τίτλο «*Η "μοιρασιά" στα ΜΜΕ, τα συμφέροντα και οι μεθοδεύσεις*». Ένα άρθρο που έλεγε τα πράγματα με τ' όνομά τους, που ανέλυε με τόλμη την αδυναμία του ΕΡΣ να λειτουργήσει, πολύ περισσότερη απ' αυτή του κ. **Βγόντζα**. Έχει ειπωθεί πολλές φορές ότι, έτσι όπως ψηφίστηκε ο νόμος, δεν υπάρχει περίπτωση να λειτουρ-

γήσει σωστά. Το ξαναλέμε: Για ποιον «ανώτατο θεσμό» ελέγχου και εποπτείας γίνεται λόγος; Το ΕΡΣ είναι ένα όργανο που λειτουργεί ως άλλοθι για λύσεις ήδη συμπεφωνημένες. Είναι ένα όργανο χωρίς εξουσία μεν, χρησιμότητα όμως για κυβερνήσεις νυν και μέλλουσες... Έτσι, πρέπει να το πούμε, άνθρωποι που διατείνονται ότι σέβονται τον εαυτό τους και τους θεσμούς δεν μπορούν να παίζουν στα δεδομένα σικέ παιχνίδια του ΕΡΣ. Αλήθεια, τι επιδιώκει ο κ. **Βγόντζας**; Να κομίσει γλαύκαν εις Αθήνας ή να δικαιολογήσει την έως τώρα παρουσία του στο ΕΡΣ;

● Ε, ας μιλήσουμε λιγάκι για την ταμπακιέρα. Ο γνωστός και μη εξαιρετός κ. **Μαυρίκης**, γνήσιο παιδί της πιάτσας, δήλωσε κάποια στιγμή πως έχει κάνει πολλές δουλειές στη ζωή του. Κάποιοι δημοσιογράφοι, λοιπόν, τον θυμούνται να έχει περάσει, ως υπάλληλος, από τα τηλέτυπα της *Καθημερινής*, εδώ και λίγα χρόνια. Είπατε τίποτα;

● Και μια και μιλάμε για την *Καθημερινή*, πάλι τα πράγματα εκεί βρίσκονται σε αναδρασμό. Επιστρέφει, λέγεται, ως διευθυντής ο κ. **Νικολάου** (μετά την αποχώρηση του κ. **Σίμου**), απ' όπου είχε φύγει και είχε πάει στο *Βήμα*.

● Δεν ξέρουμε σε ποιο επίπεδο βρίσκεται ο συνδικαλισμός των δημοσιογράφων, ο συνδικαλισμός όμως των εκδοτών *καλπάζει*. Συνεδριάζουν, συσπειρώνονται σε ομοσπονδίες και συνομοσπονδίες, δγάζουν ψηφίσματα. Το τελευταίο τους συνέδριο στο Βερολίνο είχε σύνθημα: «*Εξουσία, κάτω τα χέρια από τον Τύπο*». Απορία μας: Ο Τύπος δεν είναι εξουσία; Και μάλιστα τώρα πια, που στην κυριολεξία όχι μόνο ανεβάσει και κατεβάσει κυβερνήσεις, αλλά καθορίζει εν πολλοίς και το πολιτικό παιχνίδι;

● Απολύθηκαν από τον *Ταχυδρόμο* οι τρεις τελευταίοι εναπομείναντες: **Μπάμπης Λιάπης**, **Θόδωρος Μιχόπουλος** και **Κυριάκος Μαντούδαλος**. Ο **Μπάμπης Λιάπης** υπήρξε εκ των στυλοβατών του περιοδικού, ο άνθρωπος που το μετέτρεψε σε ιλουστρασιόν, το στήριξε σε εποχές αιχμής. Τώρα βέβαια που δεν υπάρχει περιοδικό, πη-

ρε κι αυτός την άγουσα...

● Όπως ήδη γνωρίζετε, η ΕΡΑ-4 έγινε ΕΡΑ ΣΠΟΡ. Κι αυτή η μετάλλαξη της σήμανε την πρόσληψη σαράντα συμβασιούχων με συμβάσεις τριμήνης διάρκειας. Η πτωχή και οικονομικός ΕΡΤ, όταν θέλει, μπορεί κιόλας. Τώρα βέβαια, τι θα γίνει με τις νέες αλλαγές καθεστώτος, ουδείς γνωρίζει. Λίγοι ημέτεροι νομίζετε ότι θα προσληφθούν, εν όψει μάλιστα προεκλογικής περιόδου;

● Η ίδρυση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας των Ενώσεων Συντακτών φαίνεται πως είναι πια πραγματικότητα: Ας θυμίσουμε ότι το πρώτο δεκαήμερο του Ιουνίου πραγματοποιήθηκε διήμερη σύσκεψη των εκπροσώπων των πέντε δημοσιογραφικών ενώσεων, στην οποία έγινε ομόφωνα δεκτή η ανάγκη της ίδρυσης Πανελλήνιας Ομοσπονδίας. Σύμφωνα με το σκεπτικό των εκπροσώπων, η ίδρυση της Ομοσπονδίας καθίσταται επιτακτική για λόγους συντονισμού, αντιμετώπισης των τεράστιων προβλημάτων που έχουν δημιουργηθεί στο χώρο των Μέσων Ενημέρωσης και προσαρμογής στα ευρωπαϊκά δεδομένα. Οι εκπρόσωποι των πέντε ενώσεων συμφώνησαν: Στην έναρξη διαδικασίας, η οποία θα οδηγήσει, το αργότερο στα μέσα του φθινοπώρου, σε πανελλαδικό δημοσιογραφικό σώμα, το οποίο και θα ιδρύσει την Ομοσπονδία. Γι' αυτό το λόγο συναποφάσισαν συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα ενεργειών που θα φέρει σε πέρας η συντονιστική επιτροπή. Όπως αναφέρεται στη σχετική ανακοίνωση που εκδόθηκε μετά τη συνδιάσκεψη, κοινή ήταν η διαπίστωση ότι η ίδρυση της Ομοσπονδίας δεν καταργεί και δεν περιορίζει την αυτοτέλεια των πέντε ενώσεων συντακτών. Τέλος, τονίζεται πως η ίδρυση της Ομοσπονδίας αποβλέπει στο να υπάρξει ενιαίος δημοσιογραφικός λόγος, τόσο στα καθαρώς επαγγελματικά θέματα όσο και στα θέματα ευρύτερης πληροφόρησης και επικοινωνίας.

Καλά όλα ετούτα και θετικά. Η ύπαρξη μιας τέτοιας Ομοσπονδίας θεωρείται πλέον απαραίτητη. Αρκεί όμως να μην καπελωθεί από τα ισχυρότερα μέλη. Αρκεί να λειτουργεί σωστά, με ισοτιμία και συνδικαλιστικό φρόνημα.

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Στη Βιέννη συνεχίζει τις εργασίες της η Παγκόσμια Διάσκεψη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (14-25 Ιουνίου), που έχει συγκαλέσει ο ΟΗΕ μετά από μακρές προπαρασκευαστικές ετοιμασίες για να αποτυπώσει τη σημερινή κατάσταση και να χαράξει μια κοινώς συμφωνημένη πολιτική με τους αναγκαίους μηχανισμούς που θα βελτιώσει την κατάσταση στον τομέα αυτό παγκόσμια. Εικοσιπέντε χρόνια μετά τη Διεθνή Διάσκεψη της Τεχεράνης και 45 μετά την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (1548), η Διάσκεψη της Βιέννης καλείται να δώσει μια νέα πνοή και να αναζητήσει οικουμενικές διακηρύξεις και διατυπώσεις χωρίς ασάφειες και εξαιρέσεις και αποτελεσματικούς μηχανισμούς πρόληψης και εφαρμογής κυρώσεων για τους παραβάτες.

Πάνω από 5.000 αντιπρόσωποι από 180 κράτη και κυρίως εκατοντάδες μη κυβερνητικές οργανώσεις απ' όλο τον κόσμο —η πιο ασφαλής ίσως εγγύηση ότι οι κυβερνώντες απανταχού δεν θα αφεθούν ήσυχοι— θα συζητήσουν τα σύνθετα προβλήματα εν μέσω ανησυχητικής αύξησης των παραβιάσεων (εφέτος το Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ην. Εθνών έχει δεχθεί μέχρι στιγμής πάνω από 125.000 αναφορές για παραβιάσεις παντός είδους —αριθμός ήδη τριπλάσιος του 1992), εν μέσω των πυροβολισμών στη Σομαλία, εν μέσω του ορυμαγδού της εθνοτικής σφαγής στη Βοσνία, εν μέσω των άλλων εθνοτικών συγκρούσεων, εν μέσω της αναδίωξης της ναζιστικής δίας, εν μέσω των εκατομμυρίων νέων προσφύγων.

Ατέλειωτος ο κατάλογος της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που καλύπτουν ευρύτερο φάσμα δικαιωμάτων ζωής: της στέγης, της εκπαίδευσης, της ανάπτυξης, της ισότητας, της κανονικής ζωής. Η αποτύπωση της σημερινής κατάστασης δεν είναι δύσκολη. Τόσο ο ΟΗΕ όσο και άλλες οργανώσεις, όπως η Διεθνής, έχουν καταγράψει την κατάσταση τόσο από άποψη κοινωνικών συνθηκών (τον αναλφαριθμητισμό, τη φτώχεια, την πείνα, την εκμετάλλευση των παιδιών, την ανισότητα των γυναικών) όσο και από την άποψη των πολιτικών

συνθηκών (τους πρόσφυγες, τους «εξαφανιζόμενους», τους φυλακισμένους για λόγους συνείδησης, τους εκτελεσθέντες, τους πολιτικούς κρατούμενους, τους βασανισθέντες και βασανιζόμενους).

Το δέος των τρομακτικών στοιχείων, φτωχό υποκατάστατο του πόνου, της κάθε ατομικής περίπτωσης, της κάθε μικρής και μεγάλης ανθρώπινης ιστορίας σ' οποιοδήποτε κράτος, σ' οποιαδήποτε γωνιά του πλανήτη.

Η θλιβερή σημερινή εικόνα και ο θλιβερός απολογισμός δεν σημαίνει ότι δεν έχουν γίνει σημαντικά βήματα από τη Διεθνή Κοινότητα για τον περιορισμό των παραβιάσεων, μολονότι, παρά τις καθολικές διακηρύξεις, επικρατούν συνήθως διπλά μέτρα και σταθμά όταν έρχεται η στιγμή οι μεγάλες και ισχυρές δυνάμεις να ενσωματώσουν τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην άσκηση της εξωτερικής τους πολιτικής (για να μην αναφερθούμε στα του οίκου των), στην παροχή βοήθειας, στις εμπορικές και οικονομικές σχέσεις, στις πωλήσεις όπλων, γενικά στη διπλωματία.

Συνταρακτικά αποτελέσματα ίσως να μην προκύψουν από τη Διάσκεψη της Βιέννης, αν μη τι άλλο διότι αρκετές χώρες έχουν να λογοδοτήσουν για τις «επιδόσεις» τους. Όσες όμως χώρες επιθυμούν πράγματι να υπερασπίσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα θα πρέπει να επιμείνουν στην εφαρμογή ορισμένων αρχών που δεν είναι διαπραγματεύσιμες:

- ότι τα ατομικά δικαιώματα είναι καθολικά, ενιαία και απόλυτα και δεν μπορούν να τροποποιηθούν από τις πολιτισμικές ή άλλες «ιδιαιτερότητες» που επικαλείται κάθε χώρα.
 - ότι τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα δεν μπορούν να συνδέονται με επίπεδα «οικονομικής ανάπτυξης» κι άλλες «ανώριμες» καταστάσεις ως δικαιολογία για τη διαρκή αναστολή της εφαρμογής τους ή τη διαρκή παραβίασή της, και
 - ότι ο σεβασμός τους αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο για τη διατήρηση της ειρήνης, τόσο στο εσωτερικό των κρατών όσο και στις διακρατικές σχέσεις.
- Υπάρχουν άφθονα παραδείγματα που επιβεβαιώνουν του λόγου το αληθές.

**Τα ατομικά
δικαιώματα είναι
καθολικά, ενιαία και
απόλυτα και δεν
μπορούν να
τροποποιηθούν από
τις πολιτισμικές ή
άλλες
«ιδιαιτερότητες» που
επικαλείται κάθε
χώρα.**

Η άρνηση του Ντε Μικέλιν να αποδεχθεί την Αυστρία στην ΕΟΚ, με τη δικαιολογία ότι θα πρέπει να παραμείνει ουδέτερη, αποτέλεσε το πρώτο δείγμα πολιτικής ανωριμότητας της ιταλικής εξωτερικής πολιτικής στον μεταδιπολικό κόσμο. Οι Ιταλοί φοβούνται την κατάσταση που επικρατεί στο Νότιο Τιρόλο, για τους Αυστριακούς, ή 'Άλτο Άντινζε, για τους Ιταλούς, όπου η πλειοψηφία του πληθυσμού είναι γερμανόφωνη. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση περνά μέσα από κάποια συγκεχυμένη ιδέα μιας «μεγάλης Ιταλίας».

Ο κατακερματισμός της Γιουγκοσλαβίας αποτελούσε επί 70 χρόνια το όνειρο του ιταλικού εθνικισμού. Για το λόγο αυτό, η άμεση αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Σλοβενίας, της Κροατίας και της Βοσνίας είχε γίνει έμμονη ιδέα για την ιταλική κυβέρνηση. Τουλάχιστον ο Αντρεόττι μετά από έναν χρόνο είχε το θάρρος να παραδεχθεί ότι αποτέλεσαν ένα μεγάλο σφάλμα. Σήμερα ακόμα και η επίσημη αμερικανική πολιτική το αναγνωρίζει ρίχνοντας τις ευθύνες, στη Γερμανία (δηλώσεις του Κριστόφερ στην USA Today).

Βαλκανική σαλάτα και καρμπονάρα

Για τους Ιταλούς η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας θα έπρεπε να επιτευχθεί μέσα από μια

συρρίκνωση της Σερβίας με τη δημιουργία τριών κρατών με ίσο περίπου βάρος. Όμως, παρά το εμπάργκο, ο Μιλόσεβιτς κατορθώνει να κρατιέται σταθερά στην εξουσία, οι Σέρβοι της Βοσνίας συνεχίζουν να ελέγχουν πάνω από τη μισή Βοσνία, ενώ οι Σέρβοι της Κράινας συνεχίζουν να αντιστέκονται στους Κροάτες του Τούτζμαν.

Η άνευ όρων υποστήριξη στον Τούτζμαν αποδείχθηκε ένα φιάσκο. Πέρα από τα προβλήματα που δημιουργούνται στην ιταλική κυβέρνηση, η οποία συνεχίζει να υποστηρίζει ένα καθεστώς που ακολουθεί τα πρότυπα των Σέρβων εθνικιστών στην αντιμετώπιση των αμάχων, οι περιορισμοί εναντίον της ιταλικής μειονότητας, που ζει στη χερσόνησο της Ίστριας και στα παράλια της Δαλματίας, έχουν δημιουργήσει σοβαρά εθνικιστικά προβλήματα στις ιταλικές παραμεθόριες περιοχές, όπου υπάρχουν πάρα πολλοί Ιταλοί πρόσφυγες που εγκατέλειψαν αυτές τις περιοχές μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Οι πρωτοβουλίες του Μητσοτάκη για τη διευθέτηση των σχέσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και την πρώην Γιουγκοσλαβική Μακεδονία περιόρισαν σημαντικά την ιταλική παρουσία στο νότιο τμήμα της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Στην Ελλάδα κατόρθωσαν να δημιουργήσουν ένα κλίμα εναντίον τους, ενώ στη Γιουγκοσλαβική Μακεδονία οι Αμε-

ρικάνοι φαίνεται ότι αποτελούν τη μόνη ικανή εγγύηση για το καθεστώς.

Στην Αλβανία η ήττα του σοσιαλιστικού κόμματος, του οποίου ο Κράξι έχει την κοινοματική ταυτότητα ν.3, και η άνοδος του φιλο-αμερικανού Μπερίσα στην εξουσία ψύχραναν τις ιταλο-αλβανικές σχέσεις. απάτες στους πόρους της ανθρωπιστικής βοήθειας για την Αλβανία από τους πρώτους σοσιαλιστές (κομμουνιστές) πρωθυπουργούς Καρκάνι και Νάνο σε συνεργασία με τον πρώην ιταλό πρόεδρο στα Τίρανα Κοντίλι, ο οποίος έχει ήδη μετατεθεί στην Τζανιά, ενώ οι ιταλικές δικαστικές αρχές αποκάλυπταν συνεχώς καινούργια στοιχεία βάρος τους, ανάγκασαν τους χριστιανοδημοκράτες που ελέγχουν τώρα το ΥΠ.ΕΞ. να στείλουν επανειλημμένα επιτετραμένους για την αναθερμανση των ιταλο-αλβανικών σχέσεων. Ουσιαστικά η Αλβανία έχει στραφεί προς τις ΗΠΑ.

Οι πρωτοβουλίες της Τουρκίας ανησυχούσαν τον νέο ιταλό υπουργό Εξωτερικών Αντρεάτα, χριστιανοδημοκράτη και οικονομολόγο. Από τη στιγμή που η Τουρκία αντιπροτάθηκε για την αποστολή τουρκικής στρατιωτικής ειρηνευτικής δύναμης στη Βοσνία, τα ιταλικά ΜΜΕ, τα οποία είναι βασιλικότερα του βασιλέως άρχισαν μια συστηματική αντι-τουρκική πολιτική. Η ιταλική κυβέρνηση, που σιωπά επανειλημμένα για την κατάσταση στο τουρκικό Κουρδιστάν, την Κύπρο και την τουρκική ανάμειξη στις συγκρούσεις των πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών της Ασίας, ανακαλύπτει ξανά νικά δια στόματος Αντρεάτα ότι «μέσα στην ΕΟΚ υπάρχει μια δυσπιστία εναντίον της Τουρκίας. Η Ιταλία είναι απολύτως σύμφωνη για την αποστολή στρατιωτικής αποστολής από τις άλλες ισλαμικές χώρες».

Σύμφωνα με τον Αντρεάτα, «υπάρχει άμεση μεταχείριση ανάμεσα στη Ρώμη και τη Άγκυρα, στην οποία δόθηκε η άδεια συμμετοχής στην επιχείρηση "ζωνών μη πτήσης" παρ' ότι η παρουσία της Τουρκίας δεν άρεσε στο μεγαλύτερο μέρος των κρατών-μελών του ΟΗΕ για ιστορικούς λόγους, τους ίδιους ιστορικούς λόγους τους οποίους, με τη δικαιολογία ότι η Ιταλία αποτελεί μια γειτονική χώρα με την πρώην Γιουγκοσλαβία απογορεύθηκε στους Ιταλούς στρατιώτες συμμετάσχουν στην αποστολή κυανόκρανων ακόμα και για την συνοδεία ανθρωπιστικών εφοδιοπομπών που διοργανώνουν οι οργανώσεις των ιταλών ανθρωπιστών εθελοντών. Ειδικά για τους Ιταλούς ανθρωπιστές εθελοντές, η υποκρισία της ιταλικής κυβέρνησης ξεπερνά κάθε όριο!

Το ΝΑΤΟ; Ένα αυτοκίνητο...

Σε αυτήν τη φάση, η ιταλική κυβέρνηση

Ιταλική εξωτερική πολιτική: Κανόνια και... μακαρόνια

Του Αργύρη Παναγόπουλου

Λουξεμβούργο, Αθήνα, Κοπεγχάγη.

Τα αδιέξοδα και οι αδυναμίες της ιταλικής εξωτερικής πολιτικής βρίσκουν διέξοδο μέσα από έναν αχαλίνωτο φιλοατλαντισμό δίνοντας το στίγμα της περιορισμένης εθνικής κυριαρχίας της Ιταλίας και τα όρια της παρουσίας της στην ευρωπαϊκή και διεθνή σκηνή.

Η νέα ιταλική κυβέρνηση του Τσιάμπι ακολουθώντας τα δήματα της κυβέρνησης Αμάτο αρνείται κατηγορηματικά να χαράξει μια ρεαλιστική εξωτερική πολιτική συνεχίζοντας να παραπαίει ανάμεσα σε μια φιλοαμερικανική πολιτική χωρίς όρια και μια παντελή αδυναμία ανάληψης θετικών πρωτοβουλιών.

Οι στρατηγικοί στόχοι της ιταλικής εξωτερικής πολιτικής παρουσιάζουν ρωγμές σε πολλά σημεία.

προσπαθεί να εμπλέξει στο βαλκανικό παιχνίδι όσο το δυνατόν περισσότερο τους Αμερικανούς, πιστεύοντας ότι η γεωγραφική θέση της Ιταλίας θα της επιτρέψει να διαδραματίσει έναν πρωταγωνιστικό ρόλο για να επιτύχει κάποια στρατηγικά γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα που ο Ντε Μικέλις απέτυχε να υλοποιήσει.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ο Αντρεάτα εμφανίζεται ως ο πλέον φιλονατοϊκός υπ. Εξ. και τάσσεται υπέρ της στρατιωτικής επέμβασης στη Βοσνία. Ας μην ξεχνάμε ότι, προτού ακόμα η κυβέρνηση Τσιάμπι πάρει την ψήφο εμπιστοσύνης του ιταλικού Κοινοβουλίου, ο Τσιάμπι δεσμευόταν στον Κρίστοφερ για την πλήρη υποστήριξη της Ιταλίας σε οποιοδήποτε σχέδιο επέμβασης.

Ο Αντρεάτα βαδίζοντας σε αυτήν τη γραμμή δήλωσε στην Αθήνα ότι «το ΝΑΤΟ είναι ένα αυτοκίνητο με σταδιακή επιτάχυνση που έχει την τάση να είναι αμείλικτο και να μην επιτρέπει την αποσυναρμολόγησή του. Απέναντι σε μια μεγαλόψυχη κοινή γνώμη, συχνά απληροφόρητη, είναι ξεκάθαρο ότι είναι αναγκαίο να επιταχύνουμε τη δράση μας... Είναι αναγκαίο να ξεπεραστεί το βέτο του ΟΗΕ για μια άμεση επέμβαση στην πρώην Γιουγκοσλαβία από τις γειτονικές χώρες. Μου είναι δύσκολο να κατανοήσω την "ασυμμετρία" που υπάρχει (ανάμεσα στην Ιταλία και) την Τουρκία που ήδη συμμετέχει στις επιχειρήσεις στη Βοσνία».

Ο σοσιαλιστής ιταλός υπ. Άμυνας Φάμπρι σχολιάζοντας την επίσκεψη του ΝΑΤΟ στην Αθήνα, στην ίδια συχνότητα με τον Αντρεάτα, δήλωσε ότι «αποτελεί ένα θετικό μήνυμα η απόφαση της Δύσης να δεσμευτεί ακόμα και στρατιωτικά για να επαναφέρει την ειρήνη στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη», προτείνοντας, όπως ο Αντρεάτα, τη συμμετοχή των ιταλικών αεροπλάνων στις επιχειρήσεις.

Οι δηλώσεις της αμερικανικής κυβέρνησης ότι «βασίζεται στην παραδοσιακή βοήθεια της Ιταλίας» μάλλον δεν ικανοποίησαν την ιταλική κυβέρνηση που περίμενε μια πρόσκληση συμμετοχής στις εναέριες επιχειρήσεις.

Για να καλύψει αυτή τη διάσταση απόψεων ο Αντρεάτα ανακάλυψε ότι η πιθανή ιταλική συμμετοχή στις επιχειρήσεις θα αντιμετώπιζε οικονομικά προβλήματα γιατί το ιταλικό κοινοβούλιο δεν έχει εγκρίνει τα απαραίτητα κονδύλια. Σαν γνήσιος υπουργός του καθεστώτος των μίζων ανακοίνωσε έμμεσα ότι θα ζητήσει από τους Αμερικανούς οικονομική βοήθεια! Ας μην ξεχνάμε ότι ο Αντρεάτα στην κυβέρνηση Αμάτο είχε το υπουργείο κρατικού προϋπολογισμού. Τα έξοδα της αποστολής των 2.500 Ιταλών στρατιωτών στη Σομαλία κα-

λύφθηκαν σε πρώτη φάση από τα κονδύλια για τις δαπάνες για την ανθρωπιστική βοήθεια προς τις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Τι κανόνια, τι μακαρόνια! Για την ιταλική κυβέρνηση, η διαφορά βρίσκεται στο σερβίρισμα.

Ίσως για να προκαλέσει τη συγκίνηση των συναδέλφων του στη σύσκεψη της Αθήνας ο Αντρεάτα επικαλέστηκε «τις ανθρωπίνες ζωές που είχε ήδη προσφέρει η Ιταλία».

Πιθανώς ο Αντρεάτα να εννοούσε δύο περιστατικά όπου η αδιαφορία, η υποκρισία και ο στρουθοκαμηλισμός των ιταλικών κυβερνήσεων ξεπέρασε κάθε όριο.

Όταν, στους πρώτους μήνες του 1992, οι Κροάτες κατέρριψαν ένα ιταλικό ελικόπτερο με αποτέλεσμα να θρουν το θάνατο τα μέλη του πληρώματός του, η ιταλική κυβέρνηση με τις δηλώσεις του σοσιαλιστή αντιπροέδρου της κυβέρνησης και υπ. Δικαιοσύνης Μαρτέλι προσπάθησε με κάθε τρόπο να ρίξει την ευθύνη στους Σέρβους. Ήταν η περίοδος που το αντι-σερβικό μένος της ιταλικής κυβέρνησης, έφθανε τα όρια του παροξυσμού. Όταν τελικά αποδείχθηκε ότι το ελικόπτερο το είχαν καταρρίψει οι Κροάτες, ο Μαρτέλι χαμηλώνοντας τους τόνους δήλωσε απλά και μόνο ότι θα ζητηθούν ευθύνες. Σε καμιά περίπτωση ο Τούτζμαν δεν εμφανίστηκε υπεύθυνος ή αιμοσταγής όπως ο Μιλόσεβιτς.

Το δεύτερο περιστατικό είναι πρόσφατο και επίκαιρο. Αφορά στην εκτέλεση τριών ιταλών ανθρωπιστών εθελοντών από τους μουσουλμάνους πριν από ένα περίπου μήνα.

Η ιταλική κυβέρνηση όχι μόνο δεν έχει βοηθήσει καθόλου μέχρι σήμερα τις εθελοντικές οργανώσεις που θρουν μέσα τόσο στην Ιταλία όσο και στην πρώην Γιουγκοσλαβία, προσφέροντας ανεξαιρέτως βοήθεια σε όλους τους άμαχους, μα προσπαθεί με κάθε τρόπο να δυσκολέψει τη δράση τους μέσα στην ίδια την Ιταλία. Οι εθελοντικές οργανώσεις έχουν καταγγείλει επανειλημμένα τη στάση των ιταλικών κυβερνήσεων.

Όταν οι μουσουλμάνοι δολοφόνησαν τους δύο εθελοντές της καθολικής CARITAS και τον έναν εθελοντή της «Κομμουνιστικής Επανοικοδόμησης», το πέλαγος των εθελοντικών οργανώσεων θεώρησε προσβλητικές τις δηλώσεις συμπαράστασης της ιταλικής κυβέρνησης.

Όταν ο Αντρεάτα πρότεινε την συνοδεία των εφοδιοπομπών των ιταλών ανθρωπιστών εθελοντών στη Βοσνία από Ιταλούς στρατιώτες, το συντονιστικό όργανο των εθελοντικών ιταλικών οργανώσεων που θρουν στην πρώην Γιουγκοσλαβία κατήγγειλλε την πρόταση του Αντρεάτα δηλώνοντας ότι «δεν έχει σχέση με την πραγματικότητα, είναι ανεπίκαιρη, επικίνδυνη και δεν

Η Μοάνα Πότσι διδάσκει έρωτα ενώ το υπουργείο Εξωτερικών της Ιταλίας «διδάσκει ιστορία»

συμμερίζεται την ανάγκη ενίσχυσης των δυνάμεων του ΟΗΕ, της UNPROFOR και των κυανόκρανων. Οι Ιταλοί εθελοντές στη Βοσνία δεν έχουν την ανάγκη του ιταλικού στρατού μα έναν συγκεκριμένο συντονισμό, βοήθεια και υποστήριξη από την ιταλική κυβέρνηση. Ζητάμε την εφαρμογή του νόμου που εγγυάται την ανθρωπιστική βοήθεια στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Ζητάμε να επιτραπεί η άδεια παραμονής στην Ιταλία στους πρόσφυγες και στους λιποτάκτες. Αυτές είναι οι πραγματικές δεσμεύσεις που περιμένουμε από την κυβέρνηση και όχι η επικίνδυνη προοπτική αποστολής του ιταλικού στρατού στη Βοσνία». Για τους 7.000 ιταλούς ανθρωπιστές εθελοντές που δουλεύουν στην πρώην Γιουγκοσλαβία, ο φιλοπόλεμος Αντρεάτα αντιπροσωπεύει έναν πραγματικό κίνδυνο.

Στο μικρό διάστημα που πέρασε από τη μια σύσκεψη στην άλλη, τα γεράκια της σύσκεψης των Αθηνών έχουν να αντιμετωπίσουν μια εντελώς νέα κατάσταση.

Στην Ιταλία, τα όργανα του Συνδέσμου Βιομηχάνων, μπροστά στην πρόταση διαμελισμού της Βοσνίας, με τίτλο «Η Βοσνία τελειώσει με η κρίση συνεχίζεται» και υπότιτλο «Η ΕΟΚ πρέπει να βλέπει τα Βαλκάνια με περισσότερο ρεαλισμό», αναγκάστηκε να παραδεχθεί ότι «οι Σέρβοι και οι Κροάτες νίκησαν. Η διεθνής κοινότητα δεν αναγνώρισε έγκαιρα ότι οι Σέρβοι της Κράινας και της Βοσνίας δεν ήταν διατεθειμένοι να ζήσουν σε μια συγκεντρωτική Κροατία κάτω από την εξουσία του Κροάτη εθνικιστή Τούτζμαν, ούτε ήταν διατεθειμένοι να ζήσουν στην ισλαμική δημοκρατία που προπαγάνδιζε ο πρόεδρος της Βοσνίας Ιζετμπέκοβιτς. Η Ευρώπη, αναγνωρίζοντας τα δικαιώματα των Σέρβων, θα μπορούσε να ξαναποθετηθεί πάνω από τα αντίπαλα μέρη και να

επιβάλλει το σεβασμό των δικαιωμάτων για τους πληθυσμούς του Κόσσοβο και της Μακεδονίας και όλων των μειοψηφιών στη Σερβία και την Κροατία».

Οι απαντήσεις σε αυτό το σχόλιο βρίσκονται στις ειδήσεις που έρχονται από την Κοπεγχάγη και αφορούν στις κινήσεις του Τσιάμπι και του Αντρεάτα.

Η Ιταλία στην Κοπεγχάγη έρχεται αντιμέτωπη με τα οικονομικά και κοινωνικά της προβλήματα: με την έκρηξη της ανεργίας ακόμα και στον βιομηχανικό Βορρά, την κάθετη πτώση της παραγωγής, το δράμα της επανένταξης της λιρέττας στο ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα, που πετάχτηκε έξω όταν κατέρρευσε μαζί με τη στερλίνα, και, τέλος, με τους όρους της σύναψης του δεύτερου μέρους του δανείου που έχει ζητήσει από την Κοινότητα για να επιδιώσει οικονομικά.

Δεν είναι τυχαίο ότι η μόνη συνάντηση που πραγματοποίησε ο Τσιάμπι με τον Αντρεάτα πριν από την σύσκεψη έγινε με τους Βρετανούς Μίτσορ και Χερντ, που έχουν να αντιμετωπίσουν παράλληλα προβλήματα.

Στην Αθήνα, ο Αντρεάτα δήλωσε στον γενικό γραμματέα της Ατλαντικής Συμμαχίας ότι «η επιτυχία του ΝΑΤΟ βρίσκεται

στους οραματισμούς του». Στην Κοπεγχάγη, όταν στο διπλανό τραπέζι οι τρεις εμπόλεμοι θα συζητούν για το διαμελισμό του πτώματος, θα έχει ξεπεραστεί από τα γεγονότα.

Ίσως με τον πιθανό διαμελισμό της Βοσνίας να αποφύγουμε κάποιες επικίνδυνες στρατιωτικές επεμβάσεις. Ο υπ. Εξ. του Λουξεμβούργου Ζακ Πόος, εν ονόματι των ΕΟΚικών υπ. Εξ., θα δηλώσει στον Ιζεμπέκοβιτς ότι «πρέπει να καταλάβει πως είναι ανάγκη να καθίσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και πως θα πρέπει να εγκαταλείψει το όνειρο μιας στρατιωτικής επέμβασης της Δύσης».

Οι Ιταλοί θέλουν να... διδάξουν Ιστορία!

Από τον Νοέμβριο η Ιταλία θα έχει την προεδρία της Συνδιάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη. Παρουσιάζοντας στην Αθήνα το πλαίσιο του προγράμματος που θα ακολουθήσει η ιταλική προεδρία, ο Αντρεάτα δήλωσε ότι τον απασχολεί «η μορφή και ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης στις καταστάσεις που έχουν δημιουργηθεί οι εκρήξεις βίας και ο τρόπος με τον οποίο θα πρέπει να διδάσκεται η ιστορία».

Πολύ πιθανόν, αρκούμενος στις ιταλικές

στρατιωτικές παρεμβάσεις στη Σομαλία και στη Μοζαμβίκη, να αρκестεί στην ειρηνική επέμβαση αλλοίωσης της συλλογικής μνήμης διαμέσου της «διδασκαλίας της ιστορίας». Διαγράφοντας από τη μνήμη μας τις εικόνες του Σεράγιεβου, της Μοστίαρ και της Κρίνας, πιθανώς να πιστέψουμε ότι οι κραττές από τις δόμβες και οι ταφόπετρες αποτελούν αξεσουάρ γηπέδων μάξι-γκολφ, όπου οι υπ. Εξ. του ΝΑΤΟ και της ΕΟΚ περνούν ελεύθερα week - end τους.

Μπροστά στη μίζερη εξωτερική πολιτική μιας μεγάλης και γειτονικής σε μας ευρωπαϊκής χώρας, ας ελπίσουμε ότι ο υπουργός των Εξωτερικών της θα συνεχίσει να παραμένει στο αξίωμά του και μετά τον Νοέμβριο, γιατί, αν γίνουν πολιτικές εκλογές τον Οκτώβριο, πιθανώς να δούμε υπ. των Εξ. τ. Μπόσι, της αντιδραστικής και ρατσιστικής Λέγκας του Βορρά.

Τότε θα αντιληφθούμε ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση προχωρά με ταχείς ρυθμούς και ότι στα παράλια της Μεσογείου γεννιέται μια άλλη Γερμανία.

Από το Σεράγιεβο στο Σόλιγκεν και ίσα στη Μακεδονία, η ιταλική εξωτερική πολιτική παρουσιάζεται περισσότερο ανίκανη και ομορτυνιστική παρά επικίνδυνη. Όποιος «διδάσκει η ιστορία» ο κίνδυνος είναι πάντοτε εσωτερικός.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

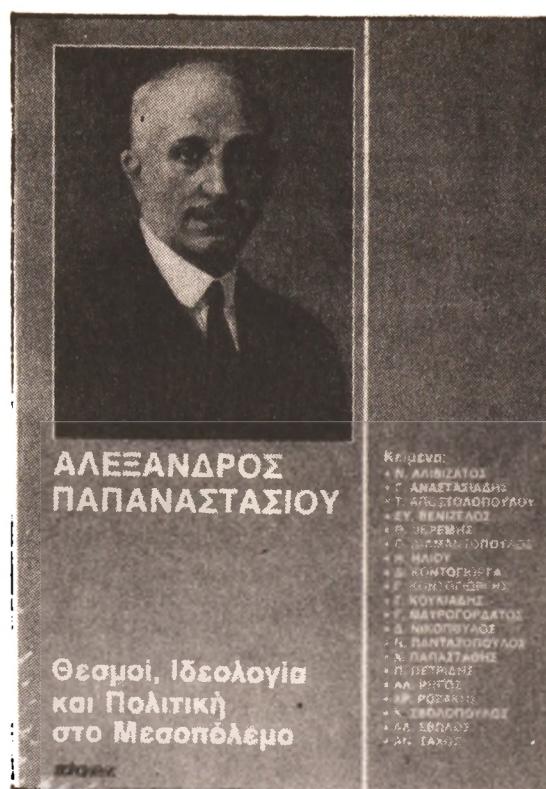
- Ομαδικής Ψυχοθεραπείας
- Δυναμικής της Οικογένειας
- Κοινωνικής Ψυχιατρικής
- Δυναμικής Ψυχιατρικής
- Ψυχολογικών Αξιολογήσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ & ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

• ΣΥΜΠΟΣΙΑ • ΣΥΝΕΔΡΙΑ • ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ • ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ • ΕΠΟΠΤΕΙΕΣ

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 644.7533 - 643.5980 - 644.5140

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:**
Θεσμοί, ιδεολογία
και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

ΚΕΙΜΕΝΑ:

- Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
- Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
- Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
- Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
- Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Η. ΗΛΙΟΥ
- Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
- Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
- Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
- Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
- Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
- Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
- Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
- ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
- ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
- Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
- ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΙΤΗΣ

Πολιτικός σεισμός

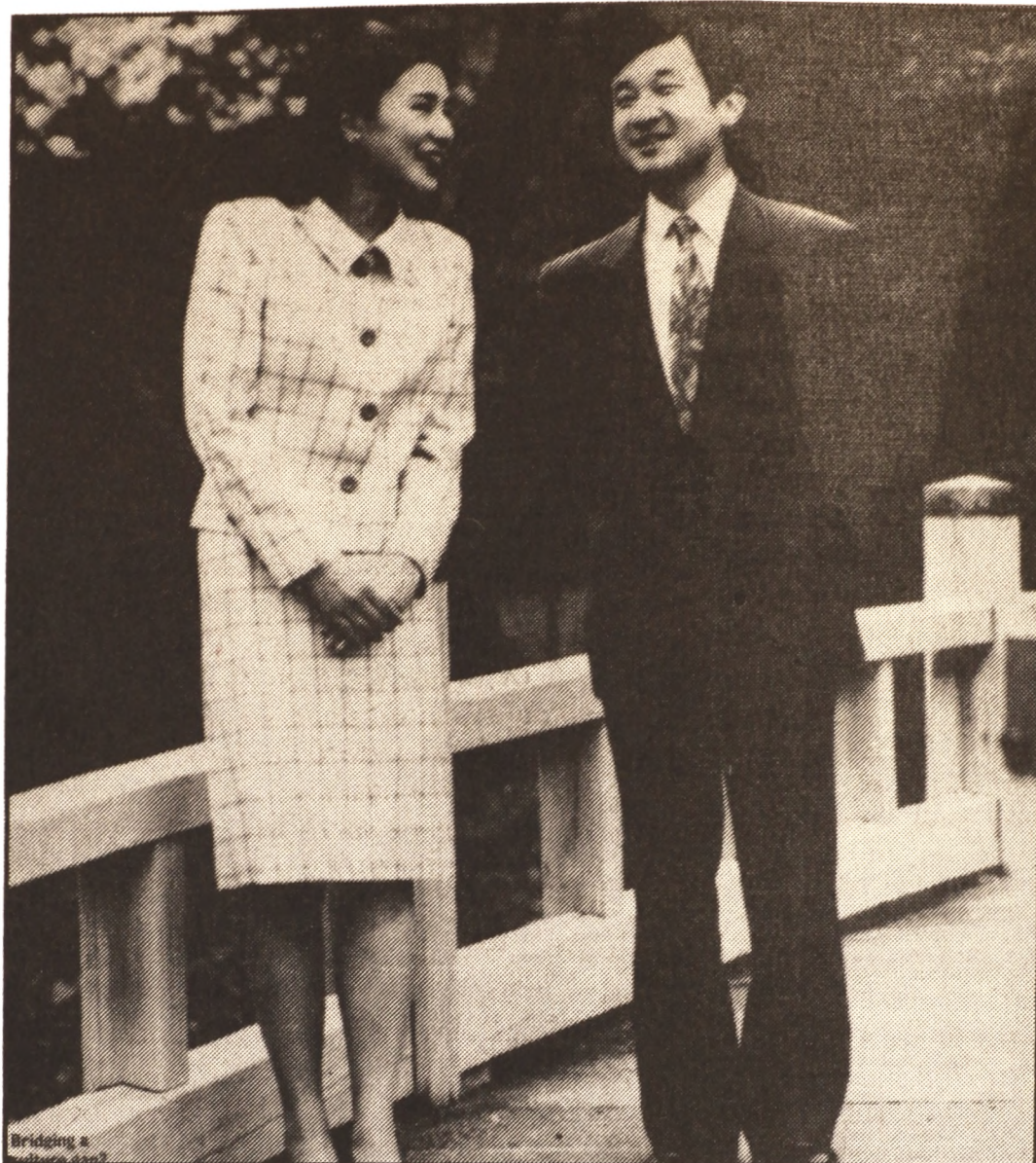
Η μεταπολεμική πολιτική συναίνεση στην Ιαπωνία θρυμματίστηκε την περασμένη εβδομάδα, καθώς ο πρωθυπουργός Μιγιαζάβα ηττήθηκε στη Βουλή σε ψήφο εμπιστοσύνης μετά από πρόταση της σοσιαλιστικής αντιπολίτευσης. Μαζί με την αντιπολίτευση ψήφισαν και 55 βουλευτές φράξιας του κυβερνώντος Φιλελεύθερου Δημοκρατικού Κόμματος (LDP).

Εντός 40 ημερών θα διεξαχθούν εκλογές που χαρακτηρίζονται ως οι πιο κρίσιμες στη μεταπολεμική πολιτική ιστορία της χώρας, καθώς νέες πολιτικές συμμαχίες και νέα γενικά πολιτικών από τον συντηρητικό χώρο απειλούν να ανατρέψουν τον κατεστημένο τρόπο διακυβέρνησης και το κατεστημένο LDP που κυβερνά αδιάλειπτα τη χώρα για 38 ολόκληρα χρόνια. Κι όλα αυτή τη στιγμή που η Ιαπωνία φιλοξενεί μετά από τρεις εβδομάδες τη διάσκεψη, των επτά πλουσιότερων χωρών του κόσμου, σε μια συνάντηση από την οποία αναμένονται πολλά στον τομέα των εμπορικών σχέσεων.

Η γιαπωνέζικη πολιτική σκηνή δεν φημίζεται για τη διαφάνειά της. Κι αυτό επιβεβαιώθηκε κατά την ψηφοφορία στη Βουλή, όπου η υπό τον κ. Χάλα φράξια του κυβερνώντος κόμματος συμπαρέσυρε κι άλλους βουλευτές και κατεψήφισε την κυβέρνηση.

Η πρόταση δυσπιστίας της αντιπολίτευσης αφορούσε στην αποτυχία του πρωθυπουργού Μιγιαζάβα να «ξεκαθαρίσει» την πολιτική ζωή από τα σκάνδαλα και τη διαφθορά: «Είσαι ψεύτης», του είπε ο ηγέτης των σοσιαλιστών Γιαμαμπάνα, και «αξίζεις να πεθάνεις χιλιάδες φορές γι' αυτό το έγκλημα». Ωστόσο, την πολιτική του θανατική καταδίκη χρειάστηκε να προσυπογράψουν και οι «δικοί» του που έβγαλαν τα μαχαίρια. Ο μάλλον αναποφάσιστος και αντιδημοφιλής πρωθυπουργός (μόνο 9% επιδοκimasία απ' τους εκλογείς) οδηγήθηκε στο μοιραίο τέλος χωρίς καν να το πάρει είδηση.

Το LDP προήλθε από τη συγχώνευση των

Η φέστα των αυτοκρατορικών γάμων τελείωσε: Τα κεφάλια μέσα για τους πολιτικούς της Ιαπωνίας

συντηρητικών κομμάτων, των φιλελεύθερων και δημοκρατικών, το 1955 με τις ευλογίες της Αμερικής για να αντιμετωπιστεί το ενδεχόμενο αριστερής πολιτικής στροφής. Από τότε κυβερνά τη χώρα. Αλλά η νέα γενιά του κόμματος πιστεύουν ότι επήλθε η ώρα για ριζικές αλλαγές στο εσωτερικό και έναν νέο προσανατολισμό στην εξωτερική πολιτική, όπου η Ιαπωνία καλείται να παίξει ενεργότερο πολιτικό ρόλο στη διεθνή σκηνή γεφυρώνοντας το χάσμα μεταξύ της οικονομικής της ισχύος και της απουσίας της ή της μειωμένης συμμετοχής της στο παγκόσμιο παιχνίδι.

Ιθύνων νους της μεταστροφής αυτής, που επιδιώκεται να επιτευχθεί με τη διάσπαση του κυβερνώντος κόμματος που έχει ήδη συντελεστεί, είναι ο «νονός» του κόμματος, Κανεμάρου, που πριν από λίγους μήνες κατηγορήθηκε για σκάνδαλα.

«Νονός» και ο ισχυρότερος πολιτικός ανήρ της Ιαπωνίας από τον οποίο εξαρτώντο όλοι οι πρωθυπουργοί του LDP. Είχε καλές σχέσεις στα παρασκήνια με πτέρυγες της αντιπολίτευσης και ήταν υπέρμαχος μιας διεύρυνσης της κυβέρνησης προς

προοδευτικότερες πολιτικές δυνάμεις. Ο Κανεμάρου προωθούσε ως εναλλακτική λύση στην πρωθυπουργία τον προστατευόμενο του Οζάβα, 57 ετών, ο οποίος όμως αναγκάστηκε να αποσυρθεί από το παρασκήνιο μετά τα σκάνδαλα που έπληξαν τον «νονό» του, δάζοντας με τη σειρά του ως άνθρωπό του στο προσκήνιο τον Χάλα.

Ύστερα απ' όλες αυτές τις ίντριγκες, που οδήγησαν στην πτώση του Μιγιαζάβα, οι εκλογές αναμένονται με τεράστιο ενδιαφέρον, καθώς η αναδιάρθρωση στο χώρο της συντηρητικής παράταξης είναι εμφανής. Οι νέοι πολιτικοί είναι και φορείς νέων απόψεων και εκφραστές νέων κοινωνικών συμμαχιών που εκφράζουν το δυναμισμό της σημερινής Ιαπωνίας στις μεταψυχροπολεμικές συνθήκες, όπου έχει εκλείψει πλέον η ενοποιητική ουσία του αντι-κομμουνισμού.

Και στην Ιαπωνία τα χαρτιά ξαναμοιράζονται και οι αναδιατάξεις στο επίπεδο των πολιτικών ηγεσιών αποτελούν ένδειξη νέων πολιτικών προσανατολισμών στη χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου.

Κ.Β.

Δεν θα μπορούσε κανείς βέβαια να προβλέψει ότι η κ. Τσιλλέρ, την οποία ο Ντεμιρέλ απέσπασε από το χώρο του Πανεπιστημίου πριν τρία χρόνια για να την φέρει στην πολιτική και να την κάνει αργότερα υπουργό των Οικονομικών, θα είχε τέτοια ιλιγγιώδη άνοδο.

Η κ. Τσιλλέρ δεν ανήκει στις τουρκικές πολιτικές οικογένειες και δυναστείες. Αποφοίτησε από το American College for Girls στην Κωνσταντινούπολη και συνέχισε τις σπουδές της στην Αμερική. Προέρχεται από πλούσια οικογένεια και είναι ιδιοκτήτρια αλυσίδας καταστημάτων. Μένει σε *in* συνοικία στην Κωνσταντινούπολη και το σπίτι της βλέπει τον Βόσπορο. Οι τουρκικές εφημερίδες υπολογίζουν την περιουσία της σε 45 εκ. δολάρια.

Φαίνεται πως αυτό που έπεισε τους 1.200 βουλευτές και αντιπροσώπους κομματικών οργανώσεων να την εκλέξουν στην αρχηγία του κόμματος δεν ήταν τόσο η «εικόνα» που θα δημιουργούσε στο εξωτερικό αλλά κυρίως η «εικόνα» και η απήχησή της στο εσωτερικό.

Φαίνεται να επικράτησαν οι υπολογισμοί ότι η κ. Τσιλλέρ μπορεί να εκπροσωπήσει τις οικονομικές προσδοκίες της κατώτερης μεσαίας τάξης και των πολυπληθών μικροαστικών στρωμάτων των πόλεων, την επιχειρηματική τάξη και τις δυτικόφιλες εκσυγχρονιστικές δυνάμεις. Το γεγονός είναι ότι ο άνδρας της, Οζέρ Ουκουράν, δέχτηκε να φέρει το επώνυμό της, προσθέτει στη θετική

της εικόνα στο εσωτερικό ή τουλάχιστον στη μορφωμένη ελίτ της, σε μια χώρα όπου η θέση των γυναικών κάθε άλλο παρά αξιοζήλευτη είναι, μολονότι σε πολλούς τομείς οι γυναίκες έχουν σημειώσει θεαματικά δόγματα (πάνω από το 20% των δικηγόρων, μεγάλο ποσοστό μηχανικών και πλειοψηφία σχεδόν στο πανεπιστημιακό διδακτικό προσωπικό).

Δυσκολίες

Πέρα όμως από τις πρώτες θετικές εντυπώσεις, η κ. Τσιλλέρ έχει να αντιμετωπίσει σοβαρά και δύσκολα προβλήματα.

Κατ' αρχήν, στον οικονομικό τομέα, «το τέρας του πληθωρισμού» εξακολουθεί να παραμένει αδάμαστο (ο ετήσιος ρυθμός ξεπερνά το 60%). Η διαμάχη της με τον μονεταριστή διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας, Σαράκογλου, για το ύψος των επιτοκίων δείχνει ότι στην οικονομική πολιτική η κ. Τσιλλέρ δεν υιοθετεί ακραίες θέσεις. Αλλά η βραδυπορία στις ιδιωτικοποιήσεις (μόνο το 1/5 των αναγγελθέντων έχει πραγματοποιηθεί) και τα δημοσιονομικά ελλείμματα θα αποτελέσουν σοβαρούς πονοκεφάλους για την κ. Τσιλλέρ.

Στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής αποτελεί άγνωστη ποσότητα και ως προς αυτό, στα πρώτα της τουλάχιστον δόγματα στην πρωθυπουργία, τον πρώτο λόγο και την υψηλή εποπτεία θα έχει ο Ντεμιρέλ, συνεπικουρούμενος από το κατεστημένο του τουρκικού ΥΠΕΞ.

Μεγάλο εσωτερικό πρόβλημα αποτελεί το Κουρδικό. Τα 12 εκ. των Κούρδων δεν μπορούν ούτε τηλεόραση να παρακολουθήσουν στη γλώσσα τους, ενώ στη νοτιοανατολική Τουρκία οι αντάρτες του Κουρδικού Εργατικού Κόμματος (PKK), του Οτσαλάν, συγκρούονται συνεχώς με τις κυβερνητικές δυνάμεις. Παρά τις προ μηνών εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των τουρκικών κυβερνητικών στρατευμάτων εναντίον των Κούρδων της Τουρκίας, φαίνεται πως το PKK διατηρεί

Η... μητέρα - πατρίδα

του Κ. Βασιλείου

Η εκλογή της κ. Τανσού Τσιλλέρ στην αρχηγία του κόμματος του Ορθού Δρόμου στην Τουρκία και κατά συνέπεια στο αξίωμα της πρωθυπουργού χαιρετίστηκε από τη Δύση σαν την απαρχή μιας νέας εποχής στην πολιτική ιστορία της γειτονικής χώρας. Η 47χρονη Τσιλλέρ έχει όλα τα αναγκαία χαρακτηριστικά για μια θετική «εικόνα» στη Δύση.

Έχει όμως και τις δυνατότητες να αντιμετωπίσει τα σοβαρά εσωτερικά προβλήματα της Τουρκίας; Και σε ποιο βαθμό θα μπορέσει να κινηθεί ανεξάρτητα από τον πρόεδρο Ντεμιρέλ, που συνταγματικά είναι μεν «ουδέτερος», στην πραγματικότητα όμως δεν πρόκειται να αφήσει σε κανέναν ελεύθερο πεδίο και στο κόμμα του και στη διακυβέρνηση της χώρας;

μπορεί να απειλήσει σοβαρά το πολιτικό σύστημα της χώρας ή να έρθει στην εξουσία, μετά από κάποιο σαρωτικό λαϊκό ισλαμικό κίνημα.

Ο «εκσυγχρονισμός» λοιπόν στην κορυφή των πολιτικών ηγεσιών από πολιτικούς που δεν έχουν τέτοιες καταβολές «δικαιολογημένα» επαινείται από τη Δύση που θέλει την Τουρκία ως «καλό παράδειγμα» απέναντι σε άλλες χώρες, όπου ο ισλαμικός φονταμενταλισμός γίνεται πολιτικά απειλητικός (π.χ. Αλγερία, Αίγυπτος). Αλλά και προς άλλες χώρες της περιοχής. Για τη Δύση, η Τουρκία αποτελεί απόδειξη ότι μπουσουλμανισμός, εκσυγχρονισμός και κομματικός πλουραλισμός (τα ανθρώπινα δικαιώματα έρχονται σε δεύτερη μοίρα) μπορεί να συνυπάρξουν.

Η κ. Τσιλλέρ καλείται λοιπόν να ανταποκριθεί επαρκώς σ' αυτή την εικόνα του «καλού παραδείγματος» και να επιδείξει πλέον τις πολιτικές της ικανότητες. Ο μήνας του μέλιτος και η αρχική ευφορία δεν πρόκειται να διαρκέσουν για μεγάλο διάστημα.

Πολιτική ανανέωση

Η γενιά των σαραντάρηδων αρχίζει να αλλάζει το πολιτικό σκηνικό στην Τουρκία, μετά από τρία στρατιωτικά πραξικοπήματα τα τελευταία 20 χρόνια. Ήδη, στο κόμμα της Μητέρας Πατρίδας, που συστήθηκε μετά το πραξικόπημα του 1980 και είχε ως ηγέτη τον εκλιπόντα Οζάλ, αρχηγός είναι ο Γιλμάζ. Το κόμμα του Ορθού Δρόμου απέκτησε την κ. Τσιλλέρ, ενώ ο ηγέτης των Σοσιαλδημοκρατών που συμμετέχουν στην κυβέρνηση Ερντάλ Ινονού, 67 ετών, αναμένεται να αποσυρθεί το φθινόπωρο στα πίσω έδρανα της Βουλής. Ο Μουράλ Καραγιαλτοίν, Δήμαρχος της Άγκυρας, προαλείφεται για διάδοχός του. Με την ανανέωση της πολιτικής ηγεσίας με νεώτερους πολιτικούς φαίνεται να αναδιοργανώνεται και η διάταξη των πολιτικών δυνάμεων στην Τουρκία.

Δεν αποκλείεται στο εγγύς μέλλον η, εν μέρει τουλάχιστον, συγχώνευση μεταξύ των κομμάτων της συσπειρωτικής παράταξης. Αλλά και στα αριστερά του πολιτικού φάσματος οι Σοσιαλδημοκράτες δεν αποκλείεται σύντομα να απορροφήσουν αριστερές δυνάμεις που έφυγαν απ' αυτό. Σ' αυτή την περίπτωση, η διαχωριστική γραμμή μεταξύ Δεξιάς και Αριστεράς θα καταστεί πιο ευκρινής και το πολιτικό σύστημα θα έχει να αντιμετωπίσει δύο μεγάλες παρατάξεις με ευκρινείς διαχωριστικές γραμμές. Γεγονός πάντως είναι ότι το πολιτικό βάρος μεταδίδεται σιγά - σιγά από την Άγκυρα στην Κωνσταντινούπολη κι ότι μια νέα γενιά πολιτικών διεκδικεί να κυβερνήσει μια χώρα που κάνει όλο και πιο αισθητή την παρουσία της στην περιοχή, αλλά και που έχει τρομακτικά εσωτερικά προβλήματα.

Παράδειγμα προς μίμηση

Στη Δύση, η εκλογή της κ. Τσιλλέρ χαιρετίστηκε για διαφορετικούς λόγους απ' αυτούς που επέτρεψαν την άνοδό της στην Τουρκία. Εκτιμάται ότι ο ισλαμισμός έκανε αρκετά απειλητικά βήματα στην Τουρκία τα τελευταία χρόνια, μολονότι η ισλαμική-εθνικιστική άκρα Δεξιά δε θεωρείται ότι

Κυκλοφορεί το καλοκαιρινό τεύχος

στα βιβλιοπωλεία (κεντρική διάθεση ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, τηλ. 3608954) και με συνδρομές, τηλ. 3216953.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΑ ΠΟΛΛΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

• "blow up" έρχονται οι πυρκαγιές • "Οι εντιμότεροι φίλοι μας" • Το PDS για την ιταλική κρίση • Συμμαχία 90/Πράσινοι: προτεκτοράτο η Βοσνία • Τα πρόσωπα και η κουλτούρα του σερβικού εθνικισμού • Μακεδονικό: απολογισμός και προοπτικές • Η Ευρώπη μετά το δανικό δημοψήφισμα • Η οικονομική πολιτική στο μικροσκόπιο • Πόσα επίπεδα αυτοδιοίκησης; "Βιασμοί και κοινωνικά αντανάκλαστα" • Η ομοφυλόφιλη επιθυμία σήμερα • Αυθαιρεσία και αυθαίρετα • Αρχείο μνημείων, πότε; • Πολιτιστικά θερινής νύχτας.

Κείμενα των:

Σ. ΜΠΕΣΤ και Ν. ΚΕΛΝΕΡ, Λ. ΜΠΕΡΤΙ, ΑΛ. ΡΑΙΧΛΙΝ, Μ. ΡΟΚΑΡ, ΣΒ. ΣΛΑΠΣΑΚ, Α. ΤΟΥΡΕΝ, Ε. ΧΟΜΠΣΜΠΑΟΥΜ και ένα Μανιφέστο του Marxism Today.

Συνεντεύξεις:

του Λ. Χατζηπροδρομίδη στη Χ. Πουλίδου και των Τ. Γιαννίση, Γ. Μπήτρου, Δ. Παπούλια, Δ. Χατζησωκράτη, Ν. Χριστοδουλάκη

Γράφουν και σχολιάζουν οι:

Π. Αθανασόπουλος, Γ. Βαλλιαντός, Σ. Βαλντέν, Θ. Γεωργακόπουλος, Β. Γεωργακοπούλου, Θ. Γιαλκέτσης, Β. Δωροβίνης, Γ. Ζωγράφος, Χ. Ιορδάνογλου, Π. Καβάσαλης, Γ. Καλογήρου, Μ. Καραμικέ, Β. Κατσαρού, Ρ. Κλουτσινιώτη, Σ. Κουρουζίδης, Γ. Κούρτοβικ, Λ. Λουλούδης, Α. Λυμπεράκη, Α. Οικονομίδης, Μ. Παπαγιαννάκης, Ε. Παπακωνσταντίνου, Α. Παππάς, Γ. Τζαννετάκος, Σ. Τριλίκης.

■ NADIR-GATE

Με συνταρακτικές αποκαλύψεις -βρετανικό watergate- απειλεί ο φυγάς Ναδίν, που παραθερίζει υπό αυστηρή δική του φρούρηση στα κατεχόμενα της Κύπρου, μετά τις αποκαλύψεις ότι λάδωσε δεόντως το κυβερνών Συντηρητικό Κόμμα κατά την περασμένη δεκαετία, σε μια προσπάθεια να χριστεί «ιπ-

πότης» και κατά συνέπεια περισσότερο αποδεκτός από το αγγλικό κατεστημένο. Τα χρήματα εισέρρευσαν στα ταμεία του κόμματος (και Κύριος οίδε προς ποιες άλλες κατευθύνσεις...). Αναμένονται κι άλλες αποκαλύψεις εν μέσω συζητήσεων περί του τρόπου «χρηματοδότησης» των κομμάτων που στη Βρετανία έχει αφεθεί ολοκληρωτικώς στα χέρια της ιδιωτικής (ατομικής και εταιρειακής) πρωτοβουλίας... Τάχαμε γράψει στο ANTI...

Μύριζε η υπόθεση αυτή της πολύχρονης Πόλλυ Πεκ.

■ ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Δύο γυναίκες στα πηδάκια της εξουσίας σε μεγάλες χώρες, όπως ο Καναδάς και η Τουρκία, αποτελεί αναγκαστικά εντυπωσιακό γεγονός. Η 46χρονη ξανθή δικηγόρος του Καναδά **Κιμ Κάμπελ** εξελέγη αρχηγός του Συντηρητικού Κόμματος και διαδέχεται στην πρωθυπουργία τον Μαλρόνι. Δεν αποκλείεται μέχρι τα τέλη του έτους να προκηρύξει εκλογές για να πάρει και το χρίσμα του εκλογικού σώματος.

Στη γειτονική Τουρκία, η Τανσού Τσίλλερ, 47 ετών, γίνεται αρχηγός του συντηρητικού κόμματος του Ορθού Δρόμου και κατά συνέπεια πρωθυπουργός, εφόσον ο κ. Ντεμιρέλ μεταπήδησε ήδη στην προεδρία μετά το θάνατο του Οζάλ. Αλλαγή με πολύ συμβολικό χαρακτήρα για τη νεώτερη Τουρκία. Την ουσία θα τη δούμε αργότερα.

Τώρα, πώς γίνεται και οι γυναίκες καταφέρνουν να αναρριχώνται στα ύπατα αξιώματα των συντηρητικών κομμάτων, είναι κάτι που δεν έχει επαρκώς εξηγηθεί. Μήπως τα «προοδευτικά» κόμματα είναι πιο ανδροκρατούμενα; Μυστήριο.

■ ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

«Δεν μπορώ να ζήσω στη Γερμανία. Θα φύγω». Μ' αυτά τα λόγια, ο διάσημος γερμανός τενίστας, Μπόρις Μπέκερ, ανακοίνωσε την απόφασή του να εγκαταλείψει για πάντα την πατρίδα του, λόγω της συμπεριφοράς των συμπατριωτών του απέναντι στην αρραβωνιαστικιά του (ΣΗΜΕΙΩΣΗ: είναι μαύρη). «Είναι πολύ λυπηρό», είπε ο Μπέκερ.

■ Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΩΝ ΑΦΡΙΚΑΝΩΝ

Ό,τι και να λένε, όσα και να

γράφονται για την κρίση της πολιτικής, η δημοκρατία προχωρεί ακόμα και στην Αφρική. Την περασμένη εβδομάδα ο τελευταίος Αφρικανός δικτάτωρ έχασε το μονοκομματικό του κράτος. Τα 4 εκατ. ψηφοφόροι του Malani επέλεξαν την πολυκομματική δημοκρατία και απέριψαν το 30χρονο σύστημα του Δρος Band(a), 97 ετών και «εφ' όρου ζωής» προέδρου της χώρας. Η πλειοψηφία στο σχετικό δημοψήφισμα ανήλθε μεταξύ 60% και 65%, πράγμα που αποτέλεσε σοκ για τον δρα παλπού του Malani, ο οποίος προκήρυξε το δημοψήφισμα για να αποδείξει στον υπόλοιπο κόσμο ότι μόνο μια μικρή μειοψηφία ήταν υπέρ του πολυκομματικού συστήματος. Τα τελευταία τρία χρόνια όλα τα μονοκομματικά και «σοσιαλιστικά» καθεστώτα της Αφρικής υποχρεώθηκαν, υπό την πίεση

των πραγμάτων, να επιτρέψουν τη λειτουργία κομμάτων της αντιπολίτευσης και να προκηρύξουν εκλογές. Μόνο ο Δρ Banda είχε απομείνει.

■ ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ

Βρετανία και Γαλλία αναμένεται να προτάξουν σθεναρή αντίσταση απέναντι στις αμερικανικές προτάσεις για παροχή έδρας στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών σε Γερμανία και Ιαπωνία. Ρεαλιστές, οι Αμερικανοί αναγνωρίζουν τα νέα κέντρα οικονομικής και πολιτικής ισχύος, αλλά το πράγμα δεν είναι τόσο απλό.

Αναμένεται μεγάλο διπλωματικό κατς, τη στιγμή μάλιστα που οι χώρες του Τρίτου Κόσμου διεκδικούν κι αυτές συλλογικά την εκπροσώπησή τους με μια έδρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Η αρχαία τριήρης με τα 17 κουπιά, τα «ξύλινα τείχη» της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, η ισχύς της αθηναϊκής κυριαρχίας, ταξιδεύει συμβολικά στον Τάμεση στην επέτειο των 2.50 χρόνων.

ΙΣΤΟΡΗΤΗΣ

Για να γνωρίσουμε τη σύγχρονη ιστορία μας
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ισαύρων 10 και Δαφνομήλη, 114 71 Αθήνα, Τηλ.: 3643272, Fax: 3641864

Ιωάννου Καλοστύπη

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

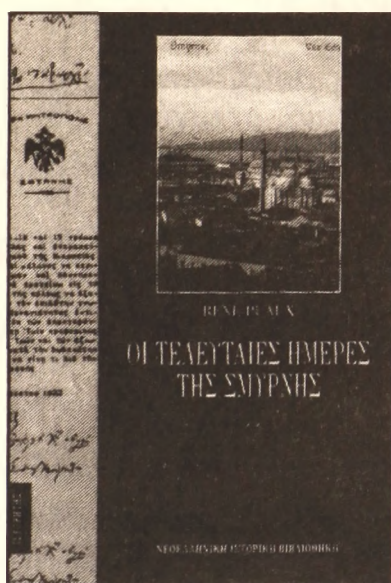
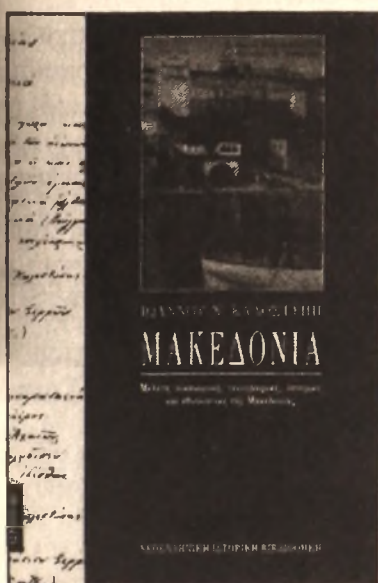
Μελέτη οικονομική, γεωγραφική, ιστορική
και εθνολογική

Μια διαχρονική εξέταση του Μακεδονικού χώρου:

- Μακεδονία και Αρχαιότητα
- Μακεδονία και Βυζάντιο
- Μακεδονία και Ρωμαίοι
- Μακεδονία και Τουρκοκρατία
- Πώς δημιουργήθηκε το Μακεδονικό ζήτημα

Ένα βιβλίο που δείχνει γιατί επανεμφανίστηκαν στις
μέρες μας οι αιώνιες διεκδικήσεις στο Μακεδονικό χώρο.

Σελ.: 315, 14×21 εκ., 2.900 δρχ.

René Puaux

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Πώς χάθηκε μια από τις σπουδαιότερες πόλεις του
Ελληνισμού:

- Ο ρόλος των ξένων και οι σκοπιμότητές τους
- Η εξοντωτική παραπειστική τακτική των Τούρκων
- Οι λεηλασίες, οι φόνοι, οι βιασμοί
- Η πυρκαγιά – η τελευταία πράξη του ξεριζωμού
- Οι πρόσφυγες – το μαρτύριο του Χρυσοστόμου

Ένα βιβλίο που δείχνει ότι ο Ελληνισμός πρέπει να
στηρίζεται πρωτίστως στις δικές του δυνάμεις.

Σελ.: 153, 14×21 εκ., 1.800 δρχ.

‘Η πεζογραφική μας παράδοση

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ *Τό βιβλίο της αυτοκράτειρας*
‘Ελισάβετ, Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ *Φθινόπωρο*,
Π. ΚΑΛΛΙΓΑΣ *Θάνος Βλέκας*, Α. ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ *Τό*
Τάξιμον, ΨΥΧΑΡΗΣ *Τό Ταξίδι μου*, Ι. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ
Πρώτη αγάπη, *‘Όταν ήμουν δάσκαλος*,
Π. ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ *Τό βυσσινί τριαντάφυλλο*,
Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ *Διηγήματα Α’*, *Διηγήματα Β’*,
Μ. ΜΗΤΣΑΚΗΣ *‘Αφηγήματα*, Π. ΝΙΡΒΑΝΑΣ *Τό*
πέραςμα τοῦ Θεοῦ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ *Οἱ νεκροί*
τῆς ζωῆς, ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΗΣ *‘Η Πάπισσα*
‘Ιωάννα, *‘Αφηγήματα*, Κ. ΡΑΔΟΣ *‘Ο πειρατής τῆς*
Γραμβούσης, ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΛΥΛΑΣ *Διηγήματα*,
ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΕΤΑΞΑΣ ΒΟΣΠΟΡΙΤΗΣ *Σκηναί τῆς*
ἐρήμου, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ *Λουκῆς Λάρας*,
ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ *‘Η φόνισσα*,
Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ *‘Η κερένια κούκλα*,
ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ *Διηγήματα τῆς στάνης*,
ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ *‘Ο ζητιάνος*,
Ι. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ *‘Ο Πατούχας*,
ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ *‘Η νοσταλγός καί ἄλλα*
διηγήματα, ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ *Νησιώτικες*
ιστορίες, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ *‘Ο πολυπαθής*,
‘Ο ζωγράφος, ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ *Ρεμβασμός*
τοῦ Δεκαπενταγούστου, ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ
Πεζογραφήματα, ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΥΣΗΣ *Διηγήματα*,
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ *Τρελά διηγήματα*,
ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ *Ναυαγίων Ναυάγια*,
ΔΗΜ. ΒΙΚΕΛΑΣ *Διηγήματα*,
ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ *Διηγήματα*,
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ *Τά διηγήματα*,
ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ *Βαρδιάνος στά σπόρκα*,
ΚΩΝ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ *‘Ο Κατάδικος*, ΚΩΝ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ
‘Η ζωή καί ὁ θάνατος τοῦ Καραβέλα, ΑΝΤΩΝΗΣ
ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ *‘Η ἐξαδέλφη καί ἄλλα διηγήματα*,
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ *Οἱ Κρῆτες μου*,
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ *‘Ιστορίες τοῦ Γιάννου*
‘Επαχτίτη καί ἄλλα διηγήματα, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ *‘Ο πύργος τοῦ ‘Ακροποτάμου*
ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ *‘Η λυγερή*, *Λόγια τῆς*
πλώρης, ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ *Σταμάτημα*, ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
ΚΟΚΚΙΝΟΣ *Μιά τουφεκιά στό Γαλάζιο Νερό*,
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ *‘Ο συμβολαιογράφος*

Μόλις κυκλοφόρησε

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Κόρη Εὐπειθῆς καί ἄλλα διηγήματα

Σύμβουλος ἔκδοσης: Μανόλης ‘Αναγνωστάκης

‘Η σειρά συνεχίζεται

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

‘Ασκληπιοῦ 6 ‘Αθήνα 106 80 - τηλ.: 3639982

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΤΟ «ΡΑΔΙΟΣΚΟΥΠΙΔΑΡΙΟ» ΚΑΙ ΤΟ Γ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Από τον κ. Βασ. Π. Καραγιάννη (που συμβάλλει στην έκδοση της πολύ καλής εφημερίδας *Παρέμβαση* της Κοζάνης) λάβαμε την παρακάτω επιστολή. Αφορμή το δημοσίευμα του Ν. Ράπτη για το Γ' Πρόγραμμα στο προηγούμενο τεύχος, θέμα της «κάποιες μικρές ιστορίες Τρίτου εν-διαφέροντος».

Αγαπητό ANTI

Στην επαρχία, ειδικά για όσους ζουν στην πρωτεύουσα, τίποτε δεν είναι δεδομένο από όσα εκεί θεωρούνται αυτονόητα. Πρέπει να διεκδικείς κάθε φορά για να έχεις ό,τι οι άλλοι συνέλληνες απολαμβάνουν, ή παρ' ό,τι τους παραχωρείται αδιαφορούν παγερά – και δικαιώματά τους.

Στην Κοζάνη υπάρχει μια ομάδα φίλων κι ακροατών του Τρίτου από την προ του Χατζιδάκι ακόμα περίοδο. Όταν αυτό ακουγόταν ευκρινώς και δεν είχε ενσκήψει η λαίλαπα της ελεύθερης (!) εμπορικής διαφημιστικής ραδιοφωνίας. Με την εμφάνιση αυτής, καθώς γρήγορα εξελίχθηκε σε ραδιοφωνική νεοπλασία, το σήμα του Τρίτου, που εδώ ερχόταν από μακριά (πομπός Πηλίου), δεχτηκε αλλεπάλληλες καταπατήσεις από το ραδιοσκοπιδαριό της πόλης. Κάλυπταν και καλύπτουν συνεχώς τη συχνότητά του (96,8) μέχρις ολοκληρωτικής εξαφανίσεως. Ποιος θα προστάτευε άλλωστε αυτό το κρατικό ραδιοφωνικό αποπαιδί, που ανήκει σ' όλους μας αλλά και σε κανέναν συγκεκριμένα υπεύθυνο; Και δεν είναι μόνον οι ιδιωτικοί Ρ/Σ που περιοδικά εξαφανίζουν το σήμα του, μέχρις ότου εξαφανιστούν κι αυτοί ή καταδεχτούν να παραμερίσουν λίγο τη συχνότητά τους: είναι κι η μόνιμη πλέον ενόχληση από την κρατική ΕΡΑ 4 της Φλώρινας, που ασκεί ιμπεριαλιστική ραδιοφωνική πολιτική (λόγω Σκοπίων προφανώς), διαχέεται σ' όλη τη Δ. Μακεδονία και ισοπεδώνει ό,τι βρει μπροστά της (εκτός από το σταθμό των Σκοπίων που φαίνεται ότι έχει δυνατότερο σήμα), και εν τέλει χώνεται σαν αγκάθι θανατηφόρο στο πλευρό του Τρίτου.

Με γράμματα, διαμαρτυρίες,

υπομνήματα, αιτήσεις, καταφέραμε να πείσουμε το Δημοτικό Συμβούλιο Κοζάνης (εκεί μάλλον κανένας δεν γνώριζε περί τίνος πρόκειται, είδαν όμως αίτημα με 200 υπογραφές και... συμφώνησαν), να ψηφίσει και να εγγράψει κονδύλιο στον προϋπολογισμό του, για να στησει με δικά του έξοδα, αναμεταδότη του Τρίτου. Η ΕΡΤ όμως θεωρεί το ποσό των 3.000.000 μικρό και... επιτρέπει να στηθεί αναμεταδότης, με προδιαγραφές όμως πολλών εκατομμυρίων. Άκουσον, άκουσον!

Αντ' αυτού μας ήρθε ένα ωραίο μεσημέρι το Κανάλι 29 κι ο κ. Γιαννόπουλος. Στην καμπάνια της *Ελευθεροτυπίας* δεν πήραμε μέρος. Ποιος τους εμπιστεύεται πλέον!

Στην ΕΡΤ τα διαδήματα που κάναμε ήταν σαν να τα απευθύνουμε σε ορνιθώνα. Άραγε, υπάρχει κάποια υπηρεσία, θεσμός ή διαδικασία να τον φοβούνται οι πειρατές της ελεύθερης ραδιοφωνίας που κατ' εξακολούθησιν καταπατούν τη συχνότητα του Τρίτου;

Στην Αθήνα οι αρμόδιοι γιατί δέχονται τις συνοδευόμενες με 100.000 δρχ. αιτήσεις νέων Ρ/Σ (και με το ποσό αυτό νομίζουν ότι όλοι τους νομιμοποιούνται) σε συχνότητες που γειτνιάζουν και φυσικά καταπίνουν αμέσως αυτήν του Τρίτου; Σε σκληρούς τόπους, όπως η Κοζάνη και η Μακεδονία, για την οποία τόσο πολύ... βαρυνκομούν στην Αθήνα, εμείς θα διεκδικούμε ό,τι η θλιβερή κρατική ΕΡΤ δεν κάνει, με όλα τα μέσα, ακόμα και με αυτοδικία έστω και αν αυτή αντιστρατεύεται την ευαισθησία που αποπνέει το αντικείμενο του πόθου μας: αλλά πιστεύουμε ότι τα ατομικά δικαιώματα και την αξιοπρέπεια, ελάχιστοι από εκείνους που πληρώνουμε γι' αυτό, θα συγκινηθούν να τα προστατεύσουν από όσους τα τσαλαπατούν.

Απεναντίας!

Ευχαριστώ

Βασίλης Π. Καραγιάννης
Χ. Μούκα 1 Κοζάνη

**ΓΙΑ ΤΟΝ
ΠΑΝΤΕΛΗ
ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟ**

• Από τον συνεργάτη μας Βαγγέλη Σακκάτο, το γράμμα που ακολουθεί:

Αγαπητό ANTI,

Στις κάποιες πληροφορίες και στοιχεία που δίνετε στη σελίδα 10, στο τεύχος σας 523, από 11.6.93 (και όχι από 11.5, σύμφωνα με το λάθος του εξωφύλλου σας), για τον αείμνηστο Παντελή Πουλιόπουλο απ' αφορμή την επέτειο των 50 χρόνων από την εκτέλεσή του, όπως και των άλλων 103 δεσμοτών αγωνιστών από τους Ιταλούς φασίστες της Κατοχής, υπάρχει ένα βασικό χρονολογικό λάθος που τον μεγαλώνει ηλικιακά κατά δέκα χρόνια.

Ενώ ο Παντελής Πουλιόπουλος γεννήθηκε στις 10 Μαρτίου 1900, «με τον αιώνα», όπως έλεγε, εσείς τον φέρετε γεννηθέντα το 1890!

Και με την ευκαιρία, κάτι πληροφοριακά συμπληρωματικό. Εκτός από το «Σπάρτακο», ο Πουλιόπουλος υπήρξε ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης και στις τροτσκιστικές οργανώσεις που τον ακολούθησαν, την ΟΚΔΕ και την ΕΟΚΔΕ.

Μέσα σ' αυτές και κυρίως στην τελευταία, οι εργάτες τροτσκιστές οι προερχόμενοι από το «Αρχείο», στο πρόσωπό του βρήκαν τον αδιαμφισβήτητο θεωρητικό και πολιτικό τους ηγέτη και μέσω αυτών διαιωνίστηκε ο τροτσκισμός στη χώρα μας.

Η ΕΟΚΔΕ υπήρξε η σημαντικότερη τροτσκιστική οργάνωση στην Ελλάδα, της οποίας τα περισσότερα στελέχη και μέλη εξοντώθηκαν και φυσικά από τους κατακτητές, αλλά και από την ελληνική αντίδραση, την αστική, αλλά και (κυρίως) τη σταλινική.

Μέλη της Ενιαίας Οργάνωσης Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδας (Ελληνικού Τμήματος της 4ης Διεθνούς) ήτανε και οι εκτελεσθέντες μαζί με τον Πουλιόπουλο στο Νεζερό τεταρτοδιεθνιστές Γιάννης Ευπόλυτος, Νώντας Γιαννακός (επίσης Θηβαίος, δάσκαλος) και Γιάννης Μακρής καθώς και οι εκτελεσθέντες με τους 200 την Πρωτομαγιά του 1944 από τους ναζί στην Κιαισαριανή, Χρήστος Σούλας, Γιώργος Κρόκος, Ηρακλής Μήτσης, Βασίλης Τζαματζάς, Δημήτρης Πανταζής, Δημήτρης Γιαννακουρέας και Γιώργος Κοβάνης.

Το Αντί
δημοσιεύει όλες τις επιστολές που έρχονται στη σύνταξη, αρκεί να μην είναι υβριστικές και να είναι εμφανής και αποδείξιμη η προέλευσή τους (πλήρη στοιχεία αποστολέα και τηλέφωνο).
Εάν ο επιστολογράφος το ζητήσει, μπορεί να διαφυλαχθεί η ανωνυμία του.
Τέλος, η σύνταξη του περιοδικού διατηρεί το δικαίωμα της περικοπής μακροσκελών επιστολών, λόγω χώρου.

Συμβολή στη θεωρητική επεξεργασία των προβλημάτων της εποχής εκείνης, χαρακτήρας και φύση της μεταξικής δικτατορίας, χαρακτήρας της τότε ΕΣΣΔ, επερχόμενος πόλεμος αποτελούν οι έγγραφες συζητήσεις στο Εσωτερικό Δελτίο Σζήτησης του στρατοπέδου της Ακροναυπλίας, μεταξύ της ΕΟΚΔΕ και της ΚΔΕΕ (Κομμουνιστική Διεθνιστική Ένωση Ελλάδας) του Α. Στίνα, που διώχθηκε, και κατά το μεγαλύτερο μέρος τύπωσε, όπως άλλωστε και το μεγαλύτερο μέρος του έργου του Πουλιόπουλου, ο μακροεπίτης συγκρατούμενός του και συνεργάτης του Χρήστος Αντασιιάδης (1910-1987).

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Βαγγέλης Σακκάτος

Πρόεδρος του ΠΔΣ του Πολιτικού και Κοινωνιολογικού Συνδέσμου
«ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟ»

ΚΙ ΑΛΛΗ ΦΩΝΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΡΙΤΟ

• Στον Ν. Ράπτη και στην έκκλησή του για το Γ' Πρόγραμμα απευθύνεται και η επιστολή που ακολουθεί:

Θέλω κάτι να κάνω.

Όχι ένα δήμα. Πολλά δήματα! Αλλά δήματα, όχι άλματα. Αποκλειστικά σε ένα χώρο ιδιαιτετικό. Γιατί δεν ανέχομαι να διάζουν στο Δημόσιο. Αλλά και εδώ η ανεπαίσχυντη παραβίαση στις καλύτερες ώρες, στις πιο ιδιωτικές και προσωπικές, καταλύει κάθε ειδοποιό διαφορά της ατομικότητάς μου.

Δεν θεωρώ τον εαυτό μου καλύτερο ή χειρότερο, απλώς διαφορετικό. Ακούω Τρίτο. Αυθελώ να το σέβονται όλοι. Όπως και εγώ τους σέβομαι και τους ακούω αγόγγυστα στη δε

λειά, στη διασκέδαση, στη διαδρομή: Έχουν πλημμυρίσει τα πάντα. Ας μου αφήσουν αυτή την 3η δαλβίδα ασφαλείας ανοικτή γιατί διαφορετικά η αγανάκτησή μου θα αντεπιτεθεί και θα συμπαράσχει τα πάντα.

Είναι η τελευταία γραμμή άμυνας να δίνεις τον αγώνα για το πιο μικρό, το πιο προσωπικό. Αυτόν τον χώρο θέλω να τον ορίζω. Αυτός σήμερα έφτασε να κινδυνεύει. Πέθαναν οι μεγάλες πολιτικές, οι μεγάλες ιδεολογίες, τα μεγάλα δήματα, οι μεγάλοι στόχοι. Ίσως έτσι, λίγο λίγο αγωνιζόμενος για τα μικρά και προσωπικά, προσδιορίσω τον εαυτό μου, τη θέση του μέσα στον χώρο και την κοινωνία. Όσο για την κοινωνία... εξαρτάται από την επικοινωνία.

Ειλικρινώς
Νίκος Σαραντινός
Θεσσαλονίκη

ΠΙΝΑΚΙΟΝ 13

• Από τον Αλέξ. Σχινά, το σημείωμα που ακολουθεί αναφέρεται στη δικαστική διαμάχη του με τους υπεύθυνους της εφημερίδας **Το Βήμα**:

Κυκλοφορεί Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

τεύχος 122, Ιούνιος 1993

• **Γ. Μαργαρίτη**, Μεσαίοι καί άνω
• **Στ. Κωνσταντακόπουλου**, Δια-
νοούμενοι καί δημοσιογράφοι • **Δ.**
Παπαδημητρόπουλου, Γιουγ-
κοσλαβία: ή άδυσώπητη λογική τών
έθνικων κρατών • **Α. Έλεφάντη**,
Εύρώπη: υπερχράτος χωρίς εύρω-
παϊκό λαό • **Τ. Κρίστεβα**, Ό και-
ρός τής κατάθλιψης • **Λ. Καζαν-
τζάκν**, Διαδηλώνουμε έναντίον του
ρατσισμού κατ' ιδίαν • **Γ. Μακρί-
δη**, Τά προβλήματα τών νικητών του
χτές • **Π.Α. Ταγγέφ**, Γιά τόν άνπρα-
τισμό • **Π.-Η. Δημητρά**, Έλληνι-
κή άλθανοφοβία • **Δ. Καγάλη**, Ό
έλάσσων Παλαμās • **Π. Μπουκά-
λα**, Ό Παλαμās, ό ρυθμός καί τό
πάδος • **Δ. Μέντη**, Υ.Γ. του Μ.
Άναγνωστάκη • **Μ. Παραδείση**,
Παλιός καί νέος έλληνικός κινημα-
τογράφος

ποιεί μια στήλη που του εμπι-
στεύθηκαν για την εξόφληση
προσωπικών λογαριασμών, να
μην εκτοξεύει αναπόδεικτες κα-
τηγορίες ή τουλάχιστον, άμα του
ξεφύγουν και καλείται να απο-
λογηθεί, να μη διατείνεται στρε-
ψόδικα πως ήταν ανώδυνες δια-
πιστώσεις.

Μια ματιά στα τεύχη 503 ως
505 θα υπενθύμιζε γιατί ανα-
γκαστηκα να στείλω τον Δημή-
τρη Μαρωνίτη στο εδώλιο του
κατηγορουμένου. 8 Ιουνίου,
Τριμελές Πλημμελειοδικείο
Αθηνών, Πινάκιον 13. Η πρόε-
δρος με ρωτάει ποιές ήταν οι
σχέσεις μου με τον κατηγορού-
μενο. Εκ μέρους του, λέω, θα
πρέπει να ήταν σχέσεις ευγνω-
μοσύνης επειδή τον υποστήριξα
από τη Ντόιτσε Βέλε και από
αλλού όταν είχε συλληφθεί από
τη χούντα. Από το δημοσίευμά
του όμως έναντίον μου, παρατη-
ρεί, δεν τεκμαίρεται κάτι τέτοιο.
Τι άλλο θα πρέπει να είχε μαζί
μου; Ριψοκινδυνεύω την υπόθε-
ση πως διατηρεί μεγαλοποιημέ-
νο στη μνήμη του κάποιο επεισό-
διο πριν από χρόνια στο Βερολί-
νο. Τι συνέβη εκεί; Ένα ίδρυμα
είχε οργανώσει κάτι ελληνικές
λογοτεχνικές βραδιές, με τον
Ταχτσή, τον Κουμανταρέα, τον
Βαλτινό και άλλους. Ανάμεσά
τους και ο Μαρωνίτης, που φόρ-
τιζε εκνευριστικά την ατμόσφαι-
ρα των παρουσιάσεων με δηκτι-
κές προσωπικές παρατηρήσεις.

Οι οργανωτές ελπίζανε πως του-
λάχιστον κατά τη δική του πα-
ρουσίαση θα εξιλεώνονταν απέ-
ναντί τους με μια ενδιαφέρουσα
διάλεξη. Υπέστησαν όμως ένα
φιάσκο. Ήταν ένα μακροσκελέ-
στατο κείμενο, που είχε δώσει να
του μεταφράσουν από καιρό
πριν, με πληκτικές τριχοτομή-
σεις ποιητικών παρωνυχίδων
και απάνθρωπες αναφορές δε-
κάδων ονομάτων, για ακροατές
που δεν καλοθυμούνταν ούτε τα
ονόματα των δύο νομπελούχων
μας, και συλλαβισμένο επιπλέον
με τόσο κακή προφορά ώστε οι
περισσότεροι να θασανίζονται
και ακουστικά και να φεύγουν.
Ύστερα απ' όλα αυτά ματαιώ-
θηκε θέβαια και η προγραμματι-
σμένη συζήτηση, οι εξουθενωμέ-
νοι απομείναντες άφησαν ανα-
πασχόλητη τη διερμηνέα. Ένας
από τους οργανωτές μου έγενεψε
να πω κάτι, σηκώθηκα και εξή-
γησα ότι ο ομιλητής είναι μεν

γνώστης της νεοελληνικής λογο-
τεχνίας, αλλά έκανε προφανώς
κάποια σύγχυση μεταξύ μιας αί-
θουσας διαλέξεων στο εξωτερι-
κό και ενός δωματίου συναδελ-
φικών συζητήσεων στον τόπο
του. Ίσως λοιπόν λόγω εκείνου
του επεισοδίου τότε... Ο Μαρω-
νίτης φωνασκεί από το εδώλιο
του κατηγορουμένου. Φαντάζο-
μαι ότι θέλει να αποσειεί από
πάνω του την υποψία ότι έγγραψε
εκείνη την επιφυλλίδα εναντίον
μου από εκδικητικότητα. Εκεί-
νος όμως διαμαρτύρεται επειδή
είπα πως η γερμανική του προ-
φορά είναι αφόρητη.

Πιο απογοητευτική όμως εί-
ναι για μένα η απολογία του.
Δεν είχε σκοπό, λέει, να με κατη-
γορήσει και να με διασύρει χα-
ρακτηρίζοντάς με «λίβελογρά-
φο». Ο λίβελος υπήρξε ένα καθ'
όλα αποδεκτό πανάρχαιο φιλο-
λογικό είδος. Η εισαγγελεύς τον
διακόπτει: Σήμερα όμως στα λε-
ξικά και την καθημερινή ομιλία
έχει υβριστικό νόημα. Ναι, το
γνωρίζει, αλλά γράφοντας ότι
είμαι «λίβελογράφος» το εν-
νοούσε μ' εκείνη την παμπάλαιη
έννοια.

Αυτά μόνο ως ενδεικτικά
στιγμιότυπα από μια δίωρη πε-
ρίπου διαδικασία. Σημειωτέον
εν παρόδω ότι στο εδώλιο του
κατηγορουμένου κάθονταν και
ο εκδότης-διευθυντής του **Βήμα-
τος** Σταύρος Ψυχάρης. Οι αγο-
ραίες βραιοί και οι κουτσαβά-
λικες απειλές του δεν θα επέτρε-
παν καμιά μνεία του. Αν δεν
συνέβαινε και κάτι άλλο: Διέκο-
ψε την κατάθεση του μάρτυρά
μου Κώστα Νικολάου με μια
άσχετη, διαβλητικής προθέσεως
ερώτηση. Ο Νικολάου τον απο-
στόμωσε αποκαλύπτοντας μια
επιστολή που γράφτηκε τον Ια-
νουάριο του 1968. Πρόκειται για
μια επαίσχυντη έκφραση ευγνω-
μοσύνης στη χούντα για τις ευερ-
γεσίες της προς τον ελληνικό Τύ-
πο. Ανάμεσα στους λιβανιστές
και ο Σταύρος Ψυχάρης. Οι συ-
νήγοροι δεν χρειάστηκε να αγο-
ρεύσουν, το δικαστήριο πρότει-
νε κάποιον συμβιβασμό. Αποτέ-
λεσμα: Στο **Βήμα** της 13ης Ιου-
νίου δημοσιεύθηκε υποχρεωτι-
κά η επιστολή μου – με καθυστέ-
ρηση έντεκα μηνών. Αλλά όχι
ολόκληρη, μόνο τα περί Αϊντε-
νάιερ. Και τίποτα που θα εξέθε-
τε τον «καθηγητή κ. Δ.Ν. Μα-
ρωνίτη».

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ προτείνουν

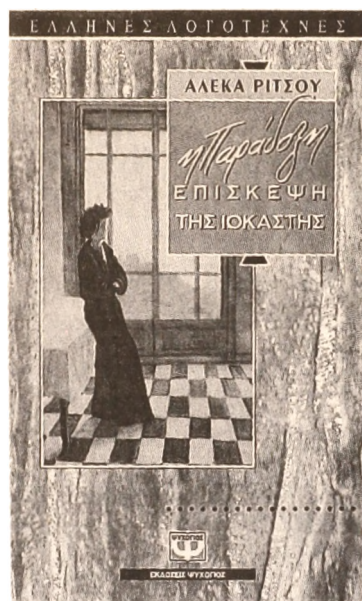

Με χαρακτηριστική μαεστρία αλλά και πάθος, ο Αμός Οζ υφαίνει τη δυνατή και παράξενη ερωτική ιστορία ενός ανθρώπου που θέλει να φθάσει στην αλήθεια πίσω από έναν πυκνό ιστό από ψέματα.

Μέσα από απίστευτες περιπέτειες πάνω στα χιονισμένα βουνά, η Μπέπ καταφέρνει να δραπετεύσει από τη βάνουση συμπεριφορά του Ιρανού άντρα της μαζί με την εξάχρονη κόρη της. Ένα συγκλονιστικό βιβλίο.

Σαββατόβραδο. Μια γυναίκα μόνη, η γυναίκα Χ. Δεν έχει φίλους, η σχέση με τον άντρα της είναι ανύπαρκτη. Στο σιωπηλό σπίτι της, αναστατωμένη και γεμάτη ενοχές, θα περάσει ένα ολόκληρο βράδυ με την Ιοκάστη, μια φωνή από το παρελθόν. Και το πρωί θα τη βρει έναν καινούργιο άνθρωπο αφού η Ιοκάστη έχει παίξει το διπλό ρόλο του ψυχαναλυτή και του φύλακα-αγγέλου.

Μέσα σ' αυτό το δυνατό βιβλίο διαβάστε για τους γιατρούς που τάχθηκαν στον αγώνα, για ήρωες που ονειρεύονται τη νίκη, για τη μυθική Μπτέρα Τερέζα, για όλους όσοι πολεμούν ενάντια στη μάστιγα του αιώνα.

Το βιβλίο κινείται ανάμεσα στο στοχασμό και το όνειρο και πραγματεύεται τη μαρτυρική πορεία του αδελφού της συγγραφέα με το σταυρό τού μαρτυρίου του που δεν είναι άλλος από το AIDS.

Σαν Φρανσίσκο, 1949. Τέσσερις γυναίκες που άφησαν για πάντα πίσω τους την Κίνα συγκεντρώνονται για να θυμηθούν τη μακρινή τους πατρίδα. Σαραντά χρόνια μετά, ο θάνατος της μιας γίνεται αφορμή να μάθει η κόρη της την τραγική ιστορία της μητέρας της.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 1 - 106 79 ΑΘΗΝΑ

THΛ.: 3602535 - 3618654

Telefax: 01 - 3640683

Για αναγνώστες με απαιτήσεις

ΑΝΤΥΓΟΥΡΧΟΛ

ΑΠ' ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΟ ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ

Ο Άντυ Γουώρχολ είχε πει ότι τα πιο αντιπροσωπευτικά του έργα ήταν στα μουσεία και στα σούπερ μάρκετ. Από την Εθνική Πινακοθήκη, που φιλοξενεί έκθεση του Γουώρχολ, λείπει απελπιστικά το σούπερ μάρκετ. Γράφει ο Ν. Βρατσάνος. ΣΕΛ. 50.

Γενική συνέλευση του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου τη Δευτέρα για την εκλογή νέου Δ.Σ. και θριαμβεύουν τα παρασκήνια. Συνδικαλιστές, πρόσωπα, μηχανισμοί, συμφωνίες, διαβουλεύσεις... Όλα κατατίθενται στο τραπέζι, κάποιοι πάνε πάσο, κάποιοι ποντάρουν τα ρέστα τους και κάποιοι άλλοι ετοιμάζονται να φέρουν στη διοίκηση του Κέντρου δεινοσαύρους – για να διαχειριστούν μήπως τη «Νέα Ματιά» που πριμοδοτεί την ελπίδα ενός δυναμικότερου μελλοντικού κινηματογράφου;

ΡΙΤΣΟΣ

Εξήντα έξι χρόνια πνευματικής παρουσίας ενός ποιητή, που καλύπτει η βιβλιογραφία της Αικ. Μακρυνικόλα, δεν είναι βέβαια λίγα. Όταν όμως ο ποιητής είναι ο Ρίτσος, μάλλον αλλιώς πρέπει να τα λογαριάζουμε.

ΣΕΛ. 52

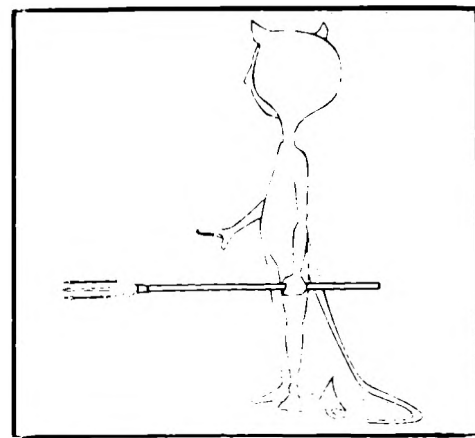
ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Ένα άγνωστο χειρόγραφο του Κώστα Βάρναλη, γραμμένο λίγο πριν από την απριλιανή δικτατορία. Ο ποιητής, ως φαίνεται, ήταν υποψιασμένος για τη λαίλαπα που επερχόταν.

ΣΕΛ. 54

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΑ

Πίσω από μια καταρχήν επαινετική κριτική, πίσω από μια διακήρυξη για την ποίηση, πίσω απ' τη διτρίνα ενός κινηματογραφικού φεστιβάλ. Γράφουν: Αναστ. Βιστωνίτης, Γ. Κοροπούλης, Α. Τύρος.

ΣΕΛ. 56

Από το μουσείο μέχρι το σούπερ μάρκετ

Του Νίκου Βρατσάνου

Τι ήταν, τέλος πάντων, αυτός ο Άντυ Γουώρχολ που με περηφάνια παρουσιάζει μέρος της δουλειάς του η Εθνική Πινακοθήκη; Ένας διορατικός καλλιτέχνης που συνέλαβε τα μηνύματα των νέων εποχών του καταναλωτισμού και της κυριαρχίας στη μαζική κουλτούρα των ΜΜΕ ή, μήπως, ένας στυγνός επιχειρηματίας που εμπορεύθηκε μαζικές ψευδαισθήσεις;

Η αναδρομική έκθεση του έργου του Άντυ Γουώρχολ, που εγκαινιάστηκε πρόσφατα στην Εθνική Πινακοθήκη, εκτός από αυτή καθαυτή την καλλιτεχνική της αξία και την ευκαιρία που δίνει στο ελληνικό κοινό να συμφiliωθεί με το έργο του καλλιτέχνη, αποκτά και μια συμβολική σημασία: Αποτελεί ίσως τον πρώτο επίσημο (κρατικό) εναγκαλισμό, στη χώρα μας, της διεθνούς τάσης νοσταλγικής αναβίωσης της δεκαετίας 1965 - 1975, μιας τάσης που έχει ήδη σαρώσει την ανεπίσημη κουλτούρα (από τις τηλεοπτικές διαφημίσεις και την ένδυση των εφηβικών ηλικιών μέχρι τη μουσική disco που γνωρίζει εντυπωσιακή επάνοδο).

Σίγουρα ο Γουώρχολ, ένας άνθρωπος που αγνόησε συνειδητά τα όρια μεταξύ υψηλής τέχνης και μαζικής κουλτούρας, θα ένοιωθε δικαιωμένος από τις εξελίξεις. Μάλλον θα διαφωνούσε όμως με την προβολή της «μοναδικότητάς» του από τους ημεδαπούς υπεύθυνους των τεχνών, την ανύψωσή του στο ρόλο του διάττοντα αστέρα, και την αποσιώπηση του πλαισίου μέσα στο οποίο μεγαλούργησε.

Ο Andrew Warhola, όπως είναι το αληθινό του όνομα, γεννήθηκε στο Pitisburgh της Πενσυλβανίας τον Αύγουστο του 1928, από γονείς μετανάστες από την Τσεχία. Στην παιδική του ηλικία έφερε βάρεως τα στοιχεία που πίστευε ότι τον διαφοροποιούσαν από τους συνομήλικούς του (καθολικός, «ξένος», φτωχός, με ιδιόμορφο παρουσιαστικό). Από τότε η έννοια της απόκρυψης της αληθινής κατάστασης και η δημιουργία μιας εικονικής πραγματικότητας υπήρξε ο κινητήριος μοχλός της τέχνης και της κοσμοθεωρίας του.

Σπουδάζει εικονογραφικό σχεδιασμό στο Πανεπιστήμιο Carnegie Mellon και, το 1949, καταλήγει, στην πόλη της Νέας Υόρκης. Εκεί ασχολείται με το επάγγελμα του γραφίστα διαφημίσεων. Μετά από πολλά βραβευμένα έργα καταλήγει στα τέλη της δεκαετίας του '50, ένας από τους πιο επιτυχημένους του κλάδου, με μεγάλο, για την εποχή, εισόδημα, που του επιτρέπει να αρχίσει αθόρυβα την συλλογή από έργα νέων καλλιτεχνών και αντικειμένων ιθαγενούς αμερικανικής τέχνης. Στα αποκτήματά του περιλαμβάνονται και έργα των Roy Lichtenstein και Jasper Johns, καλλιτεχνών που μόρφωναν το ρεύμα που αποκαλούμε σήμερα Pop - Art, μια θεματική δηλαδή βασισμένη στην τρέχουσα εμπορική εικονογραφία, διαφημίσεις, εφημερίδες, κόμικς, βιομηχανικά προϊόντα, και μια τεχνοτροπία που παρουσιάζει τα αντικείμενα σε ακατέργαστη φυσική μορφή. Ο ρόλος του καλλιτέχνη δεν εστιάζεται τόσο στην απόδοση των αντικειμένων όσο στην αναδόμησή τους. Θεωρία που έχει τις ευρω-

«Πριν και μετά». Έργο του 1962 με τη «διόρθωση» της πραγματικότητας

παϊκές της καταβολές στα «έτοιμα αντικείμενα» του Marcel Duchamp και στα κολλάζ του Mattisse.

Η τέχνη πάει στην κατανάλωση

Ο Γουώρχολ στις αρχές της δεκαετίας του '60 κάνει μία θεαματική είσοδο στον κόσμο της Pop - Art. Θεαματική, τόσο για την τολμηρή επιλογή των αντικειμένων του, που είναι ακόμα πιο κοντά στο καταναλωτικό προϊόν (κονσέρβες σούπας, κουτιά απορρυπαντικών), όσο και για την ιδιότυπη τεχνική που εξελίσσει (φωτογραφική απεικόνιση σε μεταξοτυπία).

Οι αλλαγές που επιφέρει αντανakλούν και το δραστικά μεταλλασσόμενο περιβάλλον στο οποίο κινείται.

Η ίδια η πόλη της Νέας Υόρκης παύει να

είναι κέντρο εμπορίου. Μέσα στη δεκαετία του '60 το λιμάνι της, το μεγαλύτερο κάποιου κόσμου, καταργείται, και οι βιομηχανίες της κλείνουν ή μία μετά την άλλη, ωθώντας την εργατική τάξη σε φυγή. Οι διανοούμενοι και οι καλλιτέχνες χάνουν τον κοσμοπολίτικο προσανατολισμό τους και τα κοινωνικά ερείσματα. Καθώς μετασχηματίζονται εγκαταλελειμμένα βιομηχανικά κελύφη και τις αποθήκες σε στούντιο και γκαλερί, ανακυκλώνουν και τα προϊόντα του αγοραίου βιομηχανικού πολιτισμού και τα μετασχηματίζουν σε τέχνη.

Ένας νέος παράγων πολιτισμού ανδρώνεται, η Τηλεόραση. Η σκηνή της δολοφονίας του Τζων Κέννεντυ τον Νοέμβριο του 1963 επαναλαμβάνεται κατά κόρον σε εκατομμύρια δέκτες, και αποτελεί ένα πρότυπο δίδαγ-

μα πολύ κοντά στο έργο του Γουόρχολ, ο οποίος γίνεται γνωστός με τις σειρές πινάκων που απεικονίζουν επαναλαμβανόμενες σκηνές δυστυχημάτων.

Συγχρόνως, η Αμερική παύει να προσβλέπει στον άκρατο οικουμενισμό στον οποίο είχε επιδοθεί μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Μετά το '60 αρχίζει η προσπάθεια αναδίπλωσης προς τις καθαρές αμερικάνικες μορφές τέχνης. Από την επανα-ανακάλυψη του γουέστερν στον κινηματογράφο (βλέπε Σαμ Πέκινπα) μέχρι την έκρηξη του μεταμοντέρνου κινήματος στην αρχιτεκτονική.

Στο πεδίο των εικαστικών τεχνών, οι εκπρόσωποι της Pop - Art ξεφεύγουν από το κυρίαρχο-διεθνές-ρεύμα του Αφηρημένου Εξπρεσιονισμού και στρέφονται προς τα αμερικάνικα σύμβολα: τον Μίκυ - Μάους, τον Σούπερμαν, το Δολλάριο, αλλά και τον Έλβις, το χαμόγελο της Μαίρυλιν Μονρόε, το βλέμμα του Τζαίμς Ντην, την Τζάκυ στην κηδεία του Κένεντυ, τον πρώτο αστροναύτη στη σελήνη, και όλα τα άλλα προσφιλή θέματα του Γουόρχολ.

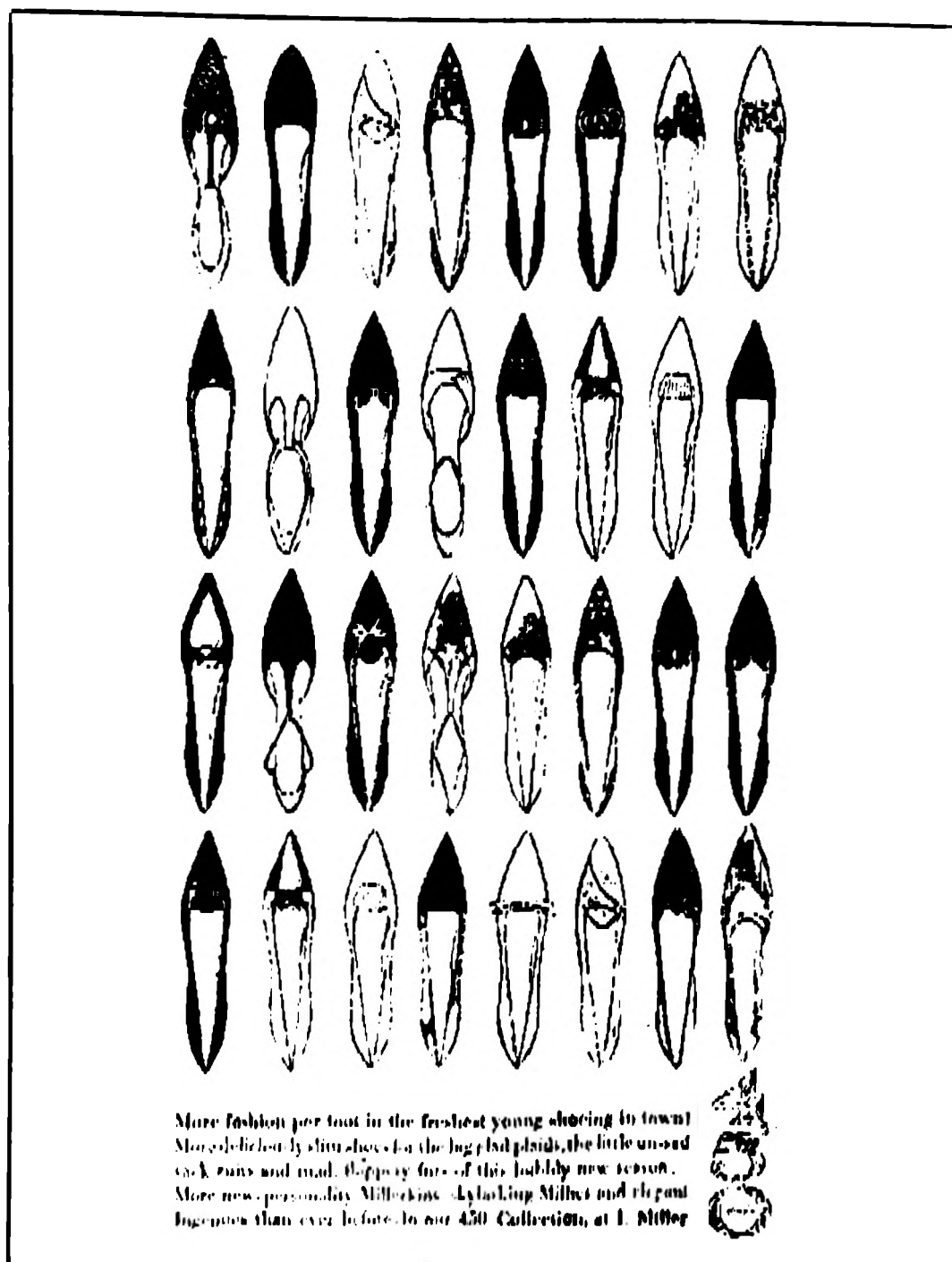
Το παράδοξο είναι βέβαια ότι αυτά τα σύμβολα κατέληξαν να είναι διεθνή. Και η τέχνη του Γουόρχολ στην προσπάθειά της να αποκτήσει αμερικανικότητα αποκτά μία απρόβλεπτη οικουμενική διάσταση.

Ο καλλιτέχνης - μηχανή

Δεν ήταν η μόνη αντίφαση στη ζωή του Άντυ Γουόρχολ. Διατηρούσε και ένα διπλό προσώπιο. Ο δημόσιος εαυτός του, εκφρασμένος με μία παγερή-σχεδόν νεκρική-αγέλαστη φιγούρα, απέφευγε τις άμεσες ανθρώπινες σχέσεις και πρόβαλλε το πρότυπο του καλλιτέχνη-μηχανής με την ελάχιστη ιδιοχειρη παρέμβαση στα έργα του.

Αντίθετα, το αληθινό του πρόσωπο φάνε-ρωνε έναν ευαίσθητο καλλιτέχνη, που έζησε δεκαετίες με τη μητέρα του συνοδεύοντάς την τακτικότερα στην εκκλησία, που αφιέρωνε ατελείωτες ώρες μόχθου δουλεύοντας με το χέρι τα «μηχανοποιημένα» έργα του, που ήταν ιδιαίτερα θερμός και ανοιχτός με τους στενούς του συνεργάτες, και που ενθάρρυνε πατρικά πολλούς νέους δημιουργούς. (Αναφέρουμε ενδεικτικά τα μετέπειτα διάσημα ονόματα του μουσικού Lou Reed και των Velvet Underground, του σκηνοθέτη Paul Morrissey, της τραγουδίστριας Nico, του ηθοποιού Joe Dallesandro, του ζωγράφου Jean-Michel Basquiat).

Μετά το '65, ο Γουόρχολ πετυχαίνει την ποθούμενη ανάδειξή του σε αστέρα. Παρουσιάζεται σε κάθε κοσμική εκδήλωση ακολουθούμενος από την «αυλή» του. Στο στούντιό του, που το ονομάζει «Εργοστάσιο» (Δείγμα της μηχανιστικής εικόνας που θέλει να προβάλλει), παρελαύνει άπειρος κόσμος, αναγνωρισμένος ή όχι. Βάζει τη σφραγίδα του σε οτιδήποτε έχει σχέση με εικονογράφηση, από παραγωγές οπτικο-ακουστικών θεαμάτων και εξώφυλλα δίσκων, μέχρι κινη-

More fashion per foot in the freshest young shoeing in town! More deliciously different for the big bad world, the little un-ord-cak runs and made happy by the of this happy new season. More new personality. Millocks, Lylo, Lipp, Millet and the pant. Ingepon than ever before. In our 450 Collection, at L. Miller

Διαφημιστικό έργο της δεκαετίας του '50 με εμμονή στο στοιχείο της επανάληψης

ματογράφο (όπου μεταξύ άλλων δημιουργεί και τα έργα Σάρκα - Κάζα - Σκουπίδια). Στήνει μία σχεδόν βιομηχανική σειρά παραγωγής προσωπογραφιών προκειμένου να ικανοποιήσει εκατοντάδες πελάτες από όλον τον κόσμο (που επιδιώκουν να γίνουν διάσημοι μέσω του πορτραίτου τους φτιαγμένου από τον Γουόρχολ, σε αντίθεση με τα παλαιότερα πρότυπα που ήθελαν τον καλλιτέχνη να κυνηγά την φήμη μέσα από την προσωπογραφία κάποιου ισχυρού). Και το επίσημο κράτος αγκαλιάζει την τέχνη του και την προωθεί με αναθέσεις αντιπροσώπευσης σε εκθέσεις, εικονογράφησης γραμματοσήμων.

Τελικά, ο Γουόρχολ κατάφερε να αλλάξει τον τρόπο που βλέπουμε τα πράγματα. Περιττό να υπενθυμίσουμε την τεράστια επιρροή που είχε στον κόσμο της τέχνης και την αστείρευτη φιλολογία που αναπτύχθηκε γύρω από το έργο του, τόσο πριν όσο και μετά το θάνατό του το 1987.

Μουσείο ή σούπερ μάρκετ;

Χρωστάμε και δύο λόγια για την έκθεση στην Πινακοθήκη. Είναι κρίμα που το Ίδρυμα δεν τήρησε τις υψηλές προδιαγραφές ποιότητας που μας έχει συνηθίσει και άφησε κάποια δείγματα προχειρότητας στο στήσιμο

της Έκθεσης. Πολλά έργα δεν έχουν λεζάντες, άλλα έχουν χωρίς αναφορά στη χρονολογία ή στην τεχνοτροπία. Οι ελληνικές μεταφράσεις των κειμένων, όπου υπάρχουν, είναι πρόχειρα τυπωμένες και τοποθετημένες. Το έργο-ταπετσαρία (σήμα κατατεθέν της τεχνικής Γουόρχολ) και οι φωτογραφίες ξεκόλλαγαν ήδη από την πρώτη ημέρα. Ακόμα και η επανάληψη, βασικό στοιχείο του έργου, δεν εκφράστηκε. Έργα με το ίδιο θέμα έχουν διασπαρεί σε διαφορετικούς χώρους. Και τι να πούμε για το μοναδικό κουτί σούπας Campbell που υπάρχει στην Έκθεση; Έχει χάσει κάθε νόημα ύπαρξης χωρίς τα υπόλοιπα 31 κουτιά της σειράς.

Η ικανότητα στησίματος της τέλει έκθεσης Σεζάν ή Θεοτοκόπουλου, δεν σημαίνει το ίδιο και για μια έκθεση Γουόρχολ, όπου απαιτείται ισχυρότερη δόση φαντασίας και χιούμορ. Ας έριχναν οι ιθύνοντες μια ματιά στα αντίστοιχα αφιερώματα του εξωτερικού. Ακόμα και οι κραυγαλέες εκθέσεις που οργάνωσε το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης ήταν πολύ πιο κοντά στο πνεύμα του καλλιτέχνη.

Ο Άντυ Γουόρχολ είχε πει ότι τα πιο αντιπροσωπευτικά του μέρη ήταν τα Μουσεία και τα Σούπερ - Μάρκετ. Από την Εθνική Πινακοθήκη έλειπε απελπιστικά το Σούπερ - Μάρκετ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ 1924-1989

Κιβωτός θραυσμάτων που περισώθηκαν από τον κατακλυσμό

της Χρύσας Προκοπάκη

Στις 18 Ιουνίου, σε εκδήλωση της Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, παρουσιάστηκε το βιβλίο της Αικατερίνης Μακρυνικόλα ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ 1924-1989, έκδοση της Εταιρείας. Ένας τόμος 740 σελίδων που περιλαμβάνει: Α. Ελληνικές εκδόσεις, Β. Πρώτες δημοσιεύσεις σε ελληνικά έντυπα, Γ. Ξένες εκδόσεις, Δ. Μελέτες για τον Ρίτσο, κρίσεις, σχόλια, Ε. Παραστάσεις έργων, Ζ. Δισκογραφία. Σε επίμετρο καταγράφονται δημοσιεύματα «που δεν εντοπίστηκαν» και ανέκδοτες συλλογές. Το βιβλίο, εξαιρετικά επιμελημένο, περιλαμβάνει πλούσια εικονογράφηση: εξώφυλλα, χειρόγραφα, σπάνιες φωτογραφίες. Δημοσιεύουμε το κείμενο της Χρύσας Προκοπάκη που το παρουσίασε.

Τα εξήντα έξι χρόνια πνευματικής παρουσίας ενός ποιητή που καλύπτει η βιβλιογραφία της Αικατερίνης Μακρυνικόλα δεν είναι δέδαια λίγα. Όταν όμως ο ποιητής αυτός είναι ο Ρίτσος, θα πρέπει κάπως αλλιώς να τα λογαριάσουμε. Η εκρηκτικά πληθωρική παραγωγή του πρέπει να είναι η μεγαλύτερη στον αιώνα μας, συγκρίσιμη μόνο μ' εκείνην του Παλαμά. Ο δημόσιος βίος του και οι περιπέτειές του, τόσο οι οικογενειακές όσο –και κυρίως– αυτές που συνδέονται με τις περιπέτειες του τόπου θα μπορούσαν να τροφοδοτήσουν επίσης ένα μυθιστόρημα-ποταμό.

Ο Ρίτσος τραγουδήθηκε, παίχτηκε στο θέατρο στον κόσμο όλο, μεταφράστηκε σε σαράντα περίπου γλώσσες. Εκατοντάδες εκδόσεις και επανεκδόσεις, πλήθος άρθρων και μελετών που παρακολουθούν το έργο του και το σχολιάζουν. Ο Ρίτσος εκτιμήθηκε αλλά και αμφισβητήθηκε όσο κανένας άλλος αυτού του διαμετρήματος. «Τα χρόνια του και τα χαρτιά του» είναι λοιπόν ασφυκτικά πυκνοκατοικημένα.

Και αν ο όγκος του έργου αποθαρρύνει πολλούς να το πλησιάσουν, το να το καταγράψεις λεπτομερώς, να παρακολουθήσεις τις τύχες του, ν' ακουμπήσεις όπου άφησε τα ίχνη του και, μαζί, να αποθησαυρίσεις τα ποικίλα δημοσιεύματα που αφορούν το δημόσιο, το πολιτικό πρόσωπο, σε μια εποχή κοσμοϊστορικών συγκρούσεων, μοιάζει εγχείρημα που θα τρώμαζε έναν χαλκέντερο και έμπειρο βιβλιογράφο.

Η Νινέττα Μακρυνικόλα, χωρίς καλὰ καλὰ να το καταλάβει, «μπήκε στο χορό»: «Στην αρχή», γράφει στον πρόλογό της, «θέλησα απλώς να ξαναβρώ μερικά από τα νεανικά δημοσιεύματα του ποιητή, για λογαριασμό του». Επρόκειτο για την αποκατάσταση του χαμένου αρχείου του, στα Δεκεμβριανά. Αλλά, η δουλειά τη συνεπήρε. Γεμάτη πάθος, με ευσυνειδησία και σεμνότητα περίσσια, τη σεμνότητα εκείνη που σου επιτρέπει να ρωτάς, να μαθαίνεις, να αναθεωρείς, κατάφερε με θαυμαστό τρόπο, όχι μόνο να δαμάσει το υλικό της, αλλά και να το αναδείξει δημιουργικά. Κρατάμε στα χέρια μας ένα βιβλίο πολύτιμο για τα γράμματά μας, απολύτως έγκυρο, με άκρα πληρότητα, σαφήνεια, φιλολογική αυστηρότητα και, συγχρόνως, πρωτότυπο, ευρηματικό. Ένα βιβλίο καμωμένο με λογισμό και μ' όνειρο.

Ακούγεται παράξενα, το ξέρω, τούτος ο λόγος, όταν χαρακτηρίζει μια βιβλιογραφία. Κι ωστόσο ακριδώς αυτή είναι η ιδιαιτερό-

τητα της εργασίας της: ότι κάνει να μιλούνε τα βουδά. Ότι μας πληροφορεί και συγχρόνως μας εμπνέει, αποκαλύπτοντας τα κρυφά της ποίησης κι εκείνες τις ελάχιστον χειρονομίες που υφαίνουν την Ιστορία. Ο μικρός σχολιασμός ενός λήμματος, ένα παράθεμα, μια συμπληρωματική πληροφορία για τις συνθήκες κάτω απ' τις οποίες γράφτηκε ένα ποίημα, την αφορμή του· η τύχη κάποιων χειρογράφων που φυλάχτηκαν θαμμένα σε μπουκάλες στη Μακρόνησο από τον Μάνο Κατράκη· άλλα χειρόγραφα που ταξιδέψανε παράνομα, από τα «νησιά» κι απ' την Ελλάδα για να μιλήσουν στον κόσμο· μια διευκρίνηση για το αντικείμενο κάποιας δημόσιας συζήτησης ή για το περιεχόμενο ενός άρθρου που ο τίτλος του δεν είναι εύγλωττος· κάτι απ' τις αναμνήσεις του ποιητή που φωτίζει πρόσωπα και πράγματα, μια μαρτυρία του Αντρέα Φραγκιά, για ένα πρωτοποριακό μυθιστόρημα κάπου χιλίων σελίδων, χαμένο δέδαια, που, καθηλωμένος στο κρεβάτι ο Ρίτσος, το διάβαζε όσο τό'γραφε στους φίλους του τα βράδια – πινελιές εδώ κι εκεί που ολοκληρώνουν το πορτρέτο του ή την τοιχογραφία του περίγυρου. Έτσι, λήμμα το λήμμα, συντίθεται η ποιητική βιογραφία και αναβιώνει μια εποχή, με τις ιδεολογικές και αισθητικές ζυμώσεις της, με μισαλλόδοξες έριδες και καρποφόρες αντιπαραθέσεις, με τις μιξέριες και το μεγαλείο της.

Αν κάθε βιβλιογραφία είναι κιβωτός που περισώζει τις καταθέσεις στην τέχνη και στην επιστήμη, αυτή εδώ η κιβωτός περιέχει πράγματα και θραύσματα που ανασύρθηκαν ύστερα από τον κατακλυσμό. Κάτι που, παρ' όλη την αποσπασματικότητα των πηγών και τις «σιωπές», δεν είναι τόσο συνηθισμένο για τα σύγχρονα έργα. Πλημμύρες που κατέστρεψαν τόσα και τόσα σ' αυτόν τον τόπο, κι ανάμεσά τους χαρτιά, βιβλία, κι ανάμεσά τους ολόκληρο το αρχείο του Ρίτσου μέσα στα Δεκεμβριανά, μα και αργότερα, στις πολύχρονες εξορίες και, τέλος, στη δικτατορία και στις άλλες εξορίες, χειρόγραφα και έντυπα που χάνονταν ή καταχωνιάζονταν, ενώ έφευγαν σιγά σιγά οι άνθρωποι, παραδίδοντας στη λήθη εμπειρίες πολύτιμες.

Η Μακρυνικόλα αναζητά ίχνη παντού, διασταυρώνει τις πληροφορίες της από συγγενείς, συντρόφους, φίλους, ομότεχνους σε Δύση και σ' Ανατολή, κυριολεκτικά. Σκαλίζει αρχεία, παλαιοπωλεία, κινητοποιεί συλλέκτες περιοδικών, ταξιδεύει για να βρει μια κουτσουρεμένη εφημερίδα, που θα την οδηγήσει σε κάποιο άλλο εύρημα, κι όσο ξεθάβει, σκάβει πιο βαθιά και παραπέρα. Στα

σανατόρια, όπου νοσηλεύτηκε κατά καιρούς ο Ρίτσος (Σωτηρία, Πάρνηθα, Χανιά), στις χώρες απ' όπου πέρασε ή κυκλοφόρησαν βιβλία του, στα ελληνικά ή μεταφρασμένα, στο σχολειό του στο Γύθειο, στο κόμμα του, στην Ασφάλεια, αναζητώντας το φάκελό του – εκεί ματαιίως δέβαια!

Η έρευνα κράτησε είκοσι χρόνια. Και εκτός από το μόχθο, επιστρατεύτηκε αρκετή συνδυαστική φαντασία για να αναζητηθούν στοιχεία εκεί που κανείς δεν θα τα περίμενε. Διότι μπορεί, όπως μας λέει η βιβλιογράφος, να είχε την αμέριστη βοήθεια του ποιητή, ωστόσο, όσο καλή κι αν ήταν η μνήμη του, δεν ήταν δυνατόν να συγκρατεί μετά από τόσα χρόνια τίτλους απίθανων εντύπων, βραχύδιων, παράνομων, τοπικών, και ακριβείς χρονολογίες. Θυμόταν πως κάπου γύρω στο '30, ας πούμε, είχε δώσει συνεργασία σε κάποιο έντυπο, ίσως όμως και νά 'ταν κάπου αλλού, αργότερα... Και όσο είναι φυσικό, αναζητώντας Ρίτσο, να ανατρέξεις στους *Νέους Πρωτοπόρους*, στον *ΡΙζοσπάστη* ή στα *Νεοελληνικά Γράμματα*, άλλο τόσο είναι απίθανο, αν δεν είσαι εξοικιωμένος με τα περιοδικά του μεσοπολέμου, να σκεφτείς λαϊκά έντυπα όπως η *Εβδομάς*, το *Τικ-Τακ* ή το *Φαντάζιο*. Κι όμως, από κει απέσπασε η βιβλιογράφος τόσα άγνωστα ποιήματα του πρώιμου Ρίτσου. Κι ακόμα, η έρευνα σε επαρχιακά έντυπα έδωσε πλούσιους καρπούς. Παράδειγμα, η εφημερίδα *Παρατηρητής* των Χανίων.

Εκεί, το 1931 δημοσιεύεται σειρά χρονογραφημάτων με ημερολογιακό ύφος κάποιου Ι.Ρ. από το «Φθισιατρείον Αγίου Ιωάννου», με τον γενικό τίτλο «Από το ημερολόγιον ενός φθισικού» και τον κακόγουστο υπέρτιτλο –της σύνταξης ασφαλώς– «Στερνοί αντίλαλοι». Γραφτά αποκαλυπτικά. Ο νεαρός φυματικός, μεταξύ ζωής και θανάτου, καταγράφει μελαγχολικά αισθήσεις κι εντυπώσεις από την καταθλιπτική ατμόσφαιρα του σανατορίου, ανακαλεί μνήμες και χαμένα όνειρα, σαρκάζει γεμάτος χολή την ανθρώπινη κακία, «φιλοσοφεί». Όλα είναι μόνια και μοιραία. Συγχρόνως απευθύνεται στους αγαπημένους του συγγραφείς, παραδίδοντάς μας έτσι κάποιες πνευματικές καταβολές του. Πρόκειται για πρόσωπα του «ποιητικού συρμού», θα λέγαμε, αλλά η σχέση του μαζί τους γίνεται πια προσωπική. Τους καλεί και τους επικαλείται ζητώντας παραμυθία και επιβεβαίωση. Είναι ο Καρυωτάκης δέβαια, η «φίλη Πολυδούρη», ο ιερός Μπωντλαίρ, έτσι τον λέει, ο Όσκαρ Ουάιλντ, αλλά και ο Παναίτ Ιστράτι, αλλά και ο Τσάρλυ Τσάπλιν.

Γραπτά, που, παρ' όλη τη φιλολογική τους εκζήτηση, αποκαλύπτουν βαθύτερα στρώματα του ψυχισμού του και ανατρέπουν το παραδομένο πρότυπο του νεοφώτιστου μαρξιστή. Διαβάζοντάς τα κατανοούμε τις εσωτερικές συγκρούσεις και αντιφάσεις που θα φανούν λίγο μετά, στις πρώτες του συλλογές, τα *Τρακτέρ* και τις *Πυραμίδες*, βιβλία που τόσο αμήχανα αλλά και κακόδουλα αντιμετώπισε η κριτική της εποχής. Συγκρούσεις και αντιφάσεις θα τον ακολουθούν άλλωστε, με διακυμάνσεις, σ' όλη τη ζωή του, για λόγους που ξεπερνούν αυτήν εδώ τη στοιχειώδη παρουσίαση. Θα βρούμε πάντως, εν σπέρματι, σ' αυτά τα πρωτολεικά γραφτά θεματικούς πυρήνες της ώριμης ποίησης του Ρίτσου, της *Τέταρτης διάστασης*.

Στάθηκα ιδιαίτερα σ' ένα εύρημα της βιβλιογράφου, για να φανεί «εξ όνυχος» ότι οι καρποί της έρευνάς της δεν συμπληρώνουν απλώς τις γνώσεις μας, αλλά ρίχνουν καινούργιο φως στο σύνολο του έργου και συχνά ανατρέπουν εδραιωμένες αντιλήψεις.

Ο μελετητής του Ρίτσου θα βρει πολλές απαντήσεις σ' αυτή τη βιβλιογραφία ανάλογα με τα ερωτήματά του. Ας αρκεστούμε εδώ σε μια πολύ γενική διαπίστωση. Τα εκδοτικά χάσματα, η συχνότητα των εκδόσεων σε ομαλές περιόδους, η πύκνωση που παρατηρείται στο εξωτερικό στα δύσκολα χρόνια της ιστορίας μας, η εκδοτική έκρηξη με πολλαπλα-

σιασμένο αριθμό αντιτύπων στην Ελλάδα προς το τέλος της δικτατορίας και μετά τη μεταπολίτευση –φαινόμενο γενικότερο δέβαια, αλλά και η σταθερότητα των εκδόσεων εδώ και αλλού, από τη στιγμή που ο ποιητής έχει πια επιβληθεί διεθνώς, δείχνουν πόσο αυτή η προσωπικότητα συνδέεται με τα κοινά αλλά και υπερβαίνει με το έργο της την επικαιρότητα. Κι ακόμα, το αυξομειούμενο ενδιαφέρον γύρω από τον Ρίτσο, ενδιαφέρον που αναθερμαίνεται, θετικά ή αρνητικά, σε σχέση με τις περιπέτειες του «σοσιαλιστικού στρατοπέδου» και τους κλυδωνισμούς του, είναι σοβαρό θέμα προς μελέτην. Ούτως ή άλλως πρόκειται για μια μορφή που δεσπόζει στο δεύτερο ήμισυ του αιώνα μας.

Άφησα τελευταία την τυπογραφική εμφάνιση του βιβλίου, ένα εκδοτικό κατόρθωμα. Η αισθητική είναι εδώ, όπως αρμόζει, στοιχείο λειτουργικό. Η τυπογραφική σύλληψη βάζει τάξη στο χάος. Αυτές οι πυκνές σε περιεχόμενο σελίδες με τα μικροσκοπικά «οχταράκια» ανασαίνουν τόσο άνετα! Η ποικιλία των στοιχείων σηματοδοτεί, καλεί ευχάριστα το μάτι να σταθεί σε κάθε λήμμα, σε κάθε επισήμανση. Γραμμές οριζόντιες, αραιώσεις, παίξιμο με τις εντάσεις των γραμμάτων κάνουν το βιβλίο να μιλάει με ήρεμο και ακριβή ρυθμό. Κι αυτά τα οφείλουμε στην ψιλοβελονιά, στο σοφό κέντημα της Ξανθίππης Μίχα-Μπανιά, που το επιμελήθηκε.

Ο Γιάννης Ρίτσος γεννήθηκε όλως συμβολικά κάποια Πρωτομαγιά. Και, συμβολικά πάλι, θέλησε να πεθάνει τη χρονιά των μεγάλων κατακρημνίσεων του σοσιαλισμού, το 1990. Η πρώτη του δημοσίευση στη *Διάπλαση των Παίδων*, το 1924, στα 15 του χρόνια υπογράφεται «Ιδανικό Όραμα», ψευδώνυμο που ταύτισε πάλι η Μακρυνικόλα – ο ποιητής, δεν ξέρω για ποιους λόγους, αρνιόταν πάντα να μας το αποκαλύψει. Στο «Ιδανικό Όραμα» ο Ξενόπουλος απαντούσε:

«Πολύ με συγκίνησε το γράμμα σου, *Ιδανικό Όραμα*, παλιέ μου φίλε που για πρώτη φορά μου γράφεις. Ναι, τα δυστυχήματά σου ήταν τόσο μεγάλα, που δύσκολα θά 'δρισκε κανείς λόγια παρηγοριάς. Αλλά είσαι τόσο νέος ακόμη κι έχεις μπροστά σου μια τόσο μεγάλη ζωή! Πού το ξέρεις; Οι μοίρες των ανθρώπων είναι τόσο διαφορετικές! Άλλοι ευτυχούν μικροί και δυστυχούν μεγάλοι· άλλοι γνωρίζουν τη δυστυχία απ' τα πρώτα τους χρόνια κι ύστερα βρίσκουν τις πιο μεγάλες χαρές. Πού ξέρεις! Έλπιζε μόνο, υπόμνε, εργάζου, κάνε το χρέος σου.»

Έλπιζε, εργάζου, κάνε το χρέος σου. Κι έτσι έκανε. Κι όταν το ιδανικό όραμα έγινε όραμα συγκεκριμένο και πράξη, ακριβώς πληρωμένη· κι όταν το όραμα άρχισε να θαμπώνει τόσο. Ένα από τα τελευταία λήμματα αυτής της βιβλιογραφίας είναι μια δήλωσή του, τον Απρίλη του 1989: «Παρ' όλες τις διαψεύσεις συνεχίζω να ελπίζω».

Μέσα στα τρεχάματά της, η Νινέττα μου έλεγε τα τελευταία χρόνια: «Θα ήθελα να κλείσω σ' αυτό το βιβλίο τα πάντα, ό,τι μπορώ να περισώσω. Ακόμα, αν είναι δυνατόν, κι εκείνο το λαμπρό χαμόγελό του, που μας έδινε κουράγιο.»

Ε, λοιπόν, με τη βοήθεια της Ξανθίππης το έσωσε κι αυτό. Τις βλέπω και τις δυο να ξεδιαλέγουν σπάνιες φωτογραφίες, να τις δοκιμάζουν πάλι και πάλι πάνω στις σελίδες, να ρυθμίζουνε το φωτισμό, και μού 'ρχονται στα χείλη εκείνοι οι τελευταίοι του στίχοι:

Όταν θα φύγει, λέγανε, ο ποιητής,
θα ρωθώ θα μείνει
ένα γλυκύτατο χαμόγελο στον κόσμο ετούτον
που αδιάκοπα θα λέει «ναι», και πάλι «ναι»
σ' όλες τις προαιώνιες διαψευσμένες ελπίδες.

Ο ΠΡΟΦΗΤΙΚΟΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Ένα χειρόγραφο του ποιητή, λίγες εβδομάδες πριν από το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου

του Σοφιανού Χρυσοστομίδα

Από τον συνεργάτη μας Σοφιανό Χρυσοστομίδα (*Αντήνορα*), πήραμε το παρακάτω γράμμα, με αφορμή την πρόσφατη (24.5.93) εκδήλωση που οργάνωσαν η Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ), η Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών (ΕΕΛ) και ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Δημοσιογράφων Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης (1941-1944), προς τιμήν του Κώστα Βάρναλη:

Αγαπητό Αντί,

Στα όσα ωραία και ενδιαφέροντα ανέφεραν οι Μ.Μ. Παπαϊωάννου, Ελένη Βοΐσκου, Ασημάκης Γιαλαμάς και οι συνάδελφοι Γ.Α. Λεονταρίτης και Ν. Καραντηνός για τον Κώστα Βάρναλη, στην εκδήλωση που οργάνωσαν, από κοινού, η ΕΣΗΕΑ, η ΕΕΛ και ο

Πανελλήνιος Σύνδεσμος Δημοσιογράφων Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης, θα ήθελα να προσθέσω ένα συγκεκριμένο «περιστατικό» που, αν μη τι άλλο, μαρτυρεί την πολιτική ωριμότητα και διαίσθηση του μεγάλου μας ποιητή.

Θα πρέπει να ήταν η τρίτη εβδομάδα από την επιβολή του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου 1967, όταν, στη Γυάρο, στον όρμο αρ. 3, συναντήθηκαν μερικοί από τους κρατούμενους δημοσιογράφους με τον Λεωνίδα Κύρκο. Η συνάντηση δεν ήταν «προγραμματισμένη» και δεν υπήρχε... ημερήσια διάταξη! Όμως, «το» θέμα της συζήτησης δεν μπορούσε να ήταν άλλο από το πραξικόπημα της χούντας: *Πώς και βρεθήκαμε, ξαφνικά, στο νησί αυτό του διαβόλου; Πώς και μας έπιασαν στον ύπνο; Και πώς το «κόμμα» (η*

ΕΔΑ), *«αλλά και το Βουκουρέστι» (η ηγεσία του ΚΚΕ) είχαν πιστέψει ότι ο κίνδυνος της εκτροπής εξέλιπε και ότι «πάμε για εκλογές»;*

Δεν έχω πρόθεση να καταγράψω εδώ 1 είπε ο Λ.Κ. και τι είπαμε εμείς, οι δημοσιογράφοι (συντάκτες, μέχρι τότε, της *Αυγή* και της *Δημοκρατικής Αλλαγής*), στη συνάντηση εκείνη – πάνε κιόλας 26 χρόνια! Άλλωστε, οι αναλύσεις μας, το Μάιο του '67, ελάχιστα πράγματα κατείχαν από την αυτονόμηση της «μικτής χούντας» από τη «μεγάλη χούντα» (μέσα στην οποία βρισκόταν «μικρή χούντα») ή από τις επιλογές του δοσιγιά, που ενώ είχε δεχθεί το παιχνίδι των εκλογών (βλέπε και μυστική συμφωνία Παπανδρέου - Κανελλόπουλου), διατηρούσε ως «εναλλακτική λύση» τη «μεγάλη χούντα»

για την περίπτωση που το εκλογικό αποτέλεσμα δεν ήταν το επιθυμητό. Για την ιστορία μόνο θέλω να αναφέρω ότι στη «διαβάθμιση» και «ταξινόμηση» ευθυνών που είχαμε κάνει (Παλάτι, Αμερικανοί, στρατιωτική ηγεσία κ.λπ.), όλοι είχαμε συμφωνήσει ότι ευθύνη για την εκτροπή έφεραν και τα πολιτικά κόμματα, της ηγεσίας του ΚΚΕ περιλαμβανομένης. Σήμερα, οι πάντες δέχονται ότι, στις παραμονές της δικτατορίας, τα πολιτικά κόμματα είχαν ριχτεί «σε έναν πόλεμο των πάντων εναντίον πάντων», με αποτέλεσμα την εξασθένιση και κατάρρευση του κύρους των δημοκρατικών θεσμών.

Η συζήτηση με τον Λ. Κύρκο είχε τελειώσει, όταν ο συνάδελφος Χαρίλαος Μάνος, μέχρι τότε διευθυντής σύνταξης της Δημοκρατικής Αλλαγής, γυρίζει και μου λέει:

- Και όμως, ο γερο-Βάρναλης τα είχε όλα προβλέψει... Θυμάσαι τη συνέντευξη που μας είχε δώσει;

- Όχι μόνο τη θυμάμαι, αλλά και κράτησα το χειρόγραφο της. Τόσο πολύ με είχε εντυπωσιάσει.

Η συνέντευξη (για την ακρίβεια επρόκειτο για μια γραπτή δήλωση) είχε δημοσιευθεί στη Δημοκρατική Αλλαγή της 25ης Φεβρουαρίου 1967, δύο μήνες, δηλαδή, πριν από την επιβολή της δικτατορίας. Και έπρεπε –σύμφωνα με τη «γραμμή» που είχαμε πάρει από το Βουκουρέστι– να εξυπηρετεί το βασικό στόχο που είχε θέσει η τότε ηγεσία του ΚΚΕ: 'Ότι ο κίνδυνος της χούντας παρήλθε και ότι η χώρα βαδίζει προς εκλογές. Και, εφόσον βαδίζουμε προς εκλογές, θα

πρέπει να νομιμοποιηθεί το ΚΚΕ και να προκριθεί η απλή αναλογική. (Φυσικά, η ίδια «γραμμή» είχε διοχετευθεί και στην Αυγή).

Δεν είναι του παρόντος να εξηγήσω αυτή την ακατέργαστη, αποπροσανατολιστική πολιτική της ηγεσίας του ΚΚΕ, παρά το γεγονός ότι ο λαός, με το δικό του ένστικτο, έβλεπε ότι «κάτι δεν πάει καλά» και ότι «κάπου το πράγμα θα φρακάρει». Για όλα αυτά, άλλωστε, έχει χυθεί πολύ μελάνι. Προσωπικά πάντως –και με αφορμή έναν άλλο πνευματικό μας άνθρωπο, τον αξέχαστο Στρατή Τσίρκα– συγκρατώ τη συγκλονιστική μαρτυρία του Τάκη Μπενά, από μια συνάντηση που είχε με τον Κ. Κολιγιάννη, τέλη του 1966, σε χώρα του άλλοτε «υπαρκτού»: «Η Ελλάδα –γράφει– τραβούσε προς τη δικτατορία, αλλά ο νους του Κολιγιάννη ήταν στην... επίδικη Λέσχη του Τσίρκα και στον κίνδυνο φιλελευθερισμού που απειλούσε το κόμμα»! (Βλέπε Αυγή, 4.2.90)

Όμως, για να ξαναγυρίσουμε στον Βάρναλη και στη συνέντευξή του στη Δημοκρατική Αλλαγή. Η «γραμμή» της ηγεσίας του ΚΚΕ ήθελε τις εκλογές δεδομένες. «Εκλογές θα γίνουν». Αλλά ο Βάρναλης θα βρει τρόπο να εκφράσει τις αμφιβολίες και ανησυχίες του: «Εκλογές θα γίνουν –αναφέρει στη δήλωσή του– αλλά τι εκλογές; Με όποιο σύστημα και αν γίνουν, θα ψηφίσει ο καταχτητής και θα πνίξει με όλα τα μέσα τη θέληση του λαού»... Και σε άλλο σημείο της συνέντευξης: «Μόνο η δύναμη του λαού θα μπορέσει να εμποδίσει το μοίρασμα των εθνικών μας

εδαφών –ο Ιωαννίδης δεν είχε ακόμα «μοιράσει» την Κύπρο...– στους εχθρούς του έθνους».

Ο Κώστας Βάρναλης ήξερε ότι «έπρεπε» να προωθήσει την κομματική γραμμή. Γι' αυτό δεν παραλείπει να πει ότι «σ' αυτόν τον αγώνα, πολύ θα βοηθήσει το εκλογικό σύστημα της απλής αναλογικής και η νομιμοποίηση του ΚΚΕ». Όμως δεν κρύβει την αγωνία του: Ο λαός θα πρέπει να αντιπαλέψει την... «ψήφο» του Έκτου Στόλου, της ΚΥΠ, της αστυνομίας, των παρακρατικών μπράδων και να νικήσει! «Αλλιώς, ο μύθος ότι μετά τις εκλογές θα μπει ο τόπος μας στην ομαλότητα θα εξακολουθεί να είναι μύθος. Κι όποιος άλλος νικήσει, η Δημοκρατία θα ηττηθεί».

Όσο για το χειρόγραφο παρά τις κάποιες περιπέτειές του, τελικά σώθηκε! Καταλαμβάνει δύο μικρές σελίδες (28 X 20 εκατ.) σε χαρτί εφημερίδας, γραμμένες με μαύρο μολύδι, όπως όλα σχεδόν τα χειρόγραφα του Κώστα Βάρναλη. Στο χειρόγραφο μπορεί να διακρίνει κανείς πολλά σθησίματα (με γομμαλάστια) στην προσπάθειά του να δώσει ένα άψογο κείμενο όπου «ο ρυθμός και η κάθε φράση» να δηλώνουν τον καταξιωμένο ποιητή, πεζογράφο και δοκιμογράφο.

Κατά τα άλλα, το περιεχόμενο του χειρογράφου δίνει την «ειδή του δένδρου»: Έναν ανήσυχο πνευματικό άνθρωπο, με ικανότητα πρόγνωσης. Και στην πολιτική, όπως και στη λογοτεχνία, η ικανότητα αυτή είναι μεγάλη αρετή.

Η ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ ΣΤΗ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ»

Οι εκλογές θα γίνουν, αλλά τί εκλογές; Μ' όποιο σύστημα και αν γίνουν, δεν μπορεί νά 'ναι ελεύθερες σέ μιά χώρα που δεν είναι ελεύθερη. Μ' όποιο σύστημα και αν γίνουν στην άποικιακή μας χώρα, θα ψηφίσει ο... καταχτητής και θα πνίξει με όλα τα μέσα τη θέληση του λαού. Θα ψηφίσουν, δηλαδή, ο έχτος στόλος, οι πυραυλικές βάσεις του έχθρου, οι χιλιάδες των πρακτόρων του, τα δολάρια της ΚΥΠ, ή Αστυνομία και οι παρακρατικοί μπράβοι. Έπομένως ο λαός έχει νά παλέψει εναντίον όλων αυτών των στοιχείων – και τά μόνα κόμματα που βοηθούν τό λαό στον αγώνα του γιά τήν έλευθερία είναι τά δύο κόμματα του λαού, ή ΕΔΑ και τό ΚΚΕ.

Κανένα από τά δύο μεγάλα κόμματα της Όλιγαρχίας δεν θέτει στό πρόγραμμά του τήν ανεξαρτησία της πατρίδας, τό διώξιμο των ξένων «προστατών», τήν απαγκίστρωση από τό άπαίσιό ΝΑΤΟ, τήν κατάργηση των έκτάκτων μέτρων, τή διάλυση των ξένων βάσεων και των ΤΕΑ, κτλ. Αυτά τά αίτήματα τά θέτει τίμια και μέ πάσα κυριολεξία των όρων τό κόμμα του λαού, τό αληθινά έθνικό κόμμα της ΕΔΑ.

Μόνον ή δύναμη του λαού θα μπορέσει νά εμποδίσει τό μοίρασμα των έθνικών μας εδαφών στους έχθρους του έθνους.

Σ' αυτόν τόν αγώνα, πολύ θα βοηθήσει τό εκλογικό σύστημα της απλής αναλογικής και ή νομιμοποίηση του ΚΚΕ.

Άλλιώς, ό μύθος ότι μετά τίς εκλογές θα μπει ό τόπος μας στην όμαλότητα, θα εξακολουθεί νά είναι μύθος. Κι όποιος άλλος νικήσει, ή Δημοκρατία θα ήττηθεί.

Κ. Βάρναλης

ΤΕΑ πτλ. Αυτά τ' αληθινά θέματα
μια και με' τόσα κρυμμένα
το κέμετα τον λαό, το αλήθεια
μολύβι της ΕΔΑ. Αλλά ή αλήθεια
λαοί θα βοηθήσει ή δημοκρατία
και ή αστυνομία μας θέλει
τον έχθρο.

Σ' αυτόν τόν αγώνα
πολύ θα βοηθήσει
τό εκλογικό σύστημα
της απλής αναλογικής
και ή νομιμοποίηση
του ΚΚΕ.

Άλλιώς, ό μύθος
ότι μετά τίς εκλογές
θα μπει ό τόπος
μας στην όμαλότητα,
θα εξακολουθεί
νά είναι μύθος.
Κι όποιος άλλος
νικήσει, ή
Δημοκρατία θα
ήττηθεί.

Κ. Βάρναλης

απάντησή του στο ερώτημα της σύνταξης
Τα χειρόγραφα του Κ. Βάρναλη, με την
της Δημ. Αλλαγής.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΔΕΛΟΙΠΟΤΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ

• Μετά την πρώτη ανάγνωση

στον Βαγγέλη Χατζηδασυλείου

Το 1983, στο δέκατο και τελευταίο τεύχος του περιοδικού *Ωλήν*, επιχειρήσαμε με τον Ηλία Λάγιο (φυσικό και ηθικό αυτουργό του εντύπου) μιαν «Αναφορά στο Μιχάλη Γκανά» ιδιαιζόντως εκτενή (στην πραγματικότητα, καταλάμβανε ολόκληρο το τεύχος), αναλυτική όσο γινόταν και ταυτοχρόνως απερίφραστα εγκωμιαστική. Τότε ο Γκανάς ήταν 39 ετών, ο Λάγιος 25 κι εγώ 23· σήμερα, κι ο Ηλίας κι εγώ πλησιάζουμε την τότε ηλικία του Μιχάλη επικινδύνως – αλλά δεν θα άλλαζα ιώτα εν ή μία κεραία από το παλιό μου κείμενο για το έργο του: εξακολουθώ να πιστεύω ότι ο Μιχάλης Γκανάς είναι καλός ποιητής (το επίθετο «καλός», ειδικά σήμερα και ειδικά για ποιητή, είναι υπερθετικό και πλήρες· το δικαιούνται ελάχιστοι), η πρόσφατη *Παραλογία* του είναι σπουδαία δουλειά, δεν θεωρώ ότι απαγορεύεται να το πω επειδή ο Μιχάλης είναι φίλος μου – και η μοναδική υποχρέωσή μου είναι, εφόσον το λέω δημοσίως, να οργανώσω την άποψή μου σε κριτικό λόγο, απολύτως ελέγξιμο, ειδάλλως αντιμετωπίζω τον αναγνώστη ως εξ

ορισμού ηλίθιο που οφείλει να δεχτεί την κρίση μου επειδή και μόνον την εκφέρω εγώ. Ναι, αλλά αυτό το είδος υποτιθέμενου κριτικού λόγου (αυτή η διαστολή του «επειδή το λέω εγώ» σε ήθος του ρήτορος) είναι ακριβώς το θέμα του παρόντος σημειώματος.

Υποχρεώθηκα, πράγματι, να δημοσιεύω τις αδιάφορες για τον αναγνώστη αράδες που προηγήθηκαν προκειμένου να μην παρεξηγηθώ. Όσα θα πω στη συνέχεια δεν αφορούν στον Γκανά, αμέσως είτε εμμέσως. Ερείδονται στη βαθύτατη –και δημοσίως εκπεφρασμένη– πεποίθησή μου ότι το «ήθος του ρήτορος» (παρακαλώ να μην παραναγνωστεί ο όρος: δεν κρίνω εδώ το ήθος κανενός) και το πλέγμα συνδηλώσεων ενός, οσοδήποτε σύντομου ή πρόχειρου κριτικού κειμένου συνιστούν «μήνυμα» εξίσου ισχυρό με το «εμφανές μήνυμα» – και μάλιστα μήνυμα πολύ πιο αποτελεσματικό αφού, αυτό πρωτίστως, το εκφερόμενο ως «αυτονόητο», διαμορφώνει το, σύστοιχο, «ήθος του αναγνώστη». Υπάρχει πάντα μια άτυπη δεύτερη ανάγνωση, ταυτόχρονη της πρώτης – και πολύ συχνά οι ημικατεργασμένες περί Λογοτεχνίας γνώμες που ανακατώνουμε στις κουδέντες μας ως αυτονοήτως ορθές, ως πέραν πάσης συζητήσεως (πέραν πάσης συζητήσεως επίσης είναι το ότι η φακή έχει σίδερο και το ψάρι φώσφορο), οφείλονται σε αυτήν τη δεύτερη ανάγνωση. Όταν μάλιστα ο κριτικός είναι πανεπιστημιακός –δηλαδή, πρωτίστως δάσκαλος–, η δεύτερη ανάγνωση υψώνεται στη δύναμη του κύρους του.

Η πρώτη ανάγνωση, λοιπόν, της κριτικής του Γ.Π. Σαββίδη στα *Νέα* της 15ης/6/93 για την *Παραλογία* του Μιχάλη Γκανά με ενθουσίασε: «Κατακόρυφη ανύψωση» ήταν τίτλος, και ο πλεονασμός του υποθέτω πως είναι εσκεμμένος, προς έμφαση· το κείμενο ήταν ένα απερίφραστο εγκώμιο, που αποκορυφωνόταν στην ακόλουθη διάγνωση: «...η συρρικνούμενη ελληνική ποίηση είχε αποκτήσει ξανά μείζονα ποιητή».

Πριν από λίγες εβδομάδες, στο τεύχος 517 του *Αντί*, ο κείμενο που δυστυχώς δημοσιεύτηκε ανυπόγραφο μια κοινή στήλη «Επισημαίνουμε» φιλοξενεί ανυπόγραφα σχόλια (δράττομαι της ευκαιρίας να το αναδημοσιεύσω ώστε να το υπογράψω τουλάχιστον εκ των υστέρων), επεσήμαναν τον ενδημικό χαρακτήρα του φαινομένου: οι από καθέδρας, συνοπτικές, ατεκμηρίωτες αποφάνσεις πολλαπλασιάζονται, εκτοπίζουν –κατά παράδοξη εφαρμογή της αρχής του Αρχιμήδους– ίσον όγκο κριτικής διαύγειας και το χειρότερο, δίνουν την εντύπωση *υπεραναπληρωτικής* χειρονομίας, σαν ο μεγεθυμένος λόγος να καλείται να αντιρροπήσει την έλλειψη κριτηρίων (πιο σωστά: τη μη παραγωγή κριτηρίων). Έτσι, τότε ο Δ.Ν. Μαρωνίτης αποφαινεται ότι το τάδε βιβλίο είναι το σημαντικότερο της τελευταίας εικοσαετίας, τότε ο Γ.Π. Σαββίδης ανακαλύπτει την «πυκνότερη ηθικά ποιητική πλακέτα μετά το μονόφυλλο του Καδάφη» (η φράση στη γλωσσολογία σμειώνεται με αστερίσκο άνω αριστερά: στερείται νοήματος). Και το πρόβλημα δεν είναι αν οι κ.κ. καθηγητές έχουν δίκιο· μπορεί και νά'χουν. Το πρόβλημα δεν είναι καν ότι η σύγκριση ενός κειμένου με τον Όμηρο το σμικρύνει αυτομάτως, και η ακατάσχετη ρητορεία καταντά συγκεκριμένη (ένα ενδιαφέρον θέμα ωστόσο θα ήταν ο βαθμός που ίσως κρύβει τέτοιου είδους κριτική). Το πρόβλημα είναι ότι ο δημόσιος κριτικός λόγος οφείλει να παράγει πρωτίστως κριτήρια (αυτό που ο Έλιοτ θα 'λεγε: να διορθώνει το γούστο) κι όχι να εκδίδει αποφάσεις. Στη περίπτωση που σχολιάζουμε μάλιστα, ο λόγος είναι εις θέως *κανονιστικός*: το «μείζων» ανήκει σε διαφορετικό γένος από το «καλός», ο «μείζων ποιητής» είναι και διαφορετικό από το «μείζον κείμενο», η συγκεκριμένη «επισήμανση» (έτσι την ονομάζει ο Γ.Π. Σαββίδης) προϋ

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΝΤΑΣ

Στο *Βήμα* της προπερασμένης Κυριακής, ο καθηγητής Δ.Ν. Μαρωνίτης αποδεικνύει πως ελάχιστα απέχουμε πλέον, στον τομέα της κριτικής, από το ιδεώδες της μονολεκτικής φράσης ή και του απλού νεύματος (άλλωστε η διαλεκτική του Διαφωτισμού είναι ανεξέλεγκτη, και ο δημόσιος, άρα ελέγξιμος, λόγος ανεστράφη ήδη σε λόγο αυτονοήτως έγκυρο εφόσον εκφέρεται από άνδρα μονότονα δημόσιο: «το ήθος του ρήτορος» είναι, εδώ, η αυταπόδεικτη αλήθεια των λεγομένων του, δηλαδή η αυθεντία). Σχεδόν μονολεκτικά λοιπόν –και εντός παρενθέσεων– ο Δ.Ν. Μαρωνίτης αποφαινεται ότι το ποιητικό βιβλίο της Μαρίας Λαϊνά είναι –«ίσως» (σ' αυτό το «ίσως» συρρικνώνεται η καταστατική επιφύλαξη του κριτικού λόγου και εκπίπτει σε απλή προφύλαξη του κριτικού)– το καλύτερο ποιητικό βιβλίο της τελευταίας εικοσαετίας. Πριν λίγα χρόνια, το καλύτερο βιβλίο της τελευταίας εικοσαετίας ήταν το νέο ποιητικό βιβλίο της Τζένης Μαστοράκη (ή αυτό το 'πε ο Γ.Π. Σαββίδης; Οι καθολικοί δεν έχουν ανάλογα προβλήματα δυαρχίας). Το πρόβλημα δεν είναι θέβαια η ποιότητα του έργου της Λαϊνά ή της Μαστοράκη (συμβαίνει ο γράφων να εκτιμά την ποίηση και των δύο) αλλά η ενδημική αμετροέπεια, που όταν μάλιστα προσβάλλει τα κείμενα του Δ.Ν. Μαρωνίτη μας καταθλίβει ιδιαίτερα. Μια πρόχειρη απαρίθμηση λοιπόν: Τα τελευταία 20 χρόνια (1973-1993), εκδόθηκαν, μεταξύ άλλων, το *Φωτόδεντρο*, το *Μονόγραμμα*, το *Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου* και τα *Ελεγεία της Οξώπετρας* του Οδυσσέα Ελύτη, το *Τερατώδες Αριστούργημα* του Γιάννη Ρίτσου, ο *Νεκρόδειπνος* και το *Γκρίζο Φως* του Τάκη Σινόπουλου, το *Σκεύος* του Μίλτου Σαχτούρη, το *Τετραψήφιο* του Έκτορος Κακναβάτου, το *Γκρίζο χρώμα θερμό* του Νίκου Φωκά, το *Μόνον διά της λύπης* του Βύρωνος Λεοντάρη, το *Αχαιών Ακτή* του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, το *Χαίρε ποτέ* της Κικής Δημουλά – και παραλείπουμε τους νεότερους. Μια πρόχειρη καταμέτρηση – για να περιγραφούν τα όρια του γελοίου...

Γιώργος Κοροπούλης

(αναδημοσίευση από το τευχ. 517)

ποθέτει μιαν αναδιάταξη του Κανόνος – και μέσα σ' αυτήν τη σύγχυση γενών, σ' αυτόν το συμφυρμό γραμματολογίας και ρητορικής, ο αναδιατεταγμένος Κανόνας δεν προκύπτει ελέγξιμος και ισχυρός, αλλά αυθαίρετος και εν είδει διατάγματος. Το ζητούμενο εντούτοις – ζητούμενο από δασκάλους και επιστήμονες προπάντων – δεν είναι ένας νέος, εξίσου αναλώσιμος Κανόνας: είναι, επαναλαμβάνω, η παραγωγή κριτηρίων και μια μέθοδος ανάγνωσης της (ιστορίας της) Λογοτεχνίας μας. Ο περιορισμένος χώρος μιας διδλικοκριτικής δεν συνιστά άλλοθι, κι είναι πάντοτε αρκετός για να μεταγλωττιστούν στο κριτικό ιδίωμα στερεότυπα και νοοτροπίες διάχυτες και ήδη επιβεβλημένες: ο μεγεθυμένος λόγος («το μαρτυρικό Σεράγεβο», π.χ.), το κείμενο-λεζάντα, η υποκατάσταση του αναγνώστη, η ταχύτητα και η προχειρότητα ενός ρεπορτάζ...

Ναι, όλ' αυτά θα μπορούσαν να εγερθούν ως ενστάσεις εντός της πρώτης ανάγνωσης και θα μπορούσαν ν' αμβλύνουν τον αρχικό ενθουσιασμό μου, αν δεν διέσωζα τη θεολογικού τύπου πεποίθηση ότι ένα καλό κείμενο (κι η Παραλογή είναι καλό κείμενο, και –γιατί όχι;– μείζονος τόνου – αν συμφωνήσουμε ως προς τη σημασία του όρου) αντέχει κι επιβάλλεται παρ' όλ' αυτά κι είναι ήδη σημαντικό να το «επισημαίνεις». Τι γίνεται όμως με τη δεύτερη ανάγνωση; Ό,τι δεν γίνεται στην πρώτη, επειδή δεν γίνεται στην πρώτη, για να μπορεί να μη γίνεται στην πρώτη: παράγονται κριτήρια και «λόγος» περί μεθόδου. Θα επισημάνω τρία μόνον σημεία, για να συντομεύουμε:

1 Εις πρωθύστερην επίρρωσιν του «συρρικνούμενη», ο Γ.Π. Σαββίδης εξηγεί: «Οπωσδήποτε, σχεδιάζα για τη στήλη των Νέων ένα άρθρο με τίτλο “Ποιητές και παραποιητές”, όπου θα δοκίμαζα κάποια αξιολογική ανακατάταξη της σύγχρονης, κατά κανόνα μετρίας ποιητικής μας παραγωγής. Αλλά μια ολιγοσέλιδη συλλογή... μου επέβαλε αφ' εαυτής τη σημερινή αποκλειστική παρουσίασή της». Το «μήνυμα» εδώ είναι διπλό και ισχυρότατο: Μια «αξιολογική ανακατάταξη της σύγχρονης ποιητικής μας παραγωγής» μπορεί να διεκπεραιωθεί σε «άρθρο για τη στήλη των Νέων» – αυτό είναι το πρώτο. Το εναντιωματικό σχήμα «κατά κανόνα μετρίας... Αλλά...» είναι το δεύτερο: ο «Χ» είναι μείζων ποιητής όχι επειδή αξιολογούμε και κρίνουμε, αλλά κατ' αντιδιαστολήν και διά της απαξίωσης της υπόλοιπης σύγχρονης ποιητικής παραγωγής.

2 Ο Γ.Π. Σαββίδης γράφει: «Ο ίδιος (δηλ. ο «Χ»), στο οπισθόφυλλο, διευκρινίζει ανωνύμως πως...». Αν αφήσουμε κατά μέρος το κουτσομπολίστικο «ανωνύμως» (και πού το ξέρει ο κριτικός; εκτός κι αν είναι η δουλειά του να ξέρει ό,τι δεν ξέρουν ακόμη οι άλλοι, όπως οι διπλωμάτες καριέρας) αυτό όμως είναι άποψη περί κριτικής, απομένει καθαρή η παραγραφή: παραγραφή ολόκληρης της σύγχρονης κριτικής και θεωρίας της Λογοτεχνίας. Όστε ο ο ίδιος ο ποιητής, εκτός του κειμένου του («στο οπισθόφυλλο») μπορεί να διευκρινίζει ως τότε –ή για πάντα, αν δεν μας αποκαλύψει ο ποιητής το νόημα– παραμένουμε εν πλήρει συγχύσει αδαείς. Στην απαξίωση όλων των συγχρόνων ποιητών προστίθεται η απαξίωση συλλήβδην των αναγνωστών – και η μεταφορά του ποιητικού κειμένου στην έρημη χώρα της βαθύτατα μικροαστικής ιδεοληψίας περί ποιητών.

3 Αφού ο Γ.Π. Σαββίδης συρρικνώνει το αποδεικτικό του σχήμα (το πρός απόδειξιν έστω η ζωντανή σχέση του «Χ» με τον ανθηρό Έλληνα λόγο) σε κατάλογο λέξεων, προχειρότητας –αν όχι ευηθείας– σημαντικό, καταλήγει: «Η πρώτη ανάγνωση αυτού του ονειρικού ποιήματος με κράτησε ξάγρυπνον όλη την υπόλοιπη νύχτα... Νοστάλγησα το γενναίο λόγο του Άγρα για τον Καρυωτάκη: “Κ’

έξαφνα (...) μας ξεπέρασαν όλους, αμέσως και εξακολουθητικά”». Κατά πρώτον λοιπόν, η επιστράτευση τετριμμένων στερεοτύπων και κοινόχρηστων ιδεοληψιών (που η ισχύς τους κατ' αυτόν τον τρόπο επανεπιβεβαιώνεται) παράγει, ως το μοναδικό ρητό κριτήριο, ένα κριτήριο απολύτως ανορθολογικό, και –για μένα– ιδιαίτερα ανησυχητικό: δεν μ' έχει ποτέ κρατήσει ξάγρυπνο ένα ποίημα, κι ως τώρα παρηγορήθηκα πιστεύοντας πως αυτό συνέβαινε επειδή δεν κάθομαι να διαβάσω ποιήματα νυχτιάτικα: αν ήμουν τόσο πολυάσχολος όσο εξηγεί, στην εναρκτήρια παράγραφο του κειμένου του, ότι είναι ο Γ.Π. Σαββίδης, τα πράγματα θα ήταν δέβαια διαφορετικά: ως τότε θα ζω, όπως όλοι μας, με την απορία: είναι ή δεν είναι καλό ένα ποίημα που το διάβασα ντάλα μεσημέρι;

Αλλά το τελευταίο «μήνυμα» είναι το πιο σημαντικό. Αν δεν κάνω λάθος, όταν ο Άγρας έγραφε «μας ξεπέρασαν» είχε κατά νουν τον εαυτό του και τους υπόλοιπους ποιητές της γενιάς του: σε ποιο «μας» προσγράφει εαυτόν νοσταλγικά ο Γ.Π. Σαββίδης;

Τούτο μόνο θά 'θελα να παρατηρήσω τελειώνοντας: Αν καθηγητές Πανεπιστημίου προτείνουν στους μαθητές τους, δηλαδή στους αυριανούς φιλόλογους, αυτές τις μεθόδους ανάγνωσης και κριτικής της ποίησης (και ο Γ.Π. Σαββίδης στη μακρά, έστω και έμμεση τώρα, διδακτική πρακτική του προσθέτει το κύρος που δικαίως διαθέτει: η προσφορά του δεν γίνεται να παραγραφεί), τότε αδικώς ο Σεφέρης πικραινόταν που στον τόπο μας είμαστε τόσο συχνά αυτοδίδακτοι.

Εκτός κι αν είναι επιβεβλημένο, θεσμισμένο, το καθεστώς του «αυτοδίδακτου», εκτός κι αν είναι άλλη η ποίηση και τα κριτήρια ανάγνωσής της που δικαιούνται οι εξ επαγγέλματος εφοδιασμένοι φιλόλογοι κι άλλη αυτή την οποία οι φιλόλογοι δίδαξαν, διδάσκουν ή θα διδάξουν στους «αναγνώστες των Νέων» στους οποίους, «οσοδήποτε ανεπαρκώς» (πρόκειται για την εσχάτη απαξίωση), απευθύνει τα κείμενά του ο κριτικός.

Γιώργος Κοροπούλης

Η ΟΥΡΑ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ

● Ο Ουάλλας Στήβενς στα ελληνικά

Κρίνοντας τα *Adagia* του Ουάλλας Στήβενς, που κυκλοφόρησαν πρόσφατα από τη Νεφέλη σε μετάφραση Χάρη Βλαδιανού, ο Ευγένιος Αρανίτσης γράφει στην *Ελευθεροτυπία* της 16.6.93 ανάμεσα στα άλλα και τα εξής:

Οι γνώμες για τον Γουάλλας Στίβενς (1879-1955) διχάζονται: σύμφωνα με τη μια από τις δύο απόψεις, που τη συμμερίζεται και ο μεταφραστής του κειμένου, ο Στίβενς πρέπει να θεωρείται, μαζί με τον Πάουντ και τον Έλιοτ, ως ο κορυφαίος Αμερικανός ποιητής του αιώνα μας (κάποιον ξεχνάμε εδώ). Όπως και να 'χει το πράγμα, οι αφορισμοί υπό τον τίτλο *Adagia* (έξοχα μεταφρασμένοι, όντως) μαρτυρούν, σαν ένα παράλληλο προς τα ποιήματα τεκμήριο, το δάσμο του διχασμού των απόψεων: ορισμένα από τα αποφθέγματα, και σίγουρα όχι τα περισσότερα, δονούνται πράγματι από κείνο το τίναγμα της χορδής που δημιουργεί την αφύπνιση μιας βαθύτερης υποψίας του αναγνώστη, ένα μικρό λογικό σοκ, την ανερμήνευτη αλλά και αδιάφρεστη χάρη ενός στίχου. Οι υπόλοιπες σκέψεις ωστόσο είναι εντελώς κοινότοπες και απηχούν παραδόξως τις αισθητικές και φιλοσοφικές ανησυχίες κάποιου ο οποίος «όχι μόνο δεν αντιλαμβάνεται τα πάντα πλην του αυτονόητου», κατά τη ρήση του Όσκαρ Ουάιλντ για τον καλλιτέχνη, αλλά θεωρεί το αυτονόητο ως είδηση.

Σε αυτό το κλίμα και με αυτό το πνεύμα είναι γραμμένη

Τα τρία αγόρια της οικογενείας Στήβενς. Αριστερά ο Γουάλλας, στο κέντρο ο Τζων, δεξιά ο Γκάρρετ (1882)

όλη η κριτική του Αρανίτση, που φέρει τον χαρακτηριστικό τίτλο: *Το αυτονόητο*. Αν, τώρα, θελήσει κανείς να κρίνει την παραπάνω κριτική οδηγείται στο εξής παράδοξο: ο Αρανίτσης έχει δίκιο αλλά αυτό αδικεί τον Στήβενς. Για όσους γνωρίζουν το έργο του ποιητή οι λόγοι είναι προφανείς.

Τα *Adagia* δημοσιεύτηκαν το 1957 για πρώτη φορά, στον τόμο με τίτλο *Opus Posthumous* και επιμέλεια του Samuel French Morse. Πρόκειται, δηλαδή, για τμήμα των καταλοίπων του ποιητή. Ο επιμελητής δεν τα δημοσιεύει όλα αλλά κάνει μια επιλογή από όσα υπήρχαν στο αρχείο του Στήβενς. Ο ποιητής γνωρίζουμε πως διέθετε μεγάλη συλλογή γνωμικών και παροιμιών, που μαζί με τα δικά του *adagia* και σύμφωνα πάντα με τον επιμελητή αποτελούσαν ένα είδος *materia poetica*. Άλλωστε μερικά από τα *adagia* έχουν ενσωματωθεί αυτούσια ή με παραλλαγές στο κυρίως ποιητικό του έργο. Ο ίδιος ο Morse μας λέει στην εισαγωγή του πως οι «αφορισμοί» αυτοί έχουν επαναλήψεις και είναι άνισοι. Σοβαρή πιθανότητα επίσης υπάρχει ορισμένοι να μην ανήκουν καν στον Στήβενς, αλλά να είναι παροιμιακές εκφράσεις τρίτων. Ακόμη, ορισμένα από τα *Adagia* αντιφάσκουν μεταξύ τους. Επομένως μόνο από τα *Adagia* δεν μπορεί κανείς να σχηματίσει εικόνα, καθαρή ή αμυδρή, του ποιητή Ουάλλας Στήβενς. Είναι σαν να λέμε πως ο Καβάφης γίνεται γνωστός σε μια ξένη γλώσσα με τα κατάλοιπα ή τα ανέκδοτα ποιήματά του.

Αν «οι γνώμες» για έναν ποιητή «διχάζονται», τότε δεν υπάρχει άλλη λύση από την καταφυγή στα αξιόπιστα

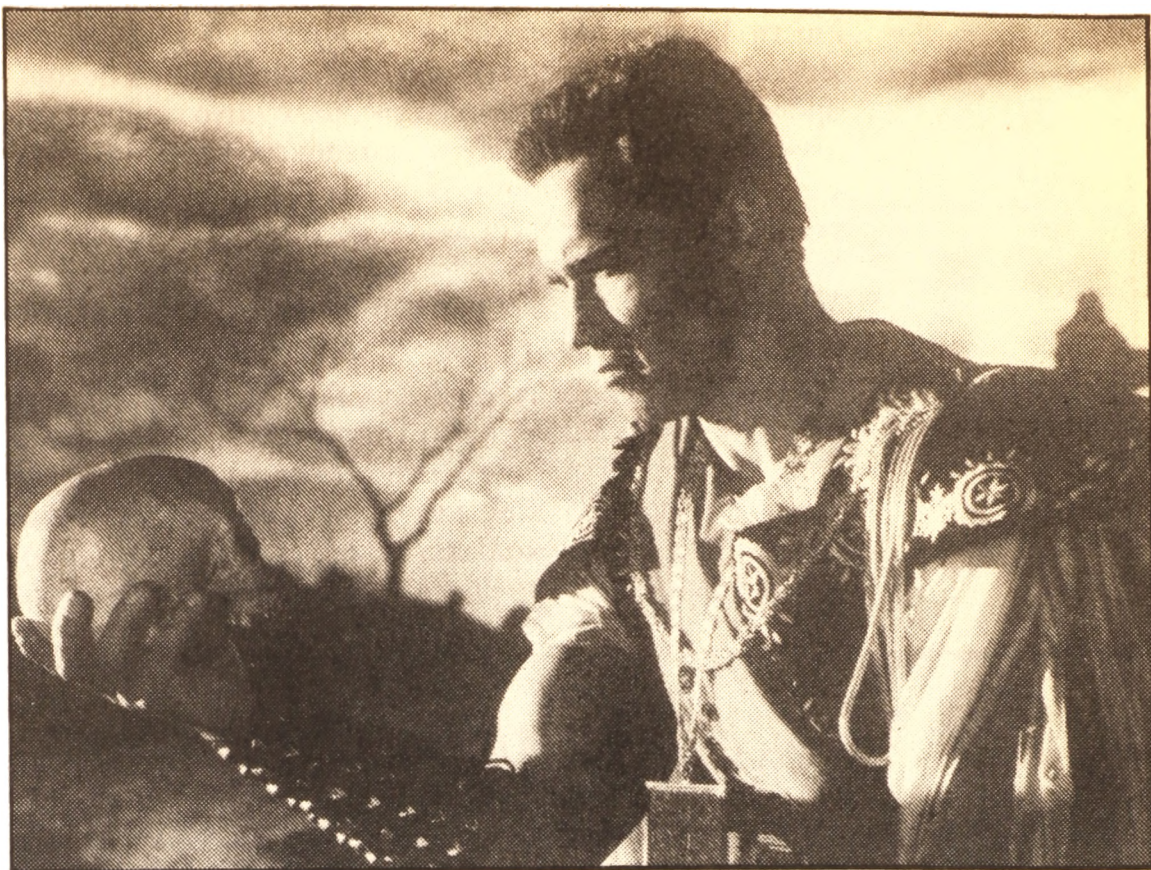
εγχειρίδια. Έτσι λοιπόν, στην *Ιστορία της λογοτεχνίας των ΗΠΑ* που εκδίδει το πανεπιστήμιο της Κολούμπια, ο ποιητής που σημάδεψαν την αμερικανική ποίηση στο αιώνα μας είναι οι εξής: Ο Ρόμπερτ Φροστ, ο Τ.Σ. Έλιο και ο Έζρα Πάουντ και ο Ουάλλας Στήβενς και ο Ουίλλιαμ Κάρλος Ουίλλιαμς, για τους οποίους μάλιστα αφιερώνονται δεκάδες σελίδες σε χωριστά κεφάλαια.

Πρόσφατα επίσης το ελληνικό αναγνωστικό κοινό είχε την ευκαιρία να γνωρίσει ένα δοκίμιο «του» Στήβενς που μεταφράστηκε στα ελληνικά από την Κατερίνα Σχινό. Πρόκειται για το δοκίμιο *Για την ποιητική αλήθεια* που δημοσιεύεται ως πρώτο θέμα του νέου περιοδικού *Ποίηση* (τεύχος Ι, Άνοιξη 1993). Κι αυτό το κείμενο περιλαμβάνεται στο *Opus Posthumous* και δεν δημοσιεύτηκε όσο ζούσε ο ποιητής. Θέλω να εξηγηθώ σε αυτό το σημείο. Το περιοδικό *Ποίηση* είναι μια αξιόλογη προσπάθεια, κι οφείλει να χαιρετίσει κανείς το γεγονός πως ανάμεσα στις άλλα περιλαμβάνει τρία σημαντικά ποιητικά έργα τα οποία συμβάλουν στην καλύτερη γνωριμία μας με την παγκόσμια ποίηση. Επίσης σημαντικό είναι το γεγονός ότι μεταφράζονται και παρουσιάζονται από τρεις ποιητές της νεότερης γενιάς. Πρόκειται για την *Αυτοβιογραφία σε κυρτό κάτοπτρο*, το αποκαλούμενο και «ποίημα της δεκαετίας του '70» του Τζων Άσπερι, μεταφρασμένο από τον Χάρι Βλαδιανό, *Το πνεύμα και το νερό* του Πωλ Κλωντέλ μεταφρασμένο από τον Αχιλλέα Χατζόπουλο και το *Για την ποιητική τέχνη* του Μπουαλλώ, που μεταφράζει η Στρατής Πασχάλης. Και τα τρία ποιήματα είναι ταυτόχρονα κείμενα δάσης, γιατί εκτός από την ποίηση δίνουν και την ποιητική του Άσπερι, του Μπουαλλώ και του Κλωντέλ. Έτσι λοιπόν, απορεί εύλογα κανείς για που λόγο από τον Στήβενς επιλέγεται ένα δοκίμιο από τα κατάλοιπά του; Υπήρχε η δυνατότητα να μεταφραστεί κάλλιστα κάποιο από τα δοκίμιά του από τον τόμο *The Necessary Angel* που κυκλοφόρησε όσο ζούσε ο Στήβενς και που θα ήταν όχι μόνο πολύ πιο διαφωτιστικό αλλά και θα πρόσφερε τη διασφάλιση ότι δεν υπάρχει κίνδυνος να βρεθεί κανείς προ οδυνηρών εκπλήξεων. Όταν το κυρίως έργο είναι άγνωστο, δεν μεταφράζεις κατάλοιπα. Γιατί ο Στήβενς δεν έχει μεταφραστεί στα ελληνικά. Τα ποιήματά στα οποία χρωστά τη φήμη του είναι όλα αμετάφραστα (όπως λ.χ. το *Sunday Morning* ή το *The Auroras of Autumn*). Εκτός από τρία - τέσσερα ποιήματα που μετάφρασαν παλιά ο Γιάννης Σταθάτος και ο Νάσος Βαγενάς στο *Δέντρο*, όλος ο υπόλοιπος Στήβενς είναι *terra incognita* για τον Έλληνα αναγνώστη. Καμιά φορά η επιθυμία να πρωτοτυπήσουμε μας κάνει να χάνουμε και το δέντρο και τη δάσος. Αυτό συνέβη στην περίπτωση του δοκιμίου του Στήβενς, όπου προσεκλήθη ο διάβολος να χάσει την ουρά του. Γιατί το δοκίμιο *Για την ποιητική τέχνη* δεν ανήκε στον Ουάλλας Στήβενς. Δεν είναι ολοκληρωμένο κείμενο αλλά απόσπασμα δοκιμίου με τον ίδιο τίτλο του H.D. Lewis που πρωτοδημοσιεύτηκε τον Ιούλιο του 1946 στο περιοδικό *Philosophy: The Journal of British Institute of Philosophy*. Ο Στήβενς αντέγραψε ένα μέρος του παραπάνω δοκιμίου με το χέρι του, προκειμένου να το χρησιμοποιήσει ως υλικό σε κάποιο κείμενο ή διάλεξή του. Ο επιμελητής το βρήκε στα κατάλοιπα του ποιητή και το δημοσίευσε νομίζοντας ότι ανήκε στον Στήβενς. Το σφάλμα εντοπίστηκε το 1961 από τον Joseph N. Riddel, ο οποίος δημοσίευσε σχετικό άρθρο στο *Modern Language Notes* Vol. LXXVI, τον Φεβρουάριο της ίδιας χρονιάς. Δε προτίθεται να κάνω τον έξυπνο ούτε να «κατακεραυνώσω» κανέναν, ιδιαίτερα μάλιστα όταν οι προθέσεις είναι σοβαρές. Αν την «πάτησαν» οι Αμερικανοί, γιατί να μη την πατήσουμε κι εμείς; Και για ποιο λόγο ο εκδότης δε αφήρεσε στις επανεκδόσεις του *Opus Posthumous*, από τ

1961 και μετά, το εν λόγω κείμενο από το βιβλίο; Πιστεύω για λόγους και ιστορικούς και γραμματολογικούς. Γιατί κάτω ακριβώς από τον πρόλογο του επιμελητή (και με τα ίδια ακριβώς στοιχεία) υπάρχει σημείωση του εκδότη που ενημερώνει λεπτομερώς τον αναγνώστη για την παρανόηση, η οποία, δυστυχώς, τριανταέξι χρόνια κατόπιν «μεταφράζεται» στα ελληνικά.

Υπάρχει ανάγκη να μεταφραστεί συστηματικά ο Στήβενς στη γλώσσα μας, γιατί μαζί με τον Έλιοτ είναι ο πιο Ευρωπαίος από τους Αμερικανούς ποιητές του αιώνα μας. Να μεταφραστεί όμως ξεκινώντας από τα μείζονα έργα του: το *Harmonium* (εν μέρει τουλάχιστον), το *The Man with the Blue Guitar*, το *The Auroras of Autumn* για τα οποία υπάρχει και τεράστιο κριτικό έργο και μελέτες που θα βοηθούσαν. Δεν θέλω να προβάλω κανένα υπερεγώ, όμως η εργασία του Σεφέρη στην Έρημη Χώρα είναι, ακόμη και σήμερα, ο μόνος μπούσουλας που διαθέτουμε όταν αντιμετωπίζουμε τα μείζονα έργα. Η μετάφραση της Έρημης Χώρας, σε συνδυασμό με την εισαγωγή και τις σημειώσεις του Σεφέρη, υπήρξε ο αποφασιστικότερος παράγοντας για την καθιέρωση και τη φήμη του Έλιοτ στην Ελλάδα και συνιστά τα ελληνικά προλεγόμενα όχι μόνο στον Έλιοτ αλλά και στον αγγλοσαξωνικό μοντερνισμό, κι αυτό είναι εντελώς ανεξάρτητο από το αν συμφωνεί ή διαφωνεί κανείς. Γιατί το παράδειγμα μετράει, κι αυτό μας λέει πως ο «θαυμασμός» θα πρέπει να μεταφράζεται ως οργανική σχέση κι η σχέση αυτή θα πρέπει να αποδεικνύεται, ειδικά αν αδικούμε και τα πρόσωπα, και τα έργα, και τον εαυτό μας.

Αναστάσης Βιστωνίτης

δεν εξασφαλίζουν την ανακάλυψη του χαμένου θησαυρού, μερικά κοινά χαρακτηριστικά τους προτείνουν, έστω, κάποια λύση. Το παιχνίδι, λοιπόν, τόσο λιγότερο ενδιαφέρεται για τη διείσδυση στο εσωτερικό των μοναχικών δημιουργιών όσο περισσότερο ξεκαθαρίζει ως επιδίωξή του την εξακρίβωση εκείνων ακριβώς των συνδυασμών που εξασφαλίζουν την ευνοϊκή κυκλοφορία των ταινιών σε κάθε άγρονη περιοχή του οπτικοακουστικού σύμπαντος.

Χωρίς αμφιβολία, τα φεστιβάλ κινηματογράφου δεν θυμίζουν πια εργαστήρια του μέλλοντος, αλλά πολυκαταστήματα του καθημερινού θεάματος. Στην εποχή που οι γνωριμίες των ανθρώπων δεν διαρκούν παραπάνω από είκοσι λεπτά, οι σταθερές προτιμήσεις ανατρέπονται με ξεχωριστή ευκολία. Δηλαδή, μιλώντας για τις τάσεις που επικρατούν στη σύγχρονη κινηματογραφική συνθήκη, μόλις παραμερίσεις τις γραφειοκρατικές απόπειρες στήριξης των ευρωπαϊκών συμπαραγωγών, διαπιστώνεις όχι μόνο την ουσιαστική κρίση ταυτότητας που διαπερνά το σύνολό τους μα και τα εξωκαλλιτεχνικά κριτήρια της εξίσωσης με ζητούμενο την οποιαδήποτε εφήμερη επιτυχία.

Δεν συμπεριλαμβάνονται στις τάσεις αυτές ούτε ταινίες που ισοδυναμούν με πορτραίτα εθνικών ψυχισμών ούτε χειρονομίες προσωπικές ούτε ανησυχίες εκφραστικές. Η επιταγή της «παγκοσμιοποίησης» από τη μια και της «πρωτοτυπίας» από την άλλη ακυρώνουν η μία την άλλη, με καταστροφικά αποτελέσματα. Νικήτρια εξέρχεται η λογική της τυποποίησης, των ομοειδών και ευανάγνωστων προϊόντων, της μηχανιστικής επανάληψης κάθε δόκιμης σύμβασης. Να, με λίγα λόγια, η μοναδική για την ώρα ευδιάκριτη «τάση», κι ας καταργεί το περιεχόμενό της, αφού στην κυριολεξία δεν τείνει πουθενά, καθώς υπερασπίζει την αναπαραγωγή του εαυτού της, αποκλειστικά. Την απειλούν, ωστόσο, δύο πρωτοβουλίες με ισχυρό βαθμό συγκρότησης. Δεν προέρχονται από την αυστραλιανή γεωγραφία ευρωπαϊκών προδιαγραφών (Το πιάνο της Τζέην Κάμπιον μοιάζει με κινηματογραφική φιλοδοξία των καλύτερων παραγωγών του BBC), ούτε από τη γαλλική διείσδυση σε παλιές (Αφρική) και νέες αποικίες (Ανατολική Ευρώπη, χώρες του τέως υπαρκτού σοσιαλισμού). Η πρώτη κατάγεται από την πολύτιμη παράδοση των μικρών μεγεθών, της ενσωμάτωσης της πολιτιστικής κληρονομιάς στον σύγχρονο μύθο των τοπικών κοινωνιών και των ατομικών περιπετειών, μ' εκπρόσωπο τον 84χρονο

Μπορεί να μην είναι Κινέζος, μάλλον όμως κάνει τον Κινέζο ο Σβαρτσενέγκερ, όταν καλείται να παίξει Άμλετ στον κινηματογράφο !...

ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΩΝ

• Τι συμβαίνει στον κινηματογράφο τώρα που πέρασε η εποχή των ερεθισμάτων;

Για τις ταινίες, φαίνεται πως πέρασε οριστικά η εποχή των ερεθισμάτων. Περισσεύουν τίτλοι όπως *Η εποχή των δολοφόνων* ή *Ο καιρός των τσιγγάνων*, μα πρόκειται κιόλας για τις μέρες των στοιχημάτων. Συμβαίνει συχνά, και σε τέτοιες περιπτώσεις και στις μέρες μας ιδιαίτερα, οι μετακινήσεις του ενδιαφέροντος από το καλλιτεχνικό αντικείμενο στις λεπτομέρειες του διάκοσμου να συντελούνται ανεπαισθήτως. Ενδεικτικό παράδειγμα, εδώ, η Εθνική Πινακοθήκη και τα πυροτεχνήματα της διευθύντριας της. Τον περασμένο μήνα, το πρόσφατο φεστιβάλ των Καννών επιβεβαιώνει, για λογαριασμό πια των κινηματογραφικών εκδηλώσεων παγκόσμιας ακτινοβολίας, τον πολλαπλασιασμό του φαινομένου. Σπάνια η απονομή των βραβείων του συνοδεύεται από παρόμοια αδιαφορία. Αλλά, στη συνέχεια, προγνωστικά και απορίες, επιφυλάξεις και ανίχνευση διαθέσεων εξακολουθούν να επισκιάζουν κάθε άλλη εντύπωση. Όλοι, και κυρίως οι παράγοντες της αγοράς, σπεύδουν να σχηματίσουν στοιχειώδεις προβλέψεις, ώστε να σχεδιάσουν τις επόμενες κινήσεις τους. Οι δεδαισιόγητες ισοδυναμούν μ' εξαιρετική πολυτέλεια. Η φρευσιότητα θριαμβεύει. Και καθώς αστρολόγοι και γραφεία δημοσκοπήσεων ευημερούν, το παιχνίδι των τάσεων του διεθνούς κινηματογράφου υπόσχεται τις πιο ισχυρές συγκινήσεις.

Έτσι, μέσα ενημέρωσης και δημοσιογράφοι, οργανωμένοι συμφέροντα, παραγωγοί, επιχειρηματίες της διανομής και κάθε λογής διαφημιστές παίρνουν μέρος στην αναζήτηση του χαμένου μυστικού. Όταν μόνες τους οι ταινίες

Μανοέλ ντε Ολιβείρα που μεταφέρει στη βόρεια Πορτογαλία τη *Μαντάμ Μποβαρύ* του Φλωμπέρ (*Η κοιλάδα του Αβραάμ*). Όσο για τη δεύτερη, αιφνιδιάζει με το δυναμισμό και τη ραγδαία ανάπτυξή της, αλλά μόνο τους αφηρημένους διεκπεραιωτές των προκατασκευασμένων κινηματογραφικών «γεγονότων». Η ασιατική πρόκληση εκδηλώνεται εδώ και μια 15ετία περίπου. Το κίτρινο χρώμα της διακρίνεται ακόμα και στην καρδιά του ομιχλώδους πεδίου των φεστιβαλικών σκοπιμοτήτων και των παντοειδών απαγορεύσεων της αγοράς του θεάματος.

Κι όμως, τα βραβεία του Ζανγκ Γιμύ στη Βενετία και το Βερολίνο τα συμπληρώνουν ο Τσεν Κάιγκε (*Αντίο, παλλακίδα μου*) και ο Χου Χσιάο Χσιέν (*Ο άρχοντας των μαριονετών*). Παρατηρώντας πιο προσεκτικά, τα κεφάλαια του Χόνγκ Κόνγκ, οι καλλιτέχνες της Ταϊβάν και η υποδομή της Λαϊκής Κίνας συνθέτουν κιόλας μαν κινηματογρα-

φική προαναγγελία της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής ένωσης της Κίνας. Κι ακόμα, υπογραμμίζουν τη πιθανότητα της δημιουργίας ενός δεύτερου Χόλιγουντ στην Άπω Ανατολή.

Στηριγμένου, αυτή τη φορά, σε ιστορίες ανθρώπινες όσο και στην ιστορία των χωρών τους, σε αξίες παγκόσμιες όσο και σε εθνικά χαρακτηριστικά, στη γοητεία του εξωτισμού όσο και στη μακρινή μνήμη του ιταλικού νεορεαλισμού Διαφορετικός πολιτισμός, κοινές αφηγηματικές πρακτικές, να ο συνδυασμός της δεύτερης πρωτοβουλίας. Αντίθετα με τις θεατρικές τελετουργίες της γιαπωνέζικης αισθητικής, ο κινέζικος κινηματογράφος δεν συνιστά καμινέα τάση. Πρόκειται για ποταμό στην κυριολεξία, και αυτό εξηγεί την προτίμηση όσων κιόλας στοιχηματίζουν πάνω του.

Ανδρέας Τύρος

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ: ΕΝΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Στις 17-20 Ιουνίου 1993 έγινε στο Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών το 5ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνοανατολικών και Ελληνοαφρικανικών Σπουδών, με συμμετοχή 40 Ελλήνων και ξένων επιστημόνων διεθνούς φήμης. Θέμα του συνεδρίου ήταν η ακτινοβολία του Ελληνισμού στην Ανατολή και την Αφρική.

Την έναρξη του συνεδρίου κήρυξε ο διευθυντής του Ε.Π.Κε.Δ. κ. Π. Τζαννής εκ μέρους του Υπουργείου Πολιτισμού. Ακολούθησαν οι προσφωνήσεις του Προέδρου της Οργανωτικής Επιτροπής καθ. Ε. Χρυσού και του Γεν. Γραμματέα καθ. Β. Χρηστίδη, καθώς και οι χαιρετισμοί προς το συνέδριο από τον γάλλο καθηγητή του Πανεπιστημίου της Σορβόνης J. Desanges εκ μέρους της Γαλλικής Ακαδημαϊκής Κοινότητας, τον μορφωτικό ακόλουθο της πρεσβείας της Ιορδανίας στην Ελλάδα, κ. Μ. Moheidat, και τον εκπρόσωπο της ελληνικής κοινότητας Αλεξανδρείας κ. Ι. Κοσσένα. Ο καθηγητής Ε. Χρυσός τόνισε τους ισχυρούς δεσμούς που ενώνουν την Ελλάδα με τον ανατολικό κόσμο. Ο καθηγητής Β. Χρηστίδης είπε ότι στο συνέδριο αυτό δεν εξετάζεται μόνο η ακτινοβολία του ελληνισμού στη Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική αλλά ταυτόχρονα και οι επιδράσεις των χωρών αυτών στον ελληνικό πολιτισμό.

Η θεματολογία του συνεδρίου περιελάμβανε ενότητες οι οποίες αναφέρονταν στις ελληνικές θεότητες στη Μέση Ανατολή, στο θαλάσσιο εμπόριο της Ανατολικής Μεσογείου, του Κόλπου και του Ινδικού Ωκεανού, στις μεταφράσεις ελληνικών έργων σε ανατολικές γλώσσες, καθώς και στη σχέση Χριστιανισμού και Ισλάμ.

Οι σύνεδροι προέρχονταν από πάνω από 15 χώρες της Ευρώπης, Αμερικής, Ασίας και Αφρικής. Από τις πολύ ενδιαφέρουσες ανακοινώσεις που ακούστηκαν στις τρεις μέρες του συνεδρίου αναφέρουμε εκείνη του αρχαιολόγου καθηγητή του Πανεπιστημίου

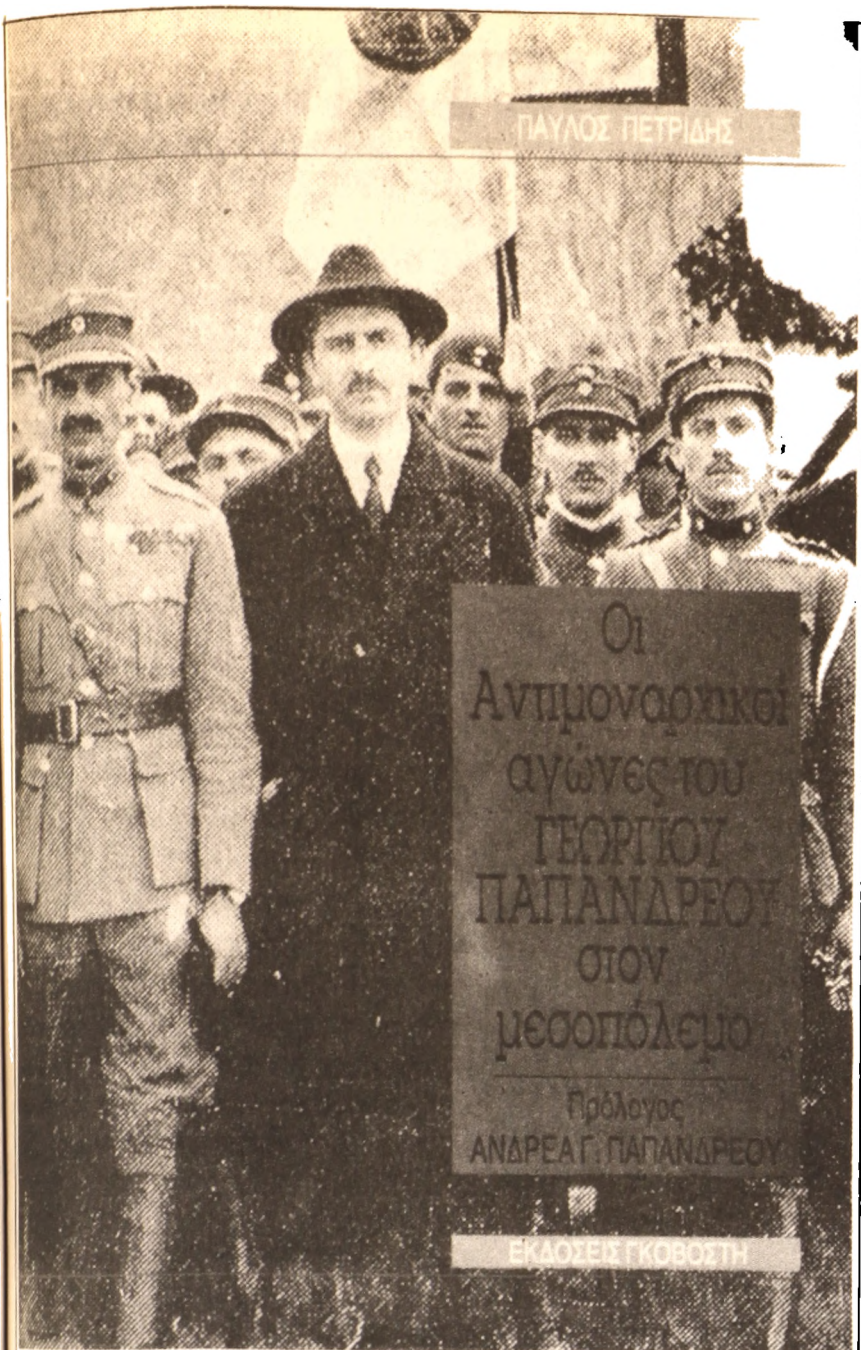
Συμεών Σαββίδης: Το ανάμνημα του τσιμπουκιού

Κύπρου κ. Βάσου Καραγιώργη, με θέμα «Η Κύπρος ανάμεσα στο Αιγαίο και την Ανατολή», που επικεντρώθηκε στη σημασία της Κύπρου ως σταθμού ανάμεσα στον Μυκηναϊκό και Μινωϊκό κόσμο και στα παράλια της Ανατολικής Μεσογείου τόσο για τις εμπορικές ανταλλαγές όσο και για τη μετάδοση πολιτιστικών ρευμάτων. Ο καθηγητής F.H. van Doorninck, Jr. του πανεπιστημίου A&M Texas, παρουσίασε τα ευρήματα ναυαγίου με μεγάλο αριθμό αμφορέων του ΙΑ' αι., που βρέθηκε στα ανατολικά παράλια του Αιγαίου. Ενδιαφέρουσες ήταν και οι ανακοινώσεις του Ρώσου κ. E. Rezvan, σχετικά με ένα αραβικό εικονογραφημένο χειρόγραφο, και του καθηγητού J. Desanges για τη χρήση των ελληνικών στις παράλιες πόλεις της Βόρειας Αφρικής μέχρι την αραβική κατάκτηση. Επίσης ο καθηγητής της Αραβικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Β. Χρηστίδης αναφέρθηκε στην

επίδραση των ελληνικών θεοτήτων στις αντίστοιχες ανατολικές και τον συνακόλουθο συγκριτισμό με ιδιαίτερη αναφορά στις πορασάσεις της Κρίσης του Πάρη.

Αξίζει να σημειωθεί η άρτια οργάνωση του συνεδρίου από την υπεύθυνη του Τμήματος Συνεδρίων του Ε.Π.Κε.Δ., κα Λίτσα Φλωρεντή.

Το συνέδριο εγγράφεται σε μια παράδοση δεκαετίας που επιβεβαιώνεται με την έκδοση των αντίστοιχων πρακτικών. Πρόσφατα μάλιστα κυκλοφόρησε με τη φροντίδα του Ε.Π.Κε.Δ., ο πέμπτος τόμος του περιοδικού *Graeco-Arabica*, που περιλαμβάνει τις ανακοινώσεις του τέταρτου Διεθνούς Συνεδρίου που έγινε τον Ιούλιο του 1991. Στο περιοδικό αυτό έχουν ήδη παρουσιαστεί εργασίες κρυφαίων Ελλήνων και ξένων επιστημόνων όπως των F. Rosenthal, R. Macuch, E. Boworth, J. Desanges, Γ. Κεχαγιόγλου, Β. Χρηστίδη κ.ά.

ΠΑΥΛΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Οι
Αντιμοναρχικοί
αγώνες του
ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
στον
μεσοπόλεμο

Πρόλογος

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Όλα τα βιβλία
ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

από την Νεφέλη

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΚΛΕΦΤΗ
ΠΤΩΜΑΤΑ, ΠΤΩΜΑΤΑ, ΠΤΩΜΑΤΑ...

ΚΑΛΙΑΡΝΤΑ

ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΔΩΔΕΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΤΙΝΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ο ΜΥΣΤΑΣ

Ο ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΚΑΦΕΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
(ΣΕ ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ)

ΤΟ ΑΓΙΟ ΧΑΣΙΣΑΚΙ

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΡΕΜΠΕΤΙΚΑ

ΨΕΙΡΟΛΟΓΙΑ

ΤΟ ΜΠΟΥΡΔΕΛΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

ΑΡΕΤΙΝΟΥ, ΤΑ ΑΚΟΛΑΣΤΑ ΣΟΝΕΤΑ
(Εικονογράφηση Κώστας Τσόκλης)

**Μόλις κυκλοφόρησε
Η ΦΟΥΣΤΑΝΕΛΛΑ**

Με χιούμορ, δεικτικότητα και μοναδική γνώση
(ιστορική, λαογραφική, γλωσσολογική), ο Η.
Πετρόπουλος ερευνά την εμφάνιση, την εξέλιξη και
το ρόλο της Φουστάνελλας στην ελληνική κοινωνία.
Ένα μοναδικό λαογραφικό βιβλίο με 170
φωτογραφίες και σχέδια.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3639962 - 3607744

ΤΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ ΤΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΣΤΩΝ

Του Θανάση Ρεντζή

• στον ΓΡΗΓΟΡΗ ΔΑΝΑΛΗ και το καφενείο που δεν εγκατέλειψε ποτέ

Τα επαγγελματικά στέκια έχουν σημαντική παράδοση στην Ελλάδα, συνεπώς και ιστορία, που δεν έχει όμως καταγραφεί, πράγμα που μπορεί να γίνει μόνο μέσα από τις αναμνήσεις των θαμώνων τους. Κατά κανόνα είναι καφενεία στα οποία συχνάζουν επαγγελματίες ορισμένων κυρίως τεχνικών και καλλιτεχνικών επαγγελμάτων. Ναυτικοί, μεταφορείς, οικοδόμοι, μαραγκοί, δικηγόροι, μουσικοί και κινηματογραφιστές είχαν περίφημα καφενεία που εδώ και αρκετά χρόνια έχασαν τη λειτουργικότητά του κυρίως λόγω του τηλεφώνου. Το καφενείο των Κινηματογραφιστών ή ΕΤΕΚτζήδων (από το ακρώνυμο της Ένωσης Τεχνικών Ελληνικού Κινηματογράφου) υπάρχει από το τέλος της δεκαετίας του '40 και ήταν στις δόξες τους από το 1958 ως το 1967. Έκτοτε άρχισε να παρακμάζει σταδιακά και τις λειτουργίες του υποκατέστησαν κυρίως οι γραμματείες των σωματείων της ΕΤΕΚΤ και της ΠΕΥΚΕ. Οι θαμώνες του «καφενείου» ήταν κατά κύριο λόγο κινηματογραφιστές τεχνικοί από το χώρο της παραγωγής και προβολοτζήδες. Πολύ συχνά όμως έδρισκε κανείς ηθοποιούς, παραγωγούς, ιδιοκτήτες αιθουσών, μεταφορείς ταινιών, διευθυντές παραγωγής, βοηθούς σκηνοθέτες και δημοσιογράφους. Η παρουσία των δευτέρων ήταν περιστασιακή και οφείλονταν κατά κανόνα στην ανάγκη κάποιας συγκεκριμένης προσωπικής επαφής, σχετικής συνήθως με το κλείσιμο κάποιας δουλειάς ή τη συνεννόηση σχετικά μ' αυτήν. Σπανιότερα είχε το χαρακτήρα της ενημέρωσης, εφ' όσον στο «καφενείο-στέκι» τα νέα του επαγγέλματος κυκλοφορούσαν γρήγορα. Τα ήθη στο καφενείο είχαν τα ίδια χαρακτηριστικά με τ' άλλα επαγγελματικά στέκια, τάβλι, καφές, πρέφα, γλυκά κουταλιού ή φούρνου, ουζάκι, τηλέφωνο, ραντεβού επαγγελματικά και καμιά φορά κοινωνικά, κάρτες με τυπωμένο το τηλέφωνο του καφενείου, κεράσματα αλλεπάλληλα, μικροδάνεια στους ανέργους, φιλικές εξυπηρετήσεις και ανταποδόσεις, μικροκαυγάδες και φιλιώματα, ανάγνωση εφημερίδων και πολιτικές συζητήσεις. Απ' όλα όμως τα επαγγελματικά στέκια, το καφενείο των κινηματογραφιστών είχε τη μεγαλύτερη κίνηση, τόσο με τους τακτικούς θαμώνες του – αρκετοί έπιαναν «δουλειά» από το πρωί – όσο και μ' ένα πλήθος θαυμαστών που επιζητούσαν επαφή μ' αυτό το νέο επάγγελμα που είχε ξεπεράσει σε αίγλη κάθε προηγούμενο και που τους αποκαλούσαν, χωρίς καμιά περιστολή, «ψώνια». Η ατμόσφαιρα του καφενείου ήταν περισσότερο κυλικείου εργατοτεχνιτών παρά πνευματική και καλλιτεχνική και έτσι όσοι ήθελαν να συζητήσουν για σενάρια προτιμούσαν το «Λουμίδη» ή το «BRAZILIAN» και έπιαναν ESPRESSO στα όρθια, γι αυτό και απεκλήθηκαν «όρθια διανόηση».

Όπως είναι φυσικό, σ' ένα στέκι επαγγελματικό μεταφέρεται η ιεραρχία του επαγγέλματος σχεδόν ατόφια και έτσι βεντέτες και κομπάρσοι είναι και στη σχολή όπως ακριβώς και στη δουλειά. Οι βεντέτες ήταν οι οπερατέρ, αργότερα έγιναν οι μοντέρ και οι ηχολήπτες, όλοι οι άλλοι, εκτός των διευθυντών παραγωγής που τους έδλεπαν σαν επιστάτες και ενίοτε των βοηθών σκηνοθετών που τους έδλεπαν επίσης σαν παράγοντες, ήταν δεύτερης κατηγορίας και δεν έπαιρναν πρωτοβουλίες στη δημιουργία της

καφενειακής ατμόσφαιρα ή, πιο χαρακτηριστικά, ήταν αυτοί που πετάγονταν στο περίπτερο για τσιγάρα.

Μ' αυτές τις συνθήκες το «καφενείο» διέπλαθε καθημερινά τη συνείδηση των εργατών του κινηματογράφου και δημιούργησε τη χαρακτηριστική εκείνη έπαρση που βρισκόνταν στη βάση μιας περιπαικτικής διάθεσης προς όλη την ελληνική κοινωνία και κατέληξε σ' ένα άκαμπτο συντεχνιακό πνεύμα, που έχει κληρονομήσει όλη τη θετική εμπειρία των ένδοξων ημερών της εγχώριας κινηματογραφίας αλλά είναι απελπιστικά κλειστό σε κάθε νεωτεριστικό εγχείρημα.

Το καφενείο των κινηματογραφιστών δεν είναι σήμερα παρά μια ανάμνηση και όσοι το επισκέπτονται ακόμα δεν το κάνουν για άλλον λόγο παρά για να θυμηθούν την ανεπανάληπτη εκείνη ατμόσφαιρα που έσβησε σαν όνειρο.

Η αφηγηματοποίηση της σωματικής έκφρασης

Καλλιόπη Καλογεράκη - Λότση
Το Ελάχιστο της Πατρίδας
Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1992

Αν αληθεύει το γεγονός ότι ο άνθρωπος εκφράστηκε αρχικά με την σωματική κίνηση, που σταδιακά σημειοποίησε προκειμένου να επικοινωνήσει με τους συνανθρώπους του, προτού συμβολοποιήσει την ομιλία για τον ίδιο αυτό σκοπό, τότε το *Ελάχιστο της Πατρίδας* αποτελεί μια απόπειρα αναγωγής της σχέσης του ατόμου με τον κόσμο σ' αυτή την αρχέγονη μήτρα, όπου η κάθε κίνηση συνιστά μια κεντρική πράξη λόγου.

Το σύντομο αλλά με μια ιδιάζουσα πυκνότητα γραφής αφήγημα της Κ. Λότση ακολουθεί ένα τεμάχιο ζωής της ηρωίδας, για την οποία ο επικείμενος θάνατος του πατέρα γίνεται η αφορμή για μια αναζήτηση συντροφικότητας και κοινότητας στόχων με τους άλλους, μέσα από μια αισθητηριακή αντίληψη του κόσμου. Ενός κόσμου όπου οι λέξεις έχουν πάψει να αντιστοιχούν στα πράγματα, ενώ τα αισθήματα που δεν διαθέτουν παρελθόν δεν είναι παρά στιγμιαία ερεθίσματα ενός παρόντος δίχως μέλλον. Για την Ξένη, την ηρωίδα, ένα «αίσθημα πατρίδας» ισοδυναμεί με μια πρόσβαση, μια μετα-κίνηση στο απώτατο παρελθόν, σε μια αναγωγική αρχή της οποίας οι εναπομείναντες χειρονομίες αποτελούν ανάμνηση και κοινωνικό κατάλοιπο, αναγόμενες έτσι από το ατομικό στο γενικό, από το καθημερινό στο επικό. Η σωματική έκφραση του ανθρώπου είναι ένα τεράστιο διακείμενο δίχως συγκεκριμένες απαρχές, ενώ το σώμα αποτελεί τον φύλακα και θύλακα του ρήματος που μπορεί να οδηγήσει κάποτε ξανά στη χαμένη πληρότητα που συμβολίζει η Πατρίδα. Στο τέλος του αφηγήματος, η Ξένη θα διατηρήσει, θα εγκλωβίσει την τελευταία λέξη που της απόμεινε, το τελευταίο ρήμα, στις αρθρώσεις του κορμιού της. Με αυτό τον τρόπο, ο λόγος παλινδρομεί στο σώμα απ' όπου γεννήθηκε, επωάζεται εκεί για ένα νέο πιθανό ξεκίνημα ή «κίνημα», ελάχιστη κινήσιακή μονάδα σημασίας που στην εξέλιξή της κάποτε αποτέλεσε την πρωταρχική του μήτρα. Γιατί ο λόγος, πριν καν αρθρωθεί, φαίνεται πως δεν μπορεί παρά να

έδρευε μέσα στις αρθρώσεις του σώματος, τα σημεία αυτά που είναι παράγωγα της κάθε κίνησης, του κάθε ρήματος.

Η αρχική ταραχή, ανατροπή των σχέσεων της ηρωίδας με τον κόσμο, έχει ως συνέπεια τη διαταραχή της σχέσης των λέξεων με τα πράγματα, των σημείων με τα αντικείμενα αναφοράς τους. Ωθείται, έτσι, σε μια φανταστική αναζήτηση / επιστροφή στις ρίζες των πραγμάτων, των κινήσεων, των χειρονομιών, σε μια «πατρίδα» αρμονικής συνύπαρξης των σωμάτων στο χώρο και το χρόνο, προσφεύγοντας σε αρχέγονα αναμνησιακά συμπυκνώματα και που ανασηματοδοτούν τον περιβάλλοντα κόσμο που φθίνει παρασύροντας μαζί του όλες τις καταγωγές. Αντίστοιχα, η αφηγηματική πράξη δομεί τη δική της εξέλιξη στηριζόμενη στο λεκτικό απόθεμα που πηγάζει από μια αισθητηριακή αντιληπτική ικανότητα: ο κόσμος της ηρωίδας αποδίδεται μόνο μέσα από τις πέντε αισθήσεις της, ενώ τα συναισθήματά της μεταφράζονται σε κινήσιακά τελετουργικά σύμβολα που ισοδυναμούν με αρχέγονες πράξεις επικοινωνίας. Η Ξένη, δευτερογενές υποκείμενο μιας ανάνδρασης, που πηγή της έχει αλλότριες όσο και αλλοτριωτικές κινήσεις, δεν διαθέτει άλλον τρόπο απάντησης από την «ρηματοποίηση» του ίδιου του σώματός της, αφού ρήμα σημαίνει κίνηση, έξοδο από τη στατικότητα της φράσης και ρήξη με την απεραντοσύνη της ατομικής μοναξιάς. Μόνο που η κάθε ρηματική απάντηση στο εξωτερικό ερέθισμα απαιτεί ενέργεια, ακόμη κι αν πρόκειται για την παραγωγή μιας σκέψης, και επομένως εξαντλεί τα μέλη από το αποθεματικό τους: «'Αλλά για να πεθάνεις χρειάζεσαι καθαρό φως', συμπλήρωσε ανεξέλεγκτα λες και είχαν προηγηθεί οι αποδείξεις και τότε κόντεψε να της πέσει ο φάκελος με την τσάντα γιατί δεν φτάνει κανείς σε μια τέτοια αντίληψη χωρίς να καταναλώσει ικανή ποσότητα δυνάμεων» (σ. 11).

Αν τα συντάγματα των φράσεων της Λότση υπερβαίνουν το αναμενόμενο σημασιολογικό αποτέλεσμα, δημιουργώντας νέες αιτιακές σχέσεις που καταλήγουν στον αιφνιδιασμό του αναγνώστη, στον πα-

ραδειγματικό άξονα του λόγου, η αφήγηση εξακολουθεί να σωματοποιεί τα συναισθήματα της ηρωίδας, προετοιμάζοντας για την τελική έκβαση της ιστορίας:

«Ύστερα ανεδοκατέδασε μερικές φορές το χέρι της αργά, φανερό ότι από τη μεταφορά της τροφής είχε παραμείνει μόνο η μεταφορά του άδειου χεριού με κέντρο μοχλού τον αγκώνα. Συνέχισε να το κάνει με κριτήριο το αίσθημα ανακούφισης που ένιωθε και μετατόπισε για τον ίδιο λόγο και το πόδι της» (σ. 76).

Αν η τριτοπρόσωπη αφήγηση, ακολουθώντας μια εσωτερική εστίαση σταθερή πάνω στην ηρωίδα, καταφέρνει να αφηγηματοποιήσει τις σωματικές εκφράσεις και αισθητηριακές προσλήψεις της τελευταίας, υιοθετώντας ταυτόχρονα έναν μετατιθέμενο λόγο, στην τελευταία παράγραφο, η ξαφνική αντικειμενοποίηση της ξένης (εξίσου ξένης όσο και ο «Ξένος» του Καμύ για τον κόσμο που την περιβάλλει) επιτρέπει σ' αυτήν την άγνωστη αφηγηματική φωνή που επωμίστηκε την εκφορά ενός διπλού στην ουσία ρόλου, να διαφοροποιηθεί, ανάγοντας έτσι την υπόθεση της Ξένης σε μια ξένη υπόθεση.

Η Καλλιόπη Καλογεράκη-Λότση, με το αφήγημά της αυτό, όχι μόνο δίνει νέες διαστάσεις στη γλώσσα της σύγχρονης πεζογραφίας μας, αλλά και με τρόπο επιδέξιο ενσωματώνει μια ολόκληρη μυθολογία συμβόλων και σημείων πάνω στη σωματική έκφραση που σήμερα φαίνεται να αποτελεί το επίκεντρο των πλέον σύγχρονων αναζητήσεων όλων των επιστημών του ανθρώπου. Δημιουργεί έτσι ένα κείμενο με πλούσιο φιλοσοφικο-κοινωνικό διακείμενο, που χρήσει μιας άλλης, εκτενούς, μελέτης που ξεπερνά κατά πολύ τα πλαίσια αυτής της κριτικής. Στην οποία δεν μένει άλλο από το να τονίσει την ανάγκη έκδοσης τέτοιων κειμένων που αποδεικνύουν ότι η ελληνική πεζογραφία συνεχίζει να ανανεώνεται έξω από τις όποιες εμπορικές επιταγές που υποτίθεται ότι εξυπηρετούν έναν «εκ των άνω» διαμορφούμενο «ορίζοντα αναμονής» των αναγνωστών της λογοτεχνίας.

Δημήτρης Τσατσούλης

Υπό σκιάν είναι ο τίτλος του μυθιστορήματος του Γιώργου Καρτέρη (εκδ. Εστία 1992). Αναρωτιέμαι: αν όλα όσα φοδερά συμβαίνουν σ' αυτό το διβλίο, συμβαίνουν «υπό σκιάν», τι θα μπορούσαμε ν' αντέξουμε στο άπλετο φως; Μήπως μόνο την αρχή του κειμένου; «Ο ήλιος άσπρη φοράδα καλπάζοντας. Και οι μνήμες αγκάθια, ξεραμένος αστρός, λευκές οπλές.

Αίματα! Πνίγοντας το πρόσωπό της. Ο ήλιος καλπάζοντας, ο ήλιος συνθλίβοντας. Μαύρη πέτρα ο ήλιος. Μια μαύρη που δεν ήταν μαύρη.

Είχε και αίμα λευκής. Σε άλλους καιρούς δυθίζοντας μια δουβή ηλιοφάνεια. Εόμπλια φωτεινά που μαυρίζουν τα μάτια. Τρύπες που περνούν τα χρόνια». Μήπως, μαύρη πέτρα ξέξασπρη;

«Φίλοι μου, θά'ταν άδικο/να πάρω εγώ όλη την ευθύνη./Είστε όλοι υπεύθυνοι για όλους./ (Είπε ο θεός κι αποκοιμήθηκε)»: Σαράντος Ντουφεξής, *Πλανήτης Παιδιόθεν* (εκδ. Πλανόδιον, 1993).

Χώρος, Φως και Λόγος. Η διαλεκτική του «μέσα» - «έξω» στην ποίησή του Καβάφη (εκδ. Καστανιώτη, 1992): ένα χρήσιμο βοήθημα για την προσέγγιση του έργου του Καβάφη, σχολαστικό αλλά και κριτικό, αποτέλεσμα μιας (τουλάχιστον) δεκαπεντάχρονης συστηματικής ενασχόλησης του Μιχάλη Πιερί με το καβάφικό έργο.

Ψ άχνοντας, βρίσκεις... ένα μικρό αλλά πολύ χρήσιμο βοήθημα για την Ελλάδα στα γαλλικά...: *La Grèce en français. Guide des livres de la littérature Grecque traduits en français et des livres sur la Grèce du XVe siècle à nos jours*, με λίγα λόγια ό,τι ενδιαφέρει για τη διάδοση της ελληνικής λογοτεχνίας στη γαλλική γλώσσα (έκδοση του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών, Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης και Πέτρος Παπαδόπουλος, 1993). Ψάχνοντας, πάντως, ανακαλύπτεις και τους επιτήδειους εκείνους που καταφέρνουν να γίνουν «παράσημοι» συγγραφείς, αμέσως μετά τη γνωστοποίηση της ιδιότητάς τους από τη μητέρα τους κατευθείαν στο θυρωρό της πολυκατοικίας τους.

Ω! του νεοελληνικού θαύματος. **Α** να-κατάληψη του γνωστού γλύπτη Θόδωρου (εκδ. ύψιλον, 1992): κείμενα «δημοσιοποίησης των σκέψεών» του και επικοινωνιακής πρόθεσης: «Όπως όταν βρίσκομαι μπροστά σε έργα συγγραφέων ή καλλιτεχνών, όπου το ξεπέρασμα των δυσκολιών αναδύει μian άνετη ευφορία, καθώς ο μόχθος, ο ιδρώτας δεν βγαίνουν στο έργο· γιατί ο αγώνας κόντρα στη μετριότητα (μέσα μας) είναι εσωτερική υπόθεση του παραγωγού-δημιουργού. Δεν

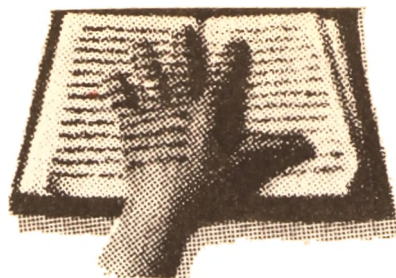
Τι είδε στους λαβυρίνθους

Νάσος Βαγενάς, Βάρβαρες Ωδές, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1992

Με αφορμή την τελευταία ποιητική συλλογή του Νάσου Βαγενά *Βάρβαρες Ωδές*, ήρθε ο καιρός να τεθούν τα θεμέλια μιας σοβαρότερης συζήτησης για την ποιητική πρωτοτυπία στη γλώσσα μας. Κατά τα τελευταία πενήντα χρόνια, τόσο η ποίηση όσο και η κριτική διαπνέονται από μια μανία αναζήτησης νεωτερισμών, από μια ενοχλητική χρήση των εννοιών της πρωτοτυπίας, της πρωτοπορίας και της μοντερνικότητας και, τέλος, από ένα εκφοβιστικό πάθος επαναστατικών αλλαγών. Μια μανία ενέπνευσε τους ποιητές: να είναι πρωτότυποι και μοντέρνοι. Μια αρχή κινητοποίησε την κριτική: να ανακαλύπτει συγκρούσεις παλαιού και μοντέρνου, παράδοσης και πρωτοτυπίας.

Με όλες αυτές τις αυταπάτες, στην Ελλάδα δεν απολαύσαμε ποτέ μια πραγματική σύγκρουση ιδεών που θα μπορούσε να ενεργοποιήσει ένα απόθεμα συμβόλων συλλογικής εμπειρίας. Όλοι ήταν προδιατεθειμένοι να αποδεχθούν τον μοντερνισμό, ή τη νεωτερικότητα, χωρίς ενδοιασμούς, χωρίς εγγυήσεις αξιοπιστίας και, κυρίως, χωρίς επισήμανση του προσανατολισμού των οιονεί ανανεωτικών κινημάτων. Κατά συνέπεια, οι αλλαγές, που φυσιολογικά επέρχονται με το χρόνο, θεωρήθηκαν κοσμοϊστορικά γεγονότα από μια ομάδα εκλεκτών ακαδημαϊκών που επιχειρούσε να κρύψει πίσω από ψευδοεπιστημονικές κατατάξεις μια καθαρά ρομαντική αντίληψη περί ποιήσεως και, ταυτοχρόνως, μια κριτική προσέγγιση με ρευστά κριτήρια αξιολόγησης.

Παρά τα φαινόμενα, το κύρος της παράδοσης στην Ελλάδα είναι πολύ μικρό, σχεδόν αμελητέο, αφού αυτή αφυδατώνεται στις ακαδημίες χωρίς να μεταποιείται δημιουργικά από τους φυσικούς συνεχιστές της, από καλλιτέχνες, δηλαδή, που την κατέχουν ικανοποιητικά και την καλλιεργούν κατά τη δύναμη και την ιδιαιτερότητά τους. Οι Έλληνες, από τη δεκαετία του 1930, αποδέχθηκαν με παιδική επιπολαιότητα κάθε είδους νεωτερισμούς ως τη μαγική συνταγή που θα έλυne τα πάντα

και ήταν έτοιμοι να απαρνηθούν αξίες του παρελθόντος μόνο και μόνο για να φανούν μοντέρνοι. Δυστυχώς, στη χώρα μας, δεν έχουμε γνωρίσει, έστω και ελάχιστα, πραγματικά συντηρητικούς ανθρώπους. Όλοι οι Έλληνες είναι, κατά τραγική σύμπτωση, νεωτεριστές, επιφέρουν τομές, επαναστατικές αλλαγές και πολλές άλλες φοβερές καινοτομίες, τουλάχιστον άπαξ του έτους. Η δε αγρυπνούσα κριτική μας, εντοπίζει όλα αυτά τα φρικαλέα με οξυδέρκεια και δέος...

Ο Νάσος Βαγενάς είναι από τους πρώτους κριτικούς μας που εργάστηκαν σοβαρά πάνω στη διασάφηση των εννοιών παράδοση και πρωτοτυπία, ιδιαίτερα μάλιστα με τη μελέτη του έργου του Γιώργου Σεφέρη, ποιητή που, για αδιευκρίνιστους λόγους, θεωρείται ως ο εισηγητής του μοντερνισμού στην Ελλάδα – ενός άλλου δηλαδή σκιάδους κινήματος, του οποίου το στίγμα δεν ανευρέθη εισέτι. Και είναι πραγματικά ενδιαφέρον το γεγονός πως με την τελευταία του ποιητική συλλογή ο Βαγενάς θέτει εκ νέου ζητήματα που διεδίδετο ότι είχε λύσει το *Μυθιστόρημα* του Γ. Σεφέρη επαναφέροντας τον ποιητικό λόγο σε μια μη-σεφερική αισθαντικότητα. Θα έλεγα πως οι *Βάρβαρες Ωδές* αντιπροσωπεύουν την αντι-στροφή στην ελληνική ποίηση, την επανακάλυψη ενός λόγου που διεσπάστη από την επίπεδη ποίηση της γενιάς του '30 και δρομολογούν μια επιστροφή του ποιητικού λόγου εκεί που τον είχε αφήσει η απείρως πιο ριζοσπαστική ποίηση των *Ιάμβων* και των *Αναπαίστων* του Κωστή Παλαμά.

Οι *Βάρβαρες Ωδές* παραπέμπουν με τον τίτλο τους σε μια από τις γνωστότερες συλλογές του Γάλλου παρνασιακού ποιητή Leconte De Lisle (1818-1894) με τον τίτλο *Poemes Barbares* (1862), καθώς και στην ομότιτλη ποιητική συλλογή του Ιταλού ποιητή Giosue Car-

ducci (1835-1907) που τυπώθηκαν ανάμεσα στα 1877 και το 1893. Χαρακτηριστικό αυτών των ποιημάτων, που ήλθαν και στις δύο περιπτώσεις σαν αντίδραση στις ρομαντικές υπερβολές του Victor Hugo ήταν το απρόσωπο και η ουδετερότης του ύφους, η λατρεία της μορφής και η λεπτότεχνη στιχουργία

Όπως την αποκάλεσαν, αυτή ήταν μια τέχνη πληρότητας, η τέχνη του λαγαρού στίχου τα πρότυπα της οποίας οδηγούσαν πίσω στην Ελλάδα των σαπφικών και αλκαϊκών μετρικών σχημάτων – με αρκετή βεβαιώς δόση Λατίου στη σύνθεσή τους. Φυσικά ελάχιστοι διαβάζουν σήμερα τέτοιου είδους επιτηδεύσεις· όσοι όμως τις μελετούν κερδίζουν κάτι βασικό: παύουν να είναι ανυποψίαστοι ως προς τις ουσιώδεις απαιτήσεις της ποιητικής τέχνης.

Η καλλιέργεια του ελεύθερου στίχου κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει οδηγήσει την ποίηση και κυρίως, αυτό που ο Ελύτης αποκαλεί «ποιητική νοημοσύνη» σε μια απροσδόκητη έκπτωση. Έχουμε φθάσει στο σημείο να μην μπορούμε να εκτιμήσουμε την ποίηση που γραφόταν πριν το 1930. Πίσω από την απορριπτική επιγραφή του παραιοσοσιακού εξοβελίζεται το λαμπρότερο μέρος της καλλιτεχνικής μας παραγωγής. Σήμερα, είναι σχεδόν ακατόρθωτο να απολαύσει κάποιος την ποίηση του Σολωμού του Βαλαωρίτη, του Μαρκορά του Γρυπάρη, του Παλαμά και του Δροσίνη, είναι αδύνατο να νιώσει τη μουσικότητα του λόγου και τη ευστάθεια της γλώσσας τους. Ο σημερινός Έλληνας αναγνώστης και δημιουργός έχουν κάνει εύσημο ανδρείας την αγραμματοσύνη. Κατ' επέκταση, επειδή ο σύγχρονος αναγνώστης αδυνατεί να διαβάσει ένα ποίημα με ομοιόμορφο μουσικό σχήμα, δεν μπορεί να δώσει άξονες στη συγκίνησή του, οποία διαλύεται σε μια ακολουθία λέξεων – τις πιο πολλές φορές χωρίς μουσικότητα και ρυθμό. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα της ποιητικής μεταπολίτευσης του 1930.

Η σεφερική ποιητική σχολή με έδωσε εξαιρετικά πεζογραφήματα υπό στιχουργική μορφή. Ακόμη και αν δεν ήταν μέσα στις προθέσεις τους, αυτό τελικώς συνέβη. Και μολονότι δίπλα στον Σεφέρη ορθώνεται το ανάστημά του Ελύτη, ενός από τους μεγαλύτερους σταθμούς της λογοτεχνίας μας με

τά από τον Όμηρο, ο ποιητής του *Μυθιστορήματος* επέδρασε ευρύ-τερα γιατί η ποίησή του ήταν πιο προσιτή, πιο οικειοποιήσιμη, πιο εύλογη. Αυτό σημαίνει ότι δεν έθετε δυσκολίες αναγνώσεως και κατανόσεως και πως η υποτιθέμενη συμφιλίωση παράδοσης και νεωτερικότητας που κατόρθωσε ο Σεφέρης δεν ήταν παρά η ικανοποίηση της καλαισθησίας ενός κοινού που είχε προδιατεθεί να θεωρεί οποιαδήποτε τροποποίηση τόνου στην ποιητική πρακτική, ως επαναστατική τομή και συνολική αλλαγή αντίληψης για τη λογοτεχνία.

Ήταν πλέον καιρός η ποίηση να ξεφύγει από την επίδραση του Γιώργου Σεφέρη· το γεγονός μάλιστα ότι το μεγάλο δήμα γίνεται από έναν από τους εμβριθέστερους σεφερολόγους αποδεικνύει περίτρανα το αδιέξοδο στο οποίο περιέπεσε αυτό το ποιητικό ιδίωμα. Ο Βαγενάς με τα ποιήματα των *Βαρβάρων Ωδών* ανέλαβε να αποκαθαρίσει την ποίηση από τα ελαττώματα μιας εξαντλημένης ποιητικής και να γυρίσει τον ποιητικό λόγο πίσω σε καθαρές πηγές ανανέωσης. Οι *Βαρβάρες Ωδές* είναι ποιήματα που ξεκινούν από τις απόψεις της Ποιητικής Τέχνης του Paul Verlaine: *De la musique avant toute chose* και: *Pas de couleur, rien que la Nuance!* – αντιλήψεις που φαίνονταν οριστικώς χαμένες από την ποιητική μας παρακαταθήκη.

Όλα αυτά σημαίνουν ότι κύριο θέμα του βιβλίου δεν είναι ούτε ο έρωτας ούτε η νύχτα, όπως ειπώθηκε. Είναι κυρίως η μουσική της φράσης, η προσπάθεια του ποιητή να εξαγάγει μέσα από την καθημερινή γλώσσα μια συνισταμένη αρμονική ακολουθία, ένα καινούργιο φάσμα μουσικής ποικιλίας. Το έργο δεν είναι μικρό ούτε εύκολο. Ο Βαγενάς πριν απ' όλα έχει να αντιμετωπίσει ένα γλωσσικό υλικό, το οποίο έχει χάσει την ευκαμψία του και έχει μετατραπεί σε άσημη αλυσιδα ήχων. Και παράλληλα, ένα κοινό που έχει μάθει να θεωρεί ποίηση αυτήν ακριβώς τη νεφελολογία. Και σε τούτο το κοινό ο Βαγενάς προσφέρει ποιήματα, όπως το *Adagio* (σελ. 11) και το *Lento* (σελ. 41), ποιήματα που αναδιοργανώνουν την ποιητική θερμοκρασία, σε ένα νέο κέντρο ρυθμολογικής αισθαντικότητας.

Δεν θα μπορούσα να διατρέξω όλα τα ποιήματα για να ανιχνεύσω την αισθητική που διαγράφεται πίσω από στους στίχους τους – μια

αισθητική που παραπέμπει αναμφίβολα στον Ανδρέα Κάλδο και στον Κώστα Καρυωτάκη, ακόμα και στους *Καημούς της Λιμνοθάλασσας* του Κ. Παλαμά. Τα ποιήματα των *Βαρβάρων Ωδών* στηρίζονται κυρίως σε ένα εικονισμό, ο οποίος υποσημαίνει τη γλωσσική έκφραση με ένα καινούργιο πεδίο αναφορών: «Τ' όνειρο πάλι: στέκομαι στην άκρη/ της μέρας μελετώντας τη ρητορική της σελήνης» (σελ. 35) ή «Ζεστές σκοτεινοσύλλαβες γυναίκες δείχνουν/τα σφιχτά τους στήθη» (σελ. 28). Η γλώσσα όχι απλώς ως μέσο έκφρασης αλλά ως φωνή των ιδίων των πραγμάτων κατά το διάλογό τους με τη σιωπή του κόσμου και την απορία του ανθρώπου.

Ο ποιητής δεν μιλάει με τη γλώσσα ούτε για τη γλώσσα: μιλάει στη γλώσσα, αναπτύσσοντας μια καινούργια ανταλλαγή μηνυμάτων, μια σειρά νέων ανταποκρίσεων, κατά το ποίημα του Baudelaire. Ο Βαγενάς εισάγει στην ποίηση τον ξεχωριστό εκείνο ήχο που την κάνει να διαφοροποιείται από την πεζογραφία και το δράμα, την ειδική εκείνη τονικότητα με την οποία μόνον η ποίηση ρυθμοθετεί το χάος των εμπειριών. Έτσι, η ποιητική πράξη του είναι μια ανακάλυψη ρυθμών, μια εξερεύνηση μουσικών δυνατοτήτων, πράγμα που συντελείται χάρη στη χαλαρή χρήση μορφικών σχημάτων ικανών να προσδώσουν μιαν ορισμένη ενότητα στην ακολουθία των ήχων που σε τελική ανάλυση πραγματώνει την ποίηση.

Ο Βαγενάς συναιρεί με τα ποιήματά του το *mote juste* με το *image juste* ούτως ώστε ο λόγος του να αποκτά την πυκνότητα μιας οριακής συνθήκης της γραφής: «Σκέφτομαι σημαίνει σκέφτομαι τον θάνατο/ όταν τα δέντρα συλλαβίζουν τη λέξη Απρίλης. / Υπάρχει κάτι ν' αγαπήσω που δεν αγάπησα; / Ψάχνω για τις φράσεις/ που ταιριάζουν σε τούτο απόγευμα/ με τα επιπόλαια χρώματα που δεν ξεψυχούνε. / Τελειώνουν όλα σ' ένα ανόητο πορτοκαλί/ που σκεπάζει το μαύρο. / Που σκεπάζει το τίποτα. Σκέφτομαι/ κάθε τόσο τις λέξεις αιθάλη – έρεβος, σταλακτίτης, καταπακτή/ παγετός, ειμαρμένη». (XIV, σελ. 27). Τα ποιήματα των *Βαρβάρων Ωδών* αποτελούν τη θριαμβευτική επανεμφάνιση της καθαρής ποίησης στη γλώσσα μας, αποτυπώνοντας σε πλήρη διαφάνεια εκείνο που ο Valéry θεώρησε

ως προσπάθεια «να απομονωθεί η ποίηση από κάθε στοιχείο πέραν του εαυτού της». Και για πρώτη φορά, μετά τη σύγχυση που επέφερε η αδιαπέραστη ερμητικότητα του Νίκου Καρούζου, η ποιητική γλώσσα αναπνέει με φυσικότητα, με ένα ρυθμό αδιάσπαστο, χωρίς η πίεση των φθόγγων να την αποσχίζει από τις δυνατότητες του παραλήπτη της.

Αναμφίβολα, η τελευταία ποιητική κατάθεση του Νάσου Βαγενά εγκαινιάζει την ποιητική σχολή του νεο-παρνασσισμού, από άποψη μορφολογική, και του νεολυρισμού, από άποψη περιεχομένου. Και στις δύο περιπτώσεις λοιπόν, μιλάμε για μια επιστροφή στην ολοκληρία ενός μη προβληματικού λόγου, ενός λόγου αδιάσπαστου και ενός λόγου που θέτει καινούργιες αρχές απόλαυσης της ποίησης. Κρατώ μιαν επιφύλαξη: η αναγέννηση της μορφής δεν μπορεί παρά να συμβαδίζει με την ανάσταση του θέματος. Η ποίηση ενέχει σχεδόν πάντοτε το στοιχείο της ανακοινώσεως: κάτι ψιθυρίζουμε ή εξομολογούμεθα ή φωνάζουμε ή διδάσκουμε στους άλλους. Αυτή η διάσταση της κοινοποιήσεως μιας αλήθειας στον αναγνώστη έχει από καιρό χαθεί στη σύγχρονη ποίηση – ελληνική και ξένη.

Ο έρωτας είναι ένα μεγάλο θέμα, το μόνο ίσως θέμα του ποιητικού λόγου, αλλά έχει ολοκληρωτικά φθαρεί από την ευκολία με την οποία χρησιμοποιήθηκε ως άλλοθι για την έλλειψη μιας πραγματικής ανακαλύψεως της ανθρώπινης ετερότητας. Ο Βαγενάς χρειάζεται ένα θέμα, ένα μύθο, μια Μεγάλη Ιδέα η οποία θα μετατρέψει τη μουσική της φράσης σε μουσική του νοήματος. Η καθαρή ποίηση προϋποθέτει διάφανες ιδέες με καθολικές διαστάσεις χάρη στις οποίες ο ποιητικός λόγος θα δώσει και πάλι στην πραγματικότητα την οικειότητα που απώλεσε, όταν η αγωνία της έκφρασης μετατράπηκε σε ανταγωνισμό πειραματισμών και η ανάγκη της μορφοποίησης σε καταναγκαστική παραμόρφωση. Ο Βαγενάς με τα τελευταία του ποιήματα δγήκε από το λαβύρινθο της γραφής, μόνο που πρέπει να δείξει και στον αναγνώστη του την έξοδο, εξομολογούμενος το τι είδε εκεί μέσα και προπαντός πως και ο ίδιος μπορεί να απολαύσει το σκοτάδι του χωρίς να χαθεί στους μυστικούς του διαδρόμους.

Βρασίδης Καραλής

κερδίζεται με διεκδίκηση από τους άλλους».

Βιβλία-μαρτυρίες· μια ενδιαφέρουσα σειρά των εκδόσεων του «Βιβλιοπωλείου της Εστίας», στην οποία κυκλοφορούν ήδη εννέα τόμοι. Κρατώ στα χέρια μου και διαβάζω, με απληστία σχεδόν, τη **μυθιστορηματική** αφήγηση του Βαγγέλη Σακάτου, *Μεραρχία «Ακούι»*. *Η σφαγή των Ιταλών στην Κεφαλονιά. Η αντίσταση* (1993)· από τη μεταξική δικτατορία στον πόλεμο του '40, την Κατοχή και τις κακουχίες που τη συνόδεψαν, ένας νέος που έζησε τα γεγονότα από την Κεφαλονιά, την ιδιαίτερη πατρίδα του (με έμφαση στα γεγονότα για τη Μεραρχία Ακούι), την Ιθάκη όπου κατέφυγε και που τέλος, γύρω στο '50, άνεργος στην Αθήνα, τα αφηγείται...

Για την Πρέβεζα και τα χρόνια του μετασχηματισμού της γράφει ο Βαγγέλης Γρ. Αυδίκος, *Πρέβεζα 1945-1990. Όψεις της μεταβολής μιας επαρχιακής πόλης. Λαογραφική εξέταση* (διδασκορική διατριβή, εκδ. Δήμου Πρεβέζης, 1991). Θέμα της αστικής λαογραφίας που, από τον Λουκάτο που πρώτος έστρεψε το ενδιαφέρον προς το άστυ, ως αντικείμενο της λαογραφίας, μέχρι τις μέρες μας –που ακόμη εν μέρει αμφισβητείται–, παραμένει ερεθιστικό ζητούμενο, γιατί έστω και ως πρωτογενής έρευνα μας προσφέρει ένα κομμάτι της ζωής αυτού του τόπου.

Ο χαρτοκόπτης

Robert Herrick

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

στον Νίκο Γ. Ξυδάκη

Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΑΤΑΞΙΑΣ [1648]

Κάποια γλυκιὰ τῶν ρούχων ἀταξία
πυροδοτεῖ ὁλόκληρη λαγνεία.
Στοὺς ὤμους ὅπως πέφτει ἓνα σάλι
καὶ παίρνει τῶν πτυχῶν τὴν παραζάλη
ἢ πλάνη μιᾶς δαντέλλας στὴν πλημμύρα
τοῦ στήθους μὲ τὸν ἄλικο ζωστήρα·
μανσέτα μὲ λυτὲς ἐξ ἀμελείας
κορδέλλες μίας σύγχυσης τελείας·
ἓνα κρυφὸ κυμάτισμα ποὺ τό 'δες
σιὸ μεσοφόρι τὸ τρικυμιῶδες·
καὶ σιὸ κορδόνι ἀπρόσεχτα δεμένη
μὰ εὐπρέπεια ποὺ ξέρει νὰ τρελαίνει·
εἶναι γιὰ μένα πιὸ τρανῆς μαγείας
ἀπὸ μιὰ τέχνη ἄκρας ἀκριβείας.

ΓΙΑ ΤΑ ΡΟΥΧΑ ΤΗΣ ΙΟΥΛΙΑΣ [1648]

Μὲς σιὸ μετάξι ὅταν περπατάει,
πόσο γλυκά, μοῦ φαίνεται, κυλάει
ἐπάνω της τὸ ροῦχο κι ἀναλιώνει.

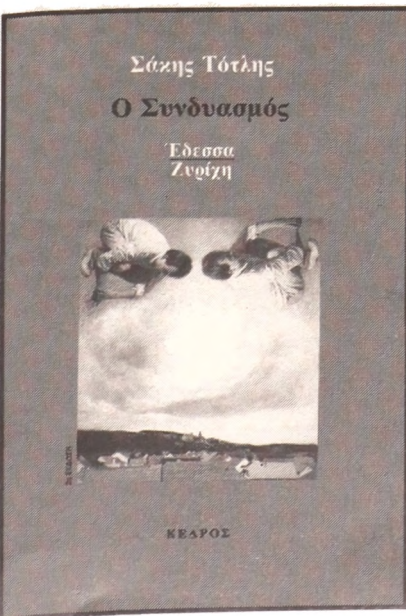
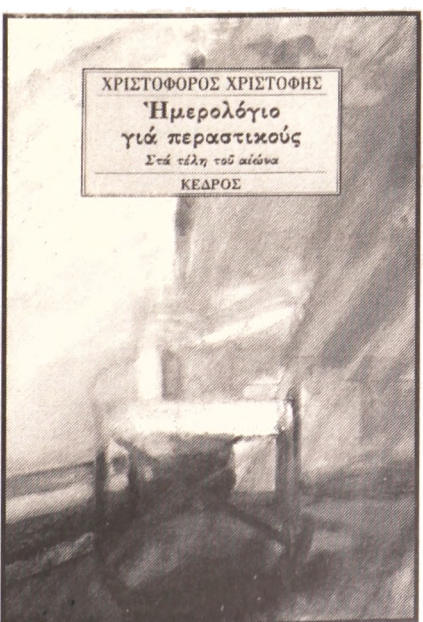
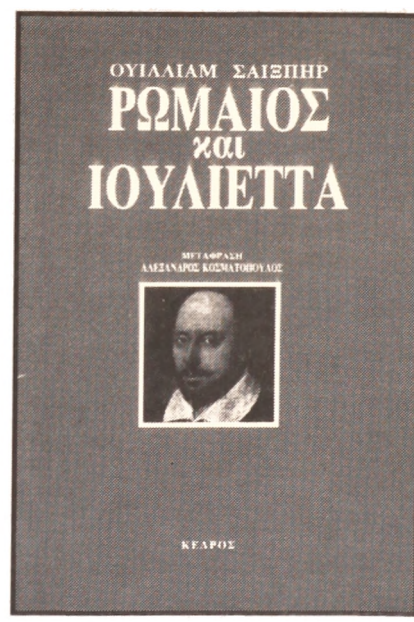
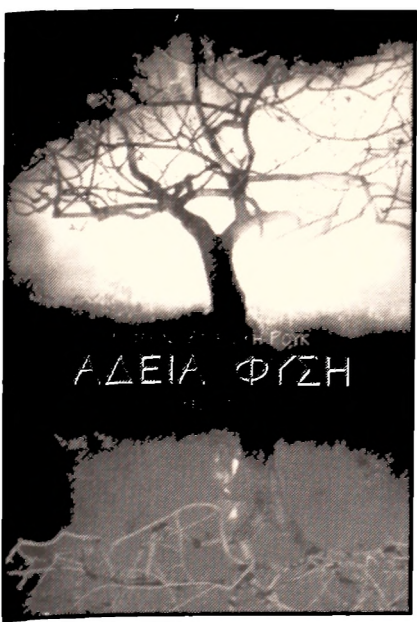
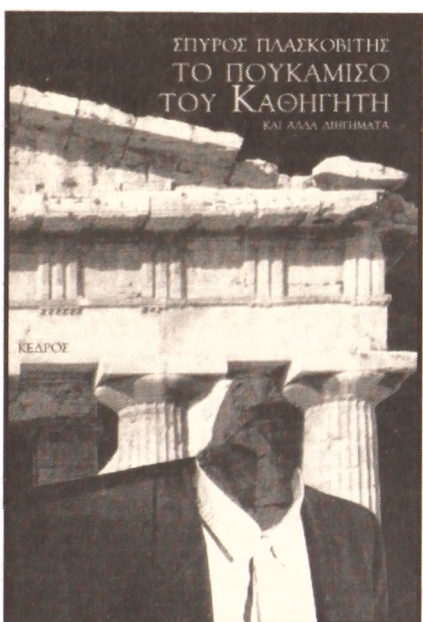
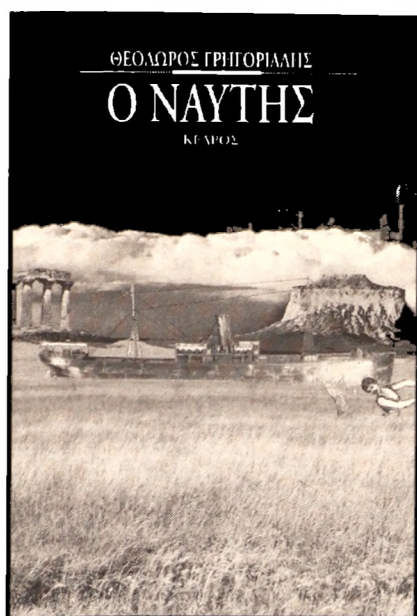
Καὶ σὰν κοιτάξω ἔπειτα καὶ δῶ
ἀνάλαφρο τὸν ἔξοχο παλμὸ
νὰ λαμπυρίζει, πόσο μὲ θαμπώνει!

Μετάφραση: ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΑΨΑΛΗΣ

ΚΕΔΡΟΣ

το ελληνικό βιβλίο

κυκλοφορούν

Γ. Γενναδίου 3 τηλ.
36.09.712 - 36.02.007

Η Εμπορική Στηρίζει την Ανάπτυξή σας

Υπάρχουν λόγοι που κάνουν την Εμπορική να υπερέχει και στις Χρηματοδοτήσεις Επιχειρήσεων. Κι αυτοί είναι η Ευρωστία, η Αμεσότητα, η Ευελιξία και η Ευρηματικότητα της Εμπορικής.

Ευρωστία για σας. Για ν' αντλείτε από το μέγεθος και το δυναμισμό της Εμπορικής τα κεφάλαια που χρειάζεστε για τις επιχειρηματικές σας δραστηριότητες.

Αμεσότητα για σας. Για να παίρνετε από την Εμπορική τη χρηματοδότηση τη στιγμή ακριβώς που τη χρειάζεστε.

Ευελιξία για σας. Για να καθορίζετε εσείς μαζί με τα έμπειρα στελέχη της Εμπορικής τους όρους και το είδος της χρηματοδότησης που ταιριάζει στις ανάγκες της δικής σας επιχείρησης. Κι ακόμα, για να επιτυγχάνετε ευνοϊκότερους όρους αξιοποιώντας την καλή σας συνεργασία με την Εμπορική.

Ευρηματικότητα για σας. Για να κερδίζετε από τους συμφέροντες τρόπους χρηματοδότησης που αναζητούν και βρίσκουν για σας τα στελέχη της Εμπορικής.

Η Εμπορική είναι κοντά σας. Στηρίζει την ανάπτυξή σας. Με ανθρώπινο δυναμικό που εκπαιδεύεται για να σας εξυπηρετεί. Με συνέπεια από την αρχή μέχρι το τέλος. Με απόλυτο σεβασμό στις συμφωνίες που κάνει μαζί σας. Αγνοώντας το ευκαιριακό κέρδος και επιδιώκοντας μόνο τη μακροχρόνια δημιουργική συνεργασία.

Ελάτε σήμερα σ' ένα από τα 314 και πλέον καταστήματα της Εμπορικής. Μιλήστε με τα στελέχη της για τη χρηματοδότηση που σας συμφέρει. Θα σας δώσουν αμέσως λύσεις που τη διαφοροποιούν από τις άλλες Τράπεζες. Λύσεις που αποδεικνύουν για μια ακόμα φορά στην πράξη την Τέχνη να είσαι Τράπεζα.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ
η τέχνη να είσαι Τράπεζα